

Jü 6.24

Inhalt von Radzuwills Pilgerreise

Einleitung

Seite 1-8

16 September 1582 Abreise

November . Grenze von Italien }

8 December . Venedig

16 April 1583 Anttritt der Seefahrt

22-28 " " Zara

3 Mai " Corcyra

4 " " Cephalonia

5-7 " " Zakynthos

9 " " die Prophezen

11 " " Kap Metapan

15 " " Cythera

16-23 " " Kreta

24 " " Rhodus

26 " " Cypern

27-30 " " Lemnos

31 " " die Salinen von Cypern

1-3 Jun. " Seefahrt

7 " " Ankunft vor Joppe

8-11 " " Tripolis in Syrien

12-13 " " Libanon

14-16 " " Baalbek

17-20 " " Damaskus

21 " " Tanactra Bekkanda

22 " " Jakkobbrücke

23 " " Tabor

24 " " Sichar

25 " " Jakkobstruhen

Geba Saul

26 Jun. - 9 Jul. 1583 Jerusalem

nämlich

1, das heilige Grab Seite 48-58

2, andere heilige Stätten Seite 58-65

3, die Ritterschaft von heiligen Grab Seite 65-80

4, Bekkanden und der Ölberg Seite 81-84

5, Das Richtthaus des Pilatus und

des Leidensweg Seite 85-88

6, Bethlehem Seite 88-96

7, die Wüste Juda Seite 96-98

8, das Kloster des heiligen Saba Seite 99-102

9, das tote Meer Seite 102-105

10, Jericho Seite 105-108

11, der Saal der heil. Abundacht Seite 108-112

Seite 16-20

12, die Berge Jerusalems Seite 112-113

13, die Kirche der heiligen Gräber Seite 114-124

14, Abschied von Jerusalem Seite 124-127

9-14 Juli 1583 Ramme, Joppe, Caesarea, Sidon und Tyrus

Seite 127-134

15-26 Juli 1583 Tripolis

Seite 134-143

26 Juli - 8 August 1583, Seefahrt nach Ägypten Seite 143-148

8-13 August 1583, Von der Nil-krandung nach Keiro Seite 148-153

13 August - 11. September 1583

Kairo Seite 153-202

nämlich

1, Beschreibung der Stadt Seite 153-162

2, der Nil Seite 162-167

3, die Pyramiden Seite 167-172

4, die Eröffnung des Dammas Seite 172-176

5, der Sklavenmarkt Seite 176-178

6, die Gärten Karnos Seite 178-181

7, Verschiedene Sehenswürdigkeiten Seite 181-185

8, die Moscheen Seite 185-188

9, ein Todesfall und das Schloss des Paschas Seite 188-192

10, Nilfahrt, Hochzeitgebräuche und Mumien Seite 192-198

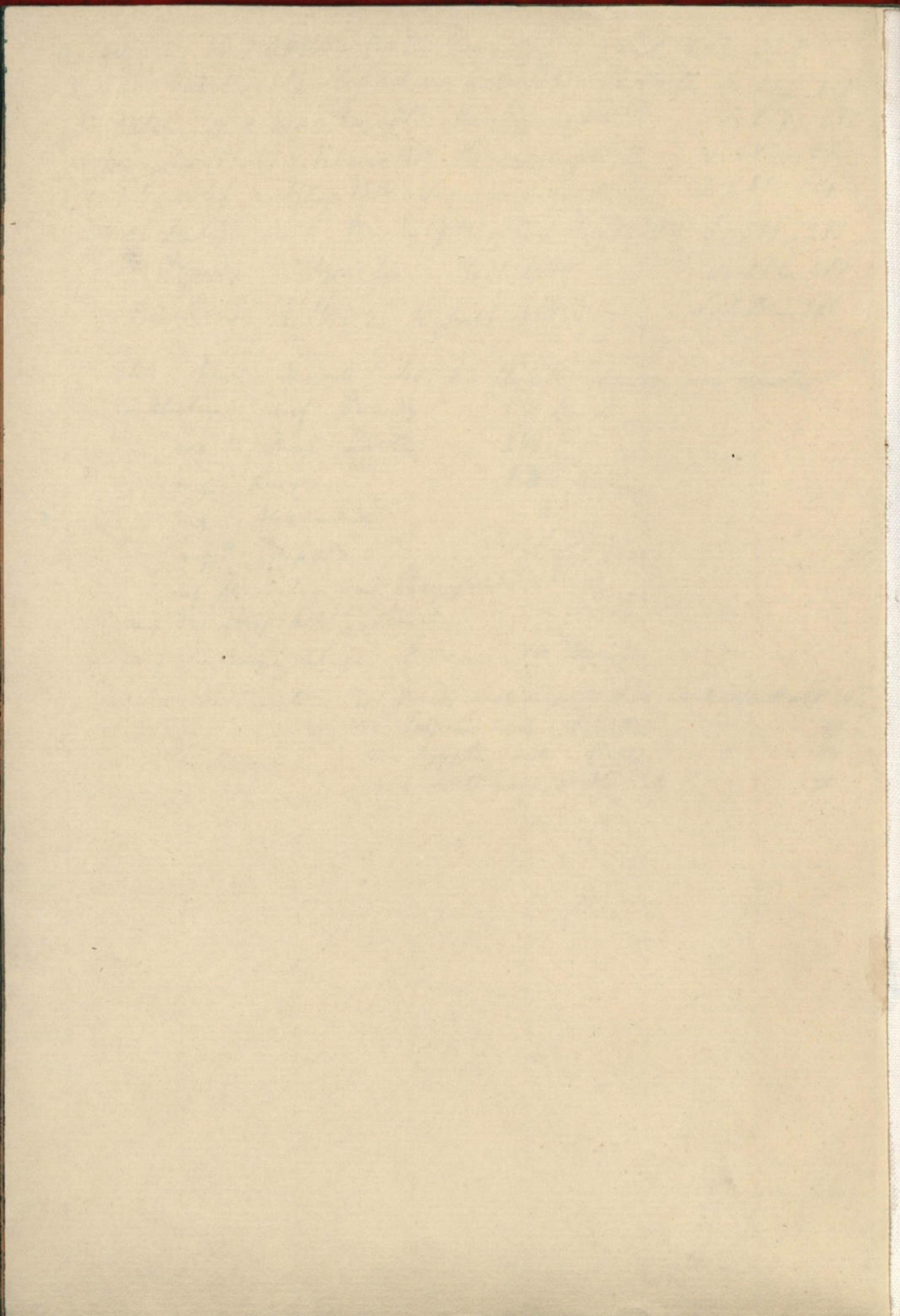
11, das Gericht des Pascha und Abfahrt von Kairo Seite 198-202

~~12~~

18. September bis 9. Oktober 1583	<u>Alexandria</u>	Seite 203-222
9. - 23. Oktober 1583	Seefahrt von Alexandria nach Kreta	S. 222-247
23. Oktober bis 4. December 1583	<u>Kandia</u> auf Kreta	S. 227-242
4. December 1583 bis 4. Februar 1584	<u>Kanea</u> auf Kreta	S. 242-253
4. Februar bis 7. März 1584	Seereise nach Italien	S. 253-264
Durch Italien nach Venedig. 7 März bis 3. April 1584		S. 264-283
In <u>Venedig</u> 3 April bis 3. Mai 1584		S. 283-284
Rückreise 3 Mai bis 10. Juli 1584		S. 284-286

Die Reise dauert also 22 Monate, wovon am meisten	
entfallen auf Venedig	5 1/4 Monat
auf die Insel Kreta	3 1/2 "
auf Kairo	1 1/2 5 Wochen
auf Alexandria	3 "
auf Tripolis	2 "
auf Jerusalem und Umgebung	2 "
auf das übrige heilige Land	1 Woche
auf die ganze übrige Reise	10 Monate

Die Seereise dauert	von Venedig nach Tripolis ohne Landaufenthalt	34 1/2
	von Tripolis nach Aegypten	13 "
	von Aegypten nach Kreta	14 "
	von Kreta nach Italien	21 "

HIEROSOLYMITANA
PEREGRINATIO

ILLVSTRISSIMI
DOMINI NICOLAI
CHRISTOPHORI RADZIVIL
Ducis in Olika & Nyefwiesz, Comitis
in Szydlowiec & Myr. &c.

IV. Epistolis compræhensa,
Ex idiomate Polonico in Latinam
linguam translata & nunc
primum edita.

THOMA TRETERO
CVSTODE VARMIENSI
INTERPRE

Cum Priuilegio S. R. M

BRVNSBERGÆ,
Apud Georgium Schönsfels.
clz. lb. Cl.

SVMMA PRIVILEGII.

utum est Privilegio S. R. Maieſt. Poloniae ne quis Typographo-
um, oliopolarum aliorumue, qui librariam negotiationem
xercent, libra . . . , quos Georgius Schönfels Typographus
Brunsbergens in lucem ediderit, citra eius voluntatem,
quocumque caractere, aut forma, edere aut venunda-
re Dominiorumq. Poloniae fines, &c. audent, sub
signis librorum, & alijs vtilioris patet in litteris
& datis arſavia die viij. Auguſti Anno Domini

THOMAS TRETERVS
CVSTOS VARMIENSIS
Christiano Lectori. s. d.

EST, CHRISTIANE LECTOR,
eminētioris virtutis dignitas & pulchri-
tudo, vt cultores suos, non solum in hac
mortali vita, verē beatos & felices red-
dat, sed apud homines etiam, qui aliqui
rationis acumine præditi, de re ^{ip} magis
incorruptē iudicant, nominis ^{et} detur.
te, ac optimæ famæ immortalitate donet, eamq̃ omne
posteritatē maxima cum gloria transmittat. Vnde compara-
tum est, vt non modò illustrium viroꝝ dicta & facta poste-
ris in admiratione sint, sed vt ipsa quoq̃ loca, in quib⁹
inter homines constituti versabantur, è præc^{orū} actio-
nibus, venerationem quandam & maiestatem inducā & conse-
quuta videantur. Insignis ille morum & disciplinæ Ciuilis
Magister, L. Anneus Seneca, ad villam Scipionis Africani pro-
pè Linternum, ex industria se conferens, adoratis Manibus
eius & ara, quam Sepulchrum tantū viri fuisse suspicabatur,
mores illius, ex ædificiorum, cisternæ, ac balneoli structura
contemplatus, magnam se voluptatem indē percepisse, me Epist. 36.
moriæ prodidit, indeque multa, quæ ad deprauatos æui sui
mores in melius reformandos pertinerent, documenta de-
promptit. Quod si vir ille Christianæ Philosophiæ institutis
necdum imbut⁹, ex visitatione monumentorū clarissimi ill⁹
imperatoris, vitæ præcepta capiebat: quid fecisse censendum
est, maiores nostros, sacrosanctæ fidei mysterijs eruditos, in
obeundis sacris Palestinæ locis in quib⁹ verus Deus & homo
CHRISTVS IESVS salutem nostram operatus, spiritua-
lem,

XC 11

Sum ex libris Matthei finibus
empty ~~Matthei~~ A^o 1623 die
14 Martij. Lisenbürg.

De Legib.
Lib. 2.

lem & æternam Ciuitatem Hierusalem supra fundamenta
Apostolorum & Prophetarum, & viuis lapidibus ædificauit:
turrim viuificæ Crucis, ad cuius odiam vineæ suæ contra mali-
gnorum spirituum incursiones erexit: cisternas aquæ viuæ:
doctrina cœlesti exundantes, plurimas effodit: balneū sacra-
tissimi lateris sui, copiosa sanguinis & aquæ effusione, ad ab-
luendas peccatorū totius mundi maculas, copiosissimè ape-
ruit: gloriosum deniq̃, resurrectionis suæ Sepulchrū, futuræ
immortalitatis nostræ pignus, reliquit? M. Tullius eloquen-
tiæ Latinæ parens, Athenis cū esset, non tam operibus ma-
gnificis, exquisitisq̃; antiquorum artibus delectabatur, quā
recordatione summorum virorum, vbi quisq̃; habitare, vbi
federe, vbi disputare sit solitus: studioseq̃, eorum etiam Se-
pulchra contemplabatur. Quid cū nostris in Palestina, du-
loca sacra ostendens; Hic, inquit, æterni Patris Verbum,
CHRIS TVS Dominus, de Virgine carnem assumens, na-
ti est: hic præsepio reclinatus, hic à Magis adoratus, hic
nati: hic miracula patrauit, hic docuit: hic captus, hic
illusus, hic flagellatus, hic crucifixus, hic sepultus: hinc tertia
die denicta morte surrexit, hinc in cœlum ascendit: quanta in-
er delectationis & ciuitate replentur? quos gemitus, quæ
suspiria quæ lacrymas acceptæ salutis memores, Saluatori
suo non reddunt? Fecit hoc Paula nobilissima Romana ma-
trona, Diuo Hieronymo attestante: quæ loca illa sacra, tanto
ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à
primis abduci nō posset, prostrataq̃; ante Crucē, quasi pendē-
tem Dominū cerneret, adorabat. Fecerunt idem, & adhuc fa-
ciunt, plurimi veræ deuotioni vacātes peregrini qui inter cæ-
tera nostræ salutis monumēta, rupem in Dñi morte scissam,
eiusq̃; precioso sanguine purpuratam, accedentes, & in eius
scissuram caput inferentes, in contemplatione redemptionis
humane defixi, & in admirationem vestigiū tam insignis Do-
minicæ mortis rapti, diuinum aliquid sapius patiuntur: & se
in terris positos obliti, mente cœlestia conscendentes, pro la-
pideis cordibus, quæ peccatorū profunda cogitatio moue-
re nō poterat, in hoc loco carnea statim consequuntur, & a-
more sui redemptoris ita emolliuntur ac liquecūt, vt admi-
rabili

Hieron. in
Epitaph.
Paulæ ad
Eustochiū
Epist. 2.
Tom. 1.

rabili Christi morientis spectaculo præsentés adesse videantur. Proditum est memoriæ, quendam ex his, cum in Montem Oliueti ad adoranda Christi in Cælum ascendentis vestigia accessisset, tanto spiritus feruore correptum fuisse, ut humi prostratus, inter oscula, singultus, & lachrymas vberimè profusas, exspiraret. Felix planè & beatus, cui tantum beneficium diuinitus obtigit, ut ascendentis Christi memoriam, felicissimo vitæ perennis introitu, subsequi meruerit. Hic deploranda venit Hæreticorum nostri temporis cæcitas & amentia: qui cum ad obliteranda Christi Saluatoris beneficia, & Sanctorum qui Deo placuerunt, eleuanda merita, omnes ingenij neruos intendere soleant, peregrinationibus quæ ad loca sancta suscipiuntur, perpetuum indicere bellum, hoc maxime consilio non dubitarunt, ut sola fide, quam plenis buccis concrepant, inflati, bonis operibus, spiritualibus animæ exercitationibus, & mortificationi membrorum, nuntia remittentes, tantò securius in domo proprii sensus residere, & super ollas carniū, plusquàm in Egyptiaca Sathanæ seruitute sedendo, panem impietatis & mendacij comedere, illis liceat: ita de salute æterna securi ut absq; ocreis & penula, se in cælum euolaturos confidant. Sed a ceteris ad sempiternam gloriam, quàm isti miseri arbitrantur, esse viam, Catholica mater Ecclesia, & sanctissimorum virorum exempla nos edocent: qui inter cæteras carnis in obsequiū Spiritus redigendæ rationes, peregrinationi quoq; non postremum locum esse voluerunt: ex qua cum multiplicia bona, ad animæ lucrum, prouenire soleant, tria tamen maxime vtilia eliciuntur. Peregrinationes namq; eiusmodi, quæ recto fine instituuntur, in honorem Dei & Sanctorum eius non mediocrem cedunt: quandoquidem hinc vel manifestè apparet, eos à nobis magnificari, cum ad eorum memorias accedendo, pericula & itinerum labores subire, pro nihilo ducimus. Deindè verò voluntaria illa incommodorum & molestiarum corporaliū, quæ peregrinantibus obuia sunt, perpessio, pœnitentiæ & pro admissis culpis non postremæ satisfactionis, vim habent maximam: quando membra quæ quondā seruiebant iniquitati & iniustitiæ, ad pietatis opera & mortificationem sensuum, ardore spi-

*Schlechten**Bücherliche
Mantel**F. Dublin
lius in
Oedep.
Hieros.
Lib. 1.**Secetas Haro
folorum**Barthol**Prou. 4.
et 20.**et 20.**et 20.**1.
peregrinationis
utilitates**2*

ritus adiguntur. Postremo deuotionem in animis piorum
 (quodd superius annuimus) in ipsa Sanctorum locorum vene-
 ratione, mirifice excitant: quorum attactu horrorem & reueren-
 tiam incutunt, charitatem augent, vitæ melioris, ad Sanctorum
 exempla conformandæ propositum, stabiliunt & confirmant. *neglecti*
 Hæc & alia multa, cum sanctorum locorum visitatio peregrini-
 nis conferat, illa tamen quæ Hierosolymam suscipitur, Christi
 redemptoris intuitu, qui salutis nostræ vestigia, sanctissimi
 sui corporis impressione, hic plurima reliquit, longè maiores,
 quàm aliunde, fructus acquirere consuevit. Nam in hac à Deo,
 ad salutem nostram procurandam, præelecta terra, in qua ste-
 terunt pedes eius, Christus Dominus magis efficaciter hono-
 ratur: pœnitentia, propter infidelium barbarorum persecuti-
 ones, cum maiori merito & Indulgentiarum lucro peragitur:
 deuotio spiritus, cœlestium desiderium & terrenarum rerum
 contemptus, facilius acquiritur: quarum virtutum viui effectus,
 quidquid tandem dicant Hæretici, in ijs elucent, qui indè ad
 patriam reuersi, non minùs in refrenandis animi passionibus,
 Christo confixos cruci, quàm cum eodem à mortuis se esse
 resuscitados, in nouitate vitæ ambulando, manifestè compro-
 bant. Horum exemplo diuersarum gentium & conditionum
 homines, etià his corruptis temporibus nostris, adducti, ma-
 xima cum alacritate, immensos peregrinationis ad sacra Pa-
 laestinae loca labores suscipere non grauantur: apud quos non
 tanti fit nouatorum obtrectatio, quanti in spiritualibus bonis
 proficiendi desiderium: vnde tanquam ad Christianorum vir-
 tutum & perfectionis interioris nundinas, cum temporalium
 bonorum, & valetudinis quandoq; iactura, longos terrarum
 & maris tractus emetiendo, proficisci pro nihilo ducunt. Rem
 ita se habere, & si multis exterorum nobilissimorum virorum
 exemplis comprobare difficile non est, sufficiat tamen tibi,
 Christianæ Lector, hoc vnum domesticum recens nostrum,
 Illustrissimi Dñi Nicolai Christophori Radziuili, Olivæ &
 Nesuesij Ducis, principis & antiquissimæ familiæ splendore,
 & bonorum temporalium affluentia longè clarissimi: qui
 præter alias, ad se propriè pertinentes, etiam ijs rationibus
 quibus plurimos moueri supra meminimus incitatus, voto
 piè suscepto, sacram hanc Peregrinationem ita absoluit, vt ta-
 les ex

Galat. 2.
Rom. 6.

1. *noto*
noto

les ex ea Diuinæ benedictionis & gratiæ fructus reportauerit, qualis in omnibus eius actionibus, quæ semper ad gloriam Dei Catholicæ fidei propagationem, & plurimorum salutem Christo lucrificandâ referuntur, meridiano sole clariùs elucet. Videas in isto laudatissimo Heroe, cum multas magnas in Repub. viro dignas dotes, quas pro salute patriæ repræsentanda adhibet, tum præcipuè ardentem in Christum Dominum amorē, cæterasq; Christianas virtutes, fixū sibi domicilium constituisse: vnde bonorum operum vberissimi fontes tam copiosè scaturiunt, vt quilibet non obscure iudicare possit, cum talem Christianæ perfectionis scopum attigisse, qui pias peregrinationes obeuntibus propositus esse solet. Nam ad propria feliciter reuersus, & nihilominus in terra peregrinum se esse considerans, in ipso dignitatis fastigio, singularem humilitatem, in bonorum temporariorum copia, temperantiam; in rebus aduersis, tolerantiam; in iuuandis proximis liberalitatem; in Diuino cultu propagando, zelum & munificentiam; in familia gubernanda paternam sollicitudinē & vigilantiam perpetuò retinet. Et ne in enumerandis eius laudibus prolixior esse, & auribus aliquid dedisse videar, ex vngue Leonē, ex operibus magnificis, quæ in oculos hominū incurrunt, Christiana charitate pectus imbutū, benignè lector, considera: templa collegia, monasteria, xenodochia, ab ipso excitata, rebusque omnibus & ad necessitatem, & ad conuenientem splendorem instructa dinumera: videbis proculdubio Ducem hunc optimum, in via mundanæ istius peregrinationis, momentanea & caduca spargere & seminare, vt metere & suo tempore colligere cœlestia & æterna possit. Sed ad eius peregrinationis institutum reuertamur. Fuerunt multi nostra, immò & patrū nostrorū, memoria, præstantes pietate & doctrina viri, qui locorum Terræ sanctæ descriptionē, methodo & exacta quadam ratione tradiderunt: vix tamen aliquem videre licuit, qui faciliore compendio, & maiore rerum varietate, quæ in Palestina notatu digna occurrunt, oculis quodammodo subiecerit, atque hic ipse noster Illustrissimus Dñs Radziuilus: qui etiam si ex professo narrationem hanc, vt in lucem prodiret (quod multi nominis sui celebrandi causa facere solent) non instituerit: quattuor tamen Epistolis, ex ipso itinere, ad familiarissimum suum, quem vt fratrem amabat,

himpallig

*sim. hinc or
quidam*

familiari itidem stylo, lingua Polonica conscriptis, totā peregrinationis suam historiam, rerumq; notabilium memoriam ita feliciter complexus est, vt nihil desiderari possit, quod ad plenam locorum illorū notitiam pertinere videatur. Has igitur cum mecū communicasset, pius & doctus Societatis IESV Sacerdos, R. Pater Fabianus Quadrantinus (mihi & studiorum ratione, antē triginta & aliquot annos, in prima Collegij Brunbergensis apertione, & familiaritatis consuetudine in aula Magni illius Hosij Cardinalis Romæ coniunctissimus) incredibilem ex earū lectione percepi voluptatem. Nam non solum locorum Sacrorum, veluti graphicam quandam in tabula explicatam delineationem, magna cum delectatione animo ingerebant; verum etiam gentium diuersarum varios mores & habitus, fortunæ in casibus humanis vicissitudines, Urbium ac prouinciarum aliquot insigniū accuratam descriptionem, Ægypti præsertim & miraculorum Memphiticorū viuum quoddam simulachrū, ita ob oculos ponebant, vt coram illa eadē omnia intueri, & absq; impensis corporisq; fatigatione, pulcherrimarum rerum aspectu perfrui, visus mihi fuerim. Gratulabar ergo temporibus hisce nostris, quod quæ nostrates ab externis scriptoribus, anteactis seculis de Palæstina & sanctorū locorum situ petere coacti fuerunt, hæc à principe nostræ gentis viro, magnis ipsius impensis & laboribus parta, & eleganti scripto comprehensa, præ manibus habere possent. Quamuis autem hæc, ex auctoris intentione, vt aiebat ille apud Ciceronem, Tarentinis, & Consentinis, & Siculis, hoc est, suæ nationis hominibus tantum, scripta videri poterant vbi tamē animaduerti lectionis huius fructum ad Catholicorum omnium profectum & consolationem posse redundare, in eam cogitationem veni, facturum me rem pijs omnibus gratam, si liber hic à Catholicæ fidei assertore conscriptus, Catholica etiam, hoc est, Latina & Romana lingua loqueretur: quod etiā ex idiomate Polonico, versione hac mea pro virili præstare conatus sum. Quam feliciter autem id perfectum sit, equidem nescio: illud tamen affirmare possum, me ab Illustrissimi auctoris mente, ne latum quidem vnguem, in re ipsa exprimenda, deflexisse, licet verba verbis interdum exacte

De Finib.
Lib. 1.

so viel mir
obliegt

exacte reddi, vt sensus linguæ Latinæ dilucidior esset, minime
potuerint. Laborē verò hunc, eò libentius euā suscepi, quòd
exemplaribus vulgaribus, clām hinc indè sparsis, periculum
imminere videbam, nisi meum hoc in lucem prodiret, vt ea
partim incuria describentium, partim etiam maleuolorum,
& Christianæ fidei ac pijs operibus aduersantium machina-
tionibus, multis in locis immutarentur & corrumperentur,
Quamobrem cū vnum exemplar magis sincerum, & ex
ipso originali Illustrissimi Ducis desumptum, præ manibus
haberem, illud in Latinam linguam iam traductū, maturius
euulgandum curauī, vt ad eius fidem & certam quasi regu-
lam, quæius vulgaria, per nostrates examinari & reduci pos-
sent. Tu, beneuole Lector, operam hanc qualemcūq, no-
stram boni consule, quæ tibi gratior vel hoc nomine debet
esse, quòd præ multis, qui Polonica lingua, peregrinationis
huius descriptionem, nondum degustarunt, tu ea legenda re-
iam delectare potes: ex qua si spiritualem profectum aliquē
referre datum tibi fuerit, totum id DEO ter Maximo ac-
ceptum referes, quī mihi vt scriberem, tibi vt legeres men-
tem inspirauit. Vale. Apud Ecclesiam Varmiensem ex

Musæo nostro, Octauo Cal. Aprilis, in ipsa An-
nunciationis Dominicę incarnationis so-
lennitate, Anno reparatę Salutis.

M. D C I.

iii

IN

T. E. C. N.

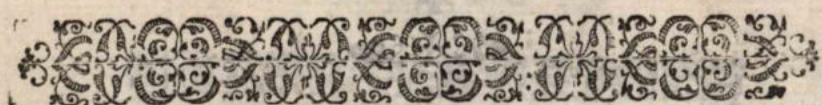
IN EFFIGIEM ILL. D. NIC.

CHRIST. RADZ. DVCIS.

DV M Solymæ terras, Princeps RADIVILVS, adiret,
 Effigie tali conspiciendus erat.
 Noueris hunc melius, peregrinaq, Regna videbis,
 Hoc vbi Legisti, candide Lector, opus.

T. T. C. V.

PROSPHONEMA RELIGIONIS
AD ILLVSTISSIMVM
DVCEM N. CH. RADZIVIL.

DVX atavis opibusq; potens RADIVILE, tuorum
Didita iam terris Fama nouumq; decus.
Quæ te caussa viæ tot adegit adire labores,
Summa subire solo summa pericla falo?
An super Herculeas vt ijsse sciare columnas?
An, quod Aristonides, vt memoranda scias?
Non popularis ad hoc iter impulit aura, nec aurum;
At vehemens ardor Numinis atq; mei.
Rarus ab egelida Dux, quod molitus es, Arcto
Ad sacra Soteris busta capessit iter.
O iubar Eüropæ, Boreatidis vnio terræ,
Cætera par atavis at pietate præis.
PRINCIPIS imperij nomenq; decusq; tulerunt
Illi à Cæsaribus strenuitate sua.
Tu pietate tua decora amplificabis auita;
Sis pars Militiæ, laus ea quanta sacra.
Sis SOLYMÆVS EQVES, CHRISTI & crucis
hostibus obsta;
Quintupla crux animum stemma tuumq; notet.
Bis geniti memor esto Ducis qui sedibus vltro
His moriens pro te vulnera quina tulit.
Quod fore te spondent lachrymæ quibus enthea supplex
Busta rigas, faculas in cor agisq; pias.
Quas modò cælifluas pie concipis aduena flammæ,
Accendent patrios in pia quæq; lares.
Te duce cerno meos per templa scholasq; triumphos,
Surgere pauperibus surgere tecta pijs.
Me duce, Dux, tua laus nec humi nec in axe filescet;
Quin iter hoc faxo postera secla legant.

DE

✠ ✠ ✠

DE R. D. THOMA TRETERO
C. V. QVI HOD OE PORICON HOC
à se translatum edidit.

Ntè peregrinum RADIVILVM Fama canebat,
Fama sed obscuris emodulata modis:
Sarmaticè paucis calamo fluitante prochiri,
Ad Solymæa, Ducis, busta canebat iter:
Qua Dux bis genitus cruce cuncta piauerat insons,
Crimina fontis Adæ, quaq, sepultus humo.
Nunc iter hoc lituis resonat Latialibus orbi,
Reddat vtattonitos Teutonas atq, Gothos.
Hoc in hodieporico peregrina Cupido sciendi,
Coeli & sacra Fames vnde leuentur habent.
THOMÆ TRETERO quantum Dea Nuncia debes?
Ære Ducem Latio quòd canis, author hic est.

Anag. Aut:

VENIS LABORE VIRTVS.

I E S V

I E S V IN N O M I N E T V O.

Pfal. 137.

*Introiimus in tabernaculum eius : adorauimus in loco,
ubi steterunt pedes eius.*

Pfal. 38.

*Aduena ego sum apud te : & peregrinus sicut omnes
Patres mei.*

E P I S T O L A I.

Einleitung

ROSTVLAS A ME, TIBI PERSCRIBI,
non solum itineris huius mei, quod in Dei
nomine sum ingressus, modum ac rationē;
sed etiam causam, quæ me ad suscipiendam
tam longinquam, & prout multis videtur,
etiam periculosam (quanquam ego diuersæ fui semper &
sum sententiæ: cum ipsa prouidentia & prædestinatio Di-
uina, sicut non nullis qui peregrè versantur, vias expe-
ditas & faciles, ita alijs qui in patrio solo domesticam vi-
tam ducunt, easdem perplexas & difficiles reddere so-
leat) peregrinationem impulerit: idq̃, debili cum pri-
mis & attrita, quod multis, maxime vero tibi obseu-
rum

Auctor
Historici
partes sibi
non assu-
mit.

Libri, mor-
tui Magi-
stri.

Stephani
Pol Regis
de aucto-
ris pere-
grinatione
consilium.

rum non est, valetudine præpeditus. Quamobrem ut vo-
luntati tuæ morem geram, quantum memoria repetere
possum, mitto tibi principium itineris huius mei, illud
admonitum te cupiens, ut hæc tantum soli tibi (cui, cum
pro mutua consuetudinis & familiaritatis nostræ iure,
deesse non possim, vel minima quæque rerum mearum,
nota esse percipio) scripta esse noueris. Historici partes
hic mihi non assumo, nec is peregrinationis meæ scopus,
sed longè diuersus, prout inferius videbis: cumq; & oc-
cupationes, & vitæ meæ professio, tibi nō sit ignota, faci-
lè iudicare potes, non eo consilio regiones illas me per-
agrarè, ut situs Prouinciarum, mores nationum & alia,
quod Historici facere solent, scripto comprehendam:
quarum rerum si me curiositas abriperet, possem non
ita magno negotio, domi residens, à mortuis magistris
(ita Alphonsus Aragoniæ Rex libros appellabat) easdem
ediscere. Accipies itaque & leges animi causâ, quales-
cunque epistolas meas, quas ubi occasio & scribendi
voluntas accesserit, ad te quandoque daturus sum.
Nam fatigato & malè affecto corpori, quies potius
quàm scriptio conuenit: quod vel hoc ipso tempo-
re, licet vix dum Cretam appulerim, in me satis superque
experior.

Non dubito quin meas illas acceperis, quas ad te Gro-
dna scripsi, a Rege Stephano digressus: qui me clementer
& humaniter habitum dimisit, cum quadam etiam com-
passione, quòd me tam longo itineri committere volue-
rim. Perscripsi & illud, auctorem mihi Regem fuisse, ut
ad euitandas nauigationis molestias, & naufragij vel py-
ratarum pericula, Constantinopolim, & inde Aleppum me
conferrem, acceptis Czausio & Ianiczeris, à Turcarum
porta, qui maioris auctoritatis essent, quàm cæteri o-
mnes, qui ministris Imperatoris adhærent. Inter alias, etiâ
hanc, optimus Princeps, consilij sui rationem adferebat,
quòd latere, quo minus quis sim agnosceret, nulla ratione
possem: vnde mihi non leue periculum immineret.

Longè

Bohauch
für Kisten
Leibwächter

Longè tutius esse, id scitu Cæsaris Turcarum fieri, & iter cum patentibus eius litteris, prosequi. Se daturum ad eundem litteras, diligentissimè scriptas; simul aliquem ex aula sua Internuntium eò missurum, qui ex industria negotium hoc meum apud Turcam promoueret. Ego vicissim rationes meas attuli, Regiæ Maieft. quibus peregrinationem hanc, via solita instituendam, tutius existimabā, maximè, quòd nihil exploratū haberem, qua ratione Constantinopoli iter hoc terra perfici posset: contrā verò, me à multis edoctum esse, mari id compendiosè, securè, & breuiori temporis spacio absolui solere: eaq; de caussa, potiorē hanc consilij mei ad effectum deducendi rationem, me iudicare. Cæterum quānam potissima fuerit profectionis huius meæ in Palestinam caussa, iam breuibus accipe.

Non ignoras proculdubio, cū sis Catholicus, omnipotentem Deum, diuersis medijs vt solere, quibus homines ab æternæ dānationis statu abductos, in viā salutis reducat: idq; eum nō propter se agere; cū nihil illi accedat, si rectè, nihil decedat, si turpiter & pessimè viuamus. Sed cū nobis sanctè pollicitus sit, eum nolle mortē peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat, id nobis, pro sua clementia & bonitate, subinde præstare dignatur. Præcipuus itaq; modus, quo homines à peccati turpitudine auocat, ad infinitā gratiæ & beneficiorum demonstrationē quā humano generi copiosè exhibet, referri debet. Nam cū sumē bonus, immò ipsum sumū bonū sit, non potest ab eo nisi bonitas immensa proficisci: quā cū in hominē plena manu effuderit, illiq; ad voluntatē omnia contulerit; vbi ille quā gratitudinis loco rependere deberet, emendationē vitæ differt, & beneficiorū imēmor, tanquā equus effrænis, malitia excæcatus, in omne scelus ruit præceps, licet illū in peccati sordibus iacentē, iustè reijcere & in æternū damnare possit, cū id illi sit liberum, nec cuiquam facti sui rationē reddere teneatur: infinita tamen illa bonitas ipsius, rigorem iustitiæ cohibet, ne miserum

Hic est fängt
Deus di-
uersis me-
dis homi-
nes saluat.

Ezech. 33
Peccatoris
mortē De-
us non vult.

*Infirmi-
tes corpo-
ris cur De-
us permit-
tat.*

in finem ibijciat & derelinquat: & paterna quadam soli-
titudine admonitum, temporarias afflictiones & castiga-
tiones immittit; vt quem bonitas ipsius à peccato non
potuit abducere, saltem doloris acerbitas, humano sensui
contraria, eundem in officio contineat. Hinc est, quod va-
rijs calamitatibus, præcipuè verò corporis etiam infirmi-
tatibus interdum homines affligi permittit, vt vel hac ra-
tione mortalis facilius recogitet, ad quem finem corpo-
reus hic asinus quem tam delicatè nutrit & amat, deuenire
tandem debeat: & quam meritò temporalia hæc bona,

*Tempora-
lia bona
vmbra af-
simulata.*

vmbra comparentur, quæ exiguo momento transit &
euanescit. Sit igitur sanctissimum nomen Domini Dei
nostri benedictum, qui leuibz hisce admonitionibus &
flagellis citò transitoris nos coërcet, ne in illum ignem in-
extinguibilem, & vermem qui nunquam moritur, incida-
mus. Atq; ita planè mecum actum est: in quem cum Di-
uina bonitas, innumera gratiæ suæ dona & beneficia con-
tulisset, non solum me illi gratum aliqua vitæ solutionis
emendatione, non exhibui, sed etiam donis illius abusus,
in iuuenili ætate mea, vanitatis illecebris abductus, pecca-
ta peccatis accumulauit: & quod ceteris qui in delictis &
excessibus volutantur, accidit, licet aduersam valetudinē
non à natura trahant, luxu tamē eam sibi accersant vltro,
præfixumq; vitæ terminum abbreviant (iuxta illud Sapi-

*vitam bre-
uem non
accipimus
sed ipsi fa-
cimur.*

entis dictum, Non accepimus breuem vitam sed fecimus:
non inopes eius sed prodigi facti sumus) item & mihi
vsu euenit. Nam in grauem infirmitatem, ingentibus ca-
pitis doloribus & diuersis accidētibus auctam incidi An-
no Dñi 1575. mense Augusto, cum Secunda eiusdem die
vigessimū sextum ætatis meæ Annum compleuissem.
Et quoniam, vitio corruptæ naturæ, cum in aduersam va-
letudinem inciderit homo frustra de medicina corporali,
si de animæ salute non cogitat, sollicitus est; vbi me tam
gravi morbo, permissu Diuino, prægrauatum sensi, in quo
curando omnis medicorum industria frustra consumere-
tur, ad Deum ipsum, pro vtriusq; hominis curatione, per

Sacram

*polu. Text
Abbruch mit*

*schied von
polu. Text.*

*geboren
1549. 2. IIII
gestorben
1616*

*Auctoris
ad Deum
conuersio.*

-Rui

A

Sacram Confessionem, & Diuinissimi Sacramenti susceptionem supplex confugi, ab eoque humillimè petiui, vt dimissis adolescentiæ meæ delictis, id cordi meo inspiraret, quod cum maiestatis eius gloria, & peccatricis animæ meæ salute, coniunctum esset: cumq; orationi huiusmodi sapius feruenter insisterem, quodam tempore Mense Septembri, cum præsens Sacrosancto Missæ Sacrificio adesssem, votum feci (quod Confessario meo postea reuelauit) si Diuina bonitas pristinam mihi sanitatem restitueret, me Sacrosanctum Domini Sepulchrum visitaturū, tempore ad hoc peragendum non definito. Interea, pro morbi ratione, opportuna remedia adhibere non intermisi, quæ magis ac magis producebantur.

votum visendi s. Sepulchrū.

Anno Dñi 1576. vsus sum thermis lavvorovviensib. in Polonia. Anno insequenti 1577. semper itidem cum medicis mihi res fuit. Interea incidit expeditio nostra Lithuanica in Liunioniam, cui cum alijs & ipse interfui, cum Dux Moschonia provinciam hanc depopularetur, & Rex Stephanus apud Gedanum in castris esset. Anno 1578. significauit Gregorio XIII Pont. Max. me in Germaniam ad experienda nonnulla remedia, & thermas, proficisci: quæ ubi me vegetiorem reddiderint, vouisse me Deo & omnino constituisse visitare Sacrum Dñi Hierosolymitanum sepulchrum; quid ad hæc Pontifex responderit, ex adiuncto breui apparet.

fehlt in poln. Text
Lithuanorum in Liunioniam expeditio.
Bellum Gedanense.

DILECTO FILIO NOBILI VIRO

NICOLAO CHRISTOPHORO RADI.

VILO, OLICÆ DVCI.

GREGORIUS PP. XIII

Dilecte fili, nobilis vir, Salutem
& Apostolicā benedictionē.

Piè

Piè sapienterq; facit nobilitas tua
cū in valetudine curanda ita vti-
tur humanis remedijs, vt omnem
spem repositam habeat in Dei be-
nignitate. Laudamus igitur pro-
positum tuū, balneorum adhiben-
dorū, & votum visendi sepulchrū
illud Sacrosanctum Dñi nostri Iesu
Christi. Speramus ab eius bonitate
valetudinem tibi restitutā iri. No-
stram verō atq; Apostolicam bene-
dictionē, quam postulas, & his lit-
teris impertimus, & tum sanitatis
recuperationem, tum læta & feli-
cia omnia, tibi ab ipsius Dñi nostri
benignitate precamur. Datum Ro-
mæ apud Sanctum Petrum, sub an-
nulo Piscatoris die vltima April.
M. D. LXXVIII. Pontificatus no-
stri, Anno septimo.

Ant. Buccapadulius.

Cæterum

Æterum valetudo, cum licet non adeò, meliore tamen, loco esse cœpisset, in patriam redire constitui, quòd in Germania nullum habebam, cum quo de itinere hoc ineundo conferre possem quòd multorum & meo quoque iudicio cumprimis arduum & periculosum videbatur. Autumno itaque insequente, reuersus in patriam, constitui Æstate proxima in Italiam, indè in Palæstinam proficisci: cumque eadem Hyeme Stephanus Rex primo in Magnum Lithuanæ Ducatum adueniens, expeditionem bellicam aduersus Moscoviæ Ducem, æstate Anni 1579. suscipere decreuisset, conuenire videbatur militari professioni meæ, vt & ipse Regi meo, aduersus communem patriæ hostem, operam meam impenderem. Hunc itaque annum vnà cum alijs Lithuanis, in Polocensi bello consumpsi: cumque ibidem ictu sclopeti in capite læsus, ex vulnere Deo iuuante, conualuisssem, ad votum illud meum adimplendum, recenti Diuino beneficio, non mediocriter me permotum & incitatum sensi.

Steph. Regis Moscouiam expeditio.

fehlt in hoh. Text

Anno Domini 1580. profectus sum in Italiam eo consilio, vt remedijs & thermis, quod feci, adhibitis, destinatum iter prosequeretur; cumque ex medicorum præscripto, has & illas obeundo, non nisi mense Augusto vltimas thermas absoluisssem, ætas integra sic est exacta: & cum sub ipsam Hyemem Venetijs soluere constituisssem, naues è partibus illis reuersæ, nuntiarunt hoc ipso Anno 1580 pestem in Græcia, Syria, Palæstina & Ægypto grassari, quæ in tertium vsque annum, licet sensim decrescendo, prorogari consuevit. Primo etenim anno fœuit atrocissimè, secundo non item, tertio minus: qua quidem in re singularem Dei benignitatem licet admirari, quæ hac in parte, pro immensa sua misericordia minus Christianos, quàm paganos affligi permittit. Hoc nuntio accepto, dehortabantur omnes, ne me in apertum periculum conijcerem. Sed & naues, quæ futura æstate vela

Pestis in Ægypto & Palæstina.

vela

Plescoui-
ensis obse-
dio.

vela in oras illas facere debebant, remissione studio adornabantur. Interea allatum est quoque, Regem Stephanum in sequentem Annum, denuò contra Moschum exercitum ducere. Quamobrem, licet non adeò firma valetudine, Anno 1581. Hyeme peracta, in patriam sum profectus, & Æstatem integram cum Rege in Castris ad Plescouiam transégi. Domum inde Hyeme reuersus, cum propositum itineris in Palæstinam suscipiendi omnibus, me non celante, innotuisset, illique me ab eo vehementer auocarent, cœpi & ego non nihil vacillare, & votum illud meum ita interpretari, quòd non nisi pristinae valetudini restitutus, ad illud implendum adstrictus essem, nunc verò me experiri, quòd cum ætate languor itidem cresceret. Cogitationes eiusmodi cum in animo sæpius obuersarentur, & ego, more solito, in exiguis orationibus meis rei successum Deo commendarem, visum est, per confessionem & sacrosanctæ Eucharistiæ perceptionem, Diuinum auxilium implorare: vnde statim in mentem venit; etsi non satis firma valetudo, talis tamē esset, per quam incedere, negotia tractare, in militiam proficisci, longiora quoque itinera peragere, mihi liceret. Quamobrem cum hæc in gratiam terreni Regis, vel amicorum, aut necessitatis alicuius caussa facere nō detrectem, cur eos itineris labores suscipere non possem, quos me subiturum ipsi Deo sanctè promissi, qui solus Rex Regum est omnium maximus: à quo bona nobis omnia proueniunt, à cuius manu, non aliunde, quæ necessaria sunt, ad nos deriuantur? Totum itaq, me Diuinæ ipsius prouidentia permittens firmissimè constitui, quacunque tandem valetudine præditus essem, sacrum hoc iter ingredi, firma spe fultus, me illud Deo auxiliante, absoluturum: etiamsi mori contingerit isthic, me non grauitur laturum, vbi sacra redemptionis nostræ loca oculis corporeis intueri, & voti redditi competentem fieri, Diuinitus mihi concessum fuerit.

Quamobrem Anno Dñi 1582. rebus domesticis dispositis, & vltimæ voluntatis meæ testamento condito, cum

Antritt der Reise
Nieswiez bis
Venedig 16 IX 1582 - 16 N 1583.

Pohn
Text
54

cum me in patriam nunquam amplius rediturum existi-
marem, mense Augusto Grodnam ad Regem Stephanum
profectus sum, vt consilium profectionis Hierosolymi-
tanæ patefacere illi; valedicerem. Dehortabatur qui-
dem ille varijs modis à proposito suscepto; quoniam ta-
men vota Domino reddenda essent, quorū commutatio
à sede tantum Apostolica peti deberet, persuadere modis
omnibus mihi conabatur, vt Romam potius me confer-
rem, quàm adeò affecta valetudine, tam periculoso itineri
me committerem. Cæterum cum respondiſsem, me
omnino constituisse, iter hoc aggredi; à quo si desiste-
rem, & iræ diuinæ offensam, & hominū voculas, & non-
nullam existimationis, iacturam pertimescerem, quàm
maximè potuit hortabatur, vt, quod superius attigi, Con-
stantinopolim proficiscerer, diligenter se curaturū, vt mi-
nore difficultate & periculo, metam tantoperè desidera-
tam attingerem. Obtenta à Rege discedendī venia, Ne-
suesium redi; cumq; omnia in procinctu haberem, Sa-
cramentis Ecclesiasticis munitus, in Dei nomine, die 16.
Septembris, Anno Dñi 1582. iter sum ingressus: & cum
in hunc ipsum Annum correctio Calendarij Gregoriani
incidisset, mense Nouembri Italiæ fines attigi, ac, vbi in
quibusdam Lombardiæ locis, pro mea tenuitate, deuo-
tioni aliquantis per vacassem, die octaua Decembris, ipso
die conceptionis Beatissimæ Virginis, cum diebus ali-
quot antè familiam meam Verona præmissem, Venetias
perueni, statimq; Ducem Nicolaum de Ponte cum lite-
ris Regiis adi, à quo Rex diligenter postulabat, vt me
Præfectis, quos in Græcia & locis maritimis habent Veneti,
diligenter cōmendaret: quod eò minore negotio obten-
tum, quia satis iam antea & ego, & familia mea Venetus
erat nota. Egi itidem cum Procuratore Terræ Sanctæ,
qui semper in Monasterio Sancti Francisci della Vigna
residet, & erat tum in hoc ipso officio Frater Ioannes de
Candia. Contuli, & cum F. Hieremia de Bressa loci Guar-
diano, qui bis fratrum sui ordinis in Terra Sancta præla-
tus,

Statt des Evangeliums
meiner Lages Zeit
der poln. Text der
Abschnitt Seit 4
Zeile 12 von unten
Annus Cæ
lendarij
Gregorianus
his Seit 5
Zeile 3 von oben
ni.

Nicolaus
de Ponte
Dux Ven-
etus.

Benedictio
maris. men
se Ianuarij
apud Ve-
netos.

tus, duodecim annis Hierosolymis mansit. Ab his quem-
admodum me gerere deberem edoctus, dedi operam ut
prima naui, quæ statim post Epiphaniam, & maris, pro
recepto Ecclesiæ ritu benedictionem, soluit, vela facere
possem: eaq; de causâ maximè discedere adproperabam,
ut sacrum Pascha Hierosolymis peragere mihi liceret.
Ex amicorum itaq; consilio, oblata mihi fuit naus (Ga-
leonem Tornelli vocabant, à Tornellio mercatore, cui
erat, denominata) non adeò quidem magna, nempe sex-
centorum tantum doliorum capax, nec noui operis, nam
ante tredecim annos erat fabricata, sed celeritate tamen
& boni euentus nomine valdè commendata, quæ Nau-
clerum peritum haberet Augustinum, de Giacomo: cum
quo, quandoquidē post Epiphaniam discedere debebat,
tractationem de profectioe iniui. Atque hac etiam in
re, singularem in me Dei benignitatem & clementiam
agnoui, quòd spe celerioris discessus, cæteris nauibus
omissis, huic potius adhæsi. Nam cum ingens onera-
ria naus Ruggina dicta, sub finem Ianuarij Anni 1583.
soluisset (quæ res mihi cum primis molesta fuit) vix dum
portu egressa, tempestate apud Fossam Claudiam iacta-
ta vix periculum eiectionis omnibus anchoris & malo ab-
scisso, euasit: ita ut ægrè admodum, ad Istriam aliquot
Italicis miliaribus Venetijs distantem, adpelleret; vbi in-
tegra hyeme substitit: quam qui conscenderant, Venetias
redire sunt coacti. Hæc eadem naus, antequam nos
Cyprum ad nauigaremus, vna tantum die Tripolim ver-
sus vela fecerat. Circa medium Februarij mensis, soluerūt
aliæ duæ minores naues Alexandriam versus. Quamo-
brem longioris moræ pertæsus, licet per Ægyptum
via remotior Hierosolymam esset, vnam ex illis conscen-
dere deliberaueram; sed cum non adeò magnæ essent;
& gubernatores, quos Patronos vulgò dicunt, parum
expertos haberent, ne tale quid facerem, amici dissuase-
runt. Et hic benignè mecum egit immensa Dei mi-
sericordia. Nam vna ex illis non longè à Ragusa
periit,

perijt, altera propè Corcyram insulam vi tempestatis concussa, ita dissoluta est, vt indè vnus tantum vix incolumis euaserit. Scripsi deindè ad Pontificem, significans illi, quòd literis eius prioribus acceptis, diuersis causis impeditus, iter sacræ peregrinationis hætenus ingredi non potuerim: nunc quandoquidem in procinctu essem, facultatem adeundi Sacrum Sepulchrum denudò mihi concedere dignaretur. Moris enim est, quicumq; sacram hanc peregrinationem suscipit, is facultatem in scriptis à Pontifice, aut ab ijs, qui sunt ad eam rem delegati, habere debet: alioquin Catholici vitant eius consortium, & se apud Religiosos illius loci suspectum reddit, quòd non sit Germanus Ecclesiæ Catholicæ filius. Communiter etiam accidit, quòd ij, qui videndi tantum (quibus rarò id feliciter cedit, quandoquidem vel in mortem inopinatam, vel in casus miserabiles incidunt) & non deuotionis causa eò veniunt, multum negotij Catholicis faceffunt, propter insolentiam & incompósitos mores: vnde non solum damnum sed etiam periculum Catholicis accersunt. Nam vbi quid indignum perpetrauerint, Catholici pænam culpæ sustinere, & in pecuniæ defectu, ne in seruitutem Turcicam deueniant, pauperes Religiosi, eos redimere coguntur. Quamuis autem pro ea familiaritate, quæ mihi à pluribus annis cum clarissimis quibusq; in Italia viris intercesserat, etiam absq; eiusmodi literis, me itineri committere potuisssem, nec à religiosis viris, mihi iam aliqua ex parte antea notis, aliquid difficultatis pertimescendum erat: volui tamen, cautionis causa, de ijs omnibus mihi prouidere, quæ laudabilis Ecclesiæ consuetudo postulat; maxime verò peregrini munus obeundo peregrinorum quoq; iuribus vti, & summi Pontificis benedictionem obtinere, cum primis necessarium esse iudicabam. Pontifex literis meis acceptis, quas illi Georgius Ticinius Scholasticus Vilnèñ, Regis Poloniæ in vrbe agens reddiderat, quæsiuit ex illo, num iam omninò iter hoc tam longum, non confirmata valetudine, & eo

Hierosolymitana peregrinatio absq; Pontificis Romani facultate suscipi ritè nō potest.

1 polnisch
Litt. 6. Zeit
19. ein
Zusatz

im poln.
ein
Zusatz

Das Ein-
gkllam-
ment
fehlt in
Polnisch

[]
fehlt in
Polnisch

tempore, quo pyratae plerunq; mare infestum redderent, ingredi constituiſſem: nec obſcurè ferebat, ſi Romam ve- niſſem, quòd libenter voto in alia pietatis opera com- mutato, ſuper eiufmodi profectione mecum diſpenſatu- rus erat. Quoniam tamen à tam ſancto inſtituto dehor- tari minimè licitum videbatur, cum iam de conſtanti mea voti explendi voluntate illi conſtaret, & literas pa- tentes, quas hic ſubiunxi, mihi humaniſſimè conceſſit, & calculos oratorios, cum maximis adiunctis Indulgentijs ſeu gratijs Spiritualibus miſit, conditione adiecta, vt ſin- gulis diebus in meis debilibus orationibus ipſius memo- riam nunquam intermitterem: quandoquidem ipſe quo- que in orationibus ſuis, profectionis huius meæ exitum felicem, aſſiduè Deo repræſentare non ceſſaret.

DILECTO FILIO, NOBILI VIRO;

NICOLAO RADZVIL DUCI OLICÆ

ET NESVISII, MAGNI DVCATVS LI-

thuanie ſupremo Marſchalco.

GREGORIUS PP. XIII.

Dilecte fili, nobilis vir, ſalutem & Apoſt. benedictionē. Ex- poni nobis nuper feciſti, quòd tu deuotionis zelo & feruore ductus, cupis ſepulchrū Dominicum Hye- roſolimitanum, ac forſan alia vl- trà maria, Terræ ſanctæ pia loca vi- ſitare, ſi tibi ad id, noſtra & Apo- ſtoli-

stolicæ sedis licentia suffragetur & facultas. Quare nobis humiliter supplicari fecisti, vt tuo pio desiderio huiusmodi in præmissis annuere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur te speciali- bus fauoribus & gratijs prosequi volentes, huiusmodi supplicatio- nibus inclinati tibi, vt sepulchrum Dominicum, & alia vltra maria Terræ Sanctæ loca prædicta perso- naliter visitare liberè & licitè va- leas, dummodò prohibita ad partes infidelium non deferas, plenam & liberam licentiam & facultatem, auctoritate Apostolica, tenore præ- sentium concedimus. Datum Ro- mæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xxii. Ian. M.D.LXXXIII. Pontificatus nostri Anno Vnde- cimo.

Cæ. Glorierius.

B 3

GRE-

polm. :
 ex
 Zuscatz
 J. 7
 Zula 9-
 16

GREGORIUS PP. XIII.

Niuerfis & fingulis, Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Dominijs, eorumq; Magistratibus, nec non Capitaneis classium & nauium, cæterisque dominis temporalibus, & nostris ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel inmediate subiectis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm nobilis vir, Nicolaus Christophorus, Dux Ollicæ & Nesuis, Magni Ducatus Lithuanie supremus Marszalcus, sicut nobis nup̄ exponi fecit, deuotionis feruore accensus, sepulchrum Dominicum Hierosolymitanum, propediem concedente Dño visitare cupiat: nos pro singulari nostra erga dictum ducem charitate, ei tutum & securum iter ubiq; esse exopta-

im
poh. Text
Radford

(optamus ; vos omnes nobis non subditos plurimum hortamur & requirimus , subditis verò nostris arctè præcipimus, ac mandamus, vt si Ducem prædictum ad loca vestra & nostra peruenire contigerit, ipsum vnà cum eius comitibus, ac familiaribus, benignè & liberaliter recipere , complecti ac tractare, cum pro eius dignitate, tum etiam nostro intuitu velitis: & illi si opus fuerit, & vos duxerit requirendos, de idoneo præsidio & saluo conductu, promptè prouidere curetis. Sicq; efficiatis vt vos de propenso erga dictum Ducem animo, merito commendare, & in occasionibus parem vobis gratiam referre valeamus. Datum Romæ apud sanctū Petrum sub annulo Piscatoris die xxii. Ianuarij M. D. LXXXIII. Pont. nostri Anno Vndecimo.

— Caf. Glorierius

INterea dum iter apparamus, & in horas abitum expectantes res etiam in nauem inferri curamus, Diuina quadam ordinatione fiebat, ne soluere per aliquas moras possemus & apparuit postea præclare actum fuisse, quod nauis hæc nostra, tardius quam constituerat, mari se commiserat. Quamobrem totam Quadragesimam, & Paschalia festa Venetiis egimus, deuotioni, quantum Diuina gratia largiebatur, insistentes. Tandem Sabbatho antè Dominicam in Albis Anno Dñi. 1583. die 16. April. hora circiter vigesima secunda, scapha conscensa Venetiis, ad monasterium S. Mariæ della Gracia Fratrum S. Hieronymi in Insula peruenimus (quo in loco manè, iam habitu peregrini indutus, sanctissimo Sacramento percepto, Diuinæ Maiestati orationibus meis exilibus, profectionem hanc meam vt eam benedicere dignaretur, supplex commendaueram) indè in portu Malamoci, naue post occasum solis conscensa, tertia noctis hora soluimus anchoras: & in aurora insequentis diei, quæ fuit 17. Aprilis portu egressi, hac ipsa die & nocte, luceque subsequenti, leui vento flante, sinum Tergestinum prætergressi sumus: cumq; ventus flare penitus desisset, substitit nauis propè Parentium vetus Istriae oppidum, quod non adeò magnum sed loco peramceno situm, antiquitatis cuiusdam speciem refert. Nonnulli volunt illud post raptam Helenam, à Paride conditum, & ab eius nomine Paridinum antea appellatum. Naues onerariæ huc adpellere non possunt: vnde & nostra quarta milliaris parte ab eo littore abfuit. Ego scapha conscensa, cum ad Ecclesiam Fratrum Conuentualium sancti Francisci, vbi Missam audiui, descendissem, oppido perlustrato, ad nauem postea redij. Circa vesperam leni vento spirante dicto loco mouimus: & in aurora, ad portum desolatam in Dalmatia, Torreta vulgò dictum, peruenimus: vbi propter contrarium ventum, qui inter orientalem & meridionalem medius, Sirocco ab Italis vocatur, triduum hære fuimus coacti. Et quoniam indè Ciuitas Zara quinque

Von Venedig bis
Kreta
16^{IV} - 16^V
1583

das heißt
25 Stunden
vor der
Ankunft
gang.

17^N
Istria,

Parentium
oppidum,
à Paride
conditum.

24^N 18^N
Dalma-
tia.

21^N

polnisch
4 Tage

quinque milliaribus abest, iactis anchoris, scapha peruenimus ad insulam Sala, pedestrique itinere, ad eiusdem nominis Villam, medium milliare progressi, circa meridiem ad hospitium diuertimus: in quo rusticos potationi vacantes reperimus: qui cum nos habitu peregrinorum indutos, & lingua Polonica vti (quam & illi intelligebant cum Sclauī essent) animaduertissent, & ignorarent Nauem nostram ad insulam appulisse, credebant nos exploratores esse, cum praesertim nonnullae Turcarum arces in propinquo essent, quarum vna Bokal dicta, breui maris interiectu, vno tantum & medio milliari ab illis distaret. Constituerant itaque nos comprehendere, & iam pro funibus, quibus nos vincirent, socios quosdam praemiserant. Quamuis autem haberem litteras Venetorum patentes, quibus subditis praecipiebant, vt in ditionibus eorum omne mihi officiorum & humanitatis genus exhiberent, eas tamen illis ostendere nolui; ne vt erant ebrii, vi abreptas discerperent, vel deperderent. Quamobrem vt nos ad Superiorem, quem habebant, deducerent petui: quod etiam fecerunt: cumque vnā pergeremus, habuerunt quosdam ē suis obuios, qui illis nunciārent, plures ē nostris apud Ecclesiam adesse. Venerat autem eō Albertus Episcopus Sioniae, cum duobus Societatis Iesu Sacerdotibus, Leonardo Siculo, & Ignatio Hispano, quos Gregorius XIII. Pontifex, Catholicae religionis propagandae causa, in Syriam mittebat: qui eādem nobiscum naui Tripolim Syriae peruenerunt. Vbi igitur plures ex nostris viderunt, & Notarium nauis Hieronymum Varnani, antea sibi notum conspexerunt, nihil nobis amplius exhibebant negotij: immō cum apud Parochum prandemus, apud me culpam deprecati sunt, quod subuerbantur, ne apud Zarā Magistratum eos deferrem. Sumpto prandio, scapha conducta, Zaram Ciuitatem Vene-

C

torum

Zara ci-
uitas Dale
matia

22 N

S. Marci
festum per
ditiones ve
netorū ce-
lebre.
S. Simeonis
senis Euā-
gelici cor-
pus incor-
ruptum.

torum in Dalmatia egregiè munitam, post horam vige-
simam primam perueni: vbi cū ad portum Veneto-
rum Prætor Vincentius Morosinus deambulare, scire
volebat, an ex locis infectis veniremus. Egressus scapha
Notarius nostræ nauis, litteras Patentes, quas habebam,
illi ostendit, quibus lectis in terram nos descendere ius-
sit: & post salutationem, in Ciuitatem introduxit, mu-
nitiones ostendit, & hospitio in palatio honorificè ex-
cepit. Postridie, quod festum Sancti Marci esset, in Ec-
clesiam iuimus; Processioni, quæ per ditiones Veneto-
rum magna cæremonia vbique peragitur, interfuimus;
Ecclesias aliquot visitauius; præcipuè Sancti Simeo-
nis illius Euangelici senis, qui Christum puerum in vl-
nis gestauit: cuius sacrum corpus sub altari maiori ibi-
dem planè integrum, nec putrefactum religiosè asser-
uatur: quod vidimus accuratè, & attrectauimus. Pran-
dio peracto ex Palatio ad portum descendimus, & indè
nauicula post solis occasum ad nauem nostram reuerfi
sumus. Cū essemus in Zara, fuit deposita contra
milites querela, qui centum viginti in eadem nostra na-
ui, Cretam à Venetis mittebantur. Prætor misit sta-
tim, vt quidquid alicui illatum esset damni, subito refun-
deretur.

Soluimus manè ex eo portu, & die nocteque infe- 28. N
quenti, vento Aquilonari, qui inter Septentrionem &
Orientem est, propè Balonam Turcarum Ciuitatem,
vehementissimè iactati sumus.

Balona
Turcarum
Ciuitas.

Maius.

Ex mari Adriatico in Mediterraneum delati su- 2.
mus.

Præter-

3. Præteruecti sumus Corcyram insulam sub vesperam *Corcyra.*
 4. nocte verò ipsa Cephaloniam. *Cephalonia.*
 5. Appulimus hora decima octaua Zacynthum. *Zacynth.* Accessi statim monasterium Fratrum Minorum de obseruantia B. Mariæ: cuius loci erat tum Guardianus Frater Bonifacius de Bergamo. In hoc monasterio visitur lapis vetustus sepulchri Ciceronis, cum inscriptione litteris *Ciceronis sepulchr.* Græcis exarata, ibidem in vna itidem Lapidea dicuntur eiusdem Cineres esse repositi. Insequenti die, Marcus Antonius Venereus, Prætor Venetus, inuitatum laudè me tractauit in arce, quæ in alto Monte posita, antiquo opere, forma rotunda est constructa. Altera die Missam audiui in Monasterio S. Helix, Fratrum Conuentualium sancti Francisci: quod in amœnissimo colle positum Ciuitati imminet. Hortum habet non adeò magnum, sed cum primis elegantem. Nullibi maiora poma citrina, mala aurea, & limoniorum, in tota Græcia, (ipsorum Græcorum testimonio) proueniunt, quàm hic & in hac tota insula: vnde vix passæ minoris, vasorum ducenta millia annuatim, vini verò rubri & albi circiter triginta millia doliorum extrahuntur, quod & Marcus Securius Venetus, qui teloneum tunc temporis ibi conduxerat, & cæteri alij mercatores pro certo affirmabant. Sumpto prandio, profectus sum ad Ecclesiam Græcorum Sanctæ Mariæ de Piscopo dictam, quæ magno milliari ab ipsa Ciuitate, in monte altissimo, vnde Arcadia conspicitur, est posita. Habentur in ea Venetorum excubiæ contra Turcas. Insula hæc frequentes habet terræ motus: quam etiam ob causam depressiora hic construuntur ædificia: immò me ipso præfente, noctu terra itidem concutiebatur, breuiter tamen & leuiter.

Hora vigesima tertia Zacyntho soluentes, præteruecti sumus ad læuam arcem Turcicam Tornese in Peloponneso, quæ vno & dimidio milliari, à Zacyntho mari interluitur.

C 2

Præte-

* passae von panden

aufbricht also jün Zolkam aufgabmüt.

8. Mai

9. *Strophades Insulae* Præterijmus Strophadas insulas, in quarum vna est monasterium Græcum S. Basilij, quod Monachi, Calloieri vulgò dicti, inhabitant.

10. Præterijmus insulam Sapientia.

11. Transijmus Promontorium Metapain. *Matapan*

12. 13. 14. Iactati sumus vento validissimo.

15. Hora vigesima prima, inter Insulam Cythereiam & Promontorium Manlium ingressi sumus mare Ægeum; valido, secundo tamen, vento Cauro, qui inter occidentem & Septentrionem medius est, delati.

16. *Von Kreta insula*
Küste des heiligen Landes
16 V - 8 V
1583
Creta.
1583
Circiter meridiem ad promontorium Cretæ Fraschiam, olim Paleo castro, anchoras iecimus: & scapha conscensa circiter horam vigesimam secundam venimus Candiam olim Candax: cumq, portum propter Ventorum violentiam attingere non possemus, descendimus ad littus, vbi aliquamdiu expectauimus, dum litteræ nostræ patentes examinarentur, è quibus constaret, nos è locis pestilentia non infectis, venire. Ingressus Ciuitatem ad Monasterium S. Francisci diuertì. Postero die Dux Candie, Nicolaus Donatus in Palatio me prædio excepit.

Labyrinthus Thesei in Creta.
Profectus sum terrestri itinere, circa radices Idæ montis, ad Labyrinthum Thesei, qui hodie quoque idem nomen retinet. Ego cum ijs sentio, qui locum hunc non Labyrinthum sed Lapidicinam esse volunt: cuius rei argumentum esse potest, vel ingens vis lapidum, qui passim vbique iacent, tum vestigia curruum, quibus eiusmodi lapides extrahebantur. Multa habentur hic subterranea diuerticula, quæ nisi accensa face adiri non possunt. Tanta autem est ibi vespertilionum multitudo, vt diligens adhiberi cautio debeat, dum obuolant, ne lumen extinguant, & perpetuis tenebris homines inuoluant. Illud etiam cum primis admiratione dignum est, dum à Septentrione ad meridiem itur, per Montes, tam repentinam cœli & aëris mutationem in ea insula reperiri; vt dum circa Cortinam ante dies octo Messis absoluta fuerit, circa Candiam adhuc omnia in Campis conspiciantur: illic fructus

Aëris mutationis intra breue spatium locorum.

polu
5 10

[]
 gehl im
 polm.
 Text

fructus iam planè maturi habeantur; hic ad septentrionē à maturitate longius absint. Porro cū tardior hora reditum in Candiam impediūisset, noctem duxi in exiguo quodam cœnobio S. Francisci de Obseruantia, in quo tres tantum erant Monachi: qui mihi narrarunt, tribus circiter ante meum aduentum Hebdomadis, accidisse: quod cū nonnulli videndi gratia, Labyrinthum hunc ingressi essent, vnus ex dicti monasterij fratribus, eosdem comitatus, per errorem ab iisdem derelictus, in cauerna, quarū infinita est hic multitudo, tenebris obrutus remansit, Monachis loci existimantibus, eum cum comitatu, Candiam fuisse profectum. Tertia demum die, bona sors tulit, quòd exteri quidam dictos Labyrinthi anfractus ingressi, in eundem Monachum inciderunt, qui fame confectus, extra se positus ac sensibus ferè destitutus, sedens mortem operiebatur. Hunc agnitum in Monasterium reduxerunt: qui diu grauitè infirmatus, ac in maniam prolapsus, diligenti cura adhibita, vix sanitati tandem fuit restitutus.

Lustraui ingentes ruinas Ciuitatis Gortinæ, quam Taurus Rex, rapta Europa Agenoris filia, de nomine suæ matris appellatam, quondam condiderat. Fuit Ciuitas hæc sub ipso Labyrintho in parte inferiori sita: vnde apparet, eam lapidibus his constructam fuisse, qui de medio montis excelsi, demittebantur. Ampla & elegans vrbs hæc erat, prout colligitur è multitudine pulcherrimarum columnarum, quæ densitate sua, à longè, sylux alicuius speciem repræsentant. Visuntur hic etiam vestigia dirutę Ecclesiæ, quam elegantem & magnis sumptibus fuisse olim constructam apparet. Sed præcipuè admirationi habetur, pons integer, fluuiolo, ex ingentibus quadratis lapidibus impositus, qui nec plumbo nec cæmento compacti, securum transitum etiam hodie vicinis incolis præbent. Hac eadem die vesperi Candiam redijmus.

Dux Candia prædictus, Franciscus Barbarigus militum Præfectus, Victorinus Buon, & Ioannes Marcus Molin Consiliarij, me assumpto, Missam in Ecclesia au-

19

Gortinæ
 Ciuitatis
 ruinæ.
 Taurus
 Rex raptæ
 Europæ.

Pons la-
 pideus.

20.

Notabilis
 de Labyrintho

Krümmung

diuerunt: vbi ex alia parte altaris, quod in templi medio erectum est, Græcum itidem Sacrum celebrabatur. Nam vetere Pontificum indulto cautum est, vt eius Insulæ Magistratus, nonnullis diebus solennioribus, Græcorum sacris interesse debeant: quod ipsum & alijs Catholicis, absque scrupulo conscientiæ facere licet, & Græcas Ecclesias frequentare, vbi Catholici ritus templa non habentur, quorum in pagis magna est raritas. Indè itum est cum Processione ad Summum templum S. Titi, cuius venerandum caput integrum, magna cæremonia, spectandum populo proponebatur. Sumpto prandio salutauimus Archiepiscopum, qui permissu Pontificum, birreto & habitu Cardinalitio, in Candia vtitur: eoq, modo indutus in Ecclesiam venit, & nobis Diuorum reliquias, quæ plurimæ ibi asseruantur, videndas exhibuit.

21. Prandio apud Barbarigum Capitaneum sumpto, ad nauem profecti sumus. Intereà ventus validissimus est exortus; vt proiecto ex naui fune, non absq, labore, nos ad illam attrahi fuerit necesse. Quamobrem in alterum vsque diem naus hic necessario hæere debuit: cumque rupto fune, anchora fundum petiisset, duas alias iacere fuit opus, & nisi ventus cessasset, vix naus effugisset periculum.

23. Hora secundâ noctis, inter Standiam Insulam, vento prospero nauigauimus.

24. Præterimus Turcicas Insulas Carpathos & Rhodum; quas, cum nox esset, à longè videre non potuimus.

25. Ingressi sumus mare Lycium, nocte verò Pamphiliū.

26. Hora decimanona vidimus Insulam Cyprum, sub vesperam autem præternauigamus Paphum.

27. Summo manè adnauigauimus Lemissum. cum pridie quàm eò venissemus, quattuor Ducis Florentiæ triremes ex improviso irruentes, oppidum hoc vastassent, Turcis aliquot captis, & ad triginta interfectis. In litore stat turris, cuius bona pars ante annos aliquot terramotu

Des. Schindler
Des. Ap. Paulus

S. Titi ca-
PHI.

John. Text Candia

2. Standia
naue

Souen-
antigay

motu collapsa, nonnullos è Turcis oppressit. [Cum situm loci consideraturus, è naui egressus essem, occurrit nobis fanaticus quidam, (genus hoc hominum Maslokos appellant) in manu cultrum latrorem, nouacula instar, habens: qui cum nos peregrinos esse animaduertisset (eramus autem quattuor) ad nos accedens, percunctatus est, inquiring, quidnam mihi dare vultis, ut me pro salute Cæsaris domini mei ferro incidam? Postulabat autem hoc nomine, nummum, quem Turcæ Maydin vocant, sibi dari. Nos ne pecuniam facile profundereremur, finximus nos Maydinis non abundare: accipientes tamen, quasi cum difficultate, vnum mutuò ab Italo quodam mercatore, qui ibidem in Cypro manebat, & nobis præsens aderat, obtulimus illi eundem, ut nos pauperes esse intelligeret: significauimusque illi per interpretem, nos non cupere, ut carnes incidat. Ille accepto Maydino in pectore duo vulnera satis profunda tractum sibi infixit. Erat cum primis horridum, sanguinem copiosè manantem videre. Apparebat hominem fuisse non adeò mentis compotem, quales ferè solent esse omnes, qui Maslokum in pulueres redactum hauriunt. Medentur autem aqua fontis quibusdam herbis adhibita huiusmodi vulneribus; quæ non ita multo tempore obducuntur, prout in hoc insano videre licuit, qui pellem satis benè concisam habebat. Hinc apparet quàm turpes, & hominibus Christianis abominabiles, sint barbarorum istorum mores. Nolebamus nos initio aliquid huic belluæ conferre, incisionem eius nihil morantes: sed mercator prædictus admonuit, dandum illi omninò nummum eiusmodi, ne si illi negatus per nos fuisset, aliquem cultro vulneraret: quod eiusmodi nebulones plerunque Christianis facere solent, amentiam simulant.

28. Oppidum perlustraui, quod est valdè conuassatum.

Domi-

[1] fehlt
im
Text

Messer,
Dolch

überziehen,
beziehen.

Dominica Pentecostes, Episcopus Sidoniæ præfatus, Missam priuatam in Ecclesia Græcorum celebravit; ex cuius manibus omnes ferè, qui eâdem naui uehebamus, Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum percipimus.

Nocte loco prædicto mouimus. 30.

*Sal in modum glaci-
ei congelatum.*

Delati sumus ad Salinas: ubi sicut intensum frigus 31.
glaciem; ita Sol vi sua Salem astringit, ut suprà liceat ambulare, licet subtrus aqua remaneat, quæ dulcis & boni saporis est. Primo Autumno, humiditate superueniente, sal hoc statim liquescit: qua de re cum plerique scripserint, ego plura commemorare nolo. Non procul inde, est oppidum Lernica quod ferè mille domos habet: sed proximo Turcico bello valdè nunc est deuastatum. Quoniam autem captandæ quietis causa, hic aliquantum substitimus; visum fuit, principium hoc nauigationis meæ tibi perscribere, plura deinceps de rebus nostris scripturus, ubi sese obtulerit occasio. Vale. Datum apud

Salinas Cypri, die vltima Maij. Año Dñi.

M. D. LXXIII.

EPISTO-

EPISTOLA SECVNDA.

Iunius.

P. in Text
f. 13

1.

ERatione nauigationis meæ, qualiter Cyprum peruenerim, indè tibi perscripsi. Post datas ad te litteras, insequenti die, videlicet Calendis Iunij, conduxì nauem non adeò magnam, quam in partibus istis Caramusanum vocant, cuius nauclerus erat Arabs Christianus. Quod cùm Turcicus loci Præfectus, quem Caddi appellant, didicisset, Græco quodam auctore (qui antè annos aliquot Mahometanam perfidiam fuit amplexus; cùm esset loco cum primis honesto in Cypro natus, & qui in oppugnatione Nicosiæ fortiter & præclare se gesserat, multosque Turcas manu sua confecerat) vela & nauticos funes nobis statim abstulit, ne nauigare possemus, antequam illi aliquid largiremur. Plerunque enim Turcæ in partibus his, rapinis & calumniis in Christianos confectis, victitare solent. Græcus itaque hic perfidus, cùm ad nauem nostram venisset, comiter illum accepimus, illiq, nonnihil donauimus: qui obtinuit à dicto Caddi, vt quæ nobis fuerant ablata, restitui mandaret.

2.

Hora noctis secunda consensu nostro Caramusano versus Terram Sanctam vela fecimus. Erat in eadem nauis Arabs Maronita (sic Arabes Christiani appellantur) qui apud Lemissum vnà cum Caramusano captus erat, cùm oppidum à Florentini Ducis classe diriperetur. Hic nobis copiose narrabat, quàm egregiè cum Turcis dimicauerint Christiani. Cùm vidissent Itali eum esse Christianum, liberè è triremibus dimiserunt: debuit tamen ad milliare Italicum, per mare natando, ad quandam insulam desertam peruenire, inde verò pedestri itinere, aliud

D

etiam

etiam milliare conficere, quandoquidem triremes propè Tripolim appellere volebant.

Turri quæ portui ad Ioppen imminet conspecta, 7. *Junii*
Africus, qui est inter meridiem & occidentem, ventus, flare cœpit vehementissimè: qui littus attingere non permisit, velum laceravit, funes concerpsit. Cumque nauclerus inops consilij, Cyprum redire, & ad Caramaniam appellere cogitaret, vnde difficilis & periculosa futura esset nauigatio, quæsiuit à nobis quid fieri vellemus. Tripolim quidem tali vento nos tutò peruenire posse, si nauli precium augere non grauaremur. Cùm itaq; nauarchum perplexum viderem, auxi precium, ad centum vsque florenos. Pactum autem hoc nouum ideò fecit, quòd Caramusanum hunc ab Arabe quodam conduxerat, & vbi nos in Ioppen exposuisset, alium quendam isthic debebat operiri: Compensari itaque sibi volebat, quòd Tripolim versus nauigandum esset. Tensis igitur velis pleno vento ferebamur: & præternauigauimus Alobdanam Casatura: olim Cæsaream Atartura, Atelit; post promontorium verò Carmeli, à quo non procul abest Ptolemais, sed tota diruta, Sareptam Sidoniorum, de qua 3. Reg. 17.

Mons Carmeli. Luc. 14. quæ Ciuitas posita est ad radices Montis Carmeli, in cuius summitate monstratur locus, in quo Helias altare construxerat, de quo habetur 3. Reg. 10. **Tyrum & Sidon.** Tyrum itidem & Sidonem: quæ Ciuitates in eleganti planicie, quattuor miliaribus nostris abinuicem distant. His in monte supereminere dicitur Cæsarea Cappadociæ, in qua S. Dorothea coronam Martyrij est adepta. Sequuntur deinde decem tantum miliaribus à Tripoli, Berytum & Anefa Ciuitates, vbi mons Libanus assurgit. Hæ vrbes sitæ sunt in Syria Phœnices, quas plerumque inhabitant Christiani, quos Drusianos appellant: quibus liberum est, more Turcarum, album Capitis integumentū gestare. Sunt autem ex reliquis Gallorum, qui Terram Sanctam Saracenis eripuerant: sed adeò dissolutam, & vel ipsis etiam paganis turpiorem vitam ducunt, vt plura de illis differe-

Drusiani
Christiano
rum Gallo
rum reli-
quie.

*habe
Alepinae*

18.

*nach der
Karte 35 km,
dannach
steht die
heutige geo-
graphische
Markung nicht
dem*

** Diese scharfe Abgrenzung wird aus dem Abstammung re, ne
hergeleitet zu sein aber wesentlich keine Araber.
Sie sind aber nicht Christen, sondern gewöhnlich schiitische Muhammedaner*

*8 - 20 Juni
1583
Syrien*

re, ne piæ aurēs offendantur, minus necessarium videatur.

Cum sexaginta milliaria, intra spaciū decem octo horarū 8.
 confecissem, vento vehemēti & procelloso turbine, in por-
 tum Tripolis hora vigesima secunda delati sumus: vbi proie-
 ctis anchoris, vix tamen subsistere potuissemus, nisi Turcæ
 de nauī Alexandrina, maiori celoce adnauigantes, nobis o-
 pem attulissent. In littus egressi, ad medium milliare pergen-
 tes, deuenimus in Ciuitatem, & diuertimus ad Fontecum,
 Caruaferam, seu Mansionem Venetorum. Situm vrbis huius
 multi describunt, ego prætermitto. Est loco amœno, dimidia
 parte ad montem porrecta, pulcherrimis hortis circumdata,
 fontibus irrigua; aëre tamē parū salubri, æstate præsertim. Il-
 lud subiiciam, quod nescio an aliquis attigerit. In maritimo
 ciuitatis ingressū, propē portā ad leuam, ad lapidis iactum, est
 palatiū triangulare, de quo narratur, quod patrū nostrorū
 memoria sub Solimanno Turcarū Cæsare contigit. Ariolus
 quidam per artem Magicam didicit thesaurū alicubi in hoc
 loco defossū esse: quē vt sensim, idq, quā secretissimē (nā
 quicquid auri isthic reperitur ad Cæsare pertinet) peruesti-
 garet, empta area illa, domū construxit, quam muro præalto
 vndiq; cinxit: cūq; abditissimas terræ partes vbiq; perscu-
 retetur, nihil reperit. Re peruulgata, Sangiachus (nomen id
 Administratoris Prouinciæ, quem locū apud nos obtinent
 Palatini) qui tunc temporis regioni præerat (nā non ita pri-
 dem, ab aliquot annis duntaxat, Bassza Tripoli residere cæ-
 pit) ariolo prædicto ad se aduocato, diligenter ab eo de rei
 euentu percontabatur, cumq; rē celare nō posset, fassus est, se
 vehemēter deceptū, nullū, quem quærebat, thesaurū, reperire
 in hoc loco potuisse. Sangiachus auri cupidus, conuocauit &
 alios Nigromantes, illisq; iniunxit, vt quantum in arte quisq;
 polleret, eā thesauro reperiendo adhiberet. Conuenit equa-
 liter omnibus, thesaurum ingentem, vel hoc ipso in loco, vel
 nō procul inde, esse defossū. Cum igitur Sangiachus terrā
 diligentius circumcirca fodi præcepisset, spatium viginti cu-
 bitorum à prædictis ædibus sub exiguo quodā colle, cuius e-
 tiamnum medietas apparet, terra vnius vlnę altitudine effos-

Tripolis. *

gesunkenen Schiff

Nahesayer

Thesaurus
Tripoli et
fossus.

Woiwarden

*) Türkisch Tarabulus in Syrien. D. 2. sa, fuit
 am Libanon, unweit der Mündung des Kadscha in Meer,
 17000 Einwohner, 20 Moscheen, 13 Kirchen, 7 Klöster
 1 Judentempel. 10 Meilen nördlich von Beirut.

sa, fuit arca quædam reperta, in qua auri in massas conflati, ad triginta Ducatorum millia, erant reposita, quæ omnia Sangiachus Constantinopolim misit.

9. & 10.

11.

Perlustrauius Ciuitatem, & quæ in ea visu digna occurrebant. Manè fuimus apud Lemir, qui cum teloneo præfideat, subiectam tamen etiam militum partem habet. Venerat tum is Hierosolima, ubi quoque teloneum habebat, à Turcarum Cæsare Tripolim euocatus, ut Prouinciam in absentia Basschæ administraret, qui ad Persicam expeditionem ablegatus fuerat. Hic itaq; Lemir cum stipatores suos Ianiczaros Hierosolymam remitteret per Damascum, ubi fratrem Boluch habebat, transegimus cum illo, ut securitatis causa, Ianiczerorum præsidium, quod magnoperè fuit necessarium, nobis adiungeret: quod, accepto honorario, non grauatim fecit. Sub vesperam itaq; duobus equitibus & pedibus totidem comitati, confecto vno & dimidio milliari, in campo sub monte Libano noctem transegimus.

Mons Libanus.

12.

Antè meridiem substitimus in Ehdy Arabum Maronitarum villa, deinde milliari pedester confecto, venimus ad Monasterium B. Mariæ de Canobim, in monte Libano positum: ubi Patriarcha Ecclesiæ Romanæ obedientiam agnoscit: conferebat tum Ordines infra Missarum solennia, cuidam religioso. Habitus Patriarchæ, quo ad altare utebatur, nihil differebat ab eo, quo nostrates Archiepiscopi uti consueuerunt. Habebat Pallium, Infulam, Casulam, Tunicellas, & Sandalia. Hostiæ eadē forma, qualis apud Catholicos. Missa Patriarchali ritu Maronitarum finita, Leonard^{us} Pacificus Societatis Iesu Sacerdos, quem præpositi Generalis permissu mecum habebat, petita benedictione à Patriarcha, more Romano Sacrum priuatum ibidē celebrauit; casula & alba Patriarchæ indutus. Patriarcha Sacris vestibus exutus, solitum habitum nigrum, cum violaceo capitis integumēto accepit; tali namq; loci illius religiosi utuntur. Prandio nos excepit, appositis ouis, butyro, & oliuarum fructibus. Carnes enim illi nunquā comedūt. Vesperis peractis, ad Villā Ehdam redijm^{us}.

Patriarcha sub obedientia Ro. Pont.

13.

Manè discedentes Ehdā, non procul à via, vidim^{us} arbores Cedrinas vigintiquatuor, quæ non succiduntur, cum in partibus illis non amplius reperiantur. Est arbor elegans satis pro-

cera, diductis ramis, ad eius similitudinem, quam Modrzevv Poloni vocant. Cacumine Montis Libani, vbi niues nunquā liquefunt, licet calores sint ibi longè vehementiores quā in Italia, venimus in Ciuitatem Balbech, quo in loco quondam Salomon Rex magnificentissimū construxerat palatiū, cū filiā Pharaonis duceret in vxorē, de quo habetur, 3. Reg. 7. Neoterici scriptores diuersas habēt de his ædib⁹ opiniones. Frater Bonifacius, Stephanus Ragusinus, Prædicator Apostolicus, & Stagni Episcopus, qui pluribus annis, S. D. M. mandato, in Terra Sancta mansit, in eo libro, quē de Terrē Sanctē contēplatione scripsit, affirmat, Salomonē domū Saltus Libani in Balbech construxisse. Christianus verò * Adrichomius Delph⁹ in sua Hierosolyma probat illā Hierosolymis fuisse. Vtrius verior sit sententia, definire nō ausim, cū præsertim Adrichomius & scripturę Sacrę, & Iosephi Antiquitatū Iudaicarū in Lib. 8. Cap. 2. testimonio, nitatur: illud tamē haud dubiē possū affirmare, quod accuratē & diligētē obseruauī, ita planē in Regum libris hoc Palatiū describi, quemadmodū in hanc vsq; diem in Balbech visitur, id eō facilius animaduertere licet, quod non à fundamentis dirutum, sed vetustate consumptū sensim collabitur. In descensu montis, transiimus per fruteta collis, quę Antilibanū vocant, vbi Syria Caua vel Cœle Syria principiū habet. Ex pagis circumuicinis Ianiczari & Turcæ, quorū iumentis Hierosolymam vehebamur, pro nostra pecunia conduxerunt ad quadraginta Arabes Maronitas, cū Scelopetis & arcub⁹, qui nos securitatis causā deducerent: quandoquidem loca illa excursionibus Arabum & Saracenorū sunt obnoxia: qui vna antequā eō peruenirem⁹ die mercatores Turcas adorti, quindecī ex illis interfecerūt. Sciendum autem est octo hic esse Arabum vexilla, duo rubra Christianorum, sex verò Alba Saracenorum: quib⁹ omnib⁹ malè inter se conuenit, & sēpius inter se configunt, duob⁹ hisce vexillis Christianorū duntaxat exceptis, qui certis quibusdam cæremonijs à nobis disidēt; quandoquidē vt superius dictū est, Maronitę Romani Pontificis obedientiā agnoscunt: ceteri habent separatim superstitiones quasdā suas, ab alijs Sectis diuisas: quorū in Syria magnus est numerus: quē tamē longo interuallo Maronitę superant.

Cedri mō-
tis Libani.

Balbech
Ciuitas &
Palatiū Sa-
lomonis.

* Extat ty-
pus Hie-
rosolyme
qualis fuit
tempore
Christi in
quo posita
est domus
Saltus Li-
bani, eo lo-
cō in quo
mons Bro-
riath tor-
minatur:
cui murus
templi Sa-
lomonis im-
positus,
præcipitiū
spectat: vnde
liquet,
domū Sal-
tus libani
hic subsiste-
re non pos-
uisse.

* Syria
Caua,
vel Cœle
Syria.

Arabū in-
ter se dista-
dentium o-
cto vexilla

+ im palm. Text
Zusatz 5-16

Arabes, qui alba vexilla pro signo gerunt, omnes plerunque latrocinij & prædatione viuunt, in sua Arabia, terra Sancta, & Ægypto. Sunt tamen in Galilæa nonnulli, qui multos ouium & camelorum greges alunt, & in tabernaculis agunt, pascua bona & salubres aquas conquiendo. Deficientibus vno in loco pascuis, vxoribus & liberis suprâ camelos impositis, ouium greges ad loca magis commoda propellunt: quorum in Galilæa duas turmas, apud montem Thabor, obuias habuimus. Porro Arabes Christiani in pagis degunt, agros & hortos colunt, tam in monte Libano, quàm in Syria præcipuè apud Damascum: in terra quoque Sancta, licet non multis adeò in locis.

Arabes
Christiani
in Syria.

Petri Bellonij de Cæsarea Philippi error.

Petrus Bellonius Cenomanus, ciuitatem hanc Balbech, vult esse Cæsaream Philippi, neq, tamen id rationibus probat. Certum est aliam esse ad mare Cæsaream, quæ tale nunc etiam nomen retinet: cuius fit in Sacris litteris mentio, quòd ad mare sit posita, vnde S. Paulus Romam nauigauit. Act. cap. 28.

14.

Ex Balbech egressi, vbi nulla habentur diuersoria, noctem in campis ducere coacti fuimus, non absque grauioris alicuius periculi metu; cui tamen Ianiczerorum nostrorum industria maturè obuiam itum est. Nam cum ij à longè Turcam quendam, viginti & aliquot personis comitatum, ad bellum Persicum proficiscentem, tentoria fixisse in non adeò lata planicie, (in qua nobis etiam subsistendum erat) animaduertissent, iusserunt, vt intrâ vicinos colles nos abderemus. Ipsi interea ad Turcam illum profecti, dixerunt se peregrinos quosdam pauperes è longinquo aduentantes, securitatis caussa, deducere: petiueruntque vt bona cum illius venia, in eadem illa planicie pernoctare illis liceret. Et quoniam Turcæ moralem misericordiam plerunque obseruant, annuit non grauatim. Itaque non procul ab illo, impetrata licentia, constitimus & quieui-
mus; alioquin, si inopinatè superuenissemus, barbarus se contemni ratus, non parum molestiæ nobis inferre potuisset: quandoquidem etiam antea, vt quisque Turcarum nobis

Herberge

in
Lateran
Camp
als in
hoh...

nobis erat obuius, illicò nos spoliare volebat: prout factum est, cùm in cuiusdam Sangiachi milites ab Ægypto venientes incidissemus: qui quendam ex meis, mulo deiecerunt, & vnà cùm rebus, quas gerebat, vi acceperunt, cumq; Æthiops Muchier, à quo iumenta conduxeramus mulum arripuisset, illum claua percutientes pessimè tractarunt, donec Ianiczari nostri superuenientes eū eripuerunt, mulū recuperarunt, & donatis illis duobus taleris, ne nos infestarent, obtinuerunt. Ibi tūc, sicut nobis retulit interpres, sanctè more suo iurarunt, quòd quem primum obuium haberent, sibi deinceps temperatè nollent, quo minus eum quibus adlubesceret, spoliarent, adferentes causam, quòd viam longam prosequerētur. Nam eadem, qua Czauffzj, libertate gaudent, quoties in expeditione à Cæsare mittuntur, vt equos, quicunq; adlibuerint, impunè cuius tollere possint. Nocte postera venim⁹ ad Tykyejum Hospitale Turcicum, quòd non adeò magnificè constructū, sed copiosè à quodā Basscha, qui Damasci erat, dotatum est. Hic obuiam habuimus Caruanā, Damasco Tripolim versus euntem, quæ ducentos circiter equites habebat. In hoc hospitali vidimus, cum Turca quidam singulatim virides auiculas quinq; viuas libere dimitteret, subinde aliquid submurmurādo: cumq; eius rei causam per interpretē ab eo percontatus essem, respondit, se id pro animabus suorū propinquorū defunctorū, facere, quòd crederet, merito huius boni operis, illas nonnihil subleuari. Atq; ita, naturæ quodam ductu, de pœnis Purgatorij aliquid etiam sentire videntur.

15. Cùm discessissemus manè, ad dextram itineris venimus sub montem, in quo Caim fratrem suum Abelem dicitur occidisse: In eius summitate duo colles eminent: in quibus Domino holocausta sua obtulisse feruntur: ad radices vnus horum, locus ostenditur cædis & sepulturæ dicti Abel. Dixerunt nobis Turcæ (nam iter accelerantes montem non conscendimus, qui altissimus est) quòd hoc in loco, subterraneus quidam rumor auditus in

Knüttel

Thaler

Turcarum
militum li-
centias

Leib-
gardist
Polizeist

Turcæ Pur-
gatorium
er edunt, &
auiculas pro
defunctorū
animab. li-
berantes.

Abel sepul-
tura.

17

fratricidij

Vogelschen

fratricidij illius testimonium, & memoriam innocentis Abel: ob idque plurimum locum venerantur: & pro certo affirmarunt, si quis graui aliqua infirmitate correptus, nudo corpore in eo iacuerit, quod statim sanitati pristinae restituitur. Non ita multò post cùm Damascum appropinquaremus, habuimus obuios Mamalucos, quo-

Mamaluci rum isthic ingens est multitudo. Genus est hominum ex
qui, & eo-
rum habi-
tatio.

Gewecke Habitu vtuntur ex tela Alba, tam latè fluente & diducto,
vt totum equum cooperiant, excepto capite quod fim-

Glückwollen briis & nolis exornant. Tegmen capitis spiris linteis
contortum circumferunt, acynace accincti, clypeum &
telum acuminatum longum ex arundine crassiore gerūt.

In superiori veste, quam Albornos vocant, à tergo pel-

lem alicuius animalis appendunt, interiorē verò cum la-

tissimis manicis habent, quam Marlotta appellant. Equos
habent optimos, fræna bullata, sellas cum staffis latiores

Adzainticas. Maior inter eos Maurorum numerus. Ascen-

dimus posthac in montem altissimum, qui nunc etiam
Chrizoroa vocatur, habet in summitate Sacellum ad le-

uam, quod Maronitæ Septem fratrum Dormientium
esse affirmant. Ex eo monte Damascus optimè se spe-

ctandam præbet: nam ad eius radices ciuitas hæc ad lon-
gum protenditur, in eleganti, amœna, & omnis generis

frugum feracissima planicie. Vnde multi volunt, Ada-

damum generis humani parentem hîc creatum, propter ter-

ram flauam, qualis tantum apud Damascum habetur; &
quod Adam, interpretatur flauus. Ex hoc monte duo

fluuij oriuntur, qui Damascum irrigant, Abana & Phar-

phar. Sunt rapidi, non nauigabiles tamen, sed valdè pi-

scosi. Ciuitatem hanc exactè describere, magni esset la-
boris: quod cùm non pauci iam præstiterint, ego super-

sedeo. Cùm ad portum ciuitatis peruenissemus, ex equis
descendimus: neque enim Christianis in maioribus Tur-

carum Ciuitatibus equitare licitum, præsertim Damasci,
quò

Mamaluci
qui, & eo-
rum habi-
tatio.

Gewecke

Glückwollen

France

gekriem mit
Raaschmuck

Burnus

Steybügel

Monschri
zoroa.

Adamus a
pud Dama-
scum crea-
tus.

Damasc

richts
Amara

portam

Druckfehler

Damaskus

hat keinen Hafen

+ Druckfehler. Aus dem pers. Text geht hervor,
dass die Adzainticas hier = persisch

quò pauci admodum Christiani ex Europa confluunt. Nos tantum duos Italos hic reperimus, qui mercatorū Apameæ seu in Haleppo manentium, negotia gerebant: apud quos etiam hospitium habuimus. Quamuis autem Damascus, sit valdè populosa, ampla, vtpotè quæ ad vnū & medium milliare patet, & elegans ciuitas, quoniam tamen longius à mari distat, mercatores Europæi rarò illam frequentant, & vulgus Christianis est valdè infensum. Quamobrem Ianiczari equitantes, nos medios, à lateribus clausos, in Ciuitatem deducebant. Vbi tamen à populo conspecti sumus, inconditis clamoribus & sibilis, maxime, pueri, nos exceperunt, ex omnibus plateis ad nos concursus fiebat: cumque ad locum, vbi merces venales exponuntur, deuenissemus, tum verò lapidibus & sputis impetebamur, & nisi nos Ianiczari defendissent, furentis populi impetu, discepti proculdubio fuisset. Cum Tripoli discessissemus, prima nocte adiunxerunt se nobis itineris comites, duo Turcæ; quorum vnus senex, alter iuuenis adhuc erat: qui Damascum vsque nobiscum peruenierunt. Veniebant hi ex bello Persico, cum triginta equis, & sanctè affirmabant se primos esse qui ab exercitu redirent: quòd datis Duobus Cecchinorum millibus à Bassza impetrassent dimissionem, cùm ardua quædam negotia Damasci haberent. Multa nobis de bello hoc, per interpretem, narrabant: qualiter non minus gladio, quàm fame plurimi Turcæ indies absumantur, cùm superato Euphrate, per plures dies inter arenas perpetuas, & surdas cautes, aquam deferendo, ad exercitum sit perueniendum: peste etiam multos absumi: Narrabant pro certò, à suscepti belli initio, vsque ad eorum abitum, ad trecenta Turcarum millia periisse: se amplius eò non redituros, etiamsi illis moriendum esset: neque felicem belli exitum ominabantur. Cæsarem Turcarum intereà domi delicijs vacare; neque fidem ijs adhibere, quæ isthic agantur, & quam miserè multi pereant. Eorum famuli, quod

holm. 18

starre Felsen

Turcarum
in Persia
clades.

holm. 18
600 000

li, quod nostri comites itineris essent, cum nos per plateas Damasci obuios haberent, aliqua etiam erga nos humanitate ducebantur, huc illuc deducendo. Et quamuis nos Ianiczari comitarentur, difficile tamen caueri potuit, in tanta populi frequentia, ne à pueris lapidum ictu salutareremur.

Tribus mensibus antequam Damascum peruenissemus, priusquam Bassza ad bellum Persicum proficisceretur (erat hic filius Machometis Basszæ illius, qui fuit Vir, & est à Turca miserè trucidatus: Bassza autem iste Damascenus, ducebat secum duo millia equitum, & octingentos pedites) venerat huc quædam fœmina Tartarica, quam Reginam Asiæ appellabant, habens secum quattuor millia Tartarorum. Hæc primùm Bethlehem, deindè Mecham sepulchro Mahometi infamem, deuotionis causa fuit profecta, quòd vellet illa loca visere, in quorum vno, magnus Propheta ex virgine natus, in altero alius Propheta itidem magnus, sepultus esset. Hanc Bassza per octo dies continuos, cum toto comitatu, mandato Cæsaris, lautissimè & magnificè tractauit; & Sangi- achum, pro duce itineris, cum aliquot militum centenis illi adiunxit.

Visitauimus domum Iudæ. Hic erat fons, in quo ^{16.}

S. Pauli
baptizati
fons.

Eiusdè lo-
cū demis-
sionis in
sporta.

Sanctus Paulus est baptisatus, qui nunc publicæ plateæ est expositus: cuius etiam porticus interior apparet. Extrà ciuitatem progressi, vidimus locum, in quem Diuus Paulus demissus est in sporta: & est fenestella turri adiuncta. Non procul inde spelunca subterranea visitur, in qua Apostolus idem, muro demissus, delituit; quæ persecutionum tempore multis itidem Sanctis Latibulum præbuit. Indè ad sagittæ iactum mon-

Sandolok

Kort

[?] fel. 11
im. 15. 16.

monstratur lapis propè Sacellum Maronitarum, è quo D. Georgius equum ascendisse memoratur, draconem interfecturus Beryti, qui portus omnium Damasco magis est vicinus.

17. Lustrauius Xenodochium, quod magno sumptu Solymannus Turcarum Imperator à fundamentis erexit: in quo peregrini, Mecham euntes & redeuntes, gratis tri-duò sustentantur.

18. Visitauimus ea loca omnia, de quibus habetur Actor.

& cap. 9. Domum itidem Ananiæ, in quam per gradus ali-

Domus Ana-
nias.

19. quot descenditur. Et domum S. Ioannis Euangelistæ, in

qua eum natum Maronitæ (nescio quo fundamento)

affirmant. Fuimus in Ecclesia dictorum Maronitarum,

quæ admodum parua est. Pensitant annuatim duo mil-

lia Cecchinorum Basæ, vt deuotionem suam tutò pera-

gere illis liceat. Habent paramenta Ecclesiastica, à Gre-

gorio xiii. Pont. Max. missa, quæ attulit P. Ioannes Bap-

tista Elianus Societatis Iesu Sacerdos. Vidimus à longè,

Ecclesiam olim à Christianis D. Ioanni Baptistæ dicatam.

Apparet eam fuisse elegantē, & magnis impensis exstru-

ctam. Est satis magna, ad instar templorū Egypti, in me-

dio tholum habet vbiq; apertum. Non patet ad eam

Christianis aditus; prout & in Arcem, quæ more antiquo,

ex lapide quadrato constructa, turres itidem quadrangu-

lares per circuitum habet.

Reperiuntur hic nonnulli, deuotionem præ se feren-

tes, qui planè toto corpore nudi, absq; vlllo integumento,

incedunt tam æstate quàm hyeme, capite & barba rasa: in

quorum vnum cum Damasci incidissem, credebam ali-

quem insanum ex ergastulo erupisse. Quærenti quis esset,

dictum fuit, hominem esse Sanctum, & vitæ innocentissi-

mæ: qui mundo renunciasset, & cura temporalium omniū

abiecta, Angelicam in terris vitam duceret. †

Vidi eodem tempore duos Æthyopes ex India Orien-

tali, mercatores: quorum facies mirum in modum splen-

debant.

Santonos
Turci
nudi.

Æthyopes
faciem la-
pidibus ora-
nant.

[] fehlt
im Poln

[]
fehlt im
Poln.

Poln
Zusat
S. 19.

Schlusssatz
der Kuppelwand

E 2

* im poln. Text in 19 Zeilen langer Zusatz,
über die Santonen in Kairo, den Treter hier
natürlich nicht brauchen konnten

debant. Cùm propius accedens perquirerem quinam essent; responsum est, mercatores esse qui lapides preciosos venderent; in cuius rei signum, rubros quosdam lapillos, magnitudine nucis auellane, valdè coruscantes, fronti & vtrisque genis insertos habebant, ita vt personati incedere viderentur. Mirum qua ratione lapides eiusmodi in pellem faciei includantur, vt fortiter hæreant. Vidi etiam tunc primùm quendam, qui viride Capitis integumentum contortum gerebat, cùm cæteri Turcæ albo vtantur. Dictum fuit, cum ex profapia Mahometi descendere, & eum tali colore signari, qui proprius Mahometi erat, nec à quouis alio, præterquam à propinquis Mahometi, idq̃, in capite, geri posset. Vtuntur tamen eo quoque Santones aliqui, Turcarum veluti Sacerdotes. Vestes virides cuius gestare licet; tiaram solis tantùm, qui genus à Mahumeto deducunt: quos frequenter postea conspexi: sed & ibidem Damasci, vnum valdè lacerum, in publica culina, cibos diuendentem & coquentē: vnde apparet, non omnes Mahometi propinquos diuitijs abundare. A prandio conduximus Bolucum, ad quem à Lemiro eius fratre, Tripoli litteras habuimus, qui nobiscum Hierosolymam proficisceretur: Adiunxit se itaque nobis, cum quinque Ianiczaris equitibus, totidemque pedibus. De agri Damasceni fertilitate, fructuumque diuersorum abundantia, cùm multi multa prodiderint, fusius hic differere, minus necessarium iudicavi. Illud tantum inferendum arbitratus, quod ab alijs prætermisum demiror: nempè in Syria videlicet Tripoli, in Balbech, & hic Damasci præsertim, reperiri bonitate cum primis commendatum fructuum genus, quod multis nationibus vsitato vocabulo, Mauza vocatur. Videtur id nostris cucumeribus non absimile, nisi quòd forma longiore, crassiore, & ad curuationem modicè inflexa, ab illis differt. In fruticibus, in quibus species hæc prouenit, adinstar nucis auellane, in vno globo, quandoq̃, quinquaginta cucu-

Haselnuss
mit einer
Larve

Mahome-
tis propin-
qui viridi
colore dis-
tinguuntur

Mauza
Dama-
scena.

schimmer
fönend

Sipp'schaft

gerissen

[1]
fehlt im
Koh. Text
bis 5. 38
Zählb.

Gurke

Strand

cucumeres eiusmodi condensantur, adeò vt propter pondus, melonum adinstar, per terram diffluant, vbi si diutius hæreant, putrescunt. Quamobrem antequam ad maturitatem plenè perueniant, colliguntur, atque ita in cubiculis repositi minore negotio maturescunt. Sapore & odore genus pyrorum non recentium, qualia apud nostrates *Vryantovvki* vocantur, referunt. Satietalem facillè inducunt, adeò vt duo saltem, cum pane vel caseo comesti, stomachum repleant. Est communis Christianorum opinio, qui in partibus hisce versantur, Adamum & Euam in paradiso fructum hunc comedisse: quod etiam certis rationibus comprobare nituntur: quarum prima, quòd poma hic non habeantur: quodq, Diuus Hieronymus, in translatione Bibliorum cum vocabulum Mauza Latinè reddere non posset, fructum ligni tantum simpliciter posuerit. Sit fides penes illos. Nec enim verisimile est, Diuum Hieronymum, qui Spiritu sancto dictante, sacræ legis volumina feliciter interpretatus est, quique exactam linguarum cognitionem habuit, id exprimere non potuisse. Secunda, quòd Mauzæ fructu in orbiculos scisso vena quædam appareat, quæ litteram T, Tau, formam videlicet Crucis, repræsentat: vnde inferunt, præuaricationem protoplastorum Christi Crucifixi morte fuisse diluendâ. Sed etiam in cucumeribus nostris simile quid intueri licet. Tertia ratio, quòd fructus hic, non in arbore, sed in frutice quodam crescit, cuius caulis vnus propemodum pugni crassitiem imitatur, qui tamè fructum pendentem, præ pondere sustinere non potest, sed is in terra, vt iam dictum est, iacet: vt facillè à primis parentibus decerpi potuerit. Quarta, quòd Mauza hæc, folia ad vnus cubiti latitudinem, duorū verò longitudinem protensa habeat: è quibus post agnitum peccatum, perizomata confici facillè poterant. Sed cum ex folijs ficus ea consuta tradat scriptura, qualiter hæc subsistere possint, ipsi viderint. Adferunt & alias non adeo magni momenti rationes.

Birne pirus

*hier noch
nichts de
Plural
et Belsda,*

Fanst

Stengel

Fructus hi Maūzæ Constantinopolim per mare deferuntur: qui tamen minus durabiles sunt. Itaque nondum maturi colliguntur; sed arena obruti conseruantur, ad solem autem expositi, ibidem Constantinopoli statim maturescunt. Hæc pauca de ijs, occasione Damasci, annotasse sufficiat.

Locus Cō-
uersionis
S. Pauli.

Circa meridiem discedentes Damasco, & vno milliari longiore confecto, deuenimus ad locum Conuersionis Diui Pauli Apostoli, vnde elegantissimus Damascenæ vrbis patet prospectus. Non longè abhinc est ingens lapis, apud quem Apostolus equo delapsus, in terra prostratus iacebat. S. Helena sacellum hic exædificarat, cuius vestigia vix apparent. Indè ad dimidium milliare cū effecimus progressi, in gregem ouium Arabum Maronitarum incidimus; ex ijs cū vnā Bolucis accepisset, Maronitæ qui ibidem in campis erant, concurrere cœperunt, vt eam recuperarent. Turcæ qui bombardas aliquot habebant, substiterunt: in quos cū fundas & lapides Maronitæ expedire cœpissent, bombardis repositis, profugerunt Turcæ, rapta nihilominus oue; quos consequi pedibus frustra tentabant Maronitæ. Pro nocte deuenimus ad Caruaseriam Sasa, quæ quinque milliariibus à Damasco distat, & fluuiolo limpidō & præcipiti alluitur.

Arabes vi-
arum de-
predato-
res cur a
Turcis ex-
terminari
non possūt

Cū frequens hic Arabum mentio fiat, & necessariō sit adhuc facienda; mirabitur aliquis, quī fiat, quod cū itinera reddant infesta, à Turcis nihilominus tolerantur. Sciendum est itaq, quod sex Albi coloris Arabum vexilla, quamuis in Turcarum ditionibus versantur, fixas tamen nullibi sedes habent, sed in vias publicas excurrentes, non magis Turcas, quā omnis generis viatores deprædantur: qui si inter se concordēs essent, intollerabiles ipsis Turcis euaderent. Feruntur enim eorum esse ad ducenta millia, qui magnis inter se certant odijs, naturali quodam modo, Diuina permissione, insitis. Quodlibet vexillum seu phalanx, suum habet Ducem cui paret: quos ta-
men

hell

20-26 Jani
Galilæa
Samar

pohn
anders

pohn. Zugen

men omnes longè superabat potentia quidam Aborys, famosissimus in oris illis prædator, qui quadraginta millibus Arabum præerat, & quo tempore ego de Terra Sancta Tripolim redibam, Syriam vniuersam populabatur adeò, vt per illum, Apamæam siue Aleppum, quod magnopere cupiebam, visere tutò non potuerim. Sub illud ipsum tempus, quo Tripoli manebam, Carauanam Turcicam, quæ Aleppo Tripolim veniebat, adortus, triginta Turcis interfectis, camelos cum mercibus omnibus abstulit. Christianis tamen non nocuit, quorum merces se liberè dimissurum pollicitus, à mercatorum Agentibus qui Tripoli resident, vinum & commeatus sibi mitti postulabat. Quòd autem oras illas adeò infestabat, hæc causa fuit. Bassa Damascenus paulò antè, quàm nos eò peruenissemus, vltimo supplicio affecit nepotem ipsius, qui per loca itidem vicina prædas agebat. Finxerat Bassa quasi cum illo pacem inire vellet. Ad quam stabiliendâ in quodam loco, quingenti Arabes cum iuniore Aboris, & totidem Turcæ cum Capitaneo Bassæ, conuenerant. Quamdiu Arabes equis infidebant, nihil attentare Turcæ audebant, quamuis in insidijs aliquot equitû centena haberent collocata. Cæterùm vbi Aboris & maior Arabum pars, ex equis desiluit, vt munera, quæ illis à Bassa mittebantur, acciperent; illicò Turcæ impetu in illos facto, accurrentibus præsijs clàm dispositis, Ducem hunc eorû viuum ceperunt, & omnes reliquos trucidarunt. Patruus itaq, Aboris hic, nepotis iniuriam & cædem vindicaturus, hæc notabilia damna Turcis inferebat. Cùm adhuc essem Tripoli, ferebatur Cæsar cum muneribus & quibusdam conditionibus, Czaussum ad Aboryssum hunc misisse, vt eum aliqua ratione mitigaret, quòd verebatur, ne Lemier Machometi, qui potens admodum in Syria Phœnices regulus erat, coniunctus, magis etiam Turcis esset terrori, Persico præsertim durante bello. Quid postea fuerit actum, scire non potui quandoquidem Arabes, vt famelici latrones, muneribus non difficulter placantur.

Aborys Arabs famosus prædator.

Nesse

hungary

Aboryssus

*/ polu. nach meiner Abreise

Aboryssus hic tres adultos habebat filios: vnum Machometen ex priore, duos verò Hametum ac Sephetum, ex altera vxore (duas enim tantum habebat, cum plures introducere apud Arabes sit licitum) susceptos: qui tunc cum copijs suis omnibus patri adhærebant, cum alioquin pro se quisque diuersis in locis prædari soleat: quibus resistere Turcæ non possunt, etiam exercitu conscripto; qui per loca inaccessa & rupes hinc inde dispersos, irritò conatu, persequeretur. Arabes enim & equi eorum, famis & laborum sunt tolerantissimi: & adeò Turcis formidabiles, vt vbi decem, iaculis oblongis armati, & indusijs tantum recti (idque ad meridiem duntaxat: nam à meridie propter ingentem calorem, indusio caput vnà cum tiara obuoluentes, planè nudi equis insident) comparuerint; eos triginta Turcæ, armis & oblongis bombardis muniti, vix aggredi audeant. cum Arabes valde agiles sint & animosi. Non pauci nobis Hierosolymis pro certò narrabant, quòd Sengiacus Hierosolymitanus paulo antè quàm in bellum Persicum proficisceretur, recreationis causa cum quinquaginta equitib' ad oppidū Bethlehē excurrere volebat; cumque in itinere octo tantum equites Arabes, obuios habuisset, tantum illi negotij exhibuerunt, vt regredi Hierosolymam necessariò debuerit. Habent etenim equos ea pernicitate & audacia præditos, vt in obuios impetum facere, & vbi necessitas postulat, celeritate periculo se subducere nullo negotio possint. Turcis autem adeò sunt terrori, vt circa Mare sulphureū, vel lacum Asphaltidem, atque adeò in tota terra Sancta, ex villis Turcarum, annuatim illis tributa, redimendæ vexationis causa, pendantur: qui tamen vel ea quoque ratione, à rapinis non abstinēt. Immò quoties Carauanæ, Damasco, Aleppo, & Cayro Mecham versus progrediuntur, quod annis singulis de Mense Octobri fieri consuevit, Bassæ trium harum Ciuitatum, per Nuncios suos, munera illis mittunt, ne mercatores & peregrinos despolient:

Arabes
Turcis for
tiores.

Unterkleid

Büchse

Carauanæ
Mechæ c
nues.

liant: quamuis quælibet Carauana, suum Sengiâcum habeat cum trecentis equitibus hastatis, totidemque Ianit-
 czeris, qui sclopettos gerunt, immò & tormenta minora bellica circumducunt. Et Arabes quidem, donatiuis acceptis, seruant quod promittunt: nihilominus cum sit eorum infinita multitudo, vbi occasio adiuuat, cædunt, spoli-
 ant Turcas, & merces eorum diripiunt, ac postea in la-
 tribula sua fugiunt. Quis deinde illos vestigabit & perse-
 quetur? Carauanæ prædictarum ciuitatum, quælibet se-
 paratim tanquam acies ordinata progreditur: donec om-
 nes apud mare rubrum ad Ciuitatem Thur conueniant in districtu Sinai (non enim mons tantum, sed tota regio illa hoc nomine appellatur) vbi coniunctim Mecham proficiscuntur, & transactis ibi in nudinis illis viginti die-
 bus, modo prædicto reuertuntur. Solis autem Mahome-
 tanis eò proficisci licitum: Christiani & Iudæi non ad-
 mittuntur.

Cùm essem in Cayro, diligenter sum percontatus è Turcis, qui è Mechá veniebant, verumne esset quod vulgò de sepulchro Mahometi fertur, illud è ferro com-
 pactum, vi lapidis Magnetis attractum veluti in aère pen-
 dere. Negarunt hoc isthic esse. Sed sepulchri Mausolæum altius eleuatum, columnis non adeo crassis susten-
 tari: cumq; conclaue illud, angustum & obscurum sit, nec aliud lumen, quàm lampadarum, admittat; ijs qui à longè prospectant, pensilis tumba videtur: Sed qui propius accesserit, facile animaduertet illam columnis impositam.

21. Circa meridiem peruenimus ad Castellum Tanaitera, vbi Notarium campi Turcici reperimus, qui cum triginta equitibus Damascum reuertebatur, milite ad bellum Persicum, per Palestinam & Ægyptum conscripto. Vix dum ex equis descenderamus, ecce superuenit Czaussius, pharetra præcinctus, tribus famulis comitatus, qui ad Sengiâcum Gazæ & alios in Ægypto mittebatur, vt quamuis

F à bello

poln. 400

2. Pohlen

im poln.
Tos. casat
S. 23.

Markt

Mahometis sepulchrum non pensile.

Wie konnte er das unter Weg schreiben, da er erst viel später nach Kairo kam?

Antwerpen 1644 steht derhalb. 1. Tell

Kairo Damaskus

à bello dimissionem obtinuissent, in Persiam nihilominus reuerterentur. Abstulit nobis duos equos ex melioribus, dicens se à Cæsare mitti, sibi que liberum esse, non solum à nobis, (quos canes appellabat) sed à quouis Turcarum magnate equum accipere, etiamsi pedibus illi esset incedendum. Est autem in ditionibus Turcarum planè lex huiusmodi passim promulgata. Cæterum cum Mukyerus conductor noster, illi sex taleros obtulisset, & Ianiczeri itidem apud illū partes suas interponerent, restituit quidem nobis equos, sed alios tamen duos Turcis mercatoribus ademit.

Iacobi Patriarchæ
fons.
Iordanis
bifariam
diuisus.

Manè peruenimus ad pontem, quem ipsimet Turcæ 22.
Iacob Patriarchæ vocant. Est satis latus, & solidè constructus, ac Iordanis superimpositus; qui fluuius ad dexteram duos habet alueos, quorum vnus Ior, alter Dan appellatur: simul suprà pontem, satis tamen longo intervallo, coniuncti, velut vnum efficiunt amnem, ita nomen vnum retinent: & vocatur Iordanis, qui non procul inde ex montibus oritur. Ad leuam propè fluminis ripam conspicitur domuncula, quam idem Iacob inhabitabat. Parietes adhuc habet integros. Apparet valdè fuisse humilem. Non procul inde conspicitur lacus Tyberiadis siue Genezareth; cuius longitudo, meo iudicio, ad nostra decem milliaria protenditur, latitudo, non vbique æqualis, vix duo tantum complectitur.

Genezareth lacus.

Ultrà lacum apparent montium cacumina, & vastæ solitudines deserti: in quo Christus septem panibus & pisciculis, saturauit quattuor hominum millia: Marci cap. 8. Ponte superato ad dexteram ostenditur locus, in planicie modica, sub rupe, ad ripam fluminis, vbi Iacob cum angelo luctabatur, de quo Genes. 32. Ad sinistram, supra lacum prædictum, ad duos sagittæ iactus, erat Ciuitas Corozaim, cuius frequens est in Euangelio mentio:

Lucta Iacob.

Corozaim

nunc

nunc planè desolata, vix quinquaginta domunculas habet. Ab hoc ponte iam Galilæa incipit. Terra hic initio faxosa, & rupibus, vt Syria caua, abundans, sed duobus milliaribus peractis, tanta est in hac regione situs amœnitas, vt difficulter describi, & verbis explicari possit. Soli fertilitas insignis hinc apparet, quòd licet propter incurfiones Arabum, agri non excoluntur, optimarum tamen herbarum vim maximam producit, Rosmarini præsentim, cuius fruteta vbiq; latè condensata virent. Inhabitat pluribus in locis ab Arabibus, qui propter pascua, in quibus ouium & camelorum greges alunt, ad aquarum fluenta, tuguriola figunt, & pro ratione pascuorum de loco in locum migrant, prout superius est enarratum. Rosmarini itidem herba, propter amaritudinem quàm habet, grata est ouibus, & gregem à morbis plurimum præseruat. Arabes nullam terræ œconomiam exercent: lacticijs tantum pecorum victitant. Multa de Galilææ fertilitate, varijsq; regionis huius commoditatibus essent scribenda. & ex frequentibus ciuitatum oppidorumque ruinis, apparet eam fuisse populosissimam. Quamobrem non grauatim subscribo Iosepho, qui libro 3. Cap. 2. de bello Iudaico, Galilæam describens, affirmat, eam non modò frugum sed vrbiū & vicorum adeò fuisse abundantem, vt vel minimus quisque pagus, ad quindecim colonorum millia habuerit, præcipue circa montem Thabor: sub quo vallis amplissima & amœnissima interiacet: in qua nonnulli volunt, Melchisedechū Abrahāmo à cœde Regum reuertenti occurrisse, & benedicendo ei, panem & vinum obtulisse. de quo Genes. 14. Alij in monte Caluariæ id factum affirmant, vbi Christus Dominus est crucifixus: quod Theologis disputandum relinquo. Circa meridiem peruenimus ad Caruaseriam, ad quam est cisterna vetus, in quā à fratribus missus fuit Ioseph Gen. 37. Hanc Turcæ, puteum Iosephi nominant, Arabes Elbir Ioseph, hunc tamen habet aquam. Habent hic Turcæ suam

GALILEA
L. 12. AL.
Cōfina &
fertilitas.

Ge. Tränich

Hüttchen

THOR
HUT
BOB

25. 2. 5

Puteus Ioseph seu cisterna.

F 2 Mo-

[7] fehlt im poln. Text
S. 24

[7] fehlt im poln. Text

[7] fehlt im poln. Text

Bunnen

[7] fehlt im poln. Text

Bethsaida. Moscheam : antè cuius portam puteus hic positus est, ex quo Christianis etiam haurire licet. Habet aquam valdè bonam & frigidam. Pro nocte venimus Bethsaidam Diui Petri patriam : vbi domus ipsius erat : exstant ingentes ruinae templi, quod S. Helena magnificentissimum exstruxerat. Nunc est vicus, quindecim casas habens, quas Turcae inhabitant : & est in ipso littore Lacus Tiberiadis, qui in Euangelio, mare Galileæ dicitur. Habet aquam dulcem, quam bibimus in eademque lauimus. Pisces valdè bonos producit, eiusdem ferè speciei, qui Prasimi vulgò Lesscze apud nos vocantur, nisi quod minores sunt. *im poln. in andrew daty*

MONS
THA-
BOR.

Kreis

Manè deuenimus ad radices montis Thabor, quem *23.* Iosephus Antiquitatum Lib. 5. cap. 1. & lib. 4. cap. 2. De bello Iudaico, Itabirum vel Itabiricum appellat. Est Mons altissimus, mira elegantia in rotundam formam concentratus, vt ab arte magis quam à natura factus videatur. Nam per gyrum, in parte inferiori, rupium cinerici coloris, circumferentia cingitur : quam deinde viridium frutetorum ordo ita interlecat vt ab imo vsq. ad sumum, rupes rotunda, virenti frondiū corona, artificiosè circumdata videatur. In eius summitate est Ecclesia [non adeo magna] inter duo Sacella à Diua Helena eo loco fabricata, in quo Christus Dominus transfiguratus est. Relicto Monte Thabor vidimus à longè ad dexteram Ciuitatem Sephet, Tob. cap. 1. in altissimo monte positā, in qua Regina Hester est nata. Inhabatur à Iudæis, quorum infinita isthic esse multitudo fertur. Progrediendo paululū vltra videtur in alio Monte dirutum Castrum Macheronta, Græci Sebasten vocant, in quo S. Ioānes Baptista est decollatus : sub monte ciuitas erat satis ampla quæ tota est desolata. [Ostenditur à tergo castrī parua quædam porta, per quam D. Ioannes ad martyrium eductus dicitur.] Inde venim⁹ pernoctaturi ad Castellum Zynin satis amplū, quod proprium habet Sengiacum, qui profectionem in bellum apparabat. Sub ipso Castello, est oppidum quod inhabitant

*polnisch
20*

*asphens-
farben*

Ciuitas Sephet.

Macheronta castrū.

Markianus

[] *fehild*
im pohn
Text
J. 25
 rant Iudæi. Quamuis Turcis religio præscribat, ne vinū bibant, sed tam diu scilicet hanc legem obseruant, quamdiu ipsis occasio potus istius non offertur; quod in hoc ipso Castello manifestè sumus experti, cum ad nos quidā, non postremus Sengiacci familiaris, cui cum nostris Ianiczeris notitia intercesserat, venisset. Diuiteramus, prout moris est, ad stabulum quoddam valdè fœtidum. quamobré de alio loco eramus solliciti, qui nobis, Turca prædicto procurante, concessus est. Itaq, pro labore, vinum Creticum (cuius vnum & alterum barile, pro vsu Ianiczerorum nostrorum in promptu semper habebam) egregiè potabat, manibus complicatis, oculis in cœlum erectis, vt magis deuotè orare nunquā potuerit: cumq, totus iam esset ebrius, admonuerunt nos Ianiczeri, ne illum egredi stabulo permetteremus, ne ebrietas eius innotesceret. Nam cum eiusmodi potus isthic venalis non reperiatur, facilè vestigari poterat, vbi sese ingurgitârat. Vndè nobis pecuniâ & carcere, culpa illius repræsentanda veniebat. Quamobrem licet poteramus in aliam domum, seu suprâ tabulatū illius (ædificia enim regionis huius tecto carent, & hospitibus locus tantū is conceditur) commigrare, quattuor tamen horis exspectandum nobis erat, dum ille crapulâ edormiret quē etiam pānis nostris texeramus, ne à Turcis prætereuntibus ebrietas illius agnosceretur. Experrectus tandem surrexit, & Muscatellæ ardorem lympa extinguebat, capite, vt apparebat, satis graui. Manē circa ortum Solis apud Sachar obuiū habuimus Sengiaccū in ipsis Samariæ finibus, qui cū trecētis equitibus in Persiā proficiscebatur. Insidebat equo fusco, rubeo Damasco indutus, in capitis tegumēto pēnā strutionis grisei coloris gerebat, in libro quodam legebat. Habebat etiam centum equites Mauros Mamalucos viros militares & bellicosos. Nos peregrinorum more, ab equis descendentes, prætereuntem illum, capite profundè inclinato, salutauimus. Ipsimet Turcæ nobiscum præclare actum dicebant, quod eum in Sachar non offendimus, cum vir sit in peregrinos valdè rigorosus, qui nō ita pridem peregrinos aliquot, plures hebdomadas in

Turca vi-
no se in-
gurgitant.

Fassidit

Tuch

24.

S A M A
R I A.

grau

carcere detinuit, donec à mercatoribus Apamæ & Tripolitanis trecentorum Cecchinorum precio eliberarentur. Vix nos præterierat, misit illicò, vt ei vectigal persolueremus. Singuli binos cecchinos illi numerauimus, Ianiczaris opera sua nos egregiè iuuantibus, ne plura soluere fuerit necesse. Vectigal huiusmodi in campo exigebant à nobis duo Samaritani, qui tiaris rubeis vtuntur, & licet circumcidantur, diuersam tamen à Iudæis habēt religionem.

Sichar.

John. Sichar.

Sichar est primaria Samariæ Ciuitas, de qua Ioan cap. 4. inter Garyzim & Hebal montes posita, à Turcis Neapols vocatur. Protenditur in longum sub monte, & est satis populosa: fructibus plurimis abundat. Nullus illic Iudæorum habitat, nec subsistere in transitu potest; adeo illis inter se non conuenit.

Puteus Samaritanæ.

Manè medio milliari confecto, deflectentes ad leuam 25. ab itinere, ad iactū Sagittæ, vidimus puteum, apud quem Christus cum muliere Samaritana colloquebatur. Puteus hic est obrutus lapidibus, apparet tamen notabiliter: & ipsis Turcis est venerationi, quod Magnus Propheta (vt illi Christum nominant) ex illo aquam hauserit. Christiani, vt moris est, recitata vna oratione Dominica, in genua procumbentes terram exosculantur. Ab hoc puteo descendentes profecti sumus per conuallem cum primis elegantem & fertilem, quam Iacob, vltra sortem, Iosepho filio dederat. Genes. cap. 48. Ad dextram posita est villa satis frequens, quæ nunc etiam Iosephi vocatur. Tribus milliariis decursis, circa meridiem ad Caruaferiam quandam diuertimus, vbi iam Iudæa incipit.

IUDÆA.

Et si in omnibus Diuinis promissionibus, firma & stabilis certitudo, cui nulla dubitatio subesse potest, manifestè appareat, id tamen euidentius in hac terra videre licuit, quam omni fertilitate, & bonorum copia abundantem, populo Israëlitico se daturum Deus promiserat. Galilæa frumentorum & omnium fructuum ferax est, & elegantem

Tal

gantem planiciem habet, quam tamē montes interfecant. Samaria rupes, quamuis non adeò altā, habet; hortis tamen confitis abundat, & conualles valdē frugiferas continet. Vineis præterea frequentioribus, quæ à bonitate commendantur, humum lætificat: cumq; tria hæc simul iuncta possideat, ideo maiorem incolarum frequentiam habet, qui pagos propter fructuum copiam inhabitant, quibus tantum laboris, quantum in arando & serendo in sumi consuevit, impendere necesse non est. Cæterum Iudæa non adeò quidem frumentis abundat, cum sit petrosa, & rupibus immensæ magnitudinis scateat, sed olei, fructuum, vini præsertim, ingentem copiam præbet. Nam à primis Iudææ confinijs inchoando, vsq; dum Hierosolymam veniatur, quod spacium septē miliaribus comprehenditur, ab ipsis radicibus vsq; ad summitatem montium, muri, quibus vineæ cingebantur, ita substructi conspiciuntur, vt graduum Theatri speciem quandam repræsentent, vnde faciliè apparet, incredibilem illic vinearum multitudinem, & vini copiam fuisse. Circa Hierychuntem itidem omnis annonæ, fructuum (Dactylorum præsertim, & similia, medicinaliū quoq; rerū, quibus calida cœli temperies amica est) & vini maxīma vbertas proueniebat. Non immeritò itaq; Deus ipse terram hanc, lacte & melle manantem, appellare consuevit. Tribus ab ingressu finium Iudææ miliarib; confectis, vidimus aquæ viuæ fontem, ad quam Beatissima Virgo Hierosolymis reuersa, confidens animaduertit puerū Iesum in comitatu non fuisse: Luc. 2. Supra montem apparent ruinæ templi & Monasterij virginum, quod olim Diua Helena construxerat.

Hinc ad duo miliaria progressi, post horam vigesimā primam, Ciuitatem S. Hierusalem à longē conspeximus, Deoque gratias egimus quòd nobis gratiam fecerit vrbs huius videndæ. Recitauit quilibet orationem Dominicā & Salutationem Angelicā, animo consequendæ Indulgentiæ Plenariæ, quā Pontifices, ciuitatem primo aspicientibus, concesserunt. Vno milliari à ciuitate ad leuam, non

procul

Iudææ fertilitas.

Pons Beatis-
simæ Vir-
ginis.

3 Stund
v
bonner
untergan

Gabaa Sa-
lis.

procul à via publica, est Castrum Saulis Gabaa, de quo
1. Reg. 10. totum planè dirutum & desolatum, cuius vna
tantum turris ferè integra superest. Dimidio milliari con-
fecto, habuimus obuios equites viginti quinque prædo-
nes Arabes; quibus visis, vnus è nostris Ianiczeris itidem
eques, propius accedens eos est alloquutus: cumq; ab in-
uicem discederent, per interpretem nobis nunciarunt, vt
gratias illi Ianiczero ageremus, [ad cuius petitionem, vita
nos donassent.] Idem & ipsemet Ianiczarus paulò post
affirmauit, quòd illos optimè nouerat, & longo tempore
prædatoriâ cum illis exercuerat. Narrabat homines esse
prædatorum omnium ferocissimos. Animaduertimus
tum in Boluko nostro non dubia signa trepidationis, quæ
pallor in vultu & tremor ita prodebat, vt ne loqui quidē
posset. Arabes enim, vt antè dictum est, nec ipsis Turcis
parcunt; & facilius quandoque Christianos, quàm ipsos,
illæsos dimittunt.

poln.
etiam
andere.

HIERO-
SALEM

Vna & dimidia antè occasum Solis hora, tandem Hie-
rosolymam peruenimus; & iuxta receptum morem ad
Portam Piscium substitimus. Interea quidam ex nostris
hastatis per portam Damasci ingressi, significarunt pè-
grinos aduenisse. Nos quoque peditem Ianiczarum præ-
misimus aduentum nostrum indicantes: quod vt fratres
ordinis S. Francisci de obseruantia intellexerunt, vene-
runt ad illam, apud quam exspectabamus, Ciuitatis por-
tam, Frater Christophorus de Tridento Vicarius (nam
Pater loci Guardianus Frater Angelus stella negotiorum
monasterij caussa Constantinopolim profectus, in redi-
tu diem extremum clauferat in Armenia) & Frater Ioan-
nes de Florentia: qui cum nos consalutassent, expectarunt
dum Turcæ venientes, sarcinulas nostras excuterent, &
perlustrarent num aliquid mercium apud nos esset. Vbi
nobis arma sunt adempta (ea namque in itinere deferre
licitum est, & ipsi Turcæ libenter hoc patiuntur propter
Arabes) deduxerunt nos iidem Turcæ vsque ad Mona-
sterium Sancti Saluatoris & portam eius. Ingressi Eccle-
siam

poln.
527

poln.
Berthelme

* Darnach ist die Zählung der Stunden von
Sonnenuntergang bis Sonnenuntergang
1. Teils 47 Teils 7 von unten

26 II - 9^{II}

Jerusalem
a. das heil.
Grab
poln. Araber

fiam in genua procumbentes vna cum religiosis, decantauimus Canticum Te Deum laudamus, Deo gratias agentes pro tam singulari beneficio, quod nos ad hæc loca Sacratissima, in quibus steterunt pedes eius, operando salutem nostram, perducere incolumes dignatus fuerit. Assignata nobis sunt deinde cubicula, vbi peregrinis diuertere mos est: deinde coena est apposta.

- 26 Manè Missam in Monasterio audiuius; à prandio prout moris est, adiuius domum Caddi; vbi nomina nostra & patris, excipiente Notario, professi sumus. Deinde fratres Religiosi supra memorati, numerarunt ibidem à quolibet nostrum Vndecim Cecchinos, qui constituant florenos viginti duos. Duo cecchini in capita singula, penduntur pro ingressu Ciuitatis, nouem verò pro facultate adeundi Sacrum Sepulchrum. Aurei ducati ad pondus ibidem examinabantur, simplex autem moneta, quam Sayn appellant, ab ijs qui aurum non habebant, absque pondere, quod notabilis sit, accipiebatur. Cocus meus pro Monacho habitus, quinque tantum Cecchinos persoluit. Sacerdotes religiosi nihil pendunt: sed qui Laici sunt, quinque Cecchinos numerant. Quamobrem cum is pro Laico religioso ratione habitus iudicaretur, volebant Turcæ ut iuraret, quod religiosus esset: ille cum iuramento, id quod non erat, affirmare non posset, sublata in cælum manu, dixit se non esse religiosum. Turcæ autem existimantes eum bona fide iurasse, abire permiserunt. Hac arte Turcas elusit, reliquum pecuniæ, quæ illis pendenda erat, sibi reseruans. Interpretes habebam duos, vnum Iacobum senem, quem mecum Cypro acceperam, ex Salinis, Famaugusta accersitum; alterum iuuenem Gorgi Syrianum Tripolitanum. Vterque absque tributi solutione, iuxta receptam consuetudinem, ingredi permissus. Redeuntes à domo Caddi, cum propè Ecclesiam transiremus, antè portam eius adorauimus:

Peregrini
in ingressu
Ecclesie S.
Sepulchri
tributum
pendunt.

potuimus
autem
[] felix in
poh. Test

L.INGRES
SVS AD
S. SEPVL
CHRV.

Capella Ap
paritionis.

Processio
peregrino
rum in Ec
clesia Sal
uatoris.

Columna
Flagellatio
nis.

deinde Monasterium ingressi, acceptis ijs quæ pro nocte necessaria erant, intrauimus in Ecclesiam ad audiendas Vesperas. In ipso introitu denuò ijs qui nobis templum aperiebant, decem & aliquot Maydinos, quorum singuli grosso nostro computantur, persolvere coacti sumus. Statim ab ingressu Ecclesiæ, in Capellam Sacri Sepulchri intrauimus, & recitata Oratione Dominica, Salutatione Angelica cum Collecta, loco hoc Sacro exosculato, iuimus ad Sacellum, in quo Fratres officia Diuina peragunt: quod Apparitionis vocatur, quod in eo loco, Christus Dominus, post gloriosam resurrectionem suam, Virgini Matri Mariæ primùm apparuerit. Hic inchoatis à Fratribus, qui nobiscum vnà sunt ingressi (erant autem sex Sacerdotes, & alij octo) Vesperis, & absolutis, Processio cum vexillis est instituta, quam nos Peregrini accensis cereis bini & bini sequebamur. Ventum est primò ad altare minus ad dexteram portæ: in quo posita est pars columnæ, ad quam Christus fuit flagellatus. Est autem ex lapide rubeo Porphyrite, prout ex particula apparet, quam inde ad Ecclesiam Nyseusensem mecum attuli. Hic prima supplicatio est habita: initio decantatur sacer Hymnus eius loci proprius, cum Antiphona & oratione. Religiosus deinde facit exhortationem ad peregrinos, mysteria quæ in eo loco facta sunt enarrans, & ad præstandam, pro diuino hoc beneficio, gratitudinem, & animi deuoti feruorem, incitans. Hic ordo apud cætera omnia Sanctuaria seruatur. Frater Ioannes de Florentia, vir eloquens & doctus, has tùm exhortationes faciebat. Dum eiusmodi orationes peraguntur à Sacerdote, peregrini in genua prouoluti, recitant orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, & terram deuotè exosculantur. Et quoniam quælibet natio in hac Basilica suas habet Capellas seu Oratoria, prout inferius dicetur:

hæc deduxerunt. Quos idem Turca vique ad Monasterium Sancti Saluatoris & portam eius. ingressi Eccle-

polu
rum hinc
Grath

le

im polu
Text
J. 29.

im polu
Text
Zwart

hæc Capella Apparitionis, ad Catholicos pertinet, & habet Indulgentiam plenariam, prout & eius Altare, in qua columna illa Christi flagellati est posita. Indè proceditur ad Capellam Carceris, in quo Christus Dominus, dum crux pararetur, positus fuit. Locus est parvus, angustus & tenebricosus, nullibi lumen admittens, in rupe excisus. Apparet certè fuisse, vel carcerem, quandoquidem in hoc ipso Caluarie loco malefactores supplicio afficiebantur, vel Custodis horti receptaculum: qui non procul inde aberat, ad Iosephum de Arimathia pertinens, ut in Evangelio habetur. Oratorium hoc Carceris, est nationis Græcorum, & habet septem annos Indulgentiarum cum totidem Quadragenis: quæ quadragenæ pro septies quadraginta diebus, numerantur. Sequitur deinde Altare S. Longini, qui lancea Christi latus perforavit. sed hic Processio non subsistit: nulli enim nationi est assignatum. Itur hinc ad Altare eo loco positum, in quo milites suprâ vestem Christi miserunt sortes: & quoniam inter Sanctuaria numeratur, Orationes solitæ peragebantur. Est Armenorum. Habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Proceditur deinde ad Capellam loci, in quo S. Helena Crucem Sanctam inuenit. Descenditur eò per plures quàm triginta gradus, in quorum medio ad manum sinistram relinquitur ipsius Sanctæ Helenæ Oratorium. In Capella Inventionis, altare maius est Catholicorum, habens Indulgentiam Plenariam, ad cuius dexteram est aliud paruum, quod ad Græcos pertinet. In reditu ad dexteram deflectitur ad S. Helenæ Oratorium: quam illa Ecclesia, propter insignia pietatis & religionis merita, eo prosequitur honore, ut in hoc eius Sacello & Supplicationes fiant, & Indulgentia plenaria sit attributa. Et certè quicumq; Terræ Sanctæ Loca perlustravit, fatebitur Sanctam hanc Reginam omni veneratione dignam: quandoquidem in ipsa Palæstina ferè trecentas Ecclesias, quorum nunc partim ingentes ruinae super-

Capella
Carceris.

2. titulus
ambrosii

Sanctus
S. Longinus

Imperialis
Kleiner Zusatz

Crucis in-
uentæ lo-
cus.

S. Helena
300 Eccle-
siarum in pa-
lestina fun-
datrix: alij
quingentas
eam con-
struxisse
volunt.

sunt, partim adhuc integræ conspiciuntur, magnis sumptibus erexit, & liberalissimè dotauit. Cumque Sancta Cruce reperta & sublata, in reditu, loca maritima attingeret, nec à Ciuitate in Ciuitatem littori adiacentem aspectus pateret, in locis editioribus, & Promontorijs turres altas ædificari curabat, in quibus ignes in lætitiæ signum ubiq; accenderentur, quarum in Syria Phœnices per montes frequens est numerus. Tanta animi iucunditate hæc Sancta fœmina perfundebatur, ob inuentionem tam preciosi thesauri, quo à tetrīs inferni carceribus, Christi benignitate, redempti & liberati sumus. Oratorium hoc S. Helenæ, possident Armeni. Ascendendo deinde, ubi peruentum est in Ecclesiam, substitit Processio ad altare sub quo sita est columna Improperij: quæ est è marmore griseo, crassa & depressa; in qua Saluator noster in Prætorio Pilati collocatus, spinis coronatus, & illusus fuit. Eam huc indè S. Helena transtulit. Habet indulgentiam septem Annorum, totidemq; quadragenarum. Eam Cappellam habent Abyssini seu Æthyopes, qui Ioanni Præbytero subsunt: quibus hic datur eleemosina, propter extremam eorum paupertatem. Induti tela simplici incedunt: corpus mirum in modum affligunt: semper in genua prouoluti, & orant, & Sacram scripturam, ob maiorem venerationem, legunt. Carnes nunquam comedunt; pisces rarò, quòd hic non habeantur; cùm verò habentur, illis die Dominica, feria tertia, & quinta vtuntur, idque si ieiunium non sit. Absque pileo, naturali consuetudine incedunt: capitis comam crispatam vsque in humeros defluentem gestant. Statura sunt procera & gracili, capita habent instar puerorum exigua. Faciei physiognomia eos esse bonos & synceros indicat.

Indè per decem & aliquot gradus, ad ipsum Caluariæ Montem ascendendo, præteritur locus ubi Christi Crux steterat, & peruenitur primò ad eum locum, in quo Christus redemptor noster cruci affigebatur. Habet altaria duo,

Turres S.
Helenæ.

Columna
Improperij.

Abyssinorum
deuotio.

Poln. Steier

Poln.
Papian

im Poln. in
Kleiner Zursatz
S. 30.
Kuf

Poln.
S. 30.

gekürzt

Poln. zur
L. u. K.

duo, maius, & ad leuam, minus; vtraque sunt Catholico-
rum. Inter hæc est tabula marmorea diuersicolor, quæ
ipsum affixionis locum indicat. Habetur hic indulgen-
tia plenaria. Passibus aliquot interiectis, reditur ad locū,
in quo Saluator eleuatus, & Crux in rupem immissa fuit.
Locus hic altitudine vnus cum semisse cubiti eminet: in
cuius summitate, in petra excissum est foramen, habens
in profunditate vnum cubitum, in latitudine verò seu ro-
tunditate per diametrum palmum vnum cum dimidio.
Margines foraminis per circuitum obducti sunt ærea la-
mina, cui litteræ quædam Græcæ sunt insculptæ, quæ præ
vetustate legi commodè non possunt. Ab vtroque latere
foraminis Dominicæ Crucis extant alia duo, in quibus
Cruces latronum stabant: quas minores, & minus altas
fuisse verisimile est, cum foramina itidem minus profun-
da sint: quibus nunc ligna simplicia sunt imposita. Cru-
ces Latronum interstitio quattuor cubitorum distabant
à Cruce Christi, nisi quòd illa, quæ ad laeuam, nunc ferme
cubito longius, quàm dextera, dimouetur, idque propte-
rea euenit, quòd cum petra scissa esset, vt habetur in Euan-
gelio, crux quoque remotior facta est. Profunditas fissu-
ræ in illa petra vestigari non potest; [latitudo tres cubiti
quadrantes comprehendit.] Sanctuarium hoc est Geor-
gianorum, qui sedes ad mare nigrum habent. Nonnulli
eos Pyeczyhorienſes affirmant; quod cum ex historicis
non constet, omitto. Indulgentia hic Plenaria.

In pariete pendet auleū antiqui operis ex lana, cui Cru-
cifixi imago est intexta. Post cruces, paries Ecclesiæ cōsur-
git, in cuius tergo est alia Capella Abyſsinorum: quo loco
Abraham Isaacum filiū imolasse memoratur. Locus genu-
flexionis Isaaci, marmore diuersi coloris est cōtractus, v-
noq; & dimidio cubito in longum & latum protenditur.
Inter Sanctuaria tamē non connumeratur. Habēt hic fixā
mansionē suam Abyſſini quādoquidē triennio elapſo, de-
cedentibus, successores ad S. Sepulchrū alij submittuntur:

G 3

quod

flache Hand,
Spanne

[] fehlt im
Hohn.

Vorhang

Locus im-
molationes
Isaac.

[] fehlt
im
Hohn.

quod tum fit, quando nullum illis cum Turcis est bellum, quod rarò tamen euenit. Est hic Indulgentia annorum septem & quadragenarum totidem. Ad illam Capellam extra Ecclesiam Processio non fit, quam nos post triduum visitauimus.

Lapis Vnctionis

Ex monte Caluariæ descendendo, itur ad Lapidem Vnctionis, qui è regione Portæ maioris, qua ingressus ad Ecclesiam patet, est positus. In eo, Christus Dominus, è Cruce depositus, à Iosepho & Nicodemo, conditus aromatibus esse perhibetur. Est quattuor cubitos longus, latus, vnum cum semisse. Catholicorum est hic locus, & habet Indulgentiam plenariam.

Zusatze in
hoh. Text

Sacri sepulchri
figuratio.

Hinc tandem peruenitur ad Capellam Sacri Sepulchri, quam Processio ter circumit, & ubi ante ostium deuenitur, omnes in genua procumbunt: cumque propter loci angustiam omnes simul ingredi non possint, præcedit Sacerdos religiosus qui facit exhortationem: quem peregrini per ordinem singuli sequuntur, in Sacratissimum Domini Sepulchrum introeuntes per humile & depressum ostiolum, ad cuius partem dexteram intrinsecus, altitudine vnius cubiti cum dimidio, est locus in planum extensus, ad instar scamni: in quo Sanctissimum Christi corpus positum fuit. Sepulchrum hoc Sanctum, est Catholicorum, habetque Plenariam Indulgentiam. In eius anteriori parte, est Capella rotunda, ubi est lapis depressior, in quo sedebat Angelus, nuncians mulieribus gloriosam Christi resurrectionem. Retrò Sepulchrum Domini, est paruum Sacellum Cophtorum siue Chaldæorū, absque Sanctuario. Oratione in Sacro Sepulchro finita, & Sanctissimo loco humiliter exosculato, processio versus Capellam Apparitionis continuatur: in transitu duo sunt rotundi lapides, vnam cum dimidia latitudinis in circumferentia habentes, sex cubitorum spacio ab inuicem distantes: in quorum vno, qui sepulchro proximus, stabat Christus; in altero Maria Magdalena cum Christo, quem

polu.
den bi. de
Marien

Elle

*hola
fuerit hylia*
quem hortulanum putabat, colloquens. Non procul *Locus Non
li me tan-
gere.*
indè est Altare Dedicationis, ad Catholicos pertinens,
Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum habens. Hinc iam Processio completa, ad Capellam Apparitionis redit: ubi à fratribus Completorium decantatur: peregrini autem deuotioni vacant, per Sacram Confessionem, ad Crastinam Diuinissimi Sacramenti perceptionem sese præparantes.

Noctem insequentem peregrini in deuotione particulari transigunt, prout Diuina bonitas cuilibet eam inspirauerit. Si quis tamè somno prægrauatur, potest in aliquo Sanctuario, vel ad Sepulchrum Dominicum, vel in Monte Caluarie, vel alibi modicum quiescere: quod in longum *Afuditas
diuinorum
officiorum
in Basilica
Hierosoly-
mitana.*
produci non potest, quandoquidè antè mediam noctem, quælibet natio ritu suo, in deputatis Oratoriis, Diuina celebrat officia, Catholici verò in Capella Apparitionis Matutinas preces decantant: quibus finitis Sacerdotes sua priuata sacra peragunt. Matura Missa plerunq, ad Sepulchrum Dominicum, à peregrinis, quod & nos faciebamus, frequentatur: deinde cõcedit quisq, ubi magis adlibuerit. Et quoniã in Sacris his locis, etiam oratio fit pro defunctis parentibus & propinquis, nonnulli impetrant à Sacerdotibus, *Pro defun-
ctis suffra-
gia.*
vt Sacra in præsentia illorum in Monte Caluarie pro Defunctis celebrent, vel quocunq, alio in loco, vt id fiat, Dominus alicui inspirauerit. Cum tempus inchoandi Summi Sacri aduenerit, quod Pater Vicarius tunc peragebat, Sacerdotes, vt in celebri festo, soleñiter induti, ad Sepulchrum Dominicum procedunt. Celebrans accedit ad altare solus, cæteri verò Sacerdotes, qui Sacrum decantant, in Ecclesia extrà Capellam remanent: Nam exterior hæc S. Sepulchri Capella minus capax est, & peregrini tantum, ibidem genuflectentes, per ostiolum inferius introspiciunt in Sacrum Sepulchrum, & apud Missæ sacrificium deuotionem suam peragunt: quemadmodum & nos fecimus, ibidemq; Sacrosanctam Eucharistiam suscepimus. Sacerdos propriè in hoc ipso loco, in quo Saluatoris corpus iacuit, qui

(qui quasi scāmno in rupe excisso assimilatur) commo-
 dè stans Diuina tractat mysteria: quandoquidem locus
 hic à terra, vltra sesquicubitum est eleuatus, latitudo verò
 quæ corpus Christi admittebat, vnius itidem est cubiti.
 Ad parietem, est antiquissima tabula, in qua Christi resur-
 gentis imago, inter duos Angelos genuflexos, est depicta.
 Finito Sacro, Fratres religiosi, Horas Canonicas in Appa-
 ritionis Capella perficiebant, nos quoque Orationes no-
 stras continuabamus. Deinde expectantes dum Turcæ
 Ecclesiam reserarent, perlustrabamus alia loca, vtpote
 Sepulchra familiæ Iosephi ab Aramathia: qui locus est
 Syrianorum vel Iacobitarum, sed non numeratur inter
 Sanctuaria. Sepulchra hæc sunt retrò Sacrum Sepulchrū,
 sub Ecclesiæ porticu superiore, cuius parieti cū sint cō-
 tigua, amplum spacium peragenda Processioni præbent.
 Vidimus etiam Sepulchra, Balduini Regis & Godefridi
 Bulloni fratris eius, qui Terram Sanctam è manibus in-
 fidelium recuperarunt, & ipsam Ciuitatem Hierosolymi-
 tanam trigesimo nono obsidionis die Anno 1098. (alij
 tamen 1099, die quintadecima Iulij id factum volunt) in
 potestatem suam redegerunt. Sunt etiam & alia quinque
 vel sex sepulchra vno eodemque modo & forma consti-
 tuta, quorum inscriptiones ob vetustatem difficulter le-
 guntur. Apparent Græcæ gentis hominum ea fuisse. Non
 habentur pro Sanctuariis. Quoniam verò Capella (vbi
 tria tantum sunt monumenta, cū alia non procul tamen
 ab illa, sint in Ecclesia posita) est sub ipso Caluarie mon-
 te constructa, fissura illa quæ inter Crucem Christi, & Iei
 Latronis facta erat, optimè inferius in rupe apparet quàm
 latè diducta fuerit. Græci lampadem in ea accendunt, quæ
 tamen perpetuò non ardet.

Epitaphium vnum commodè legi potest, quod Chri-
 stianus Adrichom in libro suo posuit, & ego ex sepultura
 ipsa descripsi.

Rex Balduinus, Iudas alter Machabeus
 Spes patriæ, vigor Ecclesiæ, virtus vtriusque

Quem

Iosephi ab
 Arimathia
 familiæ se-
 pulchra.

Baldu- &
 Godefridi
 Regum se-
 pulchra.

Ea ad
 Græcos pertinent

in polen.
 ein Zuseht

angrenzend

1. n. h. d.
 französisch
 Könige

*Quem formidabant, cui tributa ferebant
Cedar, Aegyptus, Dan, ac homicida Damascus.
Proh dolor, in modico clauditur hoc tumulo.*

Epitaphium aliud, non omnes dictiones habet, quæ legi possunt.

Hic iacet inclytus Dux Godofridus de Bullon, qui totam istam terram acquisiuit cui tu Christiano cuius anima regnet cum Christo, Amen.

Sepulturas alias, P. Stephanus Ragulinus, scribit esse Regum coniugum & liberorum. Adrichomius autem sex Regum, qui Terræ Sanctæ dominabantur quod verisimilius videtur. Nec enim probabile est, Reges illos, per itinera tam longinqua & periculosa, vxores & liberos circumduxisse. Ego quamuis diligenter inscriptiones eiusmodi contemplatus fuisset, præter superius posita, plura describere non potui. Nam character est antiquus, abradus, & sepulchra ipsa rupta & mutilata. Circa meridiem Turcæ aduenientes, referarunt Ecclesiam. Quamobrem, quemadmodum intraueramus, ita inde egressi sumus cum religiosi, & nonnullis aliis. Hi autem fuerunt diuersarum nationum Christiani, Hierosolymis residentes, qui, quoties adueniunt peregrini, facultatem cum illis Ecclesiam ingrediendi, aliqua ratione impetrant. Nec enim aliàs intromitti solent, nisi in Maioribus solennitatibus, in eorum gratiam Basilica aperta. Ingrediuntur autem, cum peregrini adsunt, absque aliqua vectigalis solutione. Quo nomine magnas peregrinis agunt gratias, prout & nobis egerunt, quod propter eorum aduentum, sacra loca visere concessum illis fuerit. Admittuntur tamen etiam illi Hierosolymitani incolæ, qui res ad devotionem pertinentes diuendunt, ut sunt Calculi præcatorij, ex arbore Oliuarum, & terra confecti ex qua primus parens Adamus dicitur plasmatus, quæ Damasco aduehitur. Lapides itidem varij in formam calculorum similium concinnati. Cruces cum reliquijs locorum terræ Sanctæ. Mensuræ itidem Sepulchri Dominici, cum alijs nonnullis rebus eiusmodi. Sumus igitur egressi omnes, nullo in-

H

tus re-

*zusammen
fügen*

Kleinere

*Kleinere
Zusat.*

Syekierzecka Per
vgrima Po-
lona.

tus relicto. Nam egredientes singulos Turce numerant, vt constet tot egressos, quot fuerunt in templum admissi. Erat tunc temporis ibidem fœmina quædam Polona, Dorothea Syekierzecka, quæ ab annis aliquot Hierosolymis morabatur, añum agens ætatis circiter quinquagesimum.

t 7 fcll
im pda.
J. 39

Hanc nonnulli mente captam arbitrabantur. Deo tamen id soli notum. Nam magna & admirabili deuotione prædita videbatur, nullamq; occasionem Basilicam Saluatoris ingrediendi prætermittebat. Hæc cum esset Catholica, locum non habebat Hierosolymis vbi caput reclinaret. Nec enim in Conuentu Fratrum habitare licitum illi erat, quò nonnisi Confessionis causa accedebat. Itaq; cum hinc indè per ciuitatem vagaretur, sæpius fiebat quòd à Turcis miserè vexabatur, & quandoque etiam verberibus adeò excipiebatur, vt mirū fuerit, quomodo viuere potuerit. Nam costas ferè omnes, in tenero copusculo, verberibus confractas habebat; dumq; tertia vice Dominicum Sepulchrum ingrederemur, vix eam à rabie Turcicorum puerorum defendere & eripere potuimus. Quamobrem propter scandala, quæ sacris illis in locis,

t 1 fcll
im pda.

Mulierit
Hierosoly.
mitana pe-
vgrima-
tio prohibe-
tia.

eius occasione, committebantur, Gregorius XIII. Pont. Max. sub excommunicationis pœna interdixit, ne mulieres amplius Hyerosolymam proficiscerentur. Procurauit itaq; apud Caddi, vt, quod absq; eius permissu fieri nō poterat, cum illa spontè noller, per vim isthinc abduceretur. Dixi eā popularem meā fuisse, & è capite laborare. Concessit ille nō grauatim. Relicta igitur illi pecunia qua Tripolim adnauigare posset, prior è Sancta ciuitate discessi.

Templo egressi, venimus ad nostrum monasteriū, vbi in comūni Frat Refectorio pradio ab illis excepti humanissimè fuimus; cum antea in Peregrinorum diuersorio cibū capere soliti essemus. Postea ad visenda quoq; alia sacra loca deducti fuimus. Inprimis vidimus magnā Armenorū Ecclesiam eo in loco fabricatā, in quo Herodes decollari iussit S Iacobum maiorem, Act. 12. In ingressu templi ad læuam circa medium ipsius propè murum est altare martyrij huius gloriosi Christi discipuli.

fcll An den
J. 34 berichant
Hely Tā uer
in Jerusalem
J. 58-65.

Hier in
Lampy
Heli v. 18
Abschnitt

May
Iacobi Mi-
noris de-
collationis
locus.

Ha-

Habet septem annos de Indulgentijs & totidem Quadra-
 genas. Vidimus & domum Annæ Pontificis, ad quam *Annæ Pō.
domus.*
 primò Christus ductus fuerat: vbi nunc est parua Eccle-
 sia corundem Armenorum. Habet & ipsa Septem An-
 nos indulgentiarum cum totidem quadragenis. Postea
 sumus egressi per portam, quæ nunc etiam vocatur Por-
 ta David, vel Porta Sion. Nam extrà illam, inchoatur
 mons Sion, qui nunc muro ciuitatis nō comprehenditur.
 Non procul ab ea domus est Cayphæ, Ecclesia satis am- *Cayphæ
domus.*
 pla Armenorum: in qua ad dexteram altaris maioris, est
 carcer, in quo Christus Dominus noctē egit, multa igno- *Carcer
Christi.*
 nimiosa à Iudæis perpeffus, vt in Euangelio legitur. Lo-
 cus est tenebricosus: protenditur in longū circiter ad vl-
 nas octo, in latitudine angustior. In altari maiori iacet la-
 pis, qui positus erat ad ostium Sepulchri Dominici, ma- *Lapis Do-
minici Se-
pulchri.*
 gnus valdè, habens in longum ferè quattuor, in latum du-
 os ferè cubitos, crassitiem verò dimidij & paulò plus cu-
 biti: vt mulieres meritò loqui inter se debuerint. Quis
 reuoluet nobis lapidem? considerato eius pondere, cui
 subleuando, vix decem homines sufficerent. Eodē in loco
 antè conspectum Cayphæ ab eiusdem scelerato ministro
 data est alapa Iesu. Est hic Indulgentia Plenaria. Ante Ec-
 clesiā in medio areæ plantata est oleæ arbor: quo in loco
 vt creditur, ad ignem accensum Diuus Petrus Christum
 negauit: ad cuius latus est malum aureum arbor, cui insi-
 dens gallus cantauit. Indè ad iactū lapidis, est sacrum cæ-
 naculum, in quo Christus cænam vltimam cum discipu-
 lis peregit. Huc ingredi Christianis & Iudæis non per-
 mittitur, cum Turcæ Moschæam suam intus habeant.
 Quamobrem peregrini ad locum hunc conuersi, vnum
 Pater noster & Aue Maria genuflexi recitāt, & Indulgen-
 tiam Plenariā, ac si ingressi essent, assequuntur Ego tamen,
 vt inferiùs dicetur, cum duobus alijs, sacrum hoc cæna-
 culū postea sum ingressus: quòd cum me posse ingredi
 diffiderem, tunc cum alijs deuotionē, vt licuit, hoc loco

absolui. Hæc tria loca, vt iam dictum est, ad Armenos pertinent, vbi habent sua Monasteria, ibique habitant. Indè paululum ad leuam vltra montem, progressi, paruum specum intrauimus, in qua Petrus negationem suam defleuit amarè. Locus nulli nationi deputatus. Habet septem annorum & totidem quadragenarum Indulgentiam.

Ad dextram domus Cayphæ, est Cæmisterium Catholicorum, locus sepulturæ illorum ab antiquo deputatus. Nullus enim in Ciuitate sepeliri potest; immò, & ipsi Turcæ in suburbio humantur, nisi sint aliqui ex nobilioribus, qui Moschæas ad eum vsum sibi constutunt. Reuerſi deindè sumus per eandem illam portam in Ciuitatem, & ad leuam per aliam plateam versus monasterium procedendo, fuimus apud portā Ferream, per quam Petrus ex carcere eductus est ab Angelo, Actor. 12. Fores hic nullæ, & locus planè desolatus.

Porta ferrea.

Ioachimi domus.

Manè ex Monasterio egressi, per ciuitatem euntes, 28. propè portam ad leuam, defleximus ad domum Ioachimi: in cuius parte inferiori sunt habitationes aliquot, in quibus ostenditur conclaue Beatissimæ Virginis, & locus Natiuitatis eius: cum nonnulli velint, eam ibidem Hierosolymis natam. Indulgentia hic Annorum & quadragenarum septem.

Porta S. Stephani.

Lapidationis locus.

In monte est Ecclesia S. Annæ dicata, cum Monasterio Virginum, à S. Helena constructo. Turcarum ea domus & templum, quod tamen Christianis adire licet: cum minus frequenter Turcæ cæremonias suas in eo peragant. Deindè exiimus è Ciuitate per portam S. Stephani, sic nominatam, quod per eam diuus hic Protomartyr eductus ad lapidandum fuerat. Descendendo, in medio montis, est diuerticulum in rupe plana; & hic lapidationis locus, ybi antiquitus erat Oratorium, cuius nunc non exstat vestigium. Paulò inferius, hortum versus, in quo Christus captus est, ostenditur locus, in quo Beata virgo Maria

Maria stabat, orans pro Stephano cum à Iudæis lapidaretur: quæ rupis planities hinc optimè conspicitur. Habetur hic Indulgentia Septem annorum cum totidem quadragenis.

[Descendimus deindè in Vallem Iosaphat: in cuius imo, rupes excisa, & muro per gyrum cincta, quadraginta gradus habet: per quos descenditur ad parvam Capellam, in qua erat monumentum Beatissimæ Virginis Mariæ. Est ibi altare, in quo nobis præsentibus Missam celebravit Frater Ioannes de Florentia. Catholicorum hic locus, habet Indulgentiam plenariam. Lampades hic duodecim pendent, quæ non accenduntur, nisi cum sacrum fit. Ad latera Capellæ sunt alia duo altaria, & in medio scalarum, ab utraque parte Sacella, in quibus erant sepulturæ familiæ Ioachimicæ, nunc ea loca diuersæ nationes obtinent. Ascendendo indè ad dextram est Capella S. Ioseph sponsi Beatissimæ Virginis; è regione ad leuam, parentum ipsius, S. Ioachimi & Annæ. Utrobique Indulgentiæ septem annorum & totidem quadragenarum sunt attributæ.] Indè versus Montem oliueti procedendo, ad dextram relinquitur in loco valdè depresso villa Gethsemani, cuius ruinæ non exstant. Planities tamen superest, in qua quercus aliquot, rusticorum fortassè olim, residuæ conspiciuntur. Linquitur & hortus ibidem statim ad dextram ubi Christus fuit captus; & rectà deuenitur ad lapidem, qui Apostolorum nominatur, ubi Apostoli somno grauati ad Vigilantiæ Christi verbis admonebantur. Ad iactum lapidis locus Orationis Christi reperitur. Est antrum subterraneum, ingressum habens angustum, & foramen in parte superiori loco fenestræ per quam lapides isthic excisi commodè extrahebantur. Locus est quietus, & planè deuus, ad quem nulla semita ducit. | In eius ingressu est altare, ubi Christus in oratione prostratus iacuit; à quo cubitorum quattuor distantia

VALLIS
IOSA-
PHAT.

B. Mariæ
Desparæ
monumen-
tum.

Gethsema-
ne villa.

Hortus
agoniæ
Christi.

1. I. Aehl
im poln.
Tert
V. 36

poln.
Klosterchen

1 im poln.
Kloster
Zusatz

distantia, est columna in rupe excisa, cui superior antri pars innititur, in qua Angelus, cum confortans, apparuit. Antrum hoc est lucidum, & non inelegans, nulliq; nationi appropriatum, Indulgentiam obtinet plenariam. In reditu ad iactum lapidis, quā versus hortū itur, per quattuor gradus descensus patet, quasi ad viculum quendam, in eū locum, vbi Iudas Christo obuius, illum osculatus, signum dedit Indæis vt comprehenderetur; vt habetur in Euangelio. Locus nulli nationum adscriptus, plures arbores oliuarum continet, & habet Indulgentiam plenariam. Inde ad leuam relinquitur Sepulchrum Absalonis, 2. Reg. 18. quod ē saxo viuo, forma pyramidis (non columnæ vt Adrichomius scribit) decem cubitorum altitudine consurgit. Aliud etiam ibidem est Sepulchrum Zachariæ filij Barachiz de quo Matth. 23. cui pyramis quoq; est imposita, sed minor & depressior. Non longē ab ijs monumentis sunt foramina rupium seu antra, in quibus, capto Christo, latitabant Apostoli: locus itidem in rupe, in forma Capellæ S. Iacobi Apostoli, de quo Diuus Hieronymus scribit, quod panem sumere noluerit, quoad Christum à mortuis resuscitatum videret. Apparuit ei igitur ibidem Christus panem porrigens, & dixit: Sume Iacobe. Filius enim hominis à mortuis resurrexit. In quolibet locorum prædictorum habetur Indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum.

Per vallem Iosaphat, quæ inchoatur à monumento Beatissimæ Virginis, labitur torrens Cedron qui à prædicto sepulchro itidem originem sumit. Crescit autem ex aquis pluuiarum, quæ primo vere proueniunt; aut ē ciuitate ipsa (quæ in monte sita est, & montem oliuarum oppositum habet) concepto meatu defluunt. Æstate planē deficcatur; propter aquas tamen ingruentes, non procul ab antris prædictis, pontem paruum ex latere cocto impositum habet: ad cuius dextram, locus est, in petreæ superficie plana, satis latus: in quo vestigia per manuum, vtriusque

5 I fcll
im pol

Dörfchen
Flecken
hoh.
ulipke

et sol. Sc
pulebrum.

Zacharia
Sepulchrū

S. Iacobi
ieiunantis
locus.

Torrens
Cedron.

gehäut

utriusque genu, & extremitates digitorum pedum Saluatoris nostri sunt expressa, cum à Iudæis ponticulo deiectus, ibidem concidisset. Locum hunc peregrini deosculatur, & habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Vestigia hæc, cum in aperto sint aëre, pluuias, & tempestates excipiant, & quotidiano usu & deoscultatione attrectentur; tamē integra semper permanent: quod proculdubio non fieret, si, prout Hæretici volunt, arte facta & incisa lapidi essent: quod vel ex Mediolanensi petra, quæ retrò maius altare in Ecclesia Cathedrali muro est inserta facile comprobatur. In qua cum vestigij pedis Christi mensura, sit humana arte insculpta, nec pluuio cælo aut aëris iniuriis exposita, attrectatione tamen & osculationibus ita consumitur, ut vix iam, quidnam sit appareat, licet non adeo sit à multo tempore ibidem posita. In Hierosolymitana autem hac rupe, sacra hæc vestigia, à mille quingentis & amplius annis, planè integra, & velut recenter expressa apparent. Si quis ea scalpello renouari dicat, id fieri nulla rationi potest. Nam cum petra hæc in via publica sit, si quis Christianorum id attentaret, prohiberetur illico, quandoquidem ne minimum quid Christianis restaurare isthic licet, nisi Sengiacus expressum ea de re, Cæsaris sui mandatum acceperit. Præterea cum Turcæ Hierusalem, ciuitatem Sanctam appellare consueuerint, diligentissimè cauēt, ut ne quid antiquitatum depereat. Adhæc sculptura renouata, vel ex ipsa petra profunditate & concauitate, facile innotesceret: & cum signa hæc, in rupe lata & plana sint impressa, ut aptè renouata vestigia apparerent, deberet & ipsa dedolari vnde superficiei planities, frequentiori renouatione, tanto temporum interuallo, ad notabilem profunditatē deduceretur: quæ nunc ita eminet, ac si quis, in argillam vdam, pedibus & manibus prolapsus, conspiciatur. Hæc qui diligentius considerauerit, facile videbit, rem miraculo, non manu, quod

Vestigia
eidentis
Christi in
Torrente
Cedronis

Turcæ an-
tiquitatu
Hierosoly
mis conser
uandam
studiosi.

glantz marhen
qui dicitur
tardus
T. infertor
nam

Fons Dra-
conis, Beda
ta virgi-
nu.

Isaie Mar-
tyrium.

Natatoria
Siloë & Tur-
cis frequen-
tata.

Ager Acel-
demach in-
tra horas
24. cada-
uer absum-
it.

quod non difficulter appareret, factam. Ponte hoc superato, per triginta circiter gradus descenditur ad locum profundum, qui fons Draconis appellatur, in quo Beatissima Virgo aquas haurire & panniculos suos fertur abluisse. Nam licet clarissima stirpe edita, spiritu tamen humilis fuit, prout sacra scriptura testatur. Ad leuam deinde inter Oliueta, locus ostenditur, in quo Regis Manassis iussu, Isaias Propheta, per medium ferra dissectus est. Ad latus Martyrij Isaiæ, sub monte est natatoria Siloë de qua Ioan. 9. vnde horti omnes, qui sunt in valle Iosaphat, abunde irrigantur. Non procul inde apparent ruinæ turris, quæ tempore Christi collapsa, homines decem octo oppressit, Luc. 13. Habentur hic septem anni & totidem quadragenæ de Indulgentia. [Aquam hanc Siloë, Turcæ pro sacrata & benedicta reputant: & plurimi ad lauandum in ea, singulis ferè diebus accedunt. Quamuis enim per cuiusvis aquæ oblutionem, se à peccatis mundatos existiment, de hac tamen singulari quodam modo sibi pollicentur, quòd corporibus etiam curandis plurimum conferat. Quamobrem dum eò peruenissemus, in parte superiori (nam per gradus aliquot in rupe excisos isthuc descenditur) expectare aliquamdiu necesse habuimus, dum Turcæ, qui ibidem lauabant, & vestimenta abluebant, (hoc autem libenter faciunt, melioris, vt putant, omnis causæ) discederent.]

Circumeundo ciuitatem ad dextram, versus montem Sion, ad partem sinistram est in rupe Ager Aceldemach, qui, precio Christi à Iuda venditi, fuit triginta argenteis emptus. Nunc est Armenorum, qui ibidem sepeliuntur. Terra loci illius talis est, vt cadauere imposito, nec eoo-
perto (quod vidimus) caro, infra viginti quattuor hora-
rum spacium, tota defluat & absumatur, neq; aliud quàm
nuda ossa integra relinquantur. Locus hic muro est cin-
ctus, ne Christianorum ossa à Turcis infestentur. Per-
mittunt Armeni, & aliarum nationum hominibus in hoc
agro sepulturam, aliqua oblata eleemosina. Post angu-
lum

Stückchen
Tuch

schwin-
teich

16

52
fehlt
im poh

[7 fehlt
im poh
Text

lum templi Salomonis, est porta parua Sterquilini; per quam sordes ciuitatis eiciebantur. Per eam Christus comprehensus, ad Annam ductus est à ludæis, populi tumultu metuentibus. Venimus deindè sub montem Sion, in cuius summitate olim fuit arx Dauid, cuius extant ruina: & transeundo propè piscinam Bersabea (de qua dicitur inferius) per portam piscium redijmus ad monasterium.

Porta Sterquilini.

Bersabea

29

Peraçto prandio, ingressi denuò sumus Basilicam S. Sepulchri, & Processionem, vt suprà memoratum est, absoluius. Finitis vespers, per exomologesin ad perceptionem Sacrosanctæ Eucharistiæ nos præparabamus. Erat tum Vigilia SS. Petri & Pauli Apostolorum. Nox ibidem in deuotione, prout Deus inspirauit, transacta. Post mediam noctem, Matutinæ preces decantatæ: Missa matura ad S. sepulchrum, alia itidem Summa per P. Vicarium in monte Caluarie, ad altare Catholicorum decantata, in eo loco, in quo Christus Dominus cruci affigebatur. Ibidemq; Sanctissimo Sacramento suscepto, processionaliter ad sacrum sepulchrum deducti sumus: vbi intus insignia militiæ sancti sepulchri, pro more Christianis antiquitus recepto, suscipiebamus. Peragitur hæc cæremonia à loci Guardiano pro tempore existente, ex priuilegio antiquitus à summis pontificibus concessio: qui, quandoquidem, vt superius dictum est, Constantinopolim profectus erat, eius loco, munus hoc idem ille P. Vicarius absoluit. Qui ritus autem & cæremoniæ in actu hoc adhibeantur, libello particulari copiosius explicatur. cuius exemplar ad calcem apponitur, vt indè quilibet petere possit.

II. IN.

GRESSVS

AD S. SE.

PVLCH.

RVM.

*Ritter -
scheff
des heil -
igen
Grabs
65 -*

Militia S.
Sepulchri.

*Ferr.
Ende.*

Nomina eorum qui mecum Hierosolymis fuerunt, & sacre militiæ huius ordinem susceperunt, sunt hæc: Abrahamus Baro de Dona Silesius; Georgius Cos, & Michaël Konarski, Prutheni: Andreas Skorulski, Lithuanus: Petrus Bilina, Polonus. Aderant & alij quoq; vtpotè

I

P. Leo.

*holm
f. 38*

P. Leonardus Pacificus Sacerdos Societatis Iesu cum socio Cypriotto. Ioannes Scholtz chyrurgus Vratislauensis, & Hieremias Giermek cocus Lithuanus.

Koch
[1]
im
pohu
ander
Theſaurus
Basilicæ S.
Sepulchri.

In eo non
reuelando
Fratrum
Minorum
constat.

Dum expectaremus Turcas qui nobis Ecclesiam aperirent, iniecta fuit à nonnullis thesauri Basilicæ S. Sepulchri mentio, quem liberalitate Christianorum principum, non mediocriter auctum fuisse probabile est. Sed Hierosolyma in potestatem infidelium redacta, nihil ex eo reliquum videtur. Selimus Primus, cum Ægyptum depopularetur, thesauro quoq. manus iniicere volebat, quem Religiosi fratres in terram defoderant: cumq. reperiri nullibi posset, omnes quotquot erant in tetrâ carcerem in arce Hierosolymitana (de qua inferius) coniecti, per septem & viginti menses, pane duntaxat & aqua sustentati, miserè detinebantur. Tanta tamen eorum fuit fortitudo & constantia, quòd nulla flagrorum & tormentorum vi, ut eum proderent, adigi potuerunt. Multi ex illis mortui; reliquos Tyrannos, Ægypto occupata, & bello finito, dimitti iussit. Circa meridiem dimissi ex Ecclesia, venimus ad monasterium, ubi peracto prandio, diplomata sacre militiæ in pargameno conscripta, nobis exhibebantur. Secretarius Monasterij qui meo tempore ea scripsit, erat F. Deodacus Neapolitanus. Exemplar litterarum, mihi concessarum, tale est.

VNIVER.

VNI VERSIS ET SINGVLIS
presentes litteras inspecturis,
Salutem in domino sempiternam.
In nomine clementissimi Domini
nostri IESV CHRISTI, Amen.
Notum sit, quòd nuper ad Sacra-
tissima Terræ Sanctæ loca visitan-
da, ex sincero cordis affectu, pere-
grè se contulit Illustris: Nicolaus
Christophorus Radziuyil, Dux O-
lice & Nesuisch, Comes in Schidlo-
vvyec ac Mihr Sacri Romani Im-
perij Princeps, Archimarschalcus
Magni Ducatus Lithuanix: & Sa-
cratissimum Domini nostri IESV
CHRISTI sepulchrum, à quo diei
tertia gloriosus resurrexit, præmis-
sa confessione ac Sacra percepta
communione, cum magna deuo-
tione visitauit, & reuerenter am-
plexus & deosculatus est: sanctum-
que Caluariæ locum, in quo pro
I 2 huma-

humani generis redemptione, in
Cruce mortē subiit amarissimam.
Syon etiam montem, vbi coenam
illam mirificam cum discipulis fe-
cit, eorumq; pedes humiliter lauit,
eiusdemque Spiritus super discipu-
los in linguis igneis descēdit. Beth-
lehem quoq; Dauid Ciuitatem, vbi
pro nobis de Virgine Maria nasci,
inter animalia reclinari, octaua die
circumcidi, & deinde à Magis ado-
rari dignatus est. Montanam etiā xe
Iudæe, vbi Sancta Dei genitrix Vir-
go, beatam visitauit Elisabeth, &
Præcurfor Ioannes natus est, eiusq;
desertum, in quo poenitentiā egit.
Bethaniam similiter, vbi Lazarus
quatruiduanus mortuus, à Domino
est resuscitatus: atq; Oliueti mon-
tem, in cuius pede die passionis sue
perorauit, & à cohorte Pilati ca-
ptus & ligatus fuit: de cuius etiam
sum-

summitate mirabiliter propria
virtute celos ascendit. Intemeratæ
quoq; Virginis Mariæ Mausoleum
in Iosaphat vallis medio situm, à
quo gloriosa in stellatum folium
ab Angelis in corpore & anima as-
sumpta est; multa que alia pia loca,
tam in Hierusalem Ciuitate Sancta,
quàm extra, vicina, in quibus Do-
minus noster IESVS CHRISTVS,
pro sua ineffabili clementia nostrā
salutem operari dignatus est: labo-
ribus, periculis, expensisque pluri-
mis, pro Christi amore viriliter per-
peffis, personaliter visitauit, & pio
affectu veneratus est. Idcirco nos
Frater Angelus Stella Venetus, Or-
dinis Minorum Regularis Obser-
uantia, Prouinciæ Sancti Antonij,
Sacri Conuentus Sancti Saluato-
ris Guardianus, & Commissarius,
I 3 & alior

& aliorum locorum Terrę Sanctę,
Apostolica auctoritate, generalis
Gubernator & Rector, ob dicti Il-
lustris: Nicolai Christophori de-
uotionem, ad hæc sacratissima loca,
& singularem affectum zelumque,
in totius Christianę religionis au-
gmentum, illum militari dignitate
diximus insigniri. Ideoque aucto-
ritate qua fungimur Apostolica, su-
per glorioso Domini nostri IESU
CHRISTI Sepulchro, ipsum Illust:
Nicolaum Christophorum milita-
ri dignitate insignimus & decora-
mus, ac huiusmodi ornamento,
quibuscunque præsentis litteras
nostras inspecturis, insignitum de-
claramus & denunciamus, decer-
nentes in supra eundem Illustris.
Nicolaum Christophorum, tan-
quam verum & legitimum Militē, *le*
talique dignitate non immeritum,
de

de cætero posse deferre Sanctæ
Crucis sanctissimi Sepulchri, ac S.
Georgij insignia, secretè aut publi-
cè prout sibi videbitur: & frui va-
lere ac debere omnibus & singulis
immunitatibus, prærogatiuis, præ-
eminentijs, & priuilegijs, quibus
cæteri milites ipsius sanctissimi Se-
pulchri, vti ac frui cōsueuere. Item
declaramus & cōstituimus presen-
te Illustris. Nicolaum Christopho-
rum, propter singularē eius in reli-
gione hic Sancti Francisci conser-
uanda affectum, dictorum loco-
rum Terre Sanctæ Procuratorem
Generalem. In quorum omnium
fidem, robur, & testimonium pre-
sentes fieri curauimus, & Sigillo
præfati sanctissimi Sepulchri, no-
stroque chyrographo commu-
niri, Hierosolymis in prædicto
nostro Conuentu S. Saluatoris,
Anno

Anno Domini, M. D. Lxxxiij. die
xxix. Mensis Iunij.

Frat. Angelus Stella
qui suprà. manupropria.

Quoniam autem adhæc loca sacra veniens, aliquam mei peccatoris memoriã relinquare in ijs constituerã, Religiosis Fratribus Dominici sepulchri, litteras vicissim eiusmodi tradidi.

IN NOMINE SANCTISSI-
MÆ ET INDIVIDUÆ TRINI-
TATIS, PATRIS, ET FILII, ET
SPIRITVS S. AMEN.

NICOLAUS CHRISTOPHORVS
Radziuvil, Olicæ & in Ne-
fuisch Dux, in Schidlovvec ac Mihr
Comes, Sancti Sepulchri Eques.
Non alia, quàm vberima in inte-
riori homine nostro Diuina per-
moti gratia, primo quidem ex vo-
to à

to à nobis ob aduersam valetudinē
ad presens aggrediendum iter Deo
facto, tum etiam pietatis ergo, & in
expiationem vniuersæ vitæ no-
stræ peractæ cunctorum peccato-
rum, propositum inuisendi Domi-
ni nostri IESV CHRISTI Seruato-
ris nostri Sepulchrum, aliaque pie-
tatis terræ Sanctæ, vestigia conce-
pimus. Quod cum in executio-
nem, Diuino semper potius, quàm
propriis meritis, fauore adiuti mi-
fissēmus, peruenimustandem voti
nostri compotes facti, Virginei
partus Anno M. D. LXXXIII. die
xxv. Mensis Iunij feliciter, per Pro-
uincias Galilæam Samariamque,
Hierosolymam: in cuius felicioris
aduentus nostri, & omnium cæte-
rorum beneficiorum) quorum,

K

innu-

*in*numera sunt) summa cum largitate & infinita benignitate a Deo optimo semper & vbique in nos exhibitorum, gratiarum actionem; statuimus iam & ordinamus in perpetuum (maiorem gloriam DEI semper in omnibus intuendo) & offerimus illo non vt debemus, sed quo possumus animo prompto, & hilari, donamusque primo Sepulchro Sancto Domini IESV CHRISTI, calicem totum aureum cum patena aurea, in vtrisque cum nomine & insignibus nostris. Item alium calicem argenteum inauratum cum patena argentea in aurata, cum nomine & insignibus nostris in vtrisque, offerimus & donamus, corde supplici, Bethleem loco Sancto Natiuita-

uitatis Domini nostri IESU CHRISTI Seruatoris nostri. Item relin-
quimus & ordinamus, vt quotan-
nis in perpetuum Sepulchro San-
cto tanquam sibi lure, ex vigore
huius donationis nostræ, in poste-
rum debiti, centum viginti quinque
aurei (ducentos quinquaginta flo-
renos monetæ Lithuanicæ confi-
cientes) deueniant ex Ducatu no-
stro Nesuisiensi, in perpetua tem-
pora obligando, nos & successores
nostros, secundum iura & consue-
tudines nostras. Quos quidem cen-
tū aureos esse volumus pro neces-
sitatibus pro tempore existētib;
ad beneplacitū S. Saluatoris Con-
uentus Fratrum Minorum Obser-
uantium Ordinis S. Francisci. Vi-
ginti verò quinque alios dictos au-
reos, donatos & ordinatos esse vo-

lumus in quot annos pro lampade
 ardente perpetuo habenda in San-
 cto Sepulchro Domini nostri IESU
 CHRISTI. Prædicti autem centum
 viginti quinque aurei Patres Hie-
 rosolymitani quotannis in festo
 Diuorum Petri & Pauli à Procura-
 tore Terræ Sanctæ Venetijs pro
 tempore existente, exquirēt. Nos
 que his per paucis animo & corpo-
 re, primo vniuerso Beatorum coc-
 tui, vestris deinde Patres Reueren-
 di quoque Orationibus, supplices,
 viuos & mortuos commendatos
 volumus. Datum Hierosolymis
 Anno Deiparæ Millesimo Quin-
 gentesimo Octuagesimo tertio,
 die Sacro Diuis Petro & Paulo A-
 postolorum Principibus, quo ibi-
 dem in Equitem Auratum creati
 sumus.

Et quoniam Fratres prædicti Conuentus Hierosolymitani, multa mecum, de Sacri loci necessitatibus contulerunt: ipsemet etiam manifestè conspexi, angustias & rerum inopiam, quam inter barbaros crudelissimos, in singulas horas, cum vitæ periculo, verberibus & assiduis vexationibus exagitati, patientissimè tolerant: nihilominus, singulari Diuina prouidentia ad paganorum & Hæreticorum confusionem, loca illa Sacra, quæ visibilem immensæ Dei bonitatis & misericordiæ memoriam nobis in terris repræsentant, integra conseruant; ibidemque Sacrosanctum altaris Sacrificium quotidie offerentes, Deum pro vniuersis Christianæ professionis Ordinibus exorant: quæ Oratio cœlos penetrans id efficit, vt illis Turcæ non grauatim ea permittant omnia, quæ ad cultum Diuinum peragendum, & fidei Catholicæ confirmationem pertinent, vnde Christiani meritò Deum collaudare, illique debitam gratiarum actionem persolvere debent. Sustentantur autem, vt viuere tamen possint Regum, principum, & piorum tam Ecclesiasticorum quam secularium hominum eleemosinis. Quoniam etiā optimè considerauimus, Sacræ Basilicæ huius fabricam, quibusdam in locis, ruinæ obnoxiam, præcipuè tholum, qui supra Capellam Sancti Sepulchri eminet (vnde quidam Turcæ cum non ita pridem, aliquot plumbei tecti laminas detraxissent, supplicio affecti fuerunt) quæ templi pars, trabibus consumptis, si corrueret, incredibili sumptu ad reparationem indigeret. Cæteræ autem nationes, minus de fabrica conseruanda sollicitæ sunt, quod templum ipsum Catholicorum sit proprium. His itaque rationibus permotus, suscepi in me; quod piorum hominum, in partibus nostris, opem & auxilium, ad subueniendum Sacro huic loco, imploraturus essem: cuius Fratrum Supplicationis testimonium, quod scripto comprehendere illis visum est, hic inferendum existimaui.

Quamuis
F. Ange-
lus Stella
Constati-
nopolim
vr ante
dictum,
discesse-
rat, sub
eius ra-
men no-
mine di-
plomata
scribebā-
tur. Mo-
ris est n.
vr Com-
missarius
tantum,
Subscri-
bat: in
cuius ab-
sentia,
Vicecom-
missary
expedi-
at. Litte-
ra tamē
Commis-
sary ma-
nu sub-
scribi de-
bent.

RATER ANGELVS STELLA
Guardianus & Commissarius
Apostolicus, locorū terræ Sanctæ
Seruitor, Omnibus totius Regni
Poloniæ Magniq; Ducatus Lithua-
niæ Reuerendissimis in Christo Pa-
tribus & Illustrissimis Ducibus, ac
Magnificis Comitibus & Nobili-
bus Dominis, in quorum manus he-
litteræ peruenerint, benedictionē
nostram & Salutem in Domino
Sempiternam. Cū necessitates,
nostras singulas vobis singulis scri-
bere, perdifficile visum esset, in tā-
tula maximē tēporis periodio, &
ob id quasi huic negotio superse-
dissemus, cognita tamen Illustrissi-
mi Domini Nicolai Christophori
Radziuvil, Equitis aurati ac Procu-
ratoris Sancti Sepulchri generalis,
fide, dignissima relatione haud im-
pari,

pari, cæteris nationibus hisce temporibus in Christi Sepulchrū pietate vestra, & Christiana obseruantia singulari in Christi pauperes affectu animoq; in omnibus verè nobili, quibus & pluribus nobis abundè à dicto Illustris: viro, in vestram omnium laudē syncerè intellectis excitati sumus his litteris patentibus, ob loci huius qui ruinas minatur, nostramq; per grandē hic pauperiem & pericula, quibus illis in hoc totius Christianitatis nostræ Sanctuario in dies quasi ad succumbendū premimur, per hunc dictū Illustris: Nicolaum Christophorū (licet tanta eius in nos humanitate immeriti) ad vestras Dominationes vt ad refugium nobis singulare hisce in partibus, omni Christiana pietate destitutis commorantibus, pro

pro liberali eleemosyna animo
supplici recurrere, sic piè præsu-
mētes, ob fidelem de vobis relatio-
nem factam ab Illustrissimo dicto
Nicolao Christophoro, ad quem
nos per omnia remittimus. Pro
his verò propter Christum Iesum
in hoc Christi sepulchrum in eiusq;
Vigiles futuris vestris expensis,
Christum ipsum optimum, vt no-
tis, remuneratorem vobis pro-
ponimus; & deindè, si quid nostra
potuerimus oratione, non defutu-
ros in perpetua tempora, in nobis
& posteris nostris promittimus. In
quorum omnium fidem has litte-
ras nostra manu subscripsimus, ac
Sigillo Conuentus nostri Sancti
Saluatoris Hierosolymis muniri
fecimus. Año Salutis M. D. LXXXIII.
die v. Iulij.

Manè

30 Jani

Bethanien

und da

81-84

Schwibbogen

Schwibbogen

Manè exeuntes è Monasterio, iuimus ad portam Sion, vnde acceptis nobiscum duobus Ianiczaris equitibus, & asinis conscensis, demisimus non in Vallem Iosaphat, & ad radicem montis Oliueti, in parte dextera, propè ipsam viam locum vidimus, in quo Iudas proditor laqueo se suspendit. Extat modicus ruinosus fornix, à Iudæis constructus, vbi etiam nunc ipsi sepeliuntur.

Iudæ Isca-
riotis su-
spensi lo-
cus.

Confecto dimidio milliari peruenimus Bethaniam, in ingressu ad leuam, est domus Simonis leprosi, de quo Matth. 26. tota planè integra. Habet angustam porticum; inferius atriolum in longum & latum cubitorum octo, satis obscurum: indè per gradus ascenditur ad impluuiū. Nam ædificia in partibus illis tecta non habent. Domus hæc nulli nationi attributa, habet Septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Indè ad iactum sagittæ, est integrum Lazari monumentum in petra excisum, in quod gradibus octo descenditur. Est ibidem altare paruum, cui lapis est super impositus, quo sepulchrum erat clausum, quem Christus Lazarum succitaturus, tolli præceperat. Ioan. 11. Celebratur in eo Sacrum singulis annis. Ex hoc antro per quattuor gradus descenditur in locum, in quo Lazarus mortuus iacuit. Habet in latitudine duos, in longitudine quattuor cubitos. Pertinet ad Catholicos, septem annos totidemq; quadragnas habens de Indulgentia. Propè monumentū habent Turcæ suam Moschæam, qui credunt etiam, Lazarum fuisse à Christo resuscitatum. Vicus hic Bethaniæ habet triginta circiter domus quas Turcæ inhabitant. Visuntur ibidè duæ ædes, non procul ab inuicem dissitæ, quarum vna Mariæ, Magdalene, altera Marthæ fuisse memoratur. Sunt planè dirutæ, præsertim illa Marthæ, cuius vix apparent fundamenta. In vtraq; domo, habetur Indulgentia Septem annorum totidemq; quadragenarum. Dum itur ad domos prædictas, propè viam publicam, est magnus lapis, qui antiquitus Lapis Colloquij seu Dialogi appellatur: in quo Christus sedens, cū Maria de morte Lazari colloquebatur.

Bethania.
Simonis le-
prosi do-
mus.

Lazari re-
suscitati
monumen-
tum.

Lapis hic
superiobus
aīis in tē-
plū S. Se-
pulchri il-
latus est,
ne a Tur-
cis aufera-
retur. Vn-
dè appa-
ret, locum
hunc ab il-
lis in vene-
ratione ha-
beti. Cre-
dunt enim
Lazarum
à Christo
esse resus-
citatum.

Magda-
lenæ &
Marthæ
domus.

LAPIS
DIALOGI.

L

Habe-

in vln. en

Meiner
Zusat

in vln. en

Habetur non minus à Turcis, quàm Catholicis in magna veneratione: quem etiam Mahometani exosculantur, & pro certo affirmant se ex maiorum traditione accepisse, quòd licet peregrini eo accedentes, non exiguas ab illo particulas auellere soleant, quod etiam à nobis est factum, Lapis nihilominus integer est, & nulla ex parte minuitur. Nec id à verò alienum. Nam cùm eius sit altitudinis, vt in eo quis commodè sedere possit: Si altior fuisset, proculdubio in eo Christus non sedisset: vnde sequitur, cùm in ea altitudine nunc, vt tempore Christi perseveret, illum auulsionibus non minui. Aderant ibi tum præsentes aliquot è Turcis valdè senes, qui à sexaginta annis, semper illum in eodem statu manere affirmabant, & patres itidem suos dicere solitos; Etiam si mille homines indè frustra accipiant, lapidem hunc nulla ratione minui posse. Propter miraculi venerationem, concessa est hic Indulgentia septem annorū totidemq̃, quadragenarū.

Ex Bethania profecti sumus ad dextram versus Montem Oliueti. Est is cum primis altus: in cuius medio apparent vestigia villæ Bethphage, quam exiguam fuisse liquet. Relictis hic asinis ascendimus summitatem montis, è quo Christus ad cœlos ascendit. Erat antea hoc ipso in loco Ecclesia per Diuam Helenam fabricata, quæ planè est diruta. Nunc habent hic Turcæ Moschæam paruam rotunda forma constructam, in cuius medio in Saxo est Sacrum vestigium pedis Christi Saluatoris, quod in cœlos ascendens reliquit. Hoc Turcæ plurimū venerantur & exosculantur. Aliud pedis alterius vestigium diuisa petra, Turcæ ad templum Salomonis transtulisse dicuntur. Nobis in porta huius Moschææ stantibus, fuit concessum sacrum hoc signum intueri, quod ab ipsa porta quattuor circiter cubitis est remotum. Antea licebat Christianis intus ingredi, & locū sacrum exosculari. Sed quia tum officiū Caddi administrabat; cū suæ religionis obseruatissimus esset, nec peregrinos in parietibus loci huius

vestigium
Christi as-
cendens
in cœlos.

Cruces

5 I fclh
imp
L 45
poin
J. 45

Cruces depingentes tolerare posset, antè duos annos, sub
 pœna capitis edixit, ne quis Christianorum amplius eo in-
 grediatur. Itaque in foribus Sacelli orantes, Plenam In-
 dulgentiam consequuntur. Sæpius idem Caddi ad locū
 hunc Sacrum accedebat, eumque singulari quodam mo-
 do venerabatur. Habent enim Turcæ in honore loca
 hæc Sancta, nempe Bethlehem, ubi 1 Christum de Virgine
 natum credunt: hunc etiam Oliueti montem, vnde eum
 in cœlos ascendisse fatentur. Cæterum illis, in quibus
 passus est, omnem detrahunt venerationem, & Christia-
 nos ea venerantes irrident, asserentes Christum tanquā
 Dei Spiritum in cœlos quidem ascendisse, Iudæis verò,
 qui illum oderant, statim phantasma quoddam corpo-
 reum obiecisse: quod illi, Christum existimantes, com-
 prehenderunt, ligarunt, & crucifixerunt: quod deinde,
 quasi ex mortuis resurrexisset, visum fuit Errorem 2 autem
 hunc suum, ridiculo cum primis comprobant argumen-
 to. Nos aiunt, ubi adlibuerit, Iudæum indignissimè ver-
 beribus afficimus, cum gens sit nullius precij & reputa-
 tionis: Propheta verò tantus, imò Dei Spiritus, nonne
 potuisset manus nihili hominum euadere? Ad dextram
 in eodem monte, exstant ruinæ diruti templi, in quo non
 nulli volunt, duos viros post Ascensionem Domini, Apo-
 stolis apparuisse, & dixisse; Viri 3 Galilæi, quid admiramini?
 Actor. 1. Sed cum S. Lucas manifestè scribat, in eodem
 loco visos fuisse, non video, quo fundamento, in alium
 magis remotum id reiici debeat. Descendendo ex mon-
 te, devenimus ad locum; in quo Christus fleuit supra ci-
 vitatem, Luc. 19. Habetur hic Indulgentia Septem anno-
 rum & totidem quadragenarum. Videtur hinc optimè
 Civitatis situs; & habent Turcæ parvam suam Moscheā
 absque tecto: Salomonis 4 quoque templum apparet egre-
 giè; quod nomen quidem eiusmodi retinet, sed fanum
 potius amplū octangulare videtur (meo iudicio maius,
 quam S. Maria Rotunda seu Pantheon Romanū) plum-
 bo re-

Año 1596.
 Permissum
 iam fuit
 intrare ingre-
 di Christi-
 anus: quo-
 rum unus
 Sacerdos
 pius, testis
 oculatus,
 affirmat,
 vestigiū si-
 nistri pe-
 dis, in ipso
 petra cacu-
 mine quod
 acuminatū
 nec diuidi,
 nec alterius
 pedis ca-
 pax esse
 potuit, op-
 timè con-
 spici. Pro-
 babile etiā
 est, ascen-
 dentē Do-
 minū, sinis-
 tri taniū
 pedis vesti-
 giū pro si-
 gno in ter-
 ris reliquis-
 se, dextro
 iam ange-
 lis super
 imposito.
 1 Christi me-
 mor. Tur-
 cæ quæ ve-
 nerantur.
 2 Turcæ
 cur Chri-
 stum cruci-
 fixum non
 credent.
 3 Viri Ga-
 lilæi.
 4 Templum Salomonis.

2 oculari

77 fclm
 un palm

non

L 2

[] fclm in palm

- palm
 nichil
 prister

bo tectum, in medio areæ, quæ magis in longum, quam in latum protenditur, situm: caprificis & oleastris frequentibus conuestitum. Fertur hoc à Diua Helena fabricatum. In eiusdem areæ parte leua ad murum est & alia Ecclesia non inelegans & longa, plumbo itidem tecta; quo loco Beatissima Virgo, Christum in templo obtulisse memoratur. Apparet hinc quoque Porta aurea, per quam patebat ingressus ad aream templi Salomonis: quæ Christus, asino insidens, Hierosolymam est ingressus. Marth. 21. Nunc ea, occulto quodam Dei iudicio, muro est obstructa: quam Turcæ ipsimet aperire nefas iudicant, affirmantes eam vltro apertam iri, magno cuiuspiam & potentissimo Regi, qui per eam in Ciuitatem Sanctam ingreditur, & erit vniuersi Orbis dominus. Interrogabamus Turcas cur eorum Imperator per hanc portam non ingreditur, vt minore negotio totius mundi dominum obtineat? Obtulerunt. Vrgere verò responsum non expediebat. Nam qui de domino vel de fide disputare vult, mandato Mahometis, verbera pro verbis reportare solet. In descensu montis ad leuam, locus ostenditur, in quo Christus Orationem Dominicam Apostolis dictauit Matth. 6. Antiquitus habebat Sacellum: nunc planè dirutum, columna tantum integra superest. Septem annorum totidemque quadragenarum indulgentiam obtinet.

Indè digressi ad inferiora, visitauimus denuò loca, in quibus Christus dominus orauit, & à Iudæis captus fuit: postea ascendendo, per locum lapidationis S. Stephani Protomartyris, porta eadem seu Ephraim, Ciuitatem ingressi ad leuam vidimus Probaticam piscinam, quæ propè aream templi Salomonis fuit, & erat ampla satis & profunda. Porticus habet etiam nunc quasdam integras. In fundo ipsius, est quoddam arundinetum: vnde apparet, nunc quoque locum esse humidum. Indulgentia hic septem annorum totidemque quadragenarum est concessa.

Inde

wil der
Feigenbaum

Porta aurea.

Orationis
Dominicæ
locus.

Porta Ephraim.

Probatica
piscina.

wil der
Ölbaum

[?]
fehlt
im
hohen
Test

[?] fehlt
im hohen
Test
Zusat

Inde eadem platea versus portam S. Stephani redeuntes, attigimus aliam plateam, qua ad Vallem Iosaphat perrexeramus, quæ ab ipsamet porta ducit ad Pilati palatium: quod ad manum dextram habet partem porticus seu Propylei, nunc etiam Pilati appellatam: quæ nunc ipsi plateæ supereminet, cum antea in ipso palatio, quod per amplum fuisse liquet, comprehenderetur, unde in impluvium & vicum antiquitus patebat prospectus. Suprà Porticum eminet paries integer, habens duas fenestras columella marmorea distinctas, in quarum vna Pilatus, in altera Christus dominus spinis coronatus stabat, cum Præses Iudæis eum ostendens dixisset, Ecce Homo. Quoniam autem locus hic, nunc in publica & ampla platea positus est, in qua frequentes Turcæ hinc inde commeant, peregrini Christiani genua flectere non valentes, transeundo Dominicam Orationem & Angelicam Salutationem recitantes, Indulgentiam Plenariam consequuntur. Scribit Andrichomius, porticum hanc ad Arcem Antoniam, à Præsidis palatio directam fuisse, è qua Iesum Iudæis spectandum Pilatus exhibuit: quod eò verisimilius videtur, quia in viam publicam inde poterat commodè prospici. Addit insuper inscriptionem ibi positam, Tolle, tolle, Crucifige. Sed propter vetustatem, nihil tale videre à longè potui: crediderim, si liceret propius accedere, characteres eiusmodi facilius internosci posse.

Antequam ad palatium Pilati perveniremus, cum frequentes Turcæ, ut in media vrbe fit, vagarètur, ardente sole, ut peregrini solènt, incedebam⁹ ipsa via media, relinquētes Turcis liberū & umbratilē sub ædibus gressū: ubi viarum vel quattuor vlnarū latitudine, à terra aliquantulū prominentes, minus radiis solaribus obnoxia ambulationem præbēt. Interea Michaël Konarski familiaris meus, cum corpore aliquantulum obesior esset, à longè nos comitatur, & vitandi æstus causa, semita illa altiore ædificijs proxima incedebat: cui cum tres Turcæ obuiam facti essent, ille, in viam publicam se non demittens,

*Das Riechhaus
des Pilatus und
der Leidenweg
S. 85-88*

*Palatium
Pilati.*

Ecce homo

Antonia

*7. f. 111
im pol.*

vnus latus leuiter tetigit: qui statim pugno collum eius inuadens, lapides vibrare cepit: Id ipsum alij quoq; Turcæ, pueri præsertim, facere adorti, magnum nobis malum præparabant: & nisi nostri Ianiczeri, quorū duo equites, duo itidē pedites erant, Turcas mitigassent, quorū ingens ē diuersis plateis multitudo confluebat, interfecissent nos proculdubio: quemadmodum antè annos aliquot accidisse, religiosi Fratres nobis narrabant, quo tempore, simili planè de caussa, quòd via cedere Turcis nollent, aliquot peregrini, statim ab illis interempti fuerunt. A Palatio Pilati, de cuius fabrica dicitur inferius, incipit via

VIA DO- Dolorosa, per quam Christus crucem baiulans, ad mor- *tragen*
LOROSA tem ducebatur. Exeuntibus porta ad dextram, offert sese exiguus collis Saxeus, in quo Beatissima Virgo Maria stabat, anxie, quid cum dilectissimo filio ageretur, exspectās: quem, cum spinis coronatum, sanguine foedatum, facie *bleib* li- uenti & planè immutata, ingentem Crucis trabem, humeris deferre, & sceleratissimi Latronis instar, ad supplicium rapi, conspexisset; vt ex antiqua maiorum traditione Doctores Catholici piè affirmant, vt doloris acerbissimi intrinsecus oppressa, in terram exanimis ferè corruit: quod etiam valde verisimile videtur. Quomodo enim tenerimum illud virginis matris pectus, ad tantos dilectissimi filij cruciatus, & miserabile, ac nunquam antea visum illud spectaculum, non colliquesceret? Locus hic,

Spasmus B. in hodiernam vsque diem, Spasmus B. Virginis vocatur.
Maria.

Indè ad quinquaginta passus progressi, deuenimus in plateam longam, quæ ad portam Damascenam ducit: vbi cum ad leuam deflectitur, fit præceps in rupem descensus. Nam Ciuitas Hierosolymitana tota est in rupibus posita, pluresque colles non exiguos habet, montibus maioribus exceptis, qui nunc in Ciuitate sunt quattuor: antè excidiū autē, cum vrbs in ipso flore esset, très celeberrimos mon- res habuit, de quibus inferius magis copiosè tractabimus, vbi de palatio Herodis, & eleganti ac magnifica platearū

Ciuitatis

Ciuitatis dimensione nobis erit agendum. In memora-
ta igitur præcipiti viæ flexu, Christus Dominus, graui
pondere crucis oppressus corruit, petraë allisus: cumque
præ debilitate sub onere progredi non posset, Iudæi Si-
monem Cyrenæum angariauerunt, vt crucem Iesu tolle-
ret. Promerentur hoc loco peregrini, septem annos &
totidem quadragenas de Indulgentia. In eadem Ciuita-
tis platea ad leuam, est domus ampla diuitis illius epulo-
nis, qui misericordia erga Lazarum pauperem non mo-
uebatur. In quam ingredi non potuimus, quòd eam Tur-
ca valde Christianis infensus inhabitaret. Sed quia porta
patebat, ex areæ magnitudine, apparet eam magnificam
fuisse. Indè ad triginta passus deflectendo ad dexteram, fit
ingressus in aliam longam plateam, quæ recta ad montem
Caluariæ ducit. Ad leuam, ferè in medietate ipsius plateæ
montem ascendendo (nam tota hæc platea ascensum Montis
habet) sunt ædes S. Veronicæ, è quibus egressa, veneran-
dam Christi faciem sanguine fœdatam, linteo absterxit.
Non procul inde, est exiguus collis, in quo mulieres sta-
bant flentes, quas alloquebatur Christus dicens, Filie
Hierusalem nolite flere super me, &c. Hinc ad vnum &
medium teli iactum, sunt magnæ & altæ duæ lapideæ co-
lumnæ, inter quas erat porta Iudiciaria, qua damnati rei,
ad supplicium in Golgotha ducebantur. In ea porta, vt
piè Catholici credunt, denuò sub Cruce corruit Iesus: in
cuius rei memoriam, plurimi, cum quascunque Ciuitatis
portas ingrediuntur, signum Sanctæ Crucis formant.
Habetur hic indulgentia septem annorum & quadra-
genarum.

Ab hac porta Iudiciaria egressis, ad iactum lapidis &
paulò amplius, offert sese Basilica dominici Sepulchri,
quæ montem Caluariæ complectitur. Non procul
à porta, qua itur in Ecclesiam, in cœmiterio est lapis
prægrandis positus: quo in loco iam sub ipso monte,
tertium

Simon Cy-
renæus. *Appa-
rentur*

Domus E-
pulonis.
Luc. 18. 16.

S. Veroni-
cæ domus.

Porta Iu-
diciaria.

tertiū Saluator noster cum Cruce in terram corruit. Est ibi indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum. Hinc iam in montem pro nobis mortem subiurus ascendit.

Prætergressi Ecclesiam, oratione Dominica & Salutatione Angelica recitata, redijmus in Conuentum: à prandio, vecturas, ituri Bethlehem, conduximus.

I V L I V S.

T profectionem Bethlehemiticam tutius absolueri nobis liceret; duos equites, & duos Ianiceros pedites nobis adiunximus.

Porta
Piscium.
Castrum
Pisanum.

Manè discedentes ex Fratrum Conuentu, per Portam 1. Piscium è Ciuitate sumus egressi, relinquentes ad leuam Castrum, quod etiam nunc, Pisanum appellatur. De quo cum sæpius hic fiat mentio, sciendum est, varias de eo multorum esse opiniones. Arbitrantur enim nonnulli Arcem hanc Dauidis fuisse, quam ipsemet inhabitaret. Alij hanc ipsam in summitate Montis Syon ponunt; vbi ingentes ruinæ ædificiorum vetustorum apparent: idque magis esse probabile, Bersabeæ piscina comprobatur, quæ monti Syon ita adiacet, vt commodè ex solaris domus Regiæ mulier ex aduerso lauans videri potuerit. Reg. 2. Cap. 11. Licet autem & Castro Pisano piscina hæc immineat, remotior tamen est, quàm vt mulier internosci facile ex illo ædificio possit. Quamobrem rectius colligunt alij, idque non obscuris argumentis, quod nunc Castrum Pisanum vocatur, id antiquitus à Machabæis constructum fuisse: de quo in Machabeorum libris, & apud Iosephum legitur. Sed cuiuscunque tandem sit, quamuis antiquas habeat substructiones, liquet illud cum primis benè munitum esse. Formam habet quadrangularem: tur-

res

Beth-
lehem
J. 88-
96

catholice
evangelice
2 Samueles

1e

res itidem altas & munitas ex lapide quadrato in quadrum positas. Fossam valdè profundam Secto lapide vtrinque munitam. Christiani in illam Arcem non admittuntur. Cum è monasterio versus portam Syon progredieremus, Castrum hoc ad dextram nobis fuit, cuius quòd porta esset aperta, obliquè flectentes oculos (nam apertè introspicere periculo non caret) animaduertimus, aream non adèò intus esse magnam, vt nec arx ipsa magna est. In terra iacebant neglectum aliquot mediocria bellica tormenta, suis sedibus non imposita. Ad portæ custodiã Ianiczeri pauci sedebant.

Ciuitate egressi, conscensis asinis, in descensu montis, habuimus ad leuam ruinas Palatii Dauidis, de quo paulo antè dictum, ad dextram verò, piscinam Bersabeæ. Hac enim ad Bethlehem iter est. Piscina in longitudinem ad centum cubitos protenditur, non vsque adèò lata, per gyrum lapide quadrato strata, habens vndique gradus, per quos, iuxta quantitatem ipsius, ad aquam descendebatur. Profunditas eius, cum aquis implebatur, octo circiter vlnas capiebat. Supra illam non procul à porta, modicus aquæ riuus defluit, quæ ciuitatis vsibus deseruit; piscina verò ipsa caret aquis: qua relicta, modico colle conscenso, ad dextram, ad iactum sagittæ à via publica deflectendo, est palatium ruinosum, in quo principes Sacerdotum & Seniores populi de comprehendendo & occidendo Christo consultabant; vndè etiam Domus mali consilij appellatur. Retrò hanc, paulò remotius ad dextrâ, est alta desolata domus, quam ex parietinis duabus altam fuisse liquet. Hæc fuit Simeonis illius senis, qui indè in templum veniens in spiritu puerum Iesum in vlnas suas accepit, & benedixit Deum. Indè vltèrius progrediendo propè viam ad leuam, est arbor terebinthi satis magna, sub qua Beatissima Virgo quieuisse memoratur, cum oblatura puerum Iesum in templo, è Bethlehem Hierosolymam pergeret. Est ibi Indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum attributa.

M

Non

Polm. tasat

Bersabeæ
piscina.

Domus mali
consilij.

Simeo. senis
Euan-
gel domus.
Luc. 2.

Terebinth
B. Virg.

im
hoh

terpente
baum

altis ge-
mauer

Polm
anfer

*Puteus
Magnorū*

*57 felle
impoh*

*Helie sta-
tura petræ
impressa.*

*Abacuc
domus.*

** Daniel.
cap. 14.*

*Rachel Se-
pulchrum.*

** Genes. 35*

*Davidis
cisterna.*

** 2 Reg. 2
BETHLE-
HEM.*

Non adeò magno interuallo, est puteus muro ele-
ganti obductus, sed aquam turbidā habet & nullius vsui.
Dicitur Magorum puteus, quòd eo in loco stella denuò
Magis apparuisse dicitur, cum Bethleem proficisceren-
tur. Nam quamdiu Hierosolymis cum Herode colloque-
bantur, disparuerat. In medio itineris est collis non adeò
eleuatus, ex quo Hierosolyma & Bethleem conspicitur:
quandoquidem vno tantum & dimidio milliari distant
abi nuicem. Habentur hic complures iuniperi arbores &
ad dextram secus viam est petra, in qua Helias Propheta
quieuit 3 Reg. 19: cui statura corporis eius adeò est im-
pressa, ac si recenti argillæ superimponeretur. Remanse-
runt enim capitis, lateris, manus & pedis dextri aperta
vestigia Sancti Prophetæ illius, quod Diuino miraculo
attribui meritò debet. Ad leuam est paruum monaste-
rium Græcorum, quod S Helix vocatur. Ad dextrum la-
tus petræ, tergo versus Hierosolymam conuerso, est do-
mus diruta, vnum tantum parietem integrum habens,
quæ Abacuc Prophetæ fuisse perhibetur; qui cùm è do-
mo hac prodiens, messoribus cibum deferret, ab Angelo
raptus, Danieli Prophetæ inter Leones constituto, pran-
dium diuinitus præparatum detulit. * Quarta milliari-
parte à petra prædicta Helix, in parte dextra, est domun-
cula satis integra, in quâ Rachel, filium Benjamin enixa
dicitur: vnde non procul, in ipsa propemodum via pu-
blica, exstat eiusdem Rachelis monumentum propè inte-
grum, forma pyramidis è viuo saxo excisum, de quo * fit
mentio. Non procul à Bethlehem ad leuam, propè viam
publicam, ad sagittæ iactum, est cisterna viuæ & recentis
aquæ, ad quam hauriendam non solum ex Bethlehem, sed
ex circumuicinis etiam pagis frequens fit concursus. Vo-
catur in hunc vsq; diem Cisterna David, de qua. * Indè per
extrema villæ, quæ circiter quinquaginta casas habet, pro-
ceditur versus Bethlehem, & ad leuam fit reflexus versus
Basilicā, quæ à villa ad vnicā arc^{us} eiaculationē, est remota.

Cum

Cum eò peruenissemus, reperimus ibi Boluchum cum Ianiczaris aliquot, qui nos Damasco deduxerant, & sedebant tum in Ecclesia, recentiore auram captantes. Habebant autem ibidem & equos. Nam cum Ecclesia semper sit aperta, Turcæ cum libuerit, [etiam cum iumentis,] in eam ingrediuntur. Quanta sit autem nobilissimæ huius Basilicæ elegantia & magnitudo, verbis facile non potest explicari. Tota enim è pulcherrimo marmore fabricata, duplici ingentium columnarum ordine distinguitur. Intus Musæo opere ubiq; decorata: tectum plumbeis laminis habet coopertum. Eam D Helena Augusta construxit: postea Monachi, regulæ S. Hieronymi obtinebant. Nunc ibi religiosi S. Francisci de Observantia Conuentum habent, quos P. Guardianus Hierosolymis submittit, mutans eosdem sexto quolibet mense, propter persecutiones, quas à Turcis maximas patiuntur. Erant ibi tum octo: quattuor Sacerdotes, laici itidem quattuor. Ingressi igitur in Ecclesiam quæ Catholicorum est, ad leuam deflectentes, venimus ad Fratrum Conuentum, & inde statim ad Capellam Diuæ Catharinæ, in qua Diuina officia Monachi peragunt. Capella hæc Indulgentiam plenariam habet; quam peregrini eo modo consequuntur, ac si ipsimet personaliter Ecclesiam Sanctæ Catharinæ in monte Sinai visitarent, quod non omnes, propter loci distantiam, & pericula peruenire possunt. In supra dicta igitur Capella ordinatur Processio: quam peregrini more Hierosolymis obseruato, bini & bini sequuntur, dum perueniatur ad locum Natiuitatis Iesu Christi Saluatoris nostri. Postquam egressi fuerint è Capella prædicta, statim ad leuam descenditur in locum subterraneum, & prætermisissis tunc cæteris de quibus inferius dicetur, peruenitur in Capellam, quæ in longitudine decem octo, in latitudine nouem aut decem tantum cubitos habet. Ibi è regione portæ, est altare; sub quo locus, marmorea tabula signatus, ostenditur, in quo Christus est natus. In lapide

[?] fehlt in polh.

S. Præfatio
p[er] Basilicam
ca.

[?] fehlt in polh.

Natiuitatis Domini
mice locut

polh 8-10

verò qui altari est superpositus, hæc inscriptio Latine insculpta est; HIC DE VIRGINE MARIA IESVS CHRISTVS NASCI DIGNATVS EST.

*Præsepe in
rupe exci-
sum.*

Supra altare ipsum, ad parietem est Vetus Tabula, cum imagine Natiuitatis Domini nostri. Audiuimus hic sub ipsum meridiem Sacrum, quod P. Ioannes de Florentia, qui tanquam Superior nobiscum Hierosolyma venerat, celebrauit. Antequam ad altare hoc perueniatur, in parte dextera, sex vlnarum distantia, est præsepe in rupe exci-
sum, in quo Christus natus fuit positus: quod cum sit val-
dè capax & vastum, constat aliud minus, ligneum illi fu-
isse insertum, iuxta morem in partibus illis obseruatum.

*574611
imp. fol.
Text*

*circumci-
sionis Do-
mini locus*

E regione illius ad tres circiter cubitos, est aliud altare, vbi tres Magi procidentes Christum adorauerunt, mune-
raque illi obtulerunt. In prædictis locis omnibus conce-
ditur Indulgentia Plenaria. Capella hæc Sacri Præsepj, tota est Catholicorum: lampades tamen in ea, à diuersarū
gentium hominibus accenduntur, perinde vt in Domini-
co Sepulchro (qua de re postea copiosius) nisi quòd Na-
tiones prædictæ, sua luminaria pro festo Natiuitatis Do-
mini accendunt, quo tempore illis tantum cum Proces-
sionibus locum hunc Sacrum ingredi licet. Capella hæc
Sacri Præsepj est valdè obscura, cum sub altari maiori, de
quo superius, Basilicæ sit posita; nec aliundè lumen ad-
mittat, quàm per cancellos portarum collateralium, quæ
gradus adiunctos habent, quibus in Ecclesiam ascenditur,
& Processiones commeant. Ascendentibus in templum
per sinistræ partis gradus, offert sese statim altare, eo in
loco positum, vbi venientes ad Christum Magi, ab equis
descenderunt. Qui verò per gradus partis dextræ Eccle-
siam ingrediuntur, deueniunt ad altare paulo remotius eo
loco ædificatum, vbi parua quondam Synagoga fuit, in
qua Christus octauo Natiuitatis die, circuncisionis signa-
culum accepit. Altare hoc obtinent Catholici, sed cum

sic

*obiciunt in quo Christus circumcisus est. In ipso
vero*

M 3

1191*) hier noch richtig τὰ βιβλία = plur. neutrius
später fälschlich biblia als singul. fem.
daher deutsch: die Bibel. poln. biblia

Indè redijmus ad Monasterium, vbi prandio sumpto, Vesperas in Capella Sanctæ Catherinæ decantatas audiui-
 mus: quibus finitis, è Conuentu egressi, conscensis asinis, *Turris gregis.* profecti sumus ad Turrim gregis, dimidio bono milliari à Bethleem distantem vbi Iacob patriarcha pascebat gregem suum. Turri collapsæ, ingens acervus lapidum remansit eo loco, in quo Angelus pastoribus magnum gaudium annunciauit, de Christo Salvatore nato. Erat turris hæc in fertili & peramœna conualle posita. Indè redeuntes alia via ad sinistram, vidimus Sacellum à Diua Helena Augusta exædificatum eo in loco, in quo Angelus in somnis admonuit Ioseph, vt tolleret puerum & matrem eius, secederetque in Ægyptum. Domunculæ istius apparent adhuc parietinæ, cui Sacellum coniungebatur. Est ibi indulgentia septem Annorum & quadragenarum totidem. Ad dextram paulò remotius relinquuntur ruinæ diruti Monasterij S. Paulæ, & ad sinistram peruenitur in parvam villulam, quæ Pastorum appellatur, in qua est puteus altus aquæ frigidæ & optimæ, ad quam hauriendam *Putens villa pastorum.* Beatissima virgo sæpius accedere solebat. Habet Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum. Hunc puteum ipsimet Machometani plurimum venerantur, & sanctum appellant: quem etiam, quod aliàs non faciunt, lapidea tabula (non enim latus est) cooperiunt, vt rectus semper maneat. Ab hac villula reditur ad Bethleem, vbi non procul ab Ecclesia ad manum sinistram, est antrum subterraneum, aliquot vlnas latum & longum, habens ingressum haud facile peruium, in quo Be-
*Antrum la-
tibus Be-
atæ Virg.* atissima Virgo cum infante Iesu delituit, dum pueri innocentes iussu Herodis in Bethleem interficerentur: in quo diuini miraculi etiam nunc apparent indicia. Nam terra indè accepta, & in potu mulieribus, quibus lac deperit, porrecta, copiam lactis illis reducit. Septem anni & quadragenæ de Indulgentijs hîc concessæ. Sub vesperam redijmus ad monasterium: & aditu reſerato, in Summitatem

rem ac fastigium templi ascendentes, vidimus indè à longè ad sinistram, montem Engaddi, de quo frequens in sacris scripturis fit mentio, & non procul à Bethleem abest. Quoniam autem Loth Sodomis fugiens, montem Engaddi pertransibat, nonnulli volunt, specum isthic esse, in qua cum filiabus conuersationem habuit. Locus tamen certus non monstratur. Ad manum dextram conspiciuntur hortus; in quo, tempore Salomonis, ingentem Balsami arborum fuisse numerum, nonnulli Historicorum testantur. Conspectiuntur hic etiam montes, qui valli Hebron adiacent: quò excurrere animus erat, cùm quinque tantùm à Bethleem miliaribus distent, vt & sepulchra Patriarcharum, & loca in quibus tres Angelos Abraham vidit & Isaac circumcisis est, perlustrarem, sed cùm ab Arabibus periculum immineret, quorum duobus ante diebus, agmina inter se concurrebant, abstinendum necessario fuit ab hac profectioe. Qui tamen religiosi loca illa viderunt, narrarunt Hebron exiguum esse oppidum, quod à Iudæis tantum inhabitatur. Cum itaque ad Hebron accedere non potuissem, constitui die insequenti montana Iudææ conscendere, præcipuè quòd Ecclesia hoc die festo de illis memoriam faciat. Audito completorio, præparabamus nos per sacram confessionem, ad perceptionem Diuini Sacramenti in crastinum: & deuotioni; prout cuiq; Dominus largiebatur, insistentes, noctem ibidem transegimus, in Capella sacri Præsepj modicum quiescentes.

Engaddi
mons.

Hebron
oppidum.

2. Summo manè Missam lectam audiuius, Patris Iohannis de Florentia, & Sanctiss. Sacramento resecti, patribus valediximus, asinisq; conscensis villam Bethleem præteruecti, post quartam partem milliaris, ad villam aliam maiorem Maronitarum peruenimus, quæ vocatur Bethsagil, & est in eo loco sita, in quo Angelus Domini Regis Assiriorum Senacherib castra percussit. Vbi in hanc vsque diem, illud cumprimis admirationi habetur,

Bethsagil
locus castro-
rum Sena-
cherib.

quòd 4. Reg. 19

hoh
52

quod nullus ex circumcisis, hic in tertiam diem superui-
uere potest, sed tertia nocte proculdubio moritur. Id ex
Arabibus duo, qui nobis vecturas conduxerant, se per
experientiam comprobasse, sanctè affirmabant. Prima
enim nocte, ingens eos capitis dolor inuasit; secunda cor-
pus illorum adeò totum intumuit, vt mortis instantis
metu, necessariò isthinc abduci debuerint: quorum vnus
post quattuor, alter post sex demum Menses pristinam
sanitatem recuperauit. Cumq; partem villæ istius, pro-
pter compendium itineris, attingeremus, nullius circum-
cisorum nobiscum eò voluit ascendere, sed circuitu peri-
culum declinare maluit. Tribus à Damasco passuum
millibus, ad leuam in præalto monte, videramus quoque
antea quiddam simile: nempe Monasterium Sanctimoni-
alium Maronitarum: in quo nullus itidem circumciso-
rum ad diem tertium pertingere potest. Id Deum parti-
culari gratia beneficium loco illi concessisse, multi affir-
mant, vt castitas virginum illarum, à paganorum libidine,
tutior redderetur. Confectis à prædicta villa, duobus cir-
citer miliaribus, peruenimus ad paruum fontem, propè
viam ad manum dextram, modicè scaturientem in quo S.

Fons S.
Philippi.

Philippus Eunuchum Candacis Reginae baptizauit. Act. 8.
Solent Anabaptistæ suum errorem hinc adstruere, quod
Philippus & Eunuchus in aquam vterq; descendisse scribi-
tur. Sed qui locum hunc oculis subiectum habuerit, fa-
cilè animaduertet, adeò modicam scaturiginem, ex angu-
sta rupis fauce hic proflire, vt vtriusq; pedis plantæ simul
perfundi non possint. Vnde probabilior coniectura su-
mi potest, Philippum, Eunuchi caput duntaxat, aqua sum-
pta perfudisse, illumq; hic baptizasse. Est hic Annorum
& quadragenarum Septem attributa Indulgentia.

DESER.
TVM S.
IOAN.
BAPT.

Inde post duo magna miliaria confecta, itinere val-
dè difficili peruenimus in desertum, in quo Sanctus Io-
annes Baptista habitabat, prout in fine i. Cap. apud Lucam
habetur. Est antrum non adeò magnum in monte à na-
tura

Spurdehn

Quelle-
wasser

Die
Wüste
Juda
S. 96-98

tura formatum cui S. Helena parietem è cocto latere adiunxit. Accessus huc valdè periculosus. Nam & subtus præcipitium est aspectu formidabile, & antri semita angusta, decliuus & lubrica. Montes ipsi, vt & vallis, cum primis horridi, & surdæ cautes. Ad fores antri surgit aquæ viuæ riuulus, digiti vnus latitudine, vnde Præcursor bibebat, nec alia ibi reperitur. Qualis cibus eius fuerit, diuersæ sunt multorum opiniones. Nonnulli volunt eum victitasse herba, quæ nunc etiam nostrate lingua panis S. Ioannis, à Plinio verò, Lib. 13. Cap. 8. Cæraunia, ab alijs caracia, & filiquæ dulces, vocatur; cuius circa ciuitatem Iudæ, Præcursoris patriam, quæ duobus indè milliaribus abest, ingens copia proueniebat. vt nunc in Insula Cypro, vndè ad varias & nostras etiam partes, submittitur. Circa antrum, nudæ tantum sunt rupes. fruteta rarissima & exigua. Sumpsimus ad hunc fontem refectionem, allatis ex Bethleem nobiscum necessarijs. Est autem hîc Indulgentia Plenaria.

Duobus deindè magnis milliaribus confectis, per asperrima montium iuga, peruenimus in Ciuitatem Iuda, quæ nunc vix domunculas habet viginti, quam tamen è situ cumprimis amplam fuisse apparet. In ingressu ad dextram, sunt ruinæ templi eo loco in quo beatissima Virgo visitauit Elizabeth, & Canticum Magnificat deprompsit. Exstat & vestigium Ecclesiæ, in domo Zachariæ exædificatæ, in qua Canticum Benedictus decantauit, de quo Lucæ 1. Turcæ ijs in locis priuatas domos habent, qui vt nos ad areas huiusmodi templorum admitterent, pecuniæ nonnihil à nobis extorserunt. Indè ad duos sagittæ iactus ad manum sinistram, est Ecclesia integra Sancto Ioanni Baptistæ dicata. Vbi ad sinistrum cornu altaris maioris, est sacellum, in quo Præcursor natus est. Nec enim in lucem editus erat eo in loco, vbi Zacharias habitabat; quandoquidem factus mutus, aliò concesserat,

N

relicta

*unterwärts**starre Felsen**fehlt im
Schote hoh.**Montana
Iudæe.**111*

Monasterium S. Crucis seu S. Archangeli.

Grupe

MONS GION. Palatium Salomonis

relicta in partu vxore domi: quæ postmodum in Ecclesiam præsentem conuersa fuit, quæ est Catholicorum: vbi etiam annuatim in S. Ioannis Natiuitate sacrum celebratur: habetq; Indulgentiam plenariam. Reperimus non procul ab Ecclesia, Locumtenentem Senziachi Hierosolymitani, qui recreationis causa huc manè excurrerat, & fixo tentorio, dum Solis ardor declinaret, expectabat. Indè vno & medio milliari, via itidem asperrima, peruenimus ad Monasterium Sanctæ Crucis in sinistra viæ parte situm: quod Græci S. Archangeli nominant: & est Georgianorum, eiusdem prout S. Sabæ, de quo inferius, instituti, quorum Episcopus hîc residet. Traditio habet, eo in loco constructum, ex quo arbor oliuæ pro Cruce Christi paranda, fuit deprompta; & ostenditur sub altari maiori fouea in rupe, vnde fuit eruta. Locum hunc Catholici & omnes orientales in magna habent veneratione. Septem annorum & quadragenarum habet Indulgentiam. Ad manum dextram aræ maioris, est altare paruum Catholicorum, in quo singulis annis sacrum peragitur. Episcopus loci, oliuarum baccas, & panem siccum nobis apposuit. Carnes. n. hic non comeduntur. Indè per altissimum & asperrimum montem profecti, vno ab Hierusalem milliari, in parte sinistra montem oblongum, & non adeò altum, vidimus, qui Gion appellatur: in quo elegantes ex lapide secto ruinæ conspiciuntur, Palatii Salomonis, quod tredecim annorum spacio fuit ædificatum. 3. Reg. 7. Eodem etiam in monte, Dauide adhuc viuentis, idem Salomon in Regē fuit vnctus à Sadoch sacerdote, 3. Reg. 1. Ad dextrā relicta piscina Bersabæ, ex iumentis desilientes, venimus ad portam Piscinæ, & indè vna ab occasu solis hora, ad monasteriū: vbi P. Vicarius mihi narrauit, se prout illi iniunxerā, apud Locumtenentē (quem in Montanis Iudææ vidimus) obtinuissē, vt nobis Arabem concederet, qui nos ad Mare mortuum & Iordanem deduceret. Id crastina die à prandio futurum.

Circa

1t

hoh.

3. Circa meridiem accessimus ad Locumtenentem Sengiachi, qui manebat in domo Pilati, vbi etiam exstat impluuium tabulis marmoreis eleganter constratum, quod in Euangelio Litostrotos dicitur. Habet vtrinque porticum, in qua pro tribunali Pilatus sedebat, porphyreticis columnis innixam: ad quarum vnam, in angulo positam, Christus Dominus fuit flagellatus; cuius pars habetur in Capella Apparitionis, prout dictum est superius. Sub hac porticu, quâ per fenestras prospectus ad aream templi Salomonis patet, sedebat Locumtenens, substrato tapete, puluilloque precioso supposito in terra, prout Turcarum mos. Ad latus dextrum, assidebat quidam alius Turca: aderat & Arabs, qui securitatis causa pro nobis conducebatur. Pauci enim peregrini propter expensas & Arabum pericula ad Iordanem proficiscuntur: nisi cum frequentiores circa festa Paschatis, conueniunt: quo tempore collato Symbolo, & Sengiaci aliquo honorario dato, ducem ex Arabibus aliquem conducunt, qui aliqua Sclopetariorum Turcarum manu stipatus, illos comitetur. Ego quod eò proficisci omnino decreueram, cum Locumtenente de ratione securi itineris tractabam, qui acceptis à me centum aureis, Arabem nobis conduxit, datis illi tantum quinque Cecchinis, qui decem florenos constituunt, & lanea interula, reliquum pecuniæ ipse accepit, cum absque eius permissu, cum Arabe de precio pacisci minimè sit licitum. Quamobrem per interpretem nobis presentibus Arabem sic alloquutus est; Isti, inquit, peregrini, proficisci volunt ad Mare Mortuum (sic enim appellatur, quod sit in nauigabile, propter sulphuris nimiam crassitiem, in qua, ne proiectus quidem homo, suffocari possit) ad Iordanis fluentia, & Hierichuntem: Promittisne illos incolumes huc reducturum? Promitto, respondit Arabs, quod saluos illos reducam, quandoquidem habiturus sum quindecim comites Arabas sagittarios prestantes. Arabes præterea qui in partibus illis prædantur, sunt

N 2 mihi

Das Kloster
des heil. Saba
S. 99 - 102

Palatium
Pilati.

Ad Iordanem
nem proficiscuntur
pericula
lofa.

besten

in a. d. j.

inneres

Unterwand

E 1 fehlt

im jeh.

hoh
S. 55

E 1 fehlt
im jeh.

mihi noti, & præcipua familiaritate amicitiaq; consueti. Quod si in phalangem incognitam incidere contigerit, primus in hostes impetum faciam, & me mactari potius, quam fidem fallere, patiar. Interea peregrini, sibi ut poterunt, consulant. Victum tamen mihi præbere debebunt, quem quamdiu mihi præbebunt, tamdiu illos, quocunq; voluerint, comitabor & deducam. Ex his dictis apparet, Arabas, non semper esse saturos. Iuramentum deinde, more suo præstitit, dextra manu frontem attingens, & in cælum oculos attollens. Discessimus deinde à Locumtente qui nobis etiam tres è Ianiczeris Sclopetarios adiunxit. Arabs prædictus nos ad Conuentum est comitatus, ubi pro confirmatione iuramenti, panem cum sale oblatum alacriter comedebat. Arabes etenim, licet latrocinijs assueti, simplicitatem tamen hanc, ordinatione quadam diuina, paganis inspiratam retinent: ut, quando aliquid iusiurandum ratum & firmum esse volunt, panis cum sale comestione id comprobent. Quod ubi hilariter fecerunt, tutò illis credi potest; sin fronte corrugata, & minus auidè, oblata degustent, certum est illos animo nil sinceri cōcipere. Id quod rei euētus in Arabe nostro comprobauit, qui nobis fidem datā cum in magnis angustijs versaremur, seruauit prout fusiùs inferiùs explicabitur.

Egressi è Conuentu, extra Portam piscium, conscensis iumentis, nos in viam dedimus. Erant in comitatu sex Fratres religiosi. Emensis tribus magnis miliaribus, via difficili & saxosa peruenimus paulò antè occasum solis ad monasterium S. Sabæ quod Græcorum est: non adeò multæ quidem substructionis, sed per gyrum, tot in rupe mansiunculas habet excisas, ut locus hic antiquitus quinque millium Monachorum capax fuerit. Monachi humaniter nos exceperunt, cænamq; in refectorio suo apposuerunt: ubi dum cum familiaribus meis, idiomate nostro colloquerer, Dionysius Damascenus Monachus, natione Macedo, lingua intellecta, cœpit mecum Sclauonicè loqui, narrauitq; se in Lithuania fuisse, fereq; omnes è pri-

*juraturi
Arabes panem cum
sale comederunt.*

*7 fchlt
im poln.*

runzeln

*ANACH-
ORITÆ.*

è primoribus nōsse: & me, de memet ipso interrogavit, nomine proprio verè expresso, memoria repetens, quo modo Sigismundo Augusto Rege mortuo, cum Vilna vna cū sanctæ memoriæ Episcopo Valeriano, à senatu, tuendæ publicæ quietis causa, delegatus essem, litteras fidei à me habuerit, cum in Moschouiam, propter eleemosinā conquirendā proficisceretur. Deo rectè omnia disponente, factū est, ne ab eo agnoscerer. Nam vt plerumq; Græci sunt iniquiore erga Catholicos animo, si nomen meum suæ gentis hominibus edidisset, poteram in aliquas difficultates incurrere: maximè cum nondum patentes litteras Turcarum Cæsaris ad manus habuerim. Nec enim Turcæ solent occasionem prætermittere, quando sese lucellum alicuius offert comoditas. Vt nō paucis accidit, de quibus innotuit, quod modū sese ex illorū manibus redimēdi aliquid haberent, Narrarunt nobis ibidem Monachi (quod ipsum Hierosolymis quoq; audieramus antea, cum res sit omnib. decātata) quod etiā tempore Selimi secundi Turcarū Imperatoris, erant in hoc ipso monasterio, mille Monachi, qui omnes miserabili quodā casu sunt trucidati. 2. Nā cum Sengiachus quidam nouus officium administrationis Hierosolymis adiret, Monachi huius loci, vt eum salutarent sibiq; propitium redderent, viritum gallum galinaceum, pro xenio deferentes, illum accesserunt. Qui cum tantum hominum numerum (erant autem mille) in vno eodemq; habitu, quæ res aspectu fuit periucunda, vidisset, quæ sunt per interpretem, quanam essent. Responderunt se Anachoritas S. Sabæ esse, & salutatum nouum suum Præsidentem venisse, fausta illi precantes omnia: cui cum propter paupertatem, quam profitebantur, ampla munera deferre non possent, hæc exigua, vt animo grato susciperet, illisque se clementem & benignum præstaret, orabant. Respondit barbarus. Se grato quidem animo munus acceptare.

interfecisse. Habebant lrās fidei, quod ex Monasterio S. Archangeli essent Anachorite, à Guardiano nostro terræ Sanctæ, qui Fr. Acursius Quintianus Brixienfis, vocabatur. 2. Mille Anachoritas Sengiachus crudeliter enecat.

1 Puit in
apud me
Monachus
postea die
19 Martij
Año 1588.
in Czarno
uuczyce,
cū alijs so-
cys Harmo-
ne Corcy-
ren. Era-
sino Thes-
salonicēsi,
ioachimo
Ebio, cum
ex Moscho-
uia in Pa-
lestinam
reuerterent-
tur. Narra-
uit eadem
ōnia, quæ
antea in
Monaste-
rio S. Sabæ
mecum lo-
quebatur:
dixitq; A-
rabem il-
lū, qui me
ad Iordanē
deducebat,
in tantam
potentiam
excreuisse,
ut cū quat-
tuor milli-
bus equitū
prædas ac-
gat, Ara-
bus, duos
iam Sengi-
achos
Hierosoly-
mitanos
post meum
discessum

feh
andern

Kleiner
Gewinn

Haushahn

sed tantam Gaurorum (sic. n. homines Christianos Turcæ canes appellant) multitudinem, in vno cumulo congregatam, æquis oculis aspicere non posse. Vereri se dicebat, ne sub eius administratione, Christiani, qui tam numerosi essent, aliquid seditionis molirentur. Mature obuiam discrimini eundum, & Gaurorum multitudinem minuendam esse. Delectis igitur ex omni numero, viginti quos volebat, reliquos omnes, in oculis suis, per Ianiceros in frustra concidi crudelissimè iussit: cumque de tam ingenti macello ad Selimum perscripsisset, ab eo collaudatus est, quod in officio suo diligentem & vigilantem se comprobauerit. Meo tempore in prædicto monasterio, triginta tantum circiter erant Monachi.

A cœna, nos ad modicam quietem composuimus; cumque circa mediam noctem, Monachi ad preces Matutinas, tabula signum darent (campanarum enim usus ubique sub Turca prohibitus) è monasterio egressi, viam montuosam, inter horridas rupes, & saxosos anfractus habuimus: quam prosequi, nisi nobis Luna illuxisset, nulla ratione potuissemus. Consecimus tamen hoc itinere nocturno, tria passuum millia: & in aurora Mare Asphalticum conspeximus, ad cuius demum littus hora diei secunda peruenimus.

Mare hoc, vel potius Lacus (nam viginti tantum miliaribus in longum, in latum verò ubi magis extensus est, sex vel septem tantum protenditur) in eo loco est, ubi in cœlestis iustitiæ testimonium, propter peccati turpitudinem quinque ciuitates immisso cœlitus igne conflagrarunt, quarum nomina sunt hæc, Sodoma, Gomorrha, Sochor, Amona, & Sebion. Sunt qui scribant, quinque has vrbes subuersas, præsertim Georgius Cedrenus in Historia: qui tres postremas ita nominat Segor, Adama, & Seboim. Lacus iste totus est sulphureus habens saxa in litore, quæ accensa, instar ligni ardent: quorum aliqua, rei experiundæ causâ, mecum attuli. Iosephus de bello Iudaico,

**MARE
ASPHAL-
TICVM.**

Genes. 19.

**Lib. 5.
Cap. 5.**

und Das
tote Meer
S 102-
105

Zelvim

daico, lacum hunc, non minus exactè quàm verè descri-
psit: illud præcipuè, quòd in die ter mutat colorem, quod
& ipse euidenter vidi. Nam manè habebat aquam ni-
gricantem; meridie sole intenso (sunt enim calores hic
immediati) instar panni, fit cærulea: antè occasum, vbi vis
caloris remittit, tanquam limo permista, modicè rubet,
vel potius flavescit. Cæterùm fructus, quos arbores ad
mare hoc, vt scribit Iosephus Lib. eodem 5. producant
(qui in specie poma videntur, decerpta verò intus cinere
& flauilla plena in fumum dissoluuntur) nullos hic vidi.
Neque enim sunt amplius: vt nec statua salis vxoris Lo-
thi, quæ conuulsa nunquam minuitur, vsquam hoc tem-
pore apparet. Nam diligenter ex Arabe nostro condu-
ctore, cæterisque qui loca illa habent explorata quæsiui:
qui constanter affirmabant, nihil simile hic reperiri. Sed
& Frater Angelus laicus Monachus, qui in Hierosolymita-
no Conuentu, quinquaginta años exegit, narrauit mul-
tos Europæos Christianos, suo tempore, statuam hanc
perquisiuisse, nec tamen inuenisse. Lacus hic aspectu ipso
horrendus apparet. Nam montibus vndiq, præruptis &
cautibus surdis cingitur: & aquam colores variantem,
valdè spissam & foetentem habet, quæ guttatim degusta-
ta, prout à nobis factum, linguam atrociter mordet, & ca-
put graui pestiferoq, odore vehementer inficit. Reperi-
mus ad litus Æthiopem nigerrimum nudum, sal colli-
gentem (nam lacus hic sal producit, sed amarum veluti
felle mistum) vultu terribilem, corpore & saltu valdè
agilem, pharetram & arcum habentem: què dux noster
nouerat, prædonem esse famosum, nunc solùm; socios
latrones vltra Iordanem versari.

Iordanis fluuius in mare hoc exoneratur, ea par-
te, quæ ex Monasterio S. Sabæ venientibus occurrit.
Inde ad vnum & meum milliare, per altas & steri-
les arenas, ad locum Christi baptismatis peruenitur.

IORDA-
NIS FLV-
VIVS.

Baptismi
Christi lo-
cus.

Locustæ
& mel syl-
vestre Salo-
monis

Iordanis
aqua asser-
uata incor-
ruptibilis.

ARABIA
DESER-
TA.

Ad dextram fluminis, quod valdè sinuosis flexibus se vi-
dendum sæpius exhibet, eo ipso in loco, vbi à Ioanne
Christus est Baptizatus, locus est vmbrosus, ad dimidium
milliare in longitudinem, & ad iactum sagittæ in latitu-
dinem, propè fluuij ripas, se extendens. Habet arbores,
quarum folia salices imitantur, non tamen eius sunt ge-
neris, prout ex virgis, quas mecum attuli videre licet. At-
que hoc illud desertum est, cuius Euangelistæ Matth. 3. &
Mar. 1. meminerunt, in quo Ioannes Baptizabat, & pœni-
tentiam prædicabat. Ea porrò, quibus Præcursor sanctus
victitabat, nempè locustæ & mel sylvestre, in locis huiusce
iam non reperiuntur. Sed verisimile est, fluuium, qui non
limosum sed arenosum etiam fundum habet, & inter ru-
pes labitur, conchylia quædam absq; decoctione come-
stibilia (quorum nonnullas species mare etiam produce-
re alicubi solet) in ripas eiecisse. Hæc vel horum similia
num Sanctus comederit, incertum. Mel sylvestre etiam
lucus hic olim producere potuit, quo attestante scriptu-
ra, vesceretur. Nunc nihil tale hic inuenitur, cum sit soli-
tudo, nullam culturam admittens. Aquam valdè turbi-
dam Iordanis habet, sed salubrem, quæ in vase asseruata,
nūquam corrumpitur. prout in ea, quam adduxi mecum,
indubitanter sum expertus. Aliqui ex nostris ibidem
corpus abluebant, cum in ripa refectionem sumeremus.
Vix in latitudinem triginta cubitis excrescit, nisi vbi in
Mare mortuum influit: quo loco latius etiam diffundi-
tur. Videntur hinc ruinae pontis in vltiore ripa, quem la-
pideum Diua Helena olim construxerat. Ultra flumen
ad dextram versus lacum Asphaltidem, incipit iam Ara-
bia, quæ est & vocatur meritò Deserta. Nihil enim præter
rupes & arenam producit, prout ex ipso primo aspectu
manifeste videre est. Superius ad dimidium milliaris pro-
cedendo, locus est, vbi Hæbræi Iordanem sicco vestigio
transierunt. Iosue 3. A Iordane versus Hiericho proce-
dendo (quod inde vno & dimidio milliari vel paulò
plus,

plus, abest) propè viam publicam, est Ecclesia propemodum integra, à Diua Helena in honorem S. Ioannis Baptistæ fabricata, prout & illa, quæ in loco Baptisati Saluatoris visitur. Habent Indulgentiam Plenariam. Ad manum sinistram est locus Galgalæ, de quo Ios. 4. Sed lapides, quos de aluèo Iordanis translatos, ibi statuerant Hraelitæ, nulli apparent. Inde ex arenoso & sterili solo, deuenitur in elegantem & fertilitate celebratam conuallem, in qua Ciuitas Hierichuntina erat posita. Dimidio ab vrbe milliari ad dextram est collis, in quo Iosue vidit virum stantem contra se, euaginaturn tenentem gladium, Ios. 5. Ex colle hoc patebat amplissimus prospectus Hierichuntis; vnde Iosue, tanquam Dux belli peritus, poterat locum oppugnandæ ciuitati per commodum contemplari, & deligere.

Peruenimus postea Hierichuntē, quæ ciuitas in amœna & omnium fructuum feraci planicie sita erat; & circa tempus illud, propter intensum calorem, Dactylos iam maturos illa régio habebat. Ex ambitu apparet urbem ingentem, formæ circulari constructam fuisse. Vbi erant muri, quasi agger quidam congestus videtur: in turrum autem loco, quas non paucas fuisse liquet, tumuli maiores, quasi colles quidam rotundi, consurgunt. Habuit hic effectum proculdubio illa Iosue imprecatio, qua vt in Cap. 6. habetur, urbem grauissimè perculit. Nullus enim hic habitat, præter Arabas deprædatores, qui in tuguriis arundineis degunt. Turris vnica tantum, dimidiata parte integra, quadrangularis, in Ciuitatis extremitate superest, quam nonnulli domum meretricis Rahab, quandoquidem ad murum ciuitatis posita erat, esse volunt: quæ signo funiculi coccinei ad fenestram ligati, ne ab Hebræis diriperetur, obtinuerat. Ios. cap. 2. Alij eam Zachæi fuisse arbitrantur, quam Christus ingressus erat. Quamobrem ob memoriam siuè Rahab, siuè Zachæi diuinitus partem eius maiorem reseruatam existimant: quandoquidem in

Ecclesia S.
Ioan. Bap.

Galgalæ.

Gilgal

5 1 Zusatz

im Ort fehlt

im pohn

hier

hier

hier

hier

hier

hier

HIERO.

CHO.

Ciuitas.

hier: oho

105

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

FORME

Domus

O

toto

toto illo Ciuitatis situ, vix vnus cubiti altitudine, integer murus inueniri potest.

In descriptione insulæ Crete breuibus attigi, quanta sic ibi cœli diuersitas, montibus à Septentrione, versus meridiem superatis: idem & hic videre licet, quando aliquis Hierosolyma Hierichuntem proficiscitur. Nam licet sex tantū milliariū per directū distet hinc Hierosolyma, quæ multas Daçylorū arbores circumcirca habet: fructus tamen eiusmodi isthic non maturescunt, hic autē ad plenā maturitatem perueniunt. Habetur hic arbor Spalati, quæ maximo precio æstimatur, & calidissima aëris temperie opus habet: vt & Rosæ Hierichuntinæ, quarū vsus mulierib⁹ ad faciliore partū mirificè confert. Fructus omnes & segetes, duabus hic antè hebdomadis, quàm Hierosolymis citius proueniunt. Nec mirū. Sunt enim hic adeo immensi calores: vt hinc petentibus Hierosolymā, cœlū longè frigidius videatur: vbi aër itidem salubrior, & noctes nimij caloris expertes.

Ex Iericho discedentes, vno dimidio & paulò amplius milliari, deuenim⁹ ad fontē aquarū, quas Eliseus immisso sale sanauit, & ex pessimis optimas effecit. Fons hic totam vallē illā irrigat, & per fossas antiquitus ductas, in hortos deriuatur: est copiosus, profunditate hominis humeros attingens; pisciculos paruos habet multos. Videntur hic ingentes aquæ ductus, qui ad eremū & monasteriū S. Hieronymi aquas propellebant. Nunc vix Monasterij illius vestigia apparent. Cibo apud fontē refectioni, post emensam quartā milliariis partē, deuenimus ad radices montis, qui Quadrantana dicitur: vbi Christus à Diabolo tentabatur. Relictis iumentis, ad mediū milliare progressi, per adeo arctā, & lubricā semitā, quæ subtus ingens præcipitiū habet, vt multi ppter vertiginē capitis & lapsus periculū eo noluerint accedere, peruenim⁹ ad medietatē mōtis (nec enim vltius patet accessus) vbi planicies ad sex vlnas protenditur in longū, latitudine valde angusta. Hic Christus Domi-

Spalati
arbor.

Hierichū-
tina Rosæ
partū fa-
cilitant.

FONS E-
LISEI.
4. Reg. 2.

Quadrantana
mons
ieiunantis
Christi.

nach der
Karte etwa
3 1/2 Meilen
oder 27 Km
danach ist
Radziwill
milliare
etwa 4 Km

1 poln.
Zusatz

Herum
sehen
Joh. W. v. d. L.

Dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, Matth. 4. & S. Helena vnum parietem è latere cocto erexit, cui altare exiguum est adiunctum, quod habet Indulgentiam plenariam. Lapides ibi plurimi, quos Sathanas ostendens, Dic, aiebat, vt lapides isti panes fiant. Qui locum hunc, Desertum Syluæ appellant, errare videntur: cum arboribus planè careat, rupesq; tantum & asperissima saxa in altum porrigat. Videtur hinc lacus seu mare Mortuum, & vt sub vespërâ solet, aquas nobis rubentes veluti limo permistas, vt antè dictum est, repræsentabat. Iordanis quoq; & Iericho, quod vno tantum, si rectà eatur, abest milliari. In summo eiusdem montis iugo (ab ea tamen parte quâ rectà Hierosolymis itur) est aliud Sacellum in eo loco, in quo Sathan Christum assumens, mundi Regna illi ostendit, prout in eodem habetur Euangelio. Totus hic mons, multas specus habet, in quibus olim Anachoritæ habitabant. Nunc propter barbarorum sæuitiem nullus inhabitat. Indè reuersi denuò sumus ad fontem Elisei, è cuius regione, modico admodum interuallo, est condensum fruticetum, in quo noctem ducere constitueramus, quandoquidem occasus solis post horam imminebat. Cumq; cænam appararemus, superuenerunt triginta ferè Arabes, Ductori nostro parùm noti, qui statim panes, Gallinas, Anseres, quos decoctos habebamus, diripere cæperunt. Cæterùm Arabs ductor noster, cum ab illis periculum nobis creati animaduertisset, arte vsus, persuadere illis cœpit, vt tanquam ex itinere lassos, quiescere nos permetterent, quandoquidem eodem illo in loco pernoctaturi essemus. Id autem eo consilio fecit, ne subitò irruentes, nos opprimerent. Acquieuerunt illi persuadenti non grauatim, noctem magis commodam, designato in nos facinori, iudicantes: itaq; aliquantò modestiùs se gerebant. Intereà ductor Arabs, me ad partem vocato, cum absque interprete, qui cum alijs seorsim agebat, loqui mecum non posset, manu gutturi

57 foliis
in ph

suo admota, signis annuebat, nos ab illis interfectum iri, si pro nocte hic maneremus. Interpres accersitus, idem mihi renunciauit. Significauit itaq; meis vt abitionem pararent. Arabs verò noster, apud latrones illos tantum perfecit, vt abscederent. Monachi, qui noctis præteritæ itinere, & estu diurno valde fatigati erant, volebant omnino hic remanere. Quamuis autem ego libenter idē fecissem, quoniam tamen ductor profectionem vrgebat, dixi me quidem illis non difficulter morē gerere velle, sed cū Arabs noster, in tales nos prædatores incidisse, quibus ipse resistere non possit, certò affirmet, me vnà cū meis profecturum; manerent illi si vellent, sed magno se periculo expositos considerarent; quandoquidem, nō expectatis illis, Ductor Arabs & Ianiczeri me essent comitaturi. Cū itaq; Arabem nostrum, suis rebus diffidentem, & valde sollicitum esse animaduertissent, sarcinulas colligere cæperunt, idq; eò etiam alacrius, quoniam dicebatur, eosdem latrones antè triduum interfecisse vnum ex Locumtenentis officialibus, & sex illi Turcas adiunctos, qui tributum in pagis, ad Iordanis amnem iacentibus, exigebant. Itaq; prima noctis hora, per silentium, ductore sic monente, loco mouimus, & monte Quadrantēnæ ad dexteram relicto, rupem altam conscendimus, cumq; tria magna miliaria confecissemus, in cacumine montis, Arabs ductor, vt vnā ad minùs & dimidiam horam quiesceremus, permisit: ipseq; interim cum suis excubias egit. Postea cū ex suo, quem isthic reliquerat, exploratore dēdicisset, Arabas latrones nocte ad fontem Elisei, vbi quiescere debebamus, accurrisse; excitatis nobis, iumenta conscendere iussit. Perreximus itaq; gradum accelerantes, quòd via melior esset: & duobus ab Hierosolyma miliaribus, cū iam illucesceret, substitimus, monte Oliueti conspecto (valde enim eminens & latus est, protenditurq; in longum, versus viā, qua ab Iericho proficiscebamur, ad duo miliaria, in circuitu multò plura habens

oliueti
mons.

sind vom
Meilen mehr
als gewöhnliche

habens. Prospectum tamen magis amœnum habet versus Hierosolymam, oleis & ficulneis vndiq; conuultitus) vbi denuò, cùm nos somnus vehemēter infestaret, vt quiesceremus ductor permisit: ipse tamen cùm suis aduigilabat. Post duarū horarum quietem, iam alto sole, nos excitauit.

Indè iumentis conscensis, per Bethaniam & loca superius nominata, reuersi sumus Hierosolymam, ad portam Piscium, vbi relictis iumentis, antè meridiem venimus ad conuentū. Hic Arabem ductorem dimisimus, donatis illi florenis aliquot, pane itidem, vino, & carnibus quæ grato cum primis animo accepit, offerēs in conducendo operā suam, si fortè proficisci adhuc aliquò vellemus. Famulis itidem eius donatiuum dedi, quo erant contenti. Totam diē reliquā, quieti attribuimus, via molestissima fatigati.

Aduenerat iā Hierosolymam ipsemet Sabadinus Maurus, qui cùm caramusanō siue comitatu suo Ioppen apulerat, vt Tripoli discedentes, cùm eo conueneramus. Interea P. Vicarius, qui in conuentu remanserat, procurabat vt sacrum cœnaculum ingredi nobis liceret. Quamuis enim apud Turcas pecunia plurimum possit, multum tamen, ad rem ex animi sententia conficendam, momenti attulit occasio, quòd qui in dicto Cœnaculo manebat, vnus ex numero Santonum dignitate eminentior, infirmitate detinebatur. Quoniā autem in dicto cœnaculo Turcæ Moschæā habent, in quam Christianis ingredi non licet, nisi quis ingressus vel in verba Machometi iuret, vel sex millia Cecchinorū pro mulcta persoluat; ideò dictus Santonus, à superioribus facultatem impetrauit, vt Monachos nostrates intus admittere posset, qui Pharmacopolam Laicum habebant, cuius opera in valetudine curanda utebatur. Peregrinorum tamen nullus intromittitur. Ego cum duobus familiaribus meis Georgio Cos, & Andrea Skorulski, ac duobus religiosiis intromissus sum.

6. Die igitur sexta Iulij, pileolis dūtaxat monachorum assumptis, habitu peregrinorum retento, qui monastico persimilis est, per portā Syon è ciuitate egressi, posteaquā

5. Juli
Der Saal der
heut. Abend-
mahles
J. 109 - 112

fabrik
2 Woche.

COENA
CVLVM
DOMINI

Küchen
poh
anders

*Turca sa-
crum cœna-
culum ve-
nerantur.*

*Dauidis
monumen-
tum.*

*Salomonis
monumen-
tum.*

in cœmeterio Catholicorum, pro animabus, quarum cor-
pora ibi requiescunt, ad Deum preces effu dimus, ad præ-
dictum sacrum cœnaculum deuenimus, & à Turcis qui
nos omnes pro Monachis habebant, absq; difficultate a-
liqua, intromissi sumus. Est elegans atrium intus, trigin-
ta circiter cubitos in longitudine & latitudine habens.
In parte sinistra est Moschæa: quo loco nonnulli (inter
quos Pater Stephanus Ragusinus) Christum Dominum
Apostolis pedes lauisse arbitrantur. In ingressu statim
calceos abijcere coacti sumus, qua etiam cæremonia
Turcæ Moschæas ingredientiæ vt consueuerunt. Admo-
niti quoq; fuimus, ne in terram despueremus. Nam Tur-
cæ locum hunc in maxima habent veneratione, asseren-
tes Christum in hoc cœnaculo magnam quandam cum
Apostolis cæremoniam peregrisse: qui postea singulari
quodam miraculo, linguas igneas super capita accensas
portabant, creduntq; ibidem Spiritum Sanctum cælitus in
discipulos missum, vt Act. 2. Ex hac Moschæa inferiore
patet aditus ad sacellum satis amplum, in quo est monu-
mentum Dauidis, ex marmore candido, venis cæruleis
distincto: quod Adamasco rubeo, fimbrijs flauis sericeis
cincto, tegitur: ad latus huius, est & aliud quod Salomo-
nis esse dicitur, sed nullū habet integumentum. Lampa-
des hic multæ sunt appensæ. Suprà hanc Moschæam, fit ad
aliam superiorem ascensus; & hoc est illud sacrum cæ-
naculum, in quo Christus Dominus vltimam cœnam di-
scipulis exhibuit. Est longum, ad viginti cubitos plus mi-
nùs, elegans, lucidum, concameratum; ex vna parte, qua
in aream prospicitur, tres amplas fenestras habet. In me-
dio, sunt tres elegantes marmoreæ columnæ per ordinē
dispositæ, quibus testudo innititur. Hic in genua procum-
bentes, Deo preces pro gratiarum actione obtulimus: &
P. Ioannes breuem exhortatiunculam ad nos fecit. Est hic
indulgentia plenaria. Indè ingredientibus ad dexteram
patet ingressus ad impluium, quod ducit ad cubiculum
quoddam

*1 poln.
Zuratz*

*57
fehlt
im poln*

quoddā subobscurum cœnaculo ipsi contiguum, in quo
super discipulos congregatos Spiritus sanctus descendit. 7
Huic aliud subest simile cubiculū, ad quod Christus post
resurrectionem, ianuis clausis ingressus, Apostolis appa-
ruit. * Est ibi indulgentia septem Annorum & totidem * Ioan. 20
quadragenarum. Mysteria quæ hoc in loco sunt peracta,
describuntur in Actis Apostolorum fusiùs, primo & se-
cundo Capite. Cœnaculum hoc sacrum distat ad sagitte
iactum ab eo loco, in quo palatium Dauidis erat situm,
in ipso vertice montis Syon. Reuersi deinde sumus ad
Monasterium: vbi prandio sumpto, per portam Piscium
exeuntes, ad dextram, circumuiuimus mediam ferè ciui-
tatis partem, vsque ad sepulchra Regum Iuda: quæ antea
muro Ciuitatis comprehendebantur, nunc verò longè di-
stant à porta Ciuitatis, qua itur in Damascum. Mirum
est quanto sumptu & artificio, monumenta hæc fuere
constructa. Sunt enim, in ipso Saxo viuo, quasi quædam
cameræ arcuatæ, in quadrangulum excisæ: quarum pars
quælibet, duas habet portas: Portæ verò singulæ aditum
præbent, ad vnicum Sacellum, in quo duo corpora re-
ponebantur. Ad Sacella siuè Capellas prædictas, valuæ
sunt ex eadem petra excisæ: quæ in angulis prominen-
tes rotundas extremitates, vtriq; postis ita insertas habet,
vt quasi cardinibus suspensæ, commodè claudi & reserari
valeant. Mirum profecto, quomodo ex vno eodemq; saxo
id exsculpi potuerit. In Cathedrati Torcellensi Ecclesia,
non procul à Venetijs, sunt etiam magnæ lapideæ tabulæ,
quibus fenestræ clauduntur, sed in postes alterius lapidis
inseruntur. Hic autem ex vno eodemq; viuo saxo parata
sunt omnia, & postes qui valuas excipiunt, & valuæ quæ
postibus insertæ, facili ductu circumferuntur. Illud etiam
cumprimis est admirandum, quod in eiusmodi capellis,
sunt

Sepulchra
Regum Iu-
da.

Portæ
aditum

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

Portæ

sunt tumbæ lapideæ multò maiores, quàm vt per portas
introducì potuerint. Apparet omninò non eas arte hu-
mana aliqua importatas; sed intus ex eadem rupe excisas,
& sculptorum opera ibidem formatas esse. Operis quoq;
elegantia, ràm in portis quàm in Sarcophagis prædictis,
mira florum & foliorum varietate distincta & elaborata
admiratione non caret. Poterant ijs in locis quadragin-
ta & aliquot personæ recondi. Nam quælibet concame-
ratio Sacella octo, Sacellum verò quodlibet, duo corpo-
rum repositoria continebat, in quorum nonnullis ossa
etiam visuntur, sed ad quos pertinent, nescitur. Loca hæc
vt in specubus, sunt obscura, quæ non nisi luminibus illa-
tis visitari possunt. In ingressu, qui valde humilis est, de-
pressus, ac ruderibus oppletus, custodes reliquimus; ne
Turcæ lapidibus exitum obstruerent, quod non illiben-
ter faciunt, vt Christianos enecent. Inde redijmus in Ci-
uitatem per Damasci portam, & ad dextram diuertimus
ad Herodis palatium, quod Turcæ quidam ciuis inhabi-
tat, & oblata pecunia facilè intus admittit. In parte infe-
riori est antiquum ædificium quoddam, in quo Saluato-
rem nostrum alba veste ferunt indutum, & ab Herode
spretum. Palatium hoc fuit in monte positum. Tradunt
enim Historici, intra murorum ambitu, tres conspicuos
& insigniores montes, Hierosolymis fuisse, qui etiam
nunc apparent. Primus inter hos, mons erat Syon, maior
& longè cæteris eminentior, in quo Palatium Davidis er-
rat; cuius nunc maior pars (vt & sacrum Cœnaculum)
extra ciuitatem est. Conueniunt enim scriptores in hoc
omnes, modernam Hierusalem, vetusta illa, longè nunc
esse minorem: quæ non Iudææ modò, sed omnium orien-
tis vrbiu longè maxima & clarissima olim fuit, vt Pli-
nius Libro quinto, & Tacitus in Augustalibus refert. Ha-
buit enim viginti quattuor fora: in quorum singula vi-
ginti quattuor plateæ exonerabâtur: quamlibet verò pla-
team viginti quattuor viculi, seu angiportus interseca-
bant.

Herodis
Palatium.

Montes
Hierosoly-
mis præci-
pui.
Mōs Syō.
Hierosoly-
mitanæ vr-
bis maie-
stas.

Die Berge
Jerusalem
S. 112 - 113

57 fclm
im fclm

Gasse

enges Gassen

bant. Menathon præterea quidam Hebræorum Rabinus
 memoriæ prodidit, fuisse in ea Ciuitate Synagogas, quæ
 statis temporibus frequentabantur, circiter quadringen-
 tas octuaginta. Apparet etiam nunc ex ruinis, urbem
 hanc ingentis fuisse magnitudinis, quandoquidem, vt
 dictum est, in ea Regum Iuda monumenta comprehen-
 debantur, quæ nunc extra muros conspiciuntur. Adhæc
 palatia Dauidis, Salomonis, Herodis Regum & Regina-
 rum, hortos spaciosos, immò & ferarum viuaria, habe-
 bant adiuncta: quæ omnia, post bellorum tempestates,
 magno murorum ambitu, ex lapidibus sectis, vt apparet,
 constructo, cingebantur. Secundus mons Regius voca-
 batur, & ipse non valdè quidem eminens, sed vastus cum-
 primis & spaciosus, in quo amplissimum & celeberrimū
 illud palatium ab Herode Ascalonita Iudæorum Rege
 innocentum occifore, constructum fuit: in cuius medio
 aula erat Regia inenarrabili magnificentia eminens: vbi
 Christus Herodi Antipæ tetrarchæ Galilææ, Ioannis Bap-
 tistæ interfectori præsentatus fuit. Tercius mons Mo-
 riath appellatur, in quo templum erat Salomonis: vbi
 nunc Moschæa Turcarum, & ingens est area. Mons hic
 depressior ac humilior est, duobus cæteris, quâ ciuitatem
 versus protenditur, sed à parte vallis Iosaphat, quæ hunc,
 & Ciuitatem ipsam, à monte Oliueti, diuidit, longè al-
 tior & diductior est, in quo etiam moderna Cinitas in
 longum tota porrigitur. Quartus mons Caluarie dictus,
 olim extra Ciuitatem, nunc intrâ comprehensus (in quo
 Christus Saluator Salutem nostram operatus est) amplif-
 simis Basilicæ celeberrimæ ædificijs occupatur: cuius al-
 titudo quòd minor appareat è ciuitate versus illum per-
 gentibus, substructiones id faciunt: cum alioquin semper
 ascendendum sit, & ex alia parte magnum præcipitium
 imineat, in quo crux viuifica fuit reperta. Hæc pauca, de
 quattuor montibus, qui nunc etiam Hierosolymis visun-
 tur, dicta sufficiant. Est & quintus Gion, de quo superius:
 sed, vt apparet, extra ciuitatem fuit.

*Mons Re-
gius.*

*Mōs Mo-
riath.*

*Caluarie
mons.*

Mōs Gion.

P

Quòd

*5. 7. febr.
im. psalm.*

TERTI-
VS IN-
GRESS.
AD S. SE-
PULCH-
RVM.

Quòd Hierosolymis iam discessuri essemus, sumpto prandio, tertia vice iuimus ad audiendas Vesperas in Sacro Sepulchro: vbi & Processionem more consueto peragebamus, & ad perceptionem sacre communionis per exomologesin nos preparabamus. Sequenti igitur die manè P. Ioannes de Florentia missam in sacro sepulchro decantauit (nam P. Vicarius res itineri necessarias preparaturus è templo discesserat) & nobis sacram Eucharistiam ministravit. Die octaua Iulij circa meridiem 8. discessimus ex Ecclesia. Erat autem dies SS. Apostolorum Petri & Pauli, secundum Calendarium vetus: itaque vidimus, qualiter per integram noctem præcedentem, diuersæ nationes, in locis cuiq; assignatis, suæ deuotionis cæremonias peragebant. Cùm abiremus, gratiæ nobis actæ ab omnibus, quòd occasione ingressus nostri, ipsis quoque hoc die sacro Basilicam ingredi licuerit, quam ipsorum causa Turcæ non erant alioquin aperturi. Adfuere hac ipsa nocte in Ecclesia, diuersarum gentium, circiter homines ducenti: qui verò tardius venerant, expectabant ad portam, vt dum ea nobis referatur, clam intus ingredi & sacrum Sepulchrum exosculari obiter possent. Quibus autem ea sors non obtigit, ij egredientibus nobis vestes nostras attrectabant & exosculabantur, quæ sacra illa loca tetigissent. Idè antea quoq; faciebant, quoties emittebamur ex Ecclesia. Tantus deuotionis feruor est in Christianis illis, qui etiam si sint Schismatici; loca tamè sacra, quòd Hæretici faciunt, non auersantur, sed honore potiùs condigno venerantur. Quoniam autem dictum est superius, nos ter in Ecclesiam Sancti Sepulchri ingressos, operæpretium est ostendere, qua ratione id fiat. Peregrinus, qui nouem Cecchinos numerauit, ter illi debet Ecclesia aperiri. Id eo modo est intelligendum: quòd cùm aperta illi semel fuerit, & ille ingressus, post dimidiam vel vnā horam (quam, si dixerit se egressurum, Turcæ integram expectabunt) indè exierit, vel integrum ibidem annum morari voluerit; ingressus

Christiano-
rum Schis-
maticorum
Hierosoly-
mis deuotio.

Peregrino-
rum ad S.
Sepulchrū
intromit-
tendorum
ratio.

John
J. 65
Die Kirche
des heiligen
Grabes
J. 114
124

John
Dr. Mal

ingressus eiusmodi, pro vna tantum vice computatur: sic & alter, & tertius: quandoquidem clausa Ecclesia, pro vnica vice sigillatim admissi introitus, numeratur: exceptis Solemnioribus festiuitatibus, quibus Monachi intronittuntur quoties opus habuerint: qui etiam nihil pensant: sed vbi primùm aduenerint, xeniolum aliquod Sengiacho, & Caddi offerunt. Peregrino cuilibet, qui voluerit, ter aperitur Ecclesia: & quoniam pro refectione Turcis semper aliquid est numerandum; tenuiores peregrini, semel ingressi, manent intus quamdiu volunt: cibus verò illis est suæ gentis Monasterio (in monasteriis enim Peregrini habitant) per rotundam portæ templi fenestram suppeditatur. Et iam antiquitate mos hic exoleuerat de trina apertione: nos tamen, è consilio Patrum, obtinuimus apud Caddi, vt consuetudine antiqua reuocata, ter nobis Basilica aperiretur, & eadem hora, qua pridie ingrediebamur, die insequenti foras dimitteremur. Pro celebrioribus festis, è totius ferè mundi partibus, frequentiores peregrini concurrere solent, qui semel admissi, quoad celebritas durauerit, in Ecclesia manent. Non æqualiter tamen omnes pecuniam admissionis exsoluunt. Nam qui propè Hierosolymam manent, minus; qui remotius agunt, plus contribuunt. Qui Damasco & Cæle Syria veniunt, tres Cecchinos, qui è Syria Phœnices vltra Libanum, quattuor: qui Apamæa & vicinioribus Europæ Locis, quinque: qui ex Asia, sex: qui ex vltioribus prouinciis, septem vel octo, Europæi verò omnes nouem Cecchinos viritim pendunt. Affirmatur pro certo, quòd ad triginta millia Cecchinorum, qui sexaginta millia flororum constituunt, annuatim ex hoc peregrinorum vectigali, in ærarium Turcarum Cæsaris importantur. Quo ordine, quibusue cæremoniis in Diuino cultu peragendo, tam nos Catholici, quàm ceteræ nationes hic vrantur, P. Stephanus Ragusæus, de quo superius, in suo, quem de Iugi Terræ sanctæ deuotione conscripsit, Libel-

einzeln

*60000 scudi
ren*

*Vestigal
S. Sepul-
chri Cæs.
Turcarum.*

pol. perenni cultu Terræ sanctæ

Sacra Hic
ros. loca
visitantiū
consolatio

Sacella na-
tionum in
tēplo Hic
rosolym.
Missā Ma-
ronitarum
Abissino-
rum Geor-
gianorum
Ministri
noui Eu-
angelij Hic
rosolymis
nulli.

Ingressus
in
Basilicam
Hierosolymitanam

lo, copiosius explicat: illud vnum addendum puto, quod ingenti Catholici hominis animus voluptate & consolatione perfruitur, dum considerat loca hæc, in quibus nostræ salutis monumenta peracta sunt, Christianis nota & explorata esse: imò integra adhuc conseruari, ea præsertim quæ lapidibus & petris insunt. Multa etiam alia, piè creduntur, ex antiqua traditione vera & genuina permanere; quæ nihil impediunt, quominus Christi Saluatoris prædictio locum habeat, qui dixit, Lapidem supra lapidem hic non remansurum: neq, tamen omnipotentia suæ modum præscripsit, ea integra aliqua ex parte relinquendo, quæ pii homines ex remotissimis orbis regionibus venientes, nulla sumptuum & valetudinis habita ratione (res admiratione digna) singulari cultu & observatione venerarentur. Illud etiam notandum, quod non solum Catholici, sed cæteræ quoq, nationes baptismi Sacramento initiatae, hic particularia Sacella habent assignata, in quibus Diuinum numen, die noctuq; inuocant & honore debito prosequuntur. In sacramento Missæ sacrificio celebrando, Maronitæ, Abyssini, & Georgiani, quàm proximè ad Catholicorum ritum accedunt, aliæ nationes panis etiam & vini oblationem retinent. Cæterum nulli sunt hic Hæretici, nisi fortè qui videndi causa eò veniunt, ut è Gallis & Germanis aliqui. Ministrorum tamen noui Evangelij nullus omninò apparet. Cùm tertio in Ecclesiam cum religiosis ingressus essem, sedens cum filio cuiusdam Episcopi Armeni, per interpretem colloquium habui, qui nos è remotis partibus venientes agnoscens, multa mecum de ratione deuotionis, quæ à diuersarum gentium hominibus in hac sacra Basilica frequentaretur, contulit, & quomodo mihi ea probaretur, quaesivit. Respondi, mihi placere omnia. Quamuis enim diuersis linguis & cæremonijs natio quæque Deum laudaret, in essentialibus tamen eos cùm nobis Catholicis conuenire: vnde appareret, vnā semper fuisse & esse Ecclesiam:

In hunc
Zusatz

[]
fehlt im
h. m.

posanto

In hunc
verfälscht

[]

[] fehlt
im h. m.

Ecclesiam: quæ eadem Catholica & Romana vocaretur. In ipso sermonis progressu, quæsiuit ex illo, num aliquid etiam inaudierit de Hæreticis; quos Deo propter peccata nostra permittente, in partibus nostris haberemus, quorum etiam nomina recensui, nempe Lutheranos, Zuinglianos, Arrianos, Anabaptistas, & reliquam Hæreticorum colluuiem. Interrogauit, num Christiani essent. Dixi eos esse baptisatos, & Christianos velle vocari. Respondit, nulla ratione se credere posse, quòd sint Christiani, quandoquidem ad eum locum, in quo Deus mortali carne assumpta, salutem nostram operatus est, non accederent, nullos sacerdotes, altare nullū, ad offerendū Deo sacrificium, hic haberent. Nam licet loca hæc sacra in paganorum manus deuerunt, ad eorū tamen confusionē, Christianos, cuiuscunq, tandem sectæ vel professionis fuerint, ad ea accedere, illaque venerari conuenit. Hæc ille cū tanta simplicitate & mentis affectu proferebat, vt facilè appareret, non fictè sed ex abundantia cordis illa fuisse loquutum. Superuenit intereā Græcus ille Anachorita, quē apud S. Sabam vidimus: qui vt supra dictum est, in partibus nostris aliquādiu versatus fuit. Is vbi intellexit, de quibus inter nos colloquebamur, narrare cepit, se sapius in Polonia Hæreticos vidisse, eorumque mores perspectos habere. Eos esse, multò Iudæis deteriores. Nam illos quidem Christum crucifixisse, quem Deum non credebant nec agnoscebant; Hæreticos verò cū eum agnoscant, & verbis confiteantur, denuò tamen illum crucifigunt, omnipotentem eius negantes, & honore Diuinitatis illum spoliantes. Magna hæc consolatio, quòd de peste Hæreseon nihil in Sanctis hisce locis audiatur. Inter hæc colloquia quæ in Refectorio miscebamus, vbi diuersarum Nationum homines aderant, præcipuè Copti & Maronitæ, scribere nos quædam contigit. Mirabantur illi, quòd tam citò & expedite characteres

John. Zusat

HÆRETICI non sunt Christiani, quia non agnoscunt sacerdotem & sacrificiū. Lumen naturæ.

John. Zusat

Hæretici Iudæis deteriores orientaliū iudicio.

[7] feli in John

Maronitarum scribendi ratio minus expedita.

Zusammenfluss, Mischmasch

ia

t

sub

formaremus, nec credebant illa facile posse legi: quando-
quidem ipsi lentè admodum, & contrario modo, à dextra
versus sinistram procedendo, litteras pingunt: & ante-
quam vnum characterem effingant, sæpius chartam hinc
inde vertunt & eleuant, vt dispiciant rectè an secus
collocauerint. Habent autem hoc, quòd in vnus chara-
cteris ductu, syllabas aliquot complectuntur, quas nos
vix aliquot verbis exprimere possemus. Quamobrem
vbi viderunt, illorum verba & dictiones, nostris litteris
expressa, celeriter & exacte nos pronunciare, laudabant
nostram scribendi rationem, quòd & celerior, & lectu
facilior esset.

Officiorū
Diuinorū
ad S. Se-
pulchrum
ordo.

Illud etiam hic necessariò adiungendū est, quem ordi-
nem in obeunda deuotione sua, quælibet natio soleat ob-
seruare. Quæ Sacella siue Sanctuaria, cuiuslibet nationi sunt
attributa, suis locis diximus superius. Potest quiuus alte-
rius nationis Oratoria ingredi & deuotionem suam pro-
sequi, ita tamen, vt ne ritus & cæremonias eorum, quo-
rum locus est proprius, sacrorum tempore aliqua ratione
impediat. Itaque tunc primū supplicationes siue Pro-
cessiones peraguntur, cum Officium Diuinum natio
quælibet suis in locis absoluerit. Missas verò seu liturgias,
in alterius nationis Sanctuario, præterquàm in proprio,
nullus celebrare potest, sub muleta mille aureorum, to-
ties quoties contrauentum fuerit, deponenda. Lampa-
des potest vna natio, in alterius Sanctuario appendere: sed
cū earum tantus iam sit vbique numerus, vt locus illis
collocandis desit, difficulter earum auctio admittitur, in
sacro maximè monumento; vbi meo tempore, quadra-
ginta duæ erant appensæ: quarum vna tantū & viginti
accendebantur: ex his Catholicorum erant quindecim.
Neq; enim omnes ardent, quandoquidem à fundatori-
bus oleū non suppeditatur. Vna semper accensa est Pon-
tificis maximi, altera Collegij Cardinalium, tertia Ro-
manorum Imperatoris, quattuor Regis Hispaniarum,
duæ

Lampades
S. Sepul-
chri.

duæ Regni Hispaniarum, duæ Regni Portugalliae, Regis Galliarum duæ, quæ obliuione quadam, propter bella, & Hæreses exortas, non accenduntur. Monachi tamen, propter insignia Regum Galliae in illis apposita, vnam pro paupertate sua, perpetuò illuminant. Respublica Veneta habet vnam, Duces & Principes, alij itidem homines prius, suas itidem lumine procurant. Quælibet lampas annuatim oleum pro viginti quinque Cecchinis, qui florenos Polonicos quinquaginta constituunt, absomit. Si qui eleemosinam pro sua lampade accendenda non mittunt, pendet ea nihilominus non accensa; cum semel illatam, nefas sit amouere. Antè Sepulchrum Dominicum in Capella rotunda, sunt lampades quattuordecim, quarum duodecim semper ardent, catholicorum sunt novem. In foribus dictæ capellæ vna; exterius per circuitum sacri sepulchri sex lucent perpetuò. In monte Caluariae cum locus sit capacior, Catholicorum Ducum & principum, triginta tres, omnes ardentes, sunt appensæ. Georgiani habent triginta duas, antè locum vbi crux Dominica stabat, ex quibus quinque tantum accensæ. Antè lapidem vñctionis, octo accensæ Catholicorum pendent. Ad altare Beatæ Mariæ Magdalene, Catholicorum tres ardent: in carcere, Græcorum duæ: ad altare Diuisionis vestium, vna: in Capella Inuentionis Sanctæ Crucis, vna Catholicorum accensa, Græcorum duæ ad paruum altare illorum, quod ibidem in parte dextra habent. In Capella Diuæ Helenæ, duæ: In Capella Abyssinorum, vbi columna supra quam Christus Dominus illus & spinis coronatus fuit, asseruatur vna. Cæterum lampades istarum nationum, diebus tantum festiuis, aut cum peregrini processionaliter obambulant, accenduntur: postea statim extinguuntur.

Semper

Sacerdotes
inclusi in
Ecclesia S.
Sepulchri.

Semper etiam in hac Ecclesia fuit & hoc obserua-
tum, & adhuc obseruatur, vt diuersarum gentium sacer-
dotes, ad aliquot Menses, iuxta superiorum præscri-
ptum, intus recludantur. Ex nostris Monachis duo
semper sunt sacerdotes, & laici duo (meo tempore ho-
rum senior fuit Fr. Nicolaus Nani de Drusi) qui intra
duos vel tres menses mutantur, nisi fortè quis infirmetur,
quo in Conuentum recepto, alius substituitur. Idem
cæteræ quoq; nationes facere solent. Ordo autem Di-
uini cultus peragendi, talis est inter illos. Quilibet alter-
natim per Hebdomadam munus suū peragit, Die Dñico,
in S. Sepulchro; feria sexta, in monte Caluarie; Sabbatho in
Capella apparitionis B. Virginis, missam priuatam, cum
thurificatione tamen, celebrat. reliquis diebus, nempe fe-
ria secunda, tertia, quarta, & quinta, in sancto itidē sepul-
chro, absq; thurificatione, sacrum absoluit. Sacerdos au-
tem non Hebdomadarius, celebrat vbi vult.

Breuißima
descriptio
templi S.
Sepulchri.

Quamuis plures fuere, qui rationem ædificij Basilicæ
Sancti Sepulchri, diutius in ea commorantes, exactè co-
proseq; descripserunt: quæ tamen, & ipse, quantum per
temporis breuitatem licuit, obseruare potui, hic succin-
ctè addenda existimaui, licet iam nonnulla superius atti-
gerim. Vt prætermittamus igitur, quanta amplitudine
& sumptibus templum hoc cum cæteris ædificijs sit con-
structum: in quo non solum ingens sacerdotum nume-
rus; sed integri propemodum militum [Templariorum],
cū in manibus Christianorum Hierosolyma esset, exer-
citus receptaculum habebant, sciendum est, totam ma-
chinam ex eleganti & magno lapide quadrato, vnà cū
turri campanaria, in altum confurgere, templum verò
ipsum ad formam crucis esse compositum, lapide secto
concameratum: parietes in quadrangulum cōeunt, nisi
quod ad ortum & occasum semicirculum insertum ha-
bent. Columnas quadrilateras vndiq; per gyrum habet,
(secundum quas Processiones peraguntur) quæ ambu-
lationem,

1 e

5 7

fehlt

im poln.

fehlt im
poln

fehlt
Zusatz
wollen

lationem, versûs occasum tantûm, superimpositam sustinent. Suprà ipsum Dñicum sepulchrum, tholus circularis, dimidia tantûm parte testudinatus, consurgit; cuius reliquum trabium contignationes perficiunt: & fenestrâ ^{zusammen gesügt} ^{Gebâlt} vnâm circularem, quæ lumen copiosum præbet, adinstar illius, quæ Romæ apud S. Mariam Rotundam conspicitur. Pluuia in partibus illis rarior, vndè minùs ædificijs periculi: maximè quòd sacri sepulchri Capella, superiùs vndiq; sit marmore constrata, parietes quoq; exteriores cinerei marmoris itidem tabulis, quæ columnis Porphyreticis distinguuntur, conuestiti. Tholus, vt Ecclesia tota, habet tectum plumbeis laminis obductum.

Ingressus in Ecclesiam, est in medio, meridiem versûs. Ad dextram sunt sepulturæ Regum Galliæ in Capella Græcorum. E regione portæ, est positus lapis, in quo Christus è cruce depositus fuit aromatibus inunctus. Paulò vltteriùs ad duas columnas sunt duæ sepulturæ, aliæ propè parietem Sanctuarij Ruthenorum (de quo inferiùs) filiorum vel propinquorum aliquorum, prædictorum Regum. Nam epitaphia vetustate consumpta legi non possunt. Ad leuam in ingressu sub curritorio inter duas columnas habent Abyssini paruum Oratorium, tabulis ab Ecclesia distinctum. Nam quælibet Natio, vltrà Sanctuarium, locum videlicet, in quo Christus aliquid est passus, Oratorium etiam particulare habet, in quo deuotionem ritu suo peragere consuevit. Propè Abyssinos ibidem inferiùs locum habent Syriani siue Maronitæ, qui sunt Arabes baptisati, in quo sunt sepulturæ familiæ Iosephi ab Arimathia. Reliqua pars inferior est Catholicorum, qui etiam curritorium superius olim totum possidebant. Sed cùm Gorgiani totum Caluariæ montem pro Sanctuario obtinerent, nec locum tamen Oratori in templo haberent, Armeni itidem, Sanctuarium possidentes, de quo superiùs dictum, orationis locum in templo non facile reperirent;

Armeni

Q

Korridor

Maronita
qui

Capella

Armeni cum Gorgianis, pecunia numerata, Gorgiani vicissim cum Catholicis ita conuenerunt, ut dimidia montis Caluarie parte, in qua Christus cruci affigebatur, illis cederent, Catholici verò ad tertiam curritorii superioris partem, quæ supra Abyssinos & Syriacos est, Gorgianos admitterent. In hoc itaque curritorio Gorgiani & Armeni sua Oratoria habent, ad quæ per gradus ligneos, separatim è templo fit ascensus. Catholicis verò benè successit commutatio. Nam dimidium Caluarie montem, & duas curritorii superioris partes obtinent, quod satis amplum & spaciosum est: & licet illis minus necessarium sit, retinetur tamen ab illis. Hæc permutatio iampridem facta est, quo tempore Hierosolyma in potestate Sultanorum Ægyptiorum fuit.

Cophæi, quos etiam Chaldæos vocant, cum nulum Sanctuarium habeant, & Oratorio quoque destituerentur, retrò Capellam Sancti Sepulchri, è regione Syriacorum, qui sunt sub curritorio, fabricarunt sibi exiguum sacellum, sacro sepulchro contiguum, ubi deuotionem suam peragunt. A quo tempore & qua ratione locum hunc obtinuerint, nihil certi intelligere potui. Ad Septemtrionem eiusdem partis, est nostra Catholicorum Capella, de Apparitione denominata, in qua Diuina faciunt officia: cui antiquitus mansiones nonnullæ propè ipsam Ecclesiam, sunt adiunctæ. Habentur hic non pauca cubicula, & habitationes non incommodæ. Est quoque culina mediocris, Refectorium adiunctum habens, ubi comedebamus. Est & impluium paruum. Non procul à Refectorio, sunt scalæ, quibus ad curritorium templi superius ascenditur. Exeuntibus è Capella prædicta Apparitionis, propè portam occurrit altare, ut antè dictum est, S. Mariæ Magdalenz. Indè per ordinem deuenitur ad Sanctuaria, de quibus antea quoque dictum, & ad scalâ, qua descenditur ad Capellam

Capellam S. Helenæ, vltra quam ad locum Inuentionis S. Crucis. Postea sequitur Abyssinorum Sanctuarium, in quo truncus lapideus Christi spinis coronati asseruatur. Hinc per scalam, vt retuli superius, ascenditur ad Caluariæ montem, qui meridianum quadranguli parietem attingit. Græci habent suum oratorium in medio templi, inter columnas muro depresso cinctum; quod magnitudine Nationum aliarum oratoria superat. Ad orientem portam principalem, ad occidentem Sanctum Sepulchrum prospicit, vnde aditum habet; cui altare paruum, quod etiam illorum est, non tamen ornatum, adhæret. Fenestræ in templo nullæ, præter vnicam illam rotundam, in tholo, supra Capellam Sancti Sepulchri, apertam: quæ sufficiens lumen admittit, quod etiam ad Oratoria deriuatur: quamuis eius vsus perexiguus, quod luminari- bus vndiq; illustrentur. Est tamen in monte Caluariæ, versus meridiem oblonga fenestra, plateam respiciens, clatris ferreis benè munita. In nostro quoq; Catholico- rum Capella, ad orientem, fenestra patet, clatris itidem obducta, quæ lumen illi copiosum præbet. Pavimen- tum templi lapide quadrato eleganti & magno est stratum: ex quibus omnibus facile apparet, quanta diligentia & sumptu, ad perpetuitatem, Sancta illa Helena Augusta, hæc sacrorum locorum ædificia, perducere voluerit.

Si quis igitur hæc legendo, aliquid à me prætermis- sum animaduerneret, ignoscere & emendare debet. Nec enim Architecturæ membra ad amussim obseruare; nec nationum omnium, quæ in templo versantur, exactè me- minisse potui; cum ter tantum, vt dixi, Basilicam fuerim ingressus, ab hora Vesperarum, ad sequentis diei meridiem tantum ibidem commoratus: vt mirum videri non debeat, si propter breuitatem temporis, singula diligen- tius vestigare non licuit; præcipuè cum Sacratissimus hic locus, illud proprium habeat, vt maximum quemq; pec- catorem, qualem me esse profiteor, singulari quodam

*Sanctuarium**Estrius**I. Fehl. imp.**Reichertsauer*

modo, sensibus in stuporem versis, ad gratias Deo persoluendas exciter, pro collatis innumerabilibus in genus humanum beneficijs; simul etiam ad contemplandum, qua ratione hoc in loco per acerbissimos cruciatus & mortis dolores, Christus Saluator, nostram salutem operari dignatus fuerit, vehementer inducat & inflammet.

Cum itaq; die octaua Iulij è templo egressi, in Monasterio prandium sumpsissemus; quòd postridie nobis erat abeundum, ad Caddi perreximus. Vidimus in platea vltra viginti Turcas, post meridiem in ardenti sole sedentes: quibus vnus, ad eum planè modum, quo apud nos equis emitti solet, sanguinem minuebat. Nam ferro venæ opposito, idem non leui bacilli crassioris ictu percutiebat, atq; ita non absq; aliquo doloris, vt apparebat, sensu, sanguis in terram defluebat. Nonnulli vulnus panniculo obligabant; quidam, digito tantùm vulneri appposito, discedebant. Postquam ad Caddi accessimus illi valedicturi, vt nobis Ianiczerum adiungeret, petiuimus. Obtulimus illi duos Cecchinos monetæ, ex quibus duos tantùm Saynos accepit, reliquum nobis restituit. Nam Caddi hic, quamuis Turca, vir tamen bonus, & ab auaritiæ vitio, quod Turcis innatum est, longè remotus fuit. Attribuit ille nobis Ianiczerum, cum quo statim iuimus ad Portam speciosam, de qua Actorum 3. Est magna & cum primis alta, ad quam per gradus aliquot ascenditur: quos nobis quoque conscendere permissum, sed limen transcendere vetitum fuit, eò quòd area templi Salomonis immineat. Quod cum propius intueri magnoperè cupiuissem, ingressi sumus Portam minorem, ad dextram in viculum, qui proximè ad templum ducit, & aream angustiorè, vix quadraginta vlnarum interiectu, oppositam habet. Hinc, quòd è regione porta sit, patet optimè prospectus in ipsùm templum: quod elegans & cum primis lucidum esse apparet. Lampades plurimas intus accensas habet. Cum ad portam

Porta Speciosa.

Templum Salomonis Christianis ingredi non fas.

Kleines Dorf

Archierum
in
Jerusalem
S. 124-127.

hohm
S. 71

[7]
fehlt im
hohm

Cùm ad portã prædictam stantes introspiceremus, Turcæ subridentes, per interpretẽ nobis renunciari iusserunt, vt aream ingrederemur, quasi innuentes, quòd statim ad effectum, legis contra Christianos latæ pœnam essent deducturi. Nam cùm omnes Turcarũ Moschæas Christianis ingredi sit prohibitum, vt superiùs attigimus, hic ne in aream quidem descendere permittuntur. Et in alias quidem Moschæas, si Christianum ingredi contigerit, vbi machometismum suscipere detrectauerit, sex millibus Cecchinorum vitam redimere potest. Hic verò, qui in aream tantùm pedẽ intulerit, aut circumcidi, aut mori necessario debet. Ita enim Turcæ persuasum habent, quòd non solum Templum, sed area quoq; templi, priuilegio Salomoni diuinitus concessio gaudeat, quo Deus se omne, qui in loco hoc, pro quacunq; re supplicauerit, exauditurum promisit. Posset, inquiunt Turcæ, Christianus huc ingrediens Deum orare, vt Turcis exturbatis, iterum Christiani loca hæc obtineant: quem sic orantem, Deus exaudiret proculdubio. In tanta isti miseri cæcitate versantur. Quibus cùm à nostris obijcitur, cur illi cùm in loco priuilegiato orent, à Deo non impetrant, vt Christiani penitus intereant, statim obmutescunt, vel caput cõcutiunt. Alij, talia postulari non debere, respondent. Qui memoria repetunt quibus laboribus, & quanta sollicitudine Christus Dominus, Iudæorum salutem, eos in templo Salomonis instruendo, procurauerit: 1j recitando in hoc loco orationẽ Dominicam cum Salutatione Angelica, lucrantur Indulgentiam Plenariam. Indè procedentes versùs palatium Pilati, per viam dolorosam, reuersi sumus ad Monasterium in ipso solis occasu.

Interea mulis & iumentis conductis, ad crastinam profectionem necessaria præparabamus. Et quoniam duabus hebdomadis Hierosolymis mansi, diebus etiam 1js computatis, quibus in Bethlehem & apud Iordanem fui, mansioque hæc mea in tempus illud inciderat, quo longissimi solent esse dies, quari

Hierosolimis
monasterium
ad Iordanem
non vult
arod esse

Samuel
sepulchrum

57 fehlt
im folio

vult
monasterium

Hierosoly-
mis num
equales
diei & no-
ctis hora.

quari solet à multis, num tam hyeme quàm æstate sem-
per Hierosolymis sint æquales duodecim horarum dies
ac noctes, prout Christus Dominus Ioan. ii. cap. attesta-
tur. Cùm nullum hic, ne in Monasterio quidem habea-
tur Horologium, difficile potuimus rem hanc observa-
re. Quantum tamen ex Horologio solari, & clepsydra
Monasterij colligere licuit, constat noctem non fuisse,
breuiorem, ab occasu ad ortum solis computando, præ-
terquam decem horis eum dimidia: quod itidem &
Monachi affirmabant: qua de re Theologi rectius iudi-
cabunt.

Hic de Chamæleonte, animali obseruatione dignis-
simo, vt aliquid dicamus, occasio facit. Tres enim ibi-
dem in Monasterio vidimus, qui in oleæ arboribus, qua-
rum ibi sunt aliquot, asseruabantur. Figuram & ma-
gnitudinem habet lacertæ, non mordet tamen; cùm nec
os habeat, nec cibo vel potu, sed aëris tantùm alimento
sustentetur. Foramen tamen exiguum, magnitudine
parui grani piperis, habet, quo aërem admittit. Caret
omni veneno. Motus illi tardior, adeò vt totius diei de-
cursu, vix vnus cubiti spaciū reptando emetiatur: &
manui impositus (nec enim in atrectando horrore est)
vix sese moueat, donec deponatur. Ex arbore nunquam
desilit. Maculæ per corpus rariores nigricant. Colorem
subindè mutat, redditq; eum, quem proximè attingit, præ-
ter rubrum & flauum, quod sæpius experiri placuit. Ma-
culæ tamen nigræ non mutantur nisi pellis ipsa. Oculos
prominentes, rotundos, & hilares habet: quorum altero
sursum, altero deorsum, non minùs antè quàm retro, vno
eodemq; momento, simul intueri potest. Colori alicui
superimpositus, quando diuersus alius color illi ex parte
superiori opponitur, vtrumq; simul aspicit: & in quem
intuitum firmiter defixerit, eum assumere incipit, mora
quasi vnus orationis Dominicæ interposita, totusq; in e-
um iam notabiliter mutatur. Collocavi illum supra co-
lorem

hahn
Kompass
hahn
unp. hahn

[] hahn
im hahn

hahn
Zusatz

lorem album, viridem, cæruleum, nigrum; omnes recipit. Suprà rubrum collocatus, mansit immutabilis. Flauum ad manus non habebam, sed nec hunc assumere dicitur. Aluum nunquam purgat, cùm sit clausus vndique, nec cibo potuue vtatur.

9. Die nona Mensis Iulij Missa manè audita, & prandio sumpto Monachis valediximus, & per portam Piscium egressi, arma nobis adferri curauimus, quæ apud Caddi deposueramus. Et restituta sunt quidem nobis, sed malè tractata, & acie diminuta. Quarta igitur antè Solis occasum hora, discessimus Hierosolymis, & confecta quarta miliaris parte, habuimus ad sinistram montem, in quo templi ruinæ extant, vbi Samuelis Prophetæ sepulchrum fuisse dicebatur, cuius nomen etiam hæcenus retinet. Emenso deinde magno milliari per ascensum montis, ad dextrum latus, dimidio circiter milliari ostendebatur nobis alius mons, ad cuius radices castellum Emaus erat positum. quo nulla ratione peruenire potuimus propter Arabes, quorum quingenti equites eò aquatum venerant, quibus loca propter aquas & pascua mutare per familiare est. Qui Emaunta viderunt, dicunt ab annis aliquot, propter Arabum incursiones, planè desolatum esse. Vix decem adiculae à longè conspiciuntur. Fuerunt nobis obuij aliquot equites Æthyopes, vt apparebat, prædones: qui cùm Ianiczerum nostrum agnouissent, liberos nos abire permiserunt, quorum vnus cùm sacculum sellæ mei equi alligatum attrectasset, & intus aliquot indusia reposita vidisset, nihil amplius attentans discessit.

Mille alijs passuum millibus confectis, peruenimus ad vallem Therebinthi, in qua Dauid Goliath interfecit. Ea longa satis est, sed angusta. Pontem habet paruum, propter aquarum decursus, quæ nullæ tunc ibi aderant. Solent tamen, vbi pluuiæ, quæ ibi sunt rariores, deciderint, aliquantulum exundare. Post transitum pontis ad dextram, est quædam Turcarum villa. Dimidio ab hoc ponte

Rama
Cæsarea
videtur Tyrus
si 27-
Ioh
Zus

Samuelis
sepulchrū.

Emaus.

[] feli
im pch

Vallis The
rebinthi.
s. Reg. 7.

*Ecclesia
& Monasterium S.
Hieremie.*

*Iobi fons
& domus.*

pon-^{te} milliari. Sole iam ad occasum vergente, peruenimus ad Ecclesiam S. Hieremie, quæ adiunctum quondam habebat Monasterium: quod totum ferè dirutum est, ipsa alioquin satis integra. Ad iactû lapidis sub monte est fons gelidus & copiosus. quem Christiani Arabes à beato Iob ferunt primùm adinuentum, cuius etiam ædes dirutas ad manum sinistram ostendunt: qua de re iudicēt Theologi, quorum nonnulli Iobum Terram Sanctam negant inhabitasse. Reperimus hic ducentos equites Arabas, qui ab illis, qui erant in Emaus, secesserant, quòd illis malè cum Turcis, villas illas incolentibus, conueniebat: quia tributum, quod Arabes, vt antea dictum est, è villis Turcarum exigunt, dependere nolebant. Hac ipsa die interemerunt aliquot rusticos Turcas. Cùm nox immineret, coacti sumus ibidem in templo desolato quiescere. Noster Sabadinus Æthyops (qui, vt dictum est, cum Caramusano suo, ad nos deducendos aduenerat) cùm parùm fideret Arabibus, cum quodam illorum antesignato, homine corporis proceritate & elegancia conspicuo, conuenit, vt circa nos per noctem, esset in excubijs. Longos hi & mirabiles inter se tractatus habebant. Nam cum Sabadinus aliquot ei Maydinos dedisset, ille acceptos in terram proiebat: quos cum è terra sublato, iterum Sabadinus illi ingereret, & ille plus quàm decies excuteret, tandem Sabadinus vnum panem, duo oua cocta, & assatam gallinam illi adiecit: in quibus acquieuit, nisi quòd vinum quoq; mirum in modum appetebat, à quo etiam si moriendum illis sit, barbari abstinere non possunt. Sed eò tunc nos ipsi non abundabamus. Sic demum ille cum viginti focijs in statione circa nos, noctem insomnem fideliter duxit.

Manè in ipso diluculo indè discedentes, die decima 10. Iulij, cùm ad vnum & dimidium milliare progressi essemus, incidimus in Arabes qui camelorum multitudinem propellebant. Inter hos erat vnus, cum quo noster Æthyops

braten

10. Zwicklicht

Æthiops ex Rama, qui nobis mulos conduxerāt, inimitias apertas gerebat. Itaq̃, se inuicem adorti, sagittas hinc indè iaciebant: vnde aliquot vulnerati remanserunt: ipse quoq̃; noster in manu sinistra vulnus retulit. Ex aduersarijs vnus per ventrem dissectus, proculdubio non superuixit. Cùm interrogarem, num percussor pœnas daturus esset, responsum fuit, nihil referre, si vulneratus moreretur. Nam occisorem, quicunq̃; voluerit, poterit impune è medio vicissim tollere.

Montium altitudine superata, excepit nos perampla planities, in qua ad duorum milliarium distantiam Rama sese nobis ostentabat. Ad sinistram in monte exstant ruinae castrī, quod castrum boni latronis vocatur: & erat patriæ illius latronis, qui ad dextram Christi in cruce pendens, fuit crucifixus. In ipsa verò planitie ad partem dextram propè viam publicam, est Ecclesia propemodū integra, quæ Machabæorum dicitur, quos eo loco ferunt sepultos.

Castrum
boni latro-
nis.

Machabæo-
rum sepul-
tura.

RAMA.

Peruenimus deindè circa meridiem Ramam; quam Stephanus Ragulinus vult esse Arimathiam, illius Iosephi patriam, qui Saluatorem de cruce depositum sepeliuit. Apparet fuisse quondam magnam & elegantem ciuitatem; nunc tota est diruta. Incolas habet pessimos Æthiopes, Christianorum hostes infensissimos. Diuertimus ad Monasterium dirutum, in quo solent hospitium habere peregrini. Sunt hic quattuor Capellæ, quarum vna Nicodemī, qui ad Christum noctu accedebat, & eundem cum Iosepho aromatibus conditum sepulturæ tradidit. Hic cū postea factus esset Christi discipulus, eo in loco habitasse, & imaginem Christi crucifixi è ligno sculpsisse (quæ nunc religiosè asseruatur in Lucca Italiæ ciuitate in Ecclesia Cathedrali) memoratur: qua de re Stephanus Ragulinus in suo libro pluribus tractat. Noctu volebant nos Æthiopes adoriri, sed

Nicodemī
mansio.

Crucifixi
imago Lu-
censis.

R

vbi nos

vbi nos vigilare animaduenterunt, re intentata discesserunt. Periculosus hinc peregrinis transitus.

Reperimus ibidem Ianiceros aliquot; inter quos Machometes quidam, qui nobiscum Tripoli venerat, homo nequam & sceleratus, Præfectum accessit, illique persuadere cepit, vt nos detineret, quandoquidem non adeò pauperes essemus, vt videbamur, sed pecunia cumprimis abundaremus. Et nisi Sabadinus Æthiops noster impediuiſſet, in magnas proculdubio difficultates incidissemus. Dedit tamen Præfecto decem Cecchinos: qui ad priorem, quem Hierosolymis acceperamus, alterum nobis Ianiczerum, securitatis causa adiunxit. Manè cum discessuri in procinctu essemus, 11. Ianiczerus noster Hierosolymitanus, comitari nos ulterius renuebat, volens vt illi plus aliquid numeraremus. Nam licet in præsentia Caddi, cum eo conuenissemus, vt numeratis illi quattuor Cecchinis vsque ad Ioppen nos deduceret, tamen vt moris est Turcarum in pactis auctionem semper facere (quod in omnibus alijs itidem sumus experti) progredi nulla ratione voluit, nisi illi pro duobus hisce milliaribus, quæ Ramam ab Ioppen diuidunt, duos Cecchinos superadderemus. Ianiczerus quoque in Rama nobis additus, nisi prior ille nobiscum veniret, nos comitari omnino nolebat. Nouum itaque cum illis pactum nos inire oportebat: ea maxime de causa, quod Ianiczerus ille Machometes nequam cum alijs complicibus, nobis in itinere manus iniicere constituerat, de quo nos Sabadinus noster præmonuit. Post multas igitur concertationes, dedimus tandem illis pecuniam: quam facile profundere in partibus illis, cumprimis periculosum est. Nam qui liberalius nummos erogat, illi Turcæ spe lucri magis insidiantur.

Perueni-

Peruenimus tandem Ioppen manè, itinere satis com- modo. Ciuitas ea in Actibus Apostolorum celebrata. Nam hîc Diuus Petrus discipulam Tabitham mortuam suscitauit; & huc, pro illo accersendo, Cornelius centurio, Cæsarea viros domesticos suos misit. Fuit vrbs hæc olim in monte posita; nunc tota diruta, excepta turri v- nica, quam vigiles obtinent. Ad littus maris sunt aliquot vetusti fornices, in quos diuertimus. Reperimus hîc Sabadini nostri Caramusanum in portu, qui angustus est, nec nisi minorum nauigiorum capax. Quamuis ven- tus secundus esset, non potuimus tamen hoc ipso die sol- uere, quòd Liddæ (de qua in Actis, quam Rama disce- dentes ad dextram conspiciebamus) illi Turcæ essent, qui res peregrinorum excutiunt, & an merces aliquas ab- ducere velint, explorant. In crastinum itaq; nauigatio- nem distulimus. Intereà manè duo minora nauigia ap- pulerunt: quæ Cayro per Nilum Damiatam, Damiatam verò huc mari delata fuerunt. In eorum altero tres e- rant Itali, vnus videlicet Episcopus cum duobus famulis, & duo Monachi Franciscani, qui Hierosolymam tende- bant. Episcopus hic dignitatis nomen coram nobis ceta- bat, quòd verebatur, ne palam fieret, cum Hierosolymis antea fuisse, & indè Ægyptum, & montem Sinai peragraf- se. Ramam is mulos conducebat; vbi Carauanam ex- spectare debebat, quæ Gaza Damascum veniebat; vt Da- masco Aleppum siue Apameam, indè verò Constantino- polim terrestri itinere perueniret. Dum res suas è naui exponeret, superuenerunt Lidda Turcæ reculas nostras inspecturi. Quoniam autem ille Ramam discedere fe- stinabat, primùm sarcinas Episcopi aperuerunt, in qui- bus res pulcherrimæ, quas Ægypto asportarat, repertæ: in- ter quas arcula scriptoria ex concha gemmarum artificio- sè laborata, habens repositoria eburnea, vascula è diuersis lapidum generibus eleganter concinnata. Hæc omnia illi Turcæ inspectores ademerunt: cumque nullum haberet,

Ioppe.

Act 9. 36
10.

polu
Dorthe

Gewölle

Cap. 9.

angel ni
Hic
antiquit
Hic

unsere Sclaven
sacken

Kästchen

2

qui illum aliqua ex parte tueretur ac deffenderet, in maximo dolore rerum ablatarum versabatur: quem cum omni auxilio destitutum in barbarorum regione vidissem, effeci apud Ianiczaros meos, vt eius deffensionem susciperent: vnde factum est, vt quasi pro me, res illas à Turcis redimere mihi permissum fuerit: quas ego postea illi clam restitui: quo nomine magnas mihi egit gratias: & anatem Ægyptiam viuam, viridibus & cæruleis pen- nis eleganter relucentem, pedibus longioribus insiten- tem, mihi donauit, quam mecum Tripolim asportauit. Narrauit is mihi plurima de insignioribus Ægypti rebus, & animum ad eas lustrandas vehementer inflammauit. Perlustrabant deinde Turcæ aliam nostram suppellecti- lem: sed cum præter Cruces arboris Olearum, & calcu- los precarios Hierosolymis abductos, nihil reperirent, permiserunt nobis vt nostra in nauim imponeremus: in quam absque eorum permissu, aliquid inferre Christianis non licet.

*In Ioppen
peregrinis
indulgentia
merita.*

Illud hic etiam prætermittendum non est, Pontifi- ces Maximos huic loco Ioppen, singulare quoddam In- dulgentiarum priuilegium concessisse. Nam qui pere- grinus huc appulerit (prout recta Cipro, & ex aliis Chri- stianorum locis, multi adnauigant, sicut & nos, vt antè dictum est, facere constitueramus) etiamsi vltiora Ter- ræ Sanctæ loca non visitauerit, littus attingens, easdem Indulgentias consequitur, quas eadem personaliter acce- dentes adipisci solent. Id autem ea de caussa concessum est, quòd propter bella, Arabum latrocinia, pestem, mor- bos, paupertatem, multi ex peregrinis indè vltius pro- gredi non possunt.

Rebus in Caramusanū illatis, ventus validissimus con- surrexit, medius inter occidentem, Septemtrioni tamen propior quem Itali Maestro Tramontana appellant. Expectauimus igitur, ne portu egressos, ad Promonroriū impelleret, Ioppen vicinum, vltra quod Cæsarea posita est, de

est, de qua sæpius in Actis Apostolorum fit mentio: ubi Cornelius centurio à S. Petro fuit baptisatus & quò S. Paulus sæpius accedebat, ibiq; in carcerem coniectus erat, vnde etiam ad martyrium Romam profecturus, nauem conscendit. Sub vesperam ventus subsedit: & nos in litore genuflexi, oratione Dñica, & Salutatione Angelica recitata, Deo gratias egimus, quòd pro immensa sua misericordia, nobis illa sancta loca videre concesserit, quæ sanctissimi pedes illius calcauerunt, quando salutem nostram operabatur, quodque in omnibus periculis ita nobis præsens adstiterit, & vt pupillam oculi sui custodiuerit, vt ne capillus quidem capitis nobis deperiret. Post oscula igitur Terræ Sanctæ data post occasum Solis Caramusanum conscendimus, quo duobus nauigijs minoribus è portu extracto, anchoræ iactæ sunt, propter ventum, (qui crepusculo noctis, diebus hisce flare solebat,) ne nos ad angulum scopuli qui longius in mare excurrit, allideret. Iactati sumus in anchoris hinc inde ad duas horas. Affluit postea prosperior ventus, quo annuente vela dedimus, & ante mediam noctem promontorium illud præteruecti sumus. Huic Caurus, qui Maestro Italicè appellatur, ventus nobis per commodus, successit, quo spirante Cæsareā noctu præterijm. Diluculo autem promontorium Carmeli, quod à Ioppen viginti circiter milliaribus distat, cōspeximus. Postea vento quidem minùs vehementiore, secūdo tamē interdiu ferebamur. Sub vesperam Sydonē ciuitatem in longū extensam, ipso verò crepusculo præteriuimus Tyrum, quæ ciuitas quasi in Insula circulari forma sita videtur, & erat antea, Plinio teste, præalto mari septingentis passibus diuisa. Sed Alexander Magnus cum eam oppugnaret, lapidibus iniectis, vt continenti iungeretur effecit: qua de re Iosephus scribit. Nocte insequente vento quoque fauorabili vsi, vltra Berytum, quod decimo à Tripoli milliaribus distat, delati: cum ventus etiam intensior aspiraret, spatio trium horarum,

R. 3

manè

Tripolim manè Tripolim Syriae secundò peruenimus, eadē il- 15.
secunda vi las oras, sub monte Carmelo & Libano positas præter-
ce. uecti, quas antea ex Ioppen tempestate iactati legebamus:

quo tempore intrà decem octo horas sexaginta milliaria
 confeceramus, nunc idem spacium vento prospero per
 duas noctes & sesqui alteram diem, vix emensi sumus.
 Reperimus Tripoli nostram illā Venetam nauem, quam
 in Cypro reliqueramus, cū alijs pluribus, quæ nuper
 appulerant Venetijs, & ex Lithuania litteras mihi attule-
 rant: qua re factum est, quandoquidem antea Tripoli

* (Dzaffer
 hic Bassa,
 ille est, cui
 Osmanus
 Bassa, cū
 Año 1585,
 in Perside
 Ciuitatem
 Tauris o-
 lim Ecba-
 tanis occu-
 passet, gu-
 bernatio-
 nem Arcis
 quam in
 presidium
 exedifica-
 rat, cōcre-
 diderat, tu-
 sto exerci-
 tu attribu-
 to. Ipse re-
 rō indē di-
 scedēs, pau-
 lō post,
 dissenteria
 morbo cor-
 reptus in-
 terijt.)

cū essem, plures notos habebam, vt post tot pericula &
 labores superatos, quasi domesticam quandam quietem
 mihi viderer assequutus. Nā cū vndecima Iulij Tripo-
 li discessissemus vsq; ad quartamdecimā Iulij diem, in vi-
 li tantū sago, quod etiam pallioli vsum peregrinis præ-
 bet, cubare nos fuit necesse, præterquam quòd Hieroso-
 lymis crassiores culcitrae Monachi nobis suppeditabant.
 Erant & dura peregrinorum lectisternia, quibus vtcunq;
 vsi sumus.

Cū in littus descendentes, versūs ciuitatem ad le-
 uam pergeremus, vidimus in campo * Dzaffer Bassam
 tentoria fixisse, cui ad tempus gubernacula Syriae fuerunt
 commissa: qui idē sub tabernaculis agebat, iuxta consue-
 tudinem receptā, quòd nondum confirmationem admi-
 nistrationis huius acceperat: quem etiam in Ægyptum
 proficiscens ibidem hærentem reliqui. Habebat aliquot
 equitum centena, è quibus maior pars, pantherarum exu-
 uias brachijs appensas gerebat. Ingressi deindē Ciuita-
 tem ad Caruaseriam seu Contubernium Venetorum di-
 uertimus, vbi à notis humanissimè salutati & excepti
 sumus.

Casus hīc miserabilis accidit, quem referre operæ-
 precium duxi. Presbyter quidam Antonius Siculus de
 Panormo, quem oppidi cuiusdā in Diacesi Mediolanē,
 parochum fuisse dicebant, naui Veneta, quam Faleram
 vocabant,

Tripolis
 S. 134-
 143

Mantel
 Oberkleid
 Kissen
 Ruhebank

polen
 Zasad

abgezogen
 Haut

polen
 S. 77
 polen
 Zasad

vocabant, Tripolim peruenit: qui cum ad Monachos Franciscanos, quod & alij peregrini faciunt, diuertisset; manè die Sabbati Missam celebrauit, qua finita statim Guardianum loci adiit, eidemque aperuit, quod dum Missam de sancto Spiritu celebraret, inspirationem habuit, vt reiecta fide Christiana, Machometismum amplecteretur. Guardianus cum hæc audiens obstupisset, adhortari eum cepit, vt Deū præ oculis haberet, cuius sacerdos & minister esset. Ille verò egressus, reperit apud portam interpretem, quem antequam ad altare accederet, per famulum accersuerat. Ex eadem illa domo (prout nobis famulus idem retulit, qui interpretem, causam ignorans cur vocaretur, adduxerat) ad Caddi se contulit, vbi mercatores aliquot Italos negotia sua tractantes reperit. Huic renūciari per interpretē fecit, quod sacerdos Christianus esset, cumq; hodie Missam de Spiritu sancto perageret, ab illo inspiratus esset, vt religionem Turcicā susciperet. Caddi quæsiuit ab eo, num ebrius esset & an benè quid acturus esset, deliberauerit. Respondit, se ne comedisse quidem: & benè deliberatū, negotiū hoc aggredi. Iussit igitur Caddi, Cydarim Turcicam adferri, quam capiti illius imposuit: quod cum fieret, apostata flere cepit, & quid in corde tunc habuerit, Deus nouit. Manè

17. die Dñico decima septima Iulij, cum pompa & triumpho (vt moris est cum Christianus Turca fit) per ciuitatem circumducebatur. Præferebantur illi duo viridia Machometis vexilla in quorū summitate, loco cuspidum, caudæ equorum Marinorum dependebant. Centum Ianiczeri stipatores latus vtrumq; claudebant, sclopetis, buccinis, & tympanis, concrepantes. Ducebatur autem per plateam nostram, vt infelicis illius triumphum hunc miserabilem spectaremus. Sed nos ex industria fenestras clausimus, per tabularum tamen rimas, omnia quæ fiebant, facile obseruabamus. Homo erat iuuenis, triginta circiter annos ætatis habens, pilo nigro. Fusci coloris equo, sessor ineptus, vehaba-

Turcismi
Christiani
amplectē-
tis pompā

*Horn, Trompet

*Turca in
macello
circumci-
duntur.*

vehebatur; non frænum, sed caput sellæ manu leua apprehendens. Duo Ianiczeri equum ducebant. Veste talari Turcica, ex rubeo Damasceno serico, amictus, iaculum inuersum dextra manu gerebat. Sic plateas ciuitatis, more triumphantis, obæquitabat. Ad extremum inter macella, in quodam ergastulo circumcisionem suscepit. Neque enim Turcæ, tanta solennitate, quemadmodum Iudæi, in actu circumcisionis vtuntur: sed plerunq; in macellis hanc peragunt cæremoniam, quæ miserum illum adeo malè tractauit, vt iam mortuus renunciaretur. Compertum fuit, hominem hunc, ob facinus quoddam in Parochia perpetratum, à Carolo Cardinali Borromæo, castigari debuisse: quod vt ne fieret, Venetias primum, deinde conscensa nauis in Syriam profugisse. Narrauit postea nobis Iudæus interpret noster, se eum in stabulo Caddi vidisse. Nam statim peracta Cæremonia, vestibus preciosis exiit neophytus: deinde contribuitur ei aliquid à Turcis, (prout huic quadraginta cecchini tantum dati fuerunt) quorum dimidiam partem Ianiczeris & Musicis, qui eum comitabantur, dare tenetur. Deinde in stabulum mittitur. Postremo stipendium aliquod illi attribuitur. Quærebat is ex Iudæo, quid inquit, de me Christiani loquuntur. Respondit is, mirari eos vehementer. Ad hæc ille: magis, inquit, ego miror quid mecum agatur (nondum enim ex vulnere conualuerat) sed me tamen illud consolatur, quod fratrem Constantinopoli, itidem Turcam factum, habeam: ad hunc me conferam, cum quo bona & mala perferre mihi est constitutum.

*Heist-
markt*

*Heist-
Stall*

Totis diebus his quibus Tripoli mansi, quæ intra & extra ciuitatem digna visu occurrebant, diligenter perlustrabam, Ciuitas domos elegantes habet & balnea. Suburbia fontibus, hortis, & pomarijs, omni genere fructuum plenis abundant: Moris itidem arboribus, in quibus vermiculi sericum emittentes nutriuntur: vnde

Æthiopes

*Maulbeer-
baum*

Æthiopes & Syri mercatores ingentes acquirunt diuitias, magnam serici copiam per Europam vniuersam spargendo. In pomarijs eiusmodi, ingens est glirium multitudo, quos Pharaonis appellant, præsertim in villis: qui maximum damnum, gallos gallinaceos & anseres subinde consumendo, colonis inferunt. Ad vnum & dimidium milliare à ciuitate profectus ad ortum solis, inspexi Moscheam quandam ad littus maris positam, quæ dulcis aquæ piscinam ingentem, è muro constructam, habet adiunctam, in qua maxima vis diuersi generis piscium asseruatur. Hic superstitio inualuit, eos pisces esse sanctificatos, ob idq; capere eos, sub pæna capitis, interdictum: nisi quod (si rectè memini) semel vel bis in anno Turcarum sacrificuli, paucos aliquos capere, illisq; vesci possunt. Præbetur illis alimentum semper, & quædam superstitionum nugæ per vanos homines exercentur.

Est ibidem iuxta mare turris ex lapide quadrato altissima, cum insignibus Nobilis cuiusdam Veneti, qui quoddam cum muliere Æthiopissa concubisset (quod facinus Christianis ibi capitale est) non absq; maxima difficultate, vitam eiusmodi substructione redemit. [Inter eam nauis Caramusana appulit, & cum eâ Polona mulier Syckierzecka, cui apud quendam mercatorem vxoratum, hospitium conduci iussi: quæ cum domo in publicum prodire non permetteretur, è fenestra in Turcas prætereuntes, quorū etiam nonnullos tetigit, lapides iacere cœpit. Vnde parū abfuit, quin hospes in magnas difficultates incideret, quod ex eius ædibus Turcæ lapidibus fuissent impetiti. Quamobrè petiuit eam inde amoueri: & quoniam extra custodiam erat, domo statim profugit, nec nisi post triduum, non absq; labore, reperta fuit apud Ecclesiā Sancti Iacobi, quæ licet Græcorum sit propria, Catholici tamen in ea quoq; deuotionem peragere solent. Distat vno & dimidio milliari à ciuitate Tripolitana. Curaui deinde locū in naui pro ea conduci, in qua res meæ Venetias de-

Gliries Pharaonis Tripoli.

Maus, Sieben, 11th Cefes

Pisces sanctificati non comestibiles.

[] fehlt im poln. uirt. hat dort in Künzener Fassun S. 34 gestanden

tias deportabantur. Vbi valdè anxia, quòd terram Sanctam visura non ampliùs esset, ter è naui in mare profiliit, vndè vix, ne præfocaretur, est erepta. Custodia deinde diligenter illi adhibita fuit.

Emir Machomet Sy-
ria Phœ-
nices Re-
gulus.
* Cap. 16.

Venit Tripolim cum quingentis equitibus totidemq; 25. peditibus sclopetarijs Emir Machomet, potentissimus Syriæ Phœnices Regulus, Æthiops albus, filius Menzur Condan Emir, qui erat Sendgiacus Lystris & in Derben, quarum ciuitatū fit mentio in Actis *. Emir hic quamuis Machometanus, corporis tamen stipatores habuit Christianos (nempe Gallos illos quorū superiùs meminimus, qui Drusiani appellantur, & sunt reliquæ illorū, qui terram Sanctam è manibus infidelium recuperauerant: sed longè à maiorū suorum virtute declinauerunt) annos viginti habens, vultu præpingui, & aspectu terribili. Est autè is idem, cuius antè mentionem fecimus, à quo sibi Turcæ valdè metuebant, ne cum Aborys famosissimo Arabum prædone vires suas coniungeret. Hunc Turcarū Cæsar maximo odio prosequabatur, hanc potissimū ob causam. Quidam Sendgiacus litteras ab Imperatore obtinuerat, vt pater huius Emiri, administratione dictarum Ciuitatū, & portorio Tripolis illi cederet: quod summa cum Emiri iniuria coniunctum videbatur; quandoquidem ille, ratione officij & vectigalis huiusmodi, ingentem pecuniæ Summam Cæsari numerauerat, vt quasi iure acquisito, dignitates prædictæ, penes familiam & hæredes illius perpetuò remanerent. His non obstantibus, quòd Emir Senio confectus esset, officijs & dignitate per Sendgiacum nouum exutus, paulò post mortuus est. Filius rei indignitate permotus, iuuenis ferox, decem octo annos vixdum natus, collectis octo millibus sagittariorum, venit Lystram, Sendgiacum, patris expulsorem, cum magno Turcarum numero, interfecit: Lystram, Derben, & portorium Tripolis occupauit. Hoc nomine cū dies ei à Cæsare fuisset dicta, non com-

erwürgen

25.

52
filius
im
heli

Zoll,
Fährgeht

non comparuit. Iussus ad expeditionem Persicam proficisci, neglexit & collecta duodecim milliū manu, rei exitum sic expectabat. Et mille quidem milites Tripolim secum adduxit, tria millia in arce sua, duobus à Tripoli milliarib⁹ collocavit, in alio verò munitissimo præsidio, Gazir dicto, quod nauigantes in altissimo monte positum, non procul à Beryto, à longè conspeximus, quattuor vel quinq, millia in promptu habuit. Hæc autē omnia ideò comparauerat, quod sibi à Dzaffer Bassa, qui erat Tripoli, non mediocriter metueret. Insequenti tamen die matutino tempore, mille præsidiarijs stipatus, venit salutatum eundem Bassam, qui tum recreationis causa, extra castra processerat. Eorum congressum ut viderem, in campum excurri. Cū Bassa cum quadringentis equitibus, reuerteretur, serico rubeo auro intertexto indutus, equo fusco aliquantū albicanti insidens, Emir cum suorum ala, ad partem consistens, mutuam capitis inclinatione salutem dedit & recepit. Deindè Bassa ad tentorium perueniens, equo descendit, militibus ad vnam tentorij partem consistentibus Emir verò, violaceo serico Damasceno amictus, ex equo fusci coloris, propè ipsum tabernaculum descendit, equitibus ex aduersa parte in longum exporrectis. Pedites plures & expeditiones, quàm ipse Bassa habuit. Colloquium ad vnam horam inter eos habitum. Bassa percunctante cur aduersaretur Imperatori, rationem innocentiae suae reddere pluribus verbis conabatur. Sic discessum est postea. Emiro Czausz Turcicus semper latus dextrum claudebat, quod partib⁹ in illis pro loco inferiori habetur. Czauszus autem hic vectigalis Tripolitani exigendi curam habebat, cuius pars Cæsari debebatur. Emir duas vxores habuit, cū neutra benè conueniens, homo planè barbarus & vitæ profligatissimæ. A Bassa digressus, certamen suorum Mauris visitatū, iaculis hinc inde iaciendis habuit, in quo agilis & optimi sessoris officio, ut apparebat,

*Emiri cum
Bassa Dzaffer
congressus.*

perfungebatur. Familiares eius, magnam consuetudinem habebant, cum Francisco Testarossa, qui Venetorum Agentis, ut vocant, munus ibidem sustinebat: & quoniam mercium curam gerebat, Emiro vestigat obtinente, inde satis arcta illis familiaritas inerat. Ego quod in contubernio Venetorum, cui dictus Franciscus præerat, hospitium habebam, ubi frequenter Emiri familiares accedebant, inde didici, quæ & qualia cum Bassa colloquia habuerit, Christianis enim ad tabernaculum Bassæ propius accedere, nefas. In campo redeuntem Emirum prætolabamur: cuius domestici quodam tempore nos in ædes eius introduxerunt, ubi in eius præsentia, ad luminaria Mauri, turpes & inconditos quosdam saltus nudato ferè corpore edebant, quos nostri circulatores longè decentius peragere solent. Aderat ibidem & Turca quidam Schenobates, qui per funem extentum incedebat, (quod apud Turcas non inusitatum) & hæc similiaque spectacula per triduum proponebat in domo Emiri; qui lauta conuiuia non solum Mauritanorum primoribus, sed Turcis etiam ipsis maximo sumptu & splendore exhibebat: quæ res Bassam malè cūprimis habuit & vulgò Tripoli ferebatur, Bassam Imbraimum Ægypti proregem, mandata à Turcarum Cæsare habuisse, ut inde discedens, Tripolim ad opprimendum Emirum copias conuerteret, ob eius potentiam valde Turcis suspectam. Illud quoque, passim nunciabatur, Emirum, si causam suam iure tueri non posset, vel interiturum, vel armis assumptis, vltima quæque tentandi necessitate adactum, quod non obscure præ se ferre videbatur, sese ab oppressione vindicaturum: quandoquidē & munitiones egregias haberet, & à patre patrimonium amplissimum relictum possideret. Persis quidem, cladem Turcis inferentibus, mirificè fauebat: vix tamen ludi cum Cæsare Turcarum inchoati, felicem catastrophem illum habiturum multi augurabantur. Ipse dubiam belli aleam perpendens,

vestigat

curantur

habet
an dicit

dens, amplissimis donarijs præparatis, Imbraimi Bassæ animum, modis omnibus sibi conciliare contendebat.

Erant eodem tempore Tripoli nundinæ quædam, Turcarum & Mauritanorum frequentia celebratæ, in quibus partim exercitationes saltuum, nullius ferè momenti promiscuè fiebant, partim etià fructus varij, quorum ibi ingens copia, precio distrahebantur.

Cum non infrequens hîc mentio fiat Drusianorum, de quibus plura tradunt Historici, illud nihilominus adjiciendum putavi, etiam si Christiani sint, dissolutam tamen & paganis magis convenientem vitam ducunt: quorû religio ferè non alia re differt à Turcica, nisi quòd circuncisionem non adhibent. Habent suum particularem Prophetam, Isman dictum, qui dempta Circuncisione, aliam, quod etiam Machometus fecit, magis licensiosam & turpem superstitionem condidit, & pro religione servandam introduxit. Multi ex ijs Tripolim & Damascum sæpiùs accurrebant, qui, Scotorum nostratium more in vimineis cistellis reculas venales exponentium, per vicos oberrabant, coriaceam quandam cistam collo appensam deferentes: in qua, vnum aut alterum stanneum Scyphum, lagenulas coriaceas, aqua frigida plenas, duos vel tres pectines, setaceam scopam purgandis vestibus aptam, & speculum repositum habent. Horum aliqui in Galilæa vbi nos obuios habebant, potum nobis subito ministrabant. Et quoniam Turcæ caput radunt, & barbam nutriunt, hanc illis pectinare solent; nobis verò qui capitis & barbæ pilos depressos habebamus, pectinem non offerebant, nisi si fortè quis caput pectere vellet, sed oblato speculo, vt in id diligentius introspiceremus, efflagitabant. Hanc potus, pectinis, & speculi exhibitione, pro largitione * eleemosinæ reputant: quam promiscuè, non minùs Turcis, quàm Christianis, etiam non postulantibus, vitrò obtrudunt. Quærebam ex illis; cum aquæ potus sitim extinguat, eleemosinæ loco præberi

Nundinæ
Tripolitanae.

Drusianorum
rû religio.

(10. Thomas in Historia bellî Persici lib.

7. narrat Imbraimâ Bassâ cum

Cayro e gubernatione sua

reuerteretur, mirabili arte

quosdam è primoribus è medio sustulisse, nō

nullos captiuos abduxisse, regionem illorum devastasse, & ingentem

Drusianorum numerum per fraudem trucidasse.)

* Eleemosina Turcarum.

* Pinzel oder Bürste aus Haaren

S 3

[1
fehlt
im
poh.

Kästchen
Zinnern
Pinzel

poh. Text
L. 81
aus
archiv
Riesem
Vortheil
Flasche
Kamm

beri possit: speculi exhibitio, quam ratione eleemosinae conueniat? Non habebant ad hæc quid responderent. Vnus tamen, cum Tripolim Hierosolymis rediissemus, qui Misidaticum apud Ægyptium quendam Cayri conficiebat, nobis retulit, quod hunc exhibendi speculi morem ab Ægyptijs acceperunt: qui in conuiuijs, symposijs, recreationibus, cæterisque occasionibus, quibus victus opulentia, cultus corporis, & formæ elegantia maxime procurabatur, exhortationes ad extremum faciebant, ut homines, se mortales esse, vellent recordari. Nunc etiam antiquiores, & prudentiores Ægyptij, Schileta, seu ossium humanarum compagines, naturaliter, aut etiam arte ex ligno vel ebore paratas, vnius & medijs cubiti longitudine circumferunt, mutuoque ostendentes, vltimi finis inuicem admonent, qui morte superueniente, formæ elegantiam in horrorem conuertit. Cum siti, inquit, laboras, haustu aquæ refocillaris: cum barbam pectine demulces, ornaris: (quanquam apud Turcas rarior pectinis vsus) cum speculum inspicias, formam tuam contemplaris, tibi que ipsimet fortasse complacebis. Interea statim in mentem tibi veniet, morte hæc omnia commutatum iri, quæ res te humiliorem reddet. Bona satis consideratio, apud barbaros præsertim, & digna, quam & Christiani nostrates præ oculis semper habeant. Sed ad nostra redeamus.

Cum Apamæam, vulgò Aleppum, propter Aborys, qui carauanas, ut iam dictum est, infestabat, proficisci non possem: nec etiam inde propter exercitus Turcicos, ex Europa in Persiam commeantes, iter tutum Constantinopolim esset: naues prætereà Venetæ, & quæ ad oras Christianorum dirigebantur, nondum essent oneratæ: cumque diligentius de me, quis essem, inquireretur (quam rem nonnulli ex Iudæis diuulgauerant,) quod maxime cupiebam, Ægyptum perlustrare constitui Quamobrem nauigium, Dzerna dictum, mihi conduxit. Id ad nauigationis

verfestigen

Ægyptio-
rum Schile-
ta in sym-
posijs exhi-
bita.

Skelott

wieder
zum Leben
erwecken

habe
Zusatz

Nauigatio
auctoris in
Ægyptum.

tionis

tionis celeritatem plurimum confert, sed tempestate superueniente, facile fluctibus obruitur: quandoquidem tabulatum, vt naues onerariæ vel Caramusani, non habet; sed apertum vndiq̃, in iurijs cæli & maris est expositum.

26. Die itaq̃, 26. Iulij prandio sumpto, accessi ad Caddi, oblatōq̃ honorario, petiui ab illo, vt mihi Ianiczerum, securitatis causa adiungeret: quod etiam fecit, deditq̃, mihi egregium quendam Achmeten nomine, qui linguam
27. Sclauonicam callebat, & fideliter se mihi seruiturum
28. promisit. Postea nauigationem apparabamus: & rebus meis dispositis, & in nauim Venetam, quæ nos aduexerat, illatis, cubiculo in ea conducto, vnū famulū ibidem reliqui, qui eas custodiret, & in Italiam deportaret: cui etiam P. Laurentium Pacificum cum socio adiunxi: reliquos, qui Hierosolymis vnâ fuerant, mecum abduxi.

Dederam ad te priores ex Salinis litteras; nunc alteras, & quidem satis prolixas, ad te mitto. Neq̃, enim, vt facile potes animaduertere, tempus & occasionem scribendi habere potui, præterquam hic Tripoli, vnde iam in Ægyptum propero. Vale. Datum Tripoli Syriæ 29. Iulij, Anno Domini 1583.

Epistola Tertia.

30. **P**ost litteras superiores ad te datas die 30: Iulij, hora 23 discessi Tripoli, scapha ad naues onerarias longius à ciuitate distantes vectus, vt nonnullas res quæ vsui pro Ægypto itinere futuræ erant, indè asportarem: quod cum peruenissemus, adeò validus insurrexit ventus, vt Scapha ad Dzermam nauigium deferri non valente, ibidem noctem ducere coactus fuero. Cessante deindè Septentrionali vento, & rebus necessarijs assumptis, ad Dzermam

Venedick

fehlt im poln.

Fahrt nach

Ägypten

143-148

ausgelesen habe

ist sehr anders

fehlt

im

poln. Text

57 fehlt

im poln.

mam perueni, quam in ipso diluculo conscendimus: & quoniam multos in ea reperi, qui conscendere non debebant, quandoquidem pro me tantum nauigium hoc conduxeram, quod propter ventorum periculum, onerari multum non potuit, Nauclerus Arabs eos abegit, atq; ita iam lucente die, Dzermam in altum mare perticis longioribus protrusit: quo tempore, à latere ventus validior inter Occidentalem & Septentrionalem medius, Italicè Ponente Maestro, consurrexit: cumq; aliter non possemus, cursum versus Cyprum direximus: & intra sex horarum spatium, nullum amplius continentem vidimus. Acceperam mecum Tripoli Maurum, Faietan nomine, pro interprete: & Ianiczerum quoq; vnum conduxeram. Eramus in naui circiter quadraginta. Dies hæc grauis nobis imprimis fuit, & propter ventum validiorem, & propter rudentes, qui ex cortice Arboris datylorum contorti, & aqua marina aspersi, foetorem reddebant intolerabilem: vnde hac & insequenti die, quilibet nostrum, strophium aceto madefactum naribus perpetuò, etiam inter dormiendum, ad mouere necesse habuit. Ventus hic tota nocte, & manè superuenientis diei perseuerauit.

de
lange Stange
poln. an 10

59 fehlt
im poln.

Schiffseil
Gestank

Kränzchen

AUGUSTVS.

Cypru se.
cūda vice.

IE prima Augusti manè conspeximus Cyprum, circa meridiem verò præternauigauimus Famaugustam: quam tamen propter maiorem distantiam, exactè non potuimus contemplari. Ad Vesperam, cessante vento, propè littus constitimus, vbi paululum euagati, nauim reperuimus. Quoniam autem in hac Insula, æstate & hyeme, noctu semper à terra ventus 2. nauigia propellit, hac ipsa nocte nauigando longè progressi sumus, & Larnicam appulimus, quo in loco sal, vt antea

anteà dictum est, colligitur. Sed quoniam in terram descendere minùs tutum videbatur, propter Caddi, qui Maslochus erat, & propter Græcos Machometismum professos, qui priùs etià dùm eò venissemus, nobis negotiũ faceſſebant, mansimus in nostra nauì Dzerma, & nocte, vento leni flante, sensim nauigationẽ continuabamus.

3. Manè verò circa meridiẽ substitimus in littore ad quandam Græcorum Ecclesiam planè desolatam, vbi ad noctem vsq; mansimus, cœnamq; ibidem sumpsimus. Nocte deindè Dzerma conscensa, vento propitio ferebamur, & manè circa Solis ortum Lemissum peruenimus, vbi quòd locus securior esset, & multos mercatores Italianos notos haberemus, in terram descendentes, diem integram ibidem posuimus, quandoquidem nullus nobis adspiraret ventus: Intereà manè antequam nos eò ad nauigassemus, appulit nauis Caramusana, cùm viginti peregrinis Hierosolymam contendentibus, qui triduo antè Tripoli disceſſerant: quorum nonnulli cùm ad nos descendissent, cibum vnà sumpsimus. Aderat ibi quoq; & Simon Albimontanus Sacerdos Polonus, de quo suo loco dicetur inferiùs. Post occasum nauem conscensuri perreximus. Et quoniam id in Cypro maximè cauetur, ne quis incolarum ab Insula discedat, ea de causa ipsemet Vicebassa in littore præsens aderat. Indè Caramusanus cum peregrinis versùs Ioppen soluit, nos verò litus legebamus, vsq; ad Felis Promontorium, quòd Itali Capo delle Gatte appellant. Illud hìc non prætermittendũ: cùm Caramusanus, circa noctis horam primam, loco mouisset, & nos eodem vento, nostra Dzerma litus raderemus, noster nauclerus, cum quodam socio suo in contentionem deueniens, vltteriùs progredi noluit. Itaque Ianiczero meo iniunxi, moneret nauarchum, ne tempus frustra tereret: quod cùm ille faceret, & nauta nihilominùs nauem propellere recusaret, ad verba deuentum est, in quibus Ianiczerus pugnum illi in caput

Lemissum.

Simon Albimontanus Presbyter Polonus.

poloni andert.

tam fortiter impegit, vt tiara illius in terram delaberetur
 inde securi arrepta, vix certantes abinuicem auellere po-
 tuimus. Nauta se videns inferiorē (magna enim istic la-
 niczeri gaudent libertate) vela fecit. Sed cum animad-
 uertissem, vtrinq; illos hostilia meditari, ne contentio re-
 crudesceret, pacem inter eos conciliare sum aggressus: à
 qua cum, vterque initio vehementer abhorreret, tandem
 circa noctis medium vix inuicem sunt reconciliati. Res
erat visu periucunda, cum vterq; more suo imprecatio-
nes faceret, quod ex toto corde, offensas alteri condona-
rit. Mira fuit vultus & frontis mutatio, antequam in gra-
 tiam redirent. Antequam Cypro discessissem, illud obser-
 uauī, magnam hīc vim lini Gossipini vel Xylini (vulgò
 Bombacem vocant) passim conseminari: vnde ingentes
 annui redditus proueniunt. Siquidem naues nullas alias
 merces, præter sal, de quo antea mentionem fecimus, &
gossipium hinc auhunt: vt & illa Tornelliana, qua
 primò huc delatus appuleram, arena eiecta, per totum
 fundum gossipio onerata fuit: atq; ita Tripolim pro-
 fecta, partim panno purpureo (scarlatum vocant) di-
 uendito, partim allata pecunia, sericeas, aliasque vltra-
 marinas merces cōemptas, auexit. De ratione por-
 rò conseminandi & recolligendi gossipij, quandoqui-
 dem nonnulli scripsere, ego supersedeo: illud tamen ad-
 iungo, cum semel seminatum fuerit, in tertium vsque an-
 num fructus producit; in quorum recollectione, vbi se-
 mentis grana, quæ sunt grauiā in terram deciderint,
 absq; alia cultura, fructus emittunt, minore tamen & sen-
 sim decrescente, per annos sequentes, abundantia: donec
 quarto demum anno, seminatio noua redintegretur. An-
 notandum & hoc, obiter, quod Cyprus alba vina non pro-
 ducit; vt modo contrario, nec Hierosolyma fert rubea.
 Quod si quando in Cypro alba, Hierosolymis verò rubra
 prouenerint, id perquam exiguum est: & vix ad come-
 dendum duntaxat, non autem ad exprimendū, sunt aptæ.

Rubea

Cyprus li-
 ni gossipi-
 ni ferax.

Cl. 7. f. 11. T. 1.
 Baumw. 1.
 Tande

aus. Scdr.

Rubea tamen Cypria, & alba vina Hierosolymitana bona sunt, nisi quod adeò styptica, vt etiamsi aqua diluantur, propter astringendi vim, gutturi minùs gratam præstent potionem. Rubra dulciora, sed vehementiora sunt. Et quoniam in Cypro cellaria non habentur, adseruari ad futuram vsq; vindemiam non possent (alba, præ rubeis, naturâ suâ faciliùs & diutiùs conseruantur) nisi arte subueniatur. Quamobrem vasa, antequam mustum infundatur, gummi cuiusdam specie, quæ picem redolet, suffumigantur: vnde fit, vt odorem picis ingratum vina eiusmodi perpetuò retineant: quem tamen incolæ multum capiti prodesse affirmant, quod eo vini grauitatem retundi, illudque in suo vigore, extrà mutationem conseruari, persuasum habeant. Mihi quidem & meis, vina hæc graueolentia videbantur: odoremque illum tam acutum, magis obesse quàm prodesse capiti, crediderim. Vux Rhodiæ, quod antea innui, maiores & sapidiore sunt. An autem vina eosdè suffitus gummatos habeant, ignoro: cùm ea non degustauerim. Fructuum omnis generis Cyprus habet copiam. Melones nullibi maiores me vidisse recordor: vt in longum, ad tres ferè cubiti quadrantes excreuisse videantur. Sunt autem optimi & delicati saporis.]

5. Diem totam consumpsimus, nauigantes versùs dictum Promontorium Capo delle gatte, ventum hinc inde captando, quod nauigio huic Dzerma perquam familiare est, & celeritati eius ita percommodum, vt vel aduerso vento, non planè directè tamen, vt possit, nisi quod turbine ingruente, euerfionis periculo valde sit obnoxium. Circa Solis occasum, promontorium hoc præteriuimus, hora verò noctis secunda, rectà in Ægyptum, Damiatam versùs vela direximus, quæ ab indè octuaginta circiter miliaribus distat.

6. Manè vix Cyprum videre, meridiè verò ne vix quidem licuit intueri. Die hac & nocte ventum habuimus

T 2

propi-

*verstopfend**Vinorum
in Cypro
conditorum
ratio.**rdurchem**in Heftig Kint
minderen**schon theilf.
Räuber**hanzi**Werbilwind**Dzerma
nauigij cō
moditas*

propitium, Postridie post exortum Solis, superuenit Bonaccia, siuè omnimoda venti cessatio, ita vt necessario naus consistere debuerit. A meridie ventus inter occasum & Septemtrionem flare cœpit, qui diem & noctem insequentem durauit.

Die octaua Augusti, circa meridiem credebamus nos 8.
Ægyptum aspecturos, sed longior tamen fuit à continen-
te distantia. Duabus deindè horis post, ventus vehemen-
tior, nobis per commodus consurrexit: itaq; hora circi-
ter decima nona terram à longè vidimus: aqua etiam
Ægyptus marina turbida videbatur, ex Nili influxu, quem fluui-
Nili Ostia um turbidum, qui irrigat Ægyptum Diuina Scriptura
Ios. 13, appellat.

Hora circiter vigesima secunda ingressi sumus Ostia
Nili: (id extremum est fluuij ab ortu Solis brachium) ad
Damiata sinistram maris & fluminis habentes insignè quadrilate-
propugna- rum propugnaculum Damiatæ, turribus excelsis & mu-
culum. ro ex lapide quadrato egregiè munitum: quod ducento-
(Damiata olim rum militum præsidio antea tenebatur, tunc verò pro-
Caphtor di- pter bellum Persicum, vix viginti præsidarios habebat.
Etam tra- In ingressu Nili, ad dextram vidimus in mari aliquot na-
dit Benia- ues non adeò magnas. Nec enim maiores huc appellere
min, sed possunt, cum nullus sit portus, sed statio quædam ad tem-
que Ethy- pus, dum exorneratis illis, in fluuium securitatis causa
mologia, attrahantur. Erant sub ipsa Ciuitate tres naues Caramu-
non expli- sanæ, id est minores, prout reuera sunt dictæ.
cat.

Ciconia In Nilo nauigantes, ad ripas ingentem vim ciconia-
Nili. rum vidimus, quæ ex nostris partibus eò conuolant,
sub hoc ipsum tempus anni, nempe Mense Augusto; quo
Nilus exundat, & recedens, passim per campos, ex pu-
trefactione, maximam serpentum copiam, ad earum
victum, relinquit. *Anates vi-* Anatum viridum & punicearum,
rides. pedibus oblongis insistentium, quarum vnâ Episco-
pus ille in Ioppen, vt diximus, mihi donauerat: maximus
itidem ab ripas numerus. Ad leuam horti plurimi,
fructuum

von der
Nilmündung
nach
Kairo
S. 148-
153

purpurn

fructuum feracissimi præsertim orizæ, cuius isthic ma- Orizæ
xima feritur copia, ad margines amnis, ubi per brachia
sefe in mare exonerat. Propugnaculum vno à Ci-
uitate distat milliari, cuius quarta parte peracta, vidi-
mus equos marinos quattuor in flumine, vris nostra- Aenoroko
tibus forma, pilo, & magnitudine persimiles, nisi quod Equi mæ
cornibus carent: orizæ magna inferunt damna: vn- rmi.
dè fossis altioribus horti præcinguntur, nam cum pe-
des depressiores hæc habeant animalia, aggeres conscen-
dere non possunt. in hohi inke
Test
Hominem in hortis repertum, fa-
cilè morfu conficiunt. Explosimus in eos aliquot lon-
giores bombardas, sed an aliquem interfecerimus, in-
certum, cum animalia sint magna & robusta, quæ non
nisi valido maioris alicuius tormenti ictu confici pos-
sint. Nonnulli equos hosce marinos, dici volunt,
Odontotyrānos, quasi dente sæuientes Græci Amphibia Odontoty
vocant, nempè animalia, quæ partim in aquis, partim in rāni, Græ
terra viuunt. Scribit Cedrenus, animal hoc tantæ magni- ci vocant
tudinis esse, vt elephantem deuorare possit. Sed id parū AMPHI
verisimile videtur. Nam licet vnus præ reliquis magni- BIA.
tudinem admirarentur incolæ, qui nobiscum eadem
Dzerna vehabantur, maior tamē Elephante non fuit, nisi
quod longitudine illi adæquatur. Cayri cum essem, allatū
fuit vnus equi marini, non procul indè interfecti, ingens
& visu cumprimis horridū caput; cuius faucibus diductis,
hiatus ad vnus & dimidiū cubiti magnitudinem patebat.
Vndè dentes notabili itidē magnitudine prominebant.

Hora vigesima tertia peruenimus Damiatam, olim Damiatæ
Pelusiū, ab alijs Heliopolim dictā. Nominatur & Ostium
Pelusiacum. Ciuitas est hæc Ægypti prima, suprā Nilum
situ eleganti posita, ad dimidiū milliare in longitudinem
exporrecta. Quoniā hora tardior erat, constitimus vbi ve-
ctigal deponitur, cuius ludæi curam gerunt: statimq; te-
lonearius ad nos accurrit, & cum nos mercatores existi-
maret (pro quibus etiā nos gerebamus propter maiorem
securitatem, cum negotiatores à quibus ampla vectigalia.

Turcarum Cæsari dependuntur, tutiores in Ægypto esse soleant) nobiscum in eadem Dzerma noctem duxit.

Manè sarcinæ nostræ excutiebantur, in quibus cum 9. nihil mercium esset, diximus eas nos in Cayro habere, quò contenderemus. Sic dimissi, in terram descendimus, & Viceconsulem Venetum, qui erat Thomas Candidota Græcus, accessimus. Diem totam in perlustranda ciuitate consumpsimus: sed ex antiquitatibus nihil visu dignum occurrebat. Conduximus deindè minorem aliam nauem Dzermam, Cayrum vsq;: in quam etiam paulò antè vesperam, res nostras intulimus, ibidemq; dormiuimus, & propter maiorem in Nilo securitatem, duos Ianiceros nobis adiunximus.

Sole iam satis exorto, aduerso flumine, nauigare cœ- 10. pimus. Quoniam autem circa hoc tempus, Caurus Italicè Maestro, flare plerumq; solet, & Nilus à meridie labitur, velo expanso prosperè nauigabamus, nisi quòd in reflexu fluminis in terram exponebamur, vbi nautæ funibus nauem aliquamdiù trahebant. Antè meridiem præ-

Ferchin.

terijmus ad leuam, Ferchin ciuitatem cum primis amplam: pro nocte verò venimus ad oppidum quoddam, (relieta ad dexteram magna ciuitate Serbin) ibidemq; quòd iam Sol ad occasum vergeret, quieuius: vbi dili-

*Clibani,
pulos Gal-
lmaceos
producen-
tes,*

genter inspeximus fornaces seu clibanos, in quibus artificiosè pulli gallinarij excluduntur. Sunt autem ex stramine forma rotunda contexti, & argilla vndiq; oblitæ, in superiore parte fenestram paruum rotundam habentes, ne solis radij per directum, oua intus posita offendere possint, quæ facillè cocta redderentur: quandoquidem à sole tantum caloris terra concipit, vt in meridie vix aliquis, vnus Orationis Dñicæ recitata interuallo, calceis, licet indutus, terræ ardorem sustinere, illi insistendo, valeat. Incolæ tamen, nudis pedibus incedunt, & à teneris asueti, ita plantas callo obductas habent, vt quod experti sumus, ictum mallei non magis sentiant, quàm equi, cum illis so-

*Calores
Ægypti.*

*Bartholomæus
Stren*

illis soleæ applicantur: adeò vi solis plantam habent induratum. Fornaces istæ ostiolum habent à meridie, à septentrione foramen, per quod fimo bouum vel bubulorum, fornax pro nocte calefit, ne oua lædantur à frigore. Interdiu sol per limum temperatum calorem clibano suppeditat, in cuius pavimento, oua distinctè collocantur, ne vnum aliud attingat: atq; ita facili negotio, absq; gallinarum incubatione, pulli celerius excluduntur. In omnibus oppidis & pagis, eiusmodi fornaces colonorum ædibus sunt adiunctæ, quarum nonnullæ ea sunt magnitudine, vt tria millia ouorum commodè capere possint.

Et quoniam de æstu Ægypti mentio incidit, quàm cum intensus ille sit, vel hinc nō obscure potest intelligi, quod cum Damiatâ soluissemus, & studiosè contemplaremur loca arenosa, (nam vltra decem & amplius à mari miliaria, & per totam ferè Ægyptum, inter villas & hortos, & in ipsis pagis, fundus totus arenosus est, qualem Dactyliferæ arbores plurimùm amant) videbantur nobis aquæ cuiusdam ardentis speciè præbere, & adeò resplendere, vt materia vitri in fornace accensa, oculorum aciem perstringere solet. Credebamus initio, lacus aliquos ardere: cumq; arena solibus excocta valdè sit leuis & fluida, ad quemcunq; leuioris venti afflatum, ita commouetur, vt quasi fluctus quidam ardentium vndarum, à longè intuentibus, exsurgere videantur.

Ad oppidum igitur prædictum consistentes, vt Damiatâ, & ab ipso nauarcho præmoniti fuimus, tota nocte excubias agere coacti sumus. Ægyptij namq; non tantum in terris furantur, sed cum sint vrinatores perfectissimi, etiam sub aquis latitantes, & ad Dzermam peruenientes, quicquid arripuerint, in aquam pertrahunt, & auferunt. Non infrequenter accidit, quod hominem in sponda naus cubantem, arripuerunt, & demersum, vita simul & vestibis spoliârunt. Quod si plures latrones vniti fuerint, in

Dünger
Büffel, Hirsch
antelope
Estrich

c 1

fehlt

im

poln.

Tauher

Ægyptij
primatores
nauigantes
depredantur.

Bahre Gestell

Talcha
prædonum
oppidum.

Piscatores
demersi
manu pi-
scis capi-
entes.

Pisces Ni-
lotici sapi-
di sed insa-
lubres.
Aqua Ni-
lotica salu-
bris.

rint, in Dzermas insiliunt, & dormientes interimunt, quod paulò antè nostrum aduentum euenit, cùm quatuor Galli negotiatores eò modò interierunt, qui Cayro Alexandriam nauigabant. Quamobrem ne quid simile nobis quoq; accideret, tota nocte vigilantes, & bombardas in promptu habentes, in fluuium prospectabamus: quod & ipse Nauarchus diligenter præstitit. Post noctem mediam loco mouimus; circà meridiem verò, præterui-
mus ad leuam oppidum Talcha, quod inter fossas variè deductas collocatum, à latronibus tantùm & deprædatoribus incolitur, qui nocte per flumen, & quocunq; in loco possunt, exercent latrocinia: cumq; assiduè hinc inde mercatores commeent, in tanta hominum multitudine, quanta per totam Ægyptum latissimè diffunditur, difficilè periculum potest euitari. Nam per omnia Nili brachia, ab vtraque ripa, per campos, ingens hominum, gregum, bubalorum, bouum, ouium, caprarum, & vaccarum, multitudo ubiq; conspicitur; quò fit vt prætereuntes in laqueos facilè incurrant. Hæc eadem die, vidimus ad centum piscatores, qui in aquam demersi, (quæ turbida est) manu pisces capiebant: quorum aliqui tres simul extrahebant, duos manibus, tertium ore retinentes. Pisces erant vnius cubiti longitudine, alosis seu barbochis nostris, vulgò Mientus, non absimiles. Alij salmonibus seu esocibus nostris poterant comparari. Erat & quoddam genus albi piscis magni. Pisces Nilotici sunt pingues & optimi saporis, minùs tamen salubres, eò quòd Nilus, fundum limosum non saxosum habeat, cuius nihilominùs aqua salubris est, quòd longo anfractu voluatur, nempè à Montibus Lunæ, vbi sumit exordium, vsque dum in mare influit, trecentis septuaginta duobus miliaribus, insuper per vtrumq; Tropicum: quò fit vt immensitate caloris, humiditas noxia in ea absumatur. Est autem turbida, vt suprà dictum est, sed in vase posita, per duas horas, purgatur: & si per noctem steterit, fit instar cry-

[?] pedes
in polu

Alce (in Ficus)
Barbe
Salmon. Lachs
Hecht

^{hell} star cryſtalli limpida, & potui gratiſſimā. Nili naturam & eius admiranda, quandoquidem ſcriptores multi perſequuntur, ad eos lectorem remitto, attingens ea tantum obiter, quæ ipſemet vidi. Piſcatores quoties reſpirare volunt, caput ex aquis non proferunt; ſed ore diducto, ha-^{aus einander ziehen} litum emittunt. Certum eſt, illos per totam diem in aquis poſſe deliteſcere, & ubi ad ſummitatem aquæ enatauerint, capite non prolato, reſpirare: quos cum ſub aquis natantes conſpexiſſemus, iuſſit nauarchus bombardas explodere, ne Dzerma ſubnatando euerterent. Circa ſolis occaſum præteriuimus ad dextram ciuitatem Abu-^{Abuzyr} zyr, elegantem, & ſitu longiore conſpicuam. Iactis an-^{Ægypti} choris, nocte in medio fluminis conſtitimus. Nam ad^{Ciuitas} ripas accedere minus eſt tutum: immo & vrinatores ſam ad nos collimabant; ſed vt nos vigilare animadu-^{auf jemanden zielen} terunt, nihil attentarunt.

12. Die tota, proſpera ſumus vſi navigatione: Poſt occaſum ſolis pyrata ſcapa in nos incurſionem fecerunt, & iaculum intorſerunt, quod propè Ianiczerum concidit. Sed cum bombardas aliquot exploſiſſemus, profugerunt. Nocte inſequenti conabantur nos vrinatores adori, ſed ubi nos, ſclopetis oblongis, quæ maximè timent, armatos, vigilare compererunt, ab incepto deſtiterunt.

- 13-14. Quoniā ſecundus ventus afflabat, hora vigesima conſpeximus Pyramides Cayri, quæ licet vltra ciuitatem ſint poſitæ, propter montes tamen & operis ſublimitatem, prius quàm Vrbs ipſa aſpectui occurrūt. Apparebat & arx ipſa, in monte quoq; poſita. Iamq; è brachijs, in ipſum fluuium Nilum ingreſſi ſumus, qui tanta eſt latitudine, quantam apud Linczium Aſtriæ Ciuitatem, ſi duplicaretur, Danubius efficeret. Quattuor autē circiter milliari-^{Nil ſatien} bus à Cayro, Nil' vnico alueo præterlabitur, poſteà verò^{do.} biſfariā diuiditur, & famoſum illud Δ efficit: quinq; dein-^{der Stadt} de milliari-^{S. 153-10-} bus inferiùs, ipſius Deltæ pars vna in quattuor, ^{Nili Delt} altera in tria brachia diuiditur, quibus deindē in mare ſe-^{ta,}

Bulhach
Civitas.
Cayro ad-
iacet.

se exonerat. Hora vigesima tertia tandem peruenimus ad Bulhach, octuaginta à Damiatà milliarib⁹, vbi è Dzerma in terram iam descenditur. Quoniam autè Vrbs hæc ipsi Cayro adiacet, operæpretium est, quanta sit eius amplitudo, breuiter attingere. Affirmatur nō solū à Turcis, sed ab ipsis quoque Europæis negotiatoribus, qui hîc commorantur, quòd singulis diebus, intrà viginē quatuor horas, in portu hoc, vltra decem & aliquot hominum millia hinc indè commeant: quorum nonnulli intrant, nonnulli egrediuntur: quodq; per dies singulos tria millia Dzermarum præternauigant: quarum plurimæ sexcentorum doliorum sunt capaces. Ex antiqua quoque Cayro, superius posita (de qua paulò post) superueniunt eiusdem generis plurima nauigia, quæ ex regionibus Sait, & peramplis Præsbyteri Ioannis ditionibus triticū, Cynocephalos, Simias, psyttacos, diuersa autē cæterorumq; animalium genera, & merces varias deferunt. Nam quæ Mauros vendibiles portant, è Barbaria Rosetum, indè per Nilum Cayrum deuehuntur: & postea ad Bulhach exponuntur: quò cum tardius peruenissemus, in Dzerma noctem duximus, vidimusq; vix completo dimidiæ horæ spatio, vltra decem naues aduentantes, & recedentes.

CAYRVS

Manè cum è naui in terram cum duobus meis descendi- 14.
dissem (reliquos enim in Dzerma dum hospitium inueniremus, manere iussi) statim duo Turcæ vnumquemq; nostrum arripuerunt, vt nobis vincula iniicerent: diligenterq; scrutabantur, num aliquid reconditarum mercium in sinu vel alibi haberemus, existimantes nos Gallos esse negotiatores, à quibus, vt nobis Turcæ ipsimet referebant, sæpenuerò decipiuntur. Cumque nihil nos habere eiusmodi comperissent, liberè nos abire permiserunt. Interea dum nobiscum Polonicè colloqueremur, Iudæus telonei præfectus (cuius iussu nos Turcæ corripuerant) cum idioma nostrum intellexisset, vt longius etiā à nobis Turcæ recederent, iniunxit, dicens se quoq; popula-

popularem nostrum esse, ex Chelmenſi Ruſſiæ ciuitate oriundum. Orauit ſibi ignoſci, quòd nos parùm ciuili- ter ſalutaſſet. Officia ſua prolixè nobis detulit, & ſæpiùs nos, quamdiu in Cayro verſabamur, humaniter viſitauit. Conſcendiſ deindè aſinis, inter hortos, proſecti ſumus in ciuitatem, ad domum Conſulis Veneti Georgij Emo, cui indicaui- mus, nos peregrè veniſſe, petiui- muſq; vt in hoſpitio conducendo, nos opera ſua vellet adiutos. Ob- tulit ſe nobis humaniter, & Miſſæ ſacrum vnâ cum eo au- diui- mus: & quoniam non ita pridem eò aduenerat, non- dumq; loci rationes planè exploratas haberet, conſuluit, vt Galliæ Conſulem Paulum Marianum, qui itidem Ve- netus erat, adiremus. Hic quoniam viginti & aliquot an- nos in ea vrbe poſuerat, magnum rerum, & Turcicæ Arabicæq; linguæ vſum fuit aſſequutus. Reperimus ibidem in eius domo, duos Societatis I E S V Patres, Io- annem Baptiſtam Elianum, qui (vt antea meminimus) ſacras veſtes attulerat Maronitis Damascum, & Patri- archæ in monte Libano, à Gregorio XIII. Pont. Max. tranſmiſſas, & Franciſcum Saſſum, qui quo tempore nos Venetijs ſoluebamur, Alexandriam nauigaturus, ab eodem Gregorio Pontifice mittebatur. Aderant etiam & tres Monachi inſtituti S. Franciſci, quòd in ædibus Conſulis huius Capella Catholicorum habere- tur. Marianus igitur prædictus, in altera domo ſua, quam è regione dicti Veneti Conſulis habuit, nobis habitationem conceſſit, in quam diuertimus, vnâ cum alijs noſtris è Dzerma euocatis. Aggreſſi deindè ſu- mus perluiſtrare ciuitatem, quæ quàm ſit ampla & po- puloſa, ille tantùm poterit iudicare, qui ſuis eam oculis inſpexerit. Meo ſanè iudicio, triplo magnitudinem Lu- tetiæ Pariſiorum in Gallijs excedit: non eam tamen ele- gantiam in ordine & ædificijs habet. Nam noua tantùm Cayrus muro præcingitur, Vrbs autem vetus & Bu- lach ambitu murorum caret. Noua ciuitas habet multa, & magnis

Mercato-
res Cayri
diuites.

& magnis sumptibus erecta antiquitus palatia, recentio-
ra verò moderni quoq; mercatores Æthyopes nō mino-
re sumptu & elegantia ædificant: quorum vnum insigne
vidimus, quod licet nondum sit absolutum, trecentis ta-
men Ducatorum millibus constare perhibetur. Mercator
eius Dominus bombycina tantum interula indutus,
tyara tectus, incedebat, vix calceos habens: quo habitu si-
militer & alij diuites Æthyopum mercatores vtuntur.
In Ægypto, Turcæ vel Magistratu perfunguntur, vel
milites sunt. Ægyptij incolæ vel agros colunt, vel
Oeconomiam domesticam exercent: Arabes ex latroci-
nijs viuunt. Æthyopes ferè mercatores sunt, vt & reli-
quum in Ciuitate vulgus.

habe-
Baum-
wille

scidones
Untergerant

Ædium
Cayri nu-
merus.
Moscheæ.

Multi Europæi negotiatores Itali & Galli, qui à vi-
ginti & amplius annis hanc urbem incolunt, pro certo
affirmant, quod nos numerare non potuimus, nouæ Ci-
uitatis ambitu, triginta priuatarum ædium millia conti-
neri. Adiunctis verò suburbijis, veteri Ciuitate, & Bul-
lach, minoribus etiam ædiculis, quorum magnus est nu-
merus, ad summam ducentorum millium ascendere.
Platearum sunt millia sedecim. Fana seu elegantiores Mo-
scheæ, quæ turres habent adiunctas, (absq; ijs quæ turri-
bus & tectis carent, quorum non paruus etiam est nume-
rus) sunt sex millia octingentæ. In vno suburbio, quod
sub arce ad orientem positum est, sunt Moscheæ mille &
ducentæ. In alio meridiem versùs, septingentæ. Inter
eas maior earum numerus recensetur, quas in vsum se-
pulturæ, principes eius regionis viri, fabricauerant: qua-
rum tamen præcipuæ à Christianis constructæ memo-
rantur, antequàm regnum hoc in impias Saracenorum
manus deuenisset.

57 fehlt
im Fol.

Mercato-
res Æthyo-
pia Cayri
diuites.

De vitæ suæ ratione Mercator is, cuius tam sum-
ptuosum palatium mirabamur, nobis per Interpretem
retulit, quod vxores albas habeat duodecim, Æthyopis-
sas verò decem octo, quarum vnamquamq; in separato
cubicu-

quod in ungari &

2 V

cubiculo afferuat, ipsemet claves ab eisdem retinens.

Nam si eas congregari contingeret, inuicem sese suffocarent. Cibus illis per fenestram submittitur. Cum ad aliquam ingreditur, diligenter post se ostium claudit, ne cæteræ intus penetrare possint, quæ eum proculdubio opprimerent, manusq; sibi mutuas inferrent. Indè facile colligere licet, quàm misera sit paganorum istorum conditio, quos Deus ob peccatum tanta cæcitate percussit, ut non minùs sibi à semetipsis, quàm à brutis animalibus metuant. Cum diceremus eum hac ratione, in maximo periculo perpetuò versari, respondit, ita quidem esse; proptereaquæ illas in diligenti custodia se asseruare: quas tamen omnes si vellet, interficere posset, cum eius sint propriæ, nempe ipsius pecunia cõemptæ. Licitum autem esse, cuiuslibet, re precio compacta, uti prout voluerit. Multa sunt alia turpia & enormia, quemadmodum emptis hisce mancipijs abutuntur, quæ pijs auribus parcendo, reticere præstat.

□ Illud quoque mirabile, nec prætermittendum, quanta sit inter ipsos consanguineos diffidentia. Cum mercator prædictus palatium suum ostendendo, nobiscum esset, seruus eius Æthyops, nunciauit filium eius natu maiorem aduenisse. Egressus itaque nobiscum ad propylæum, filio in impluuiio stante, sic vnâ colloquebantur. Dixitque nobis, filium ad se nunquam intromittere, sed eo modo cum illo colloqui solitum. Quærebamus quam id de causa faceret. Non, fido, inquit, illi. Posset enim me interficere. Sed & ipse mecum ita agit. Cum alio quoque eundem modum colloquendi seruo. Nam cum vterque vxores & liberos habeat, non me illis committo. Tertius minor natu filius ad eum ingrediendi facultatem habebat: neque tamen in iisdem secum ædibus habitabat. Filius hic senior, qui ad eum venerat, triginta circiter annos habebat. Illud passim apud Æthyopes obseruatur, vt etiam si

maximè inuicem sanguine sint coniuncti, alter tamen ab altero sibi caueat. Quamobrem in plateis plerumque vnâ colloquuntur: raroque ad ædes alter alterum admittit, nisi diligenti adhibita custodia. Mercator hic tres tantum seruos domi habebat, qui ibidem dormiebant noctu: quos nihilominus in conclauis dormituros, prius occludebat, timens ab eis interfici. Manè verò tres artifices veniebant, qui operas in palatio ædificando illi præstabant.

Bassa Aegypti
Imbraimus.

Bassa toti Regno Aegypti præest. Meo tempore fuit Imbraim: quem Turcarum Imperator ad triennium eò miserat, vt dotem pro filia, quam eidem desponsauerat, colligeret, vt vndecunque posset corraderet, demptis redditibus officio annexis, qui victum illi, ex ordinarijs hortorum obuentioibus, potissimum suppeditabant. Habebat tum is, equites mille, pedites itidem mille. Quandoque maximâ pompâ, cum copiosissimo comitatu, per ciuitatem proficiscens, se spectandum exhibebat. Causios trecentos, propter negotia & missiones necessarias, sibi habuit adiunctos, Sendgiacos verò viginti quattuor, qui administrandæ ciuitati præficiiebantur, quæ in viginti quattuor itidem regiones est distributa.

Arabum
in Cayri
incurso-
res.

Custodia
militaris
Cayri.

Quoniam autem nocte dieque circa ciuitatem custodia est vndique posita, propter incursiones Arabum, qui etiam me præsentem quater ad ipsam ciuitatis portam penetrârunt, (vnde magna fuit in Vrbe trepidatio) & pluribus Turcarum cæsis incolumes recesserunt; ideo ad repellendos eorum conatus, antea sex milia equitum totidemque peditum continuo alebantur. Sed propter expeditionem Persicam tria ex equitatu, totidemque ex peditatu milia fuerunt adempta. Equites habent tres Capitaneos, quorum vnus

vnus mille præest hastatis: alter totidem sibi subiectos habet Cercassios (quos reliquias Christianorum, qui quondam Ægyptum incolebant, fuisse memorant, nunc omnes sunt Machometani). Tertius mille itidem Turcas, leuioris tamen armaturæ, in sua habet potestate. Ad eundem modum ordines suos habet compositos peditatus quoq;: qui totus è Ianiczeris constat. Singulis diebus Veneris aliquot Turcarum centena in campum propè Nilū prodeunt: vbi exercitia militaria faciunt, arundines breuiiores in se mutuò proijcientes, adeò tamen temerè & confusè, vt semper in eiusmodi certaminibus, vnus aut alter, vel ex militibus, vel ex spectatoribus ipsis intereat. Equis enim ad cursum ita frenos relaxant, vt eos deinceps retinere non valeant; atq; ita collapsi miserè colliduntur.

Cercassii
Christianorum
reli-
quia.

Iudæorum ingens est hîc numerus: à quibus in capita singula, census dependitur. Dicebatur meo tempore, mulieribus & pueris quoque recensitis, eorum ad vnum millionem, & sexcenta insuper millia numerum ascendisse: quòd idem ille Iudæus teloneo præfidens nobis retulit. Ex vulgo ad septem miliones recensiti feruntur, Affan Bassæ tempore; qui certum incolarum numerum nosse cupiebat. Sed is propter assiduas mutationes, vix iniri potuit.

Iudæorum
Cayri mul-
tudo.

In tanta hominum multitudine, vix tertia pars est reliqua, quæ visum integrum habeat. Omnes ex oculis passim laborant, propter esum fructuum, quibus vulgus promiscuè viuit, aquæ potu superaddito. Ad hæc cum regio sit calidissima, cydarim nihilominus in capite deferunt, quod integumentum graue satis est: vnde è sudore oculorum inflammatio provenit: quam platearū puluis, quæ lapidibus strætæ non sunt, vehementer adauget. Octo millia camelorum, aquam è Nilo ostiatim deferunt, duobus vtribus coriaceis, quorum quilibet

Oculus ci-
uitas Cay-
ri imitatur.

Aque ven-
nalis Cay-
ri ratio.

vnus Turcus

Flute sedem

[] felle
in polu

quilibet dolium nostrum commune capit, ad vtrumque
 latus appensis. Hæc aqua diuenditur à portitoribus, qui
 eo nomine Bassæ vectigal pendunt: quicquid superfue-
 rit per plateas ob sedandum puluerem spargunt. Sunt
 & plures alij cameli, vtpotè Sendgiacorū, Czaufforum, &
 mercatorum à quibus nihil pēditur, quorum numerus
 ad octo millia ascendit. Præterea sunt & baiuli, qui in
 pellibus hircinis aquam venalem in dorso deferunt, ali-
 quid etiam Bassæ contribuentes. Horum ad triginta
 millia esse perhibentur. Illud quoque cum primis est ad-
 mirandum (vnde magnitudo vrbis perpendi potest)
 quod cum Nilus exundat, & quattuor vel quinque canali-
 bus per ciuitatem fertur, ac cisternas omnes copiose im-
 plet, camelorum nihilominus & hominum aquam defe-
 rentium non minuitur numerus: dicuntque, ea ratione licet
 aliquantum ex redditibus Bassæ imminuatur, vix tamen
 damnum ad dimidiam vel etiam tertiam partem ascen-
 dit. Culinarum publicarum sunt ad viginti millia. Nam
 locupletiores tantum, & digniores domi cibum procu-
 rant, vulgus è culinis viuit, in quibus maxima copia car-
 nis, agninae præsertim, pullorum, anserum, maximè verò
 orizæ, & pastillorum in oleo frixorū venalis exponitur.

Culinarū
 publicarū
 Cayri nu-
 merns.

victus Cay-
 ri abun-
 dantia.

Pestis Cay-
 ri.

Rerum ad victum pertinentium magna est abun-
 dantia. Bouillæ carnis, grati saporis, copia. Agninae in-
 gens vis. Anserum itidem & pullorum gallinaceorum
 infinitus numerus, qui arte, prout dictum est superius, in
 fornaculis exclusi proueniunt. Vinum Ægyptus non ha-
 bet, in cuius planitie, propter exundationem Nili, vineæ
 plantari non possunt. Colles autem vel montes nulli
 sunt. Vnam tantum vineam cuiusdam Christiani, Nata-
 ream (de qua inferius) proficiscens vidi. Quamobrem
 Christiani vt plurimum vino Cretico vtuntur. Consu-
 les tamen Europæi, ex Italia vinum sibi adferri curant.
 Quoniam autem nonnulli tradunt (quod etiam ad fre-
 quentiam ciuitatis pertinet) tempore pestis intrà vigin-
 ti quattuor

Lastträger
 von Borkshant

poln.
 anders
 [?] feld
 in leb

Brüder
 Horen

Rindfleisch
 poln.
 Hammel

ti quattuor horas, hîc viginti hominum millia occubu-
 iſſe, narrauit nobis mercator Venetus Ioannes Leonar-
 dus, qui iam vigefimum quintum annum hîc agebat,
 quod ipſius tempore tanta peſtis per duas hebdomadas
 hîc graſſabatur, vt non modò hunc prædictum, ſed ma-
 iorem etiam in diès ſingulos, viginti quattuor horarum
 ſpacio, hominum numerum abſumpſerit. Neq; id adeò
 mirum, quandoquidem Turcæ à peſtifera contagione
 ſibi præcauere non ſolent, afferentes, id neceſſariò fieri,
 Diuinæq; vindictæ morem gerendum, quæ cuiuſcunq; *Turcæ pe-*
 deſtinato, eueniat neceſſe eſt. Itaque Chriſtianos irri- *ſilentiam*
 dent, qui tanquam Diuinæ ordinationi reſiſtentes, luem *non fugi-*
 peſtiferam, fugiendo declinare nituntur [irrito ſæpiùs *unt.*
 conatu]. Defunctos, non vt Chriſtiani pedibus, ſed capi-
 te obuertos, ex ædibus efferunt. Illud etiam notandum
 ferè ſeptenis quibuſq; annis in Ægypto peſtem variare, *Peſtis in*
 quæ in tertium annum plerinq; durat hoc modo. Pri- *Ægypto*
 mò anno leuiter inchoatur, cùm ſol libram ingreditur. *ſeptimo*
 Maximè autem ſæuit in Menſe Decembri, Ianuario, Fe- *quoq; an-*
 bruario, & Martio, quo tempore calores ſunt remiſſio- *no graſſa-*
 res: vbi verò inualuerint, cùm ſol anno inſequenti in *tur.*
 Leonem ingreditur, ſtatim ceſſat peſtis, & quidem ita, *„*
 vt ſi quis apoſtoma peſtiferum intus habuerit, & ad ho- *„*
 ram prædictam ingreſſus præſati Signi cæleſtis ſuperui- *„*
 xerit, omne periculum euadat: quæ res magnam ſanè ha- *„*
 bet admirationem. Quamobrem ſub illud ipſum tem- *Calores in*
 pus mercatores noſtri è ſeceſſu redeunt, & ædes apertas *Ægypto*
 habent. Quomodomodum enim apud nos frigora, ita *peſtem pro-*
 hîc calores peſtem proſtigant: duobuſq; menſibus ſecu- *ſtigant.*
 rè viuunt. Poſteaquam verò Sol libram fuerit ingreſſus, *„*
 rurfus ſenſim peſtis inchoatur, & durat, prout ſuperiùs *„*
 dictum eſt, ad Solis in leonem ingreſſum; non tamen *„*
 adeò violenter ſæuit. Tertiò eandem rationem ſeruat,
 niſi quòd de acerbitate magis etiam ac magis remittit.
 Poſteà ſi contagio non fuerit alicundè illata, quattuor
 X anni

Geſchichte

[7] ſeſſe
im pol

anni subsequentes à peste sunt immunes. quandoque tamen longiores fiunt induciæ. Sed plerunque septennio malum recurrit: qua quidem in re singularem etiam Dei benignitatem intueri & celebrare licet, qui longè minoribus flagellis Christianos, quàm paganos, castigare & affligere solet.]

[] *fehlt
im pol.*

*Exunda-
tio Nili*

Quoniam autem multi multa de Regno hoc, & exundatione Nili memoriæ prodiderunt, visum est & mihi, qui sub illud ipsum tempus ibidem præsens interfui, nonnulla breuiter attingere, quæ ipsemet vidi, & quæ à Christianis isthinc commorantibus accepi.

Conducto minore nauigio in Bulhach, aduerso flumine, ad vnum milliare, cum mercatoribus locorum peritis, nauigauimus versùs Urbem antiquam. Inter quam & Insulam Mulchias, vbi Bassa ipsemet, de quo paulò post, habitat, nobiliora solent edi spectacula. Ciuitas hæc vetus, ripæ Nili adiacet, quandò is exundat; cæterùm cum proprio continetur alueo, ad iactum vnius sagittæ ab amne distat. Nilus itaque non casu & fortuitò, quod multi opinantur, per campos exundat; sed per fossas artificiosè deductas, intrà aggeres industria paratos diffunditur, & arua humectat: quod hoc ipso tempore maximè videre licuit. Sed & ex ipso villarum situ, quarum in territorio Delta, demptis oppidis, ad viginti millia esse feruntur, non difficulter intelligi potest.

*18. 16.
B, der
Nil
J. 162-167*

*Delta Ni-
li.*

Delta autem vocatur locus, vbi primùm bifariam Nilus finditur, quattuor infra Cayrum miliaribus: deindè, cuius meminimus superius, vna eius pars, in quattuor, altera, in tria brachia diuiditur, & ita septem ostijs in mare influit: cuius vltima pars ab ortu solis, propè Damiatā exoneratur, per quā nauigabamus; altera ad occasum sub Rosseto, quod antiqui Canopicū ostiū appellant, & viginti quinq; miliarib; à Damiatā distare volūt.

*Canopicū
Nili ostiū.*

Damiata

Damiata verò à Cayro octuaginta, Cayrus à Rosseto sexaginta & aliquot abest milliaribus. Omnem hunc tractum Delta nominant. Circa duo brachia hæc, per quorum vnum aduerso flumine Damiatam, per alterum secundo amne Rossetum versùs nauigabam, tanta est ab vtrâque parte villarum multitudo, vt earum numerus iniri nulla ratione possit. A pago verò ad pagum agger protenditur, qui tempore inundationis, viam transeuntibus præbet. Porro aggeres hi, diuturnitate temporis, veluti colles quidâ à natura facti videntur, sed qui diligentius considerauerit, arte paratos faciliè animaduertet. Nam & à pago ad pagum ducunt; & pagi ipsi tumulis editioribus, ceu collibus quibusdam in gyrum formatis, incubant. Præterea prædicti aggeres ordine certo sunt dispositi. Nam cum aqua per emissaria (multi namq; aggeres hæc habent; plures tamen cum tempus adest, perfodiuntur) dimittitur, fluuius eam partem agrorum & camporum occupat, qui ad Cæsarem vel Bassam pertinent. Quibus adaquatis, alius agger perforatur: & sic deinceps per ordinem agri aquas excipiunt. Diligens autem in aggeribus hisce adhibetur custodia, ne quis eos noctu, vbi minimè deberent, aperiat. Sed & post aquæ emissionem, terra obstructis custodes apponuntur, ne furtiuè quis eodem perfodiat: vnde in aquæ impetu cohibendo, magna futura sit difficultas. Cum igitur Nilus exundat, è regione Urbis antiquæ, fit insula, quam Mulchias, vel vt alij, Mechias appellant; quæ dictiones Mensuram significant, quòd eo in loco stagnante Nilo, mensura aquæ obseruetur. Cæterum cum Nilus suo alueo continetur, ad eam insulam sicco pede perueniri potest, cum nulla sit hîc aqua, prout suprâ meminimus. In ipsa quoque Ciuitate, per Nili canales, cum aqua non exundat, equites & pedites hinc indè commeant, non minùs quàm per plateas, quæ per ciuitatem in longum protenduntur, nisi quòd profundiores sunt his, quæ aquis non alluuntur. In extre-

Meile?

Mulchias
vel Mechias
Locus, mē-
sura Nili.

vbi copiosè Nilus aquam suppeditauit, ibi leui vomere, vix ad trium digitorum profunditatem terra proscinditur. In locis editioribus, aratio perindè ac in hortis adhibetur. Horti enim arantur, & irrigantur assiduè quam ad rem boues aquam pertrahunt. Vndè bis in anno fructus proueniunt. Nam in locis tantùm montuosis, vbi Nilus non penetrat, horti conseruntur. Vndè autè boues aquam extrahunt, sunt altiores putei, è quibus aqua, rotarum ministerio tubulos habentium educta, in ligneos canales effunditur, vndè horti commodè satis adaquantur. Rotas autem ipsas boues circumagunt, quibus oculi pannis velantur, vt etiam nemine præsente, & stimulos addente, assiduè rotationis opus exercent. Stercorationis in agris vsus hîc nullus. Nam & natura sua terræ gleba pinguis est, & messe finita, ingens iumentorum multitudo per campos oberrat, eosq; fecundos reddit. Messis porro sub finem Martij inchoatur, & antè extremos Aprilis dies perficitur. Nam per Maium venti meridionales spirant, qui fruges in campis repertas, excoquerent, & planè ad nihilum redigerent. Cùm isthîc essem, ex indicio mensuræ in Mulchias, dicebatur Nilum viginti vnus cubiti altitudine exundasse: ob idq; annum insequentem fertilem futurum. Nam amne ad viginti quattuor, quinque, aut sex cubitos excrecente, nimium agros madefieri; rursum verò ad cubitos decemnouem non ascendente aquæ paucitatem accusari. Nunquam tamen minùs, quàm ad sedecim vlnas excrecit, quo casu, certissima fames exspectanda. Exundat autem semper in mense Augusto. Dies certa præscribi non potest. Sed plerumq; circa medium mensis præfati solet id fieri. Vndè autem tanta aquæ copia proueniat, compertum iam est, eam à pluuijs oriri quæ à primis Maij diebus, ad finem vsq; mensis Augusti, vltra Tropicū Cancrī perseuenerāt.

Hortorum
fructus bis
in anno
proueniūt
in Ægypto.

Messis in
Ægypto
mense Martio.
Nil ex-
crecentia
ratio.

Nilus autem à montibus Lunæ ultra æquatorem princi-
 pium ducit: qui à pluuiis huiusmodi, non à spirantibus
 Ethesiis (qui venti, maris vndas fluuiio sese exoneranti
 obuiere deberent, eundemque regredi & intumescere
 faciant: quæ omnia esse fabulosa, & contra rationē con-
 ficta facile iudicabit, qui rem subiectam oculis habuerit)
 inundationis suæ incrementa sumit. Qua de re, locorum
 illorum Cosmographi, copiosius tractant, præsertim cum
 veluti apud nos hyeme, ita in partibus illis per quattuor
 menses prædictos, propter pluuias continuas & ventos
 vehementiores, omnis nauigatio conquiescat. Dicunt
 etiam, & omnino ita se res habet, quod citius aquarum
 hoc profluvium in Ægyptum descenderet, ni magnus
 Ioannes Presbyter, per ditiones suas, quas ex hac æqua-
 toris parte possidet, illas auerteret: quas tamen nisi præ-
 dictus Abyssinorum Rex per agros suorum irrigandos
 deduceret, immensa earum vi, vniuersa Ægypti regio,
 tantam humiditatem contraheret, quod terra nullas am-
 pliùs fruges productura censeretur. Atque hinc singula-
 rem Dei prouidentiam & ordinationem considerare li-
 cet, qui ineffabili sua Sapientia vniuersas mundi partes ita
 regit & distinguit, vt quælibet earum rebus ad vitam ne-
 cessariis abundè sit instructa. Consemminatio fit plerumq;
 circa festum S. Andreæ, cum mediocriter Nilus exundat:
 sed vbi minor est aquæ alluuiò, maturior fit seminatio, ex
 qua tamen satis ampla prouenit vbertas, propter calorem
 Solis adeo intensum, vt vel circa finem Februarij messis
 institui possit: quo tempore iam prima vice, ex hortis
 fructus & olera colliguntur. Cum minus copiosè Nilus
 exundat, non omnes campi adaquantur, nec terra, quod
 satis sit, madefieri potest, quæ per æstatem adeò indura-
 tur, vt speciem petræ durissimæ repræsentet: cum verò
 aqua superabundat, tardius terræ semina committuntur,
 ne granum profundius demergatur, atque ita messis ad
 Maium mensem protrahatur, & omnia ventis meridio-
 nalibus,

Passatwinde

[] feldt
im poln
 Dei prou
 dentia cir-
 ca fertili-
 tatem pro-
 uinciat um

poln. anden

Kraut

poln. April

nalibus, vt suprà memoratum est, exsiccentur. Illud valdè mirum, quòd licet Nilus in magnam altitudinem apud Cayrum excrescat, vbi tamen eius brachia in mare influunt, ferè suis alueis solitis continetur; & si quid accrescit, id vltra vnus cubiti altitudinem non consurgit: quod tamen non nisi rarò fit, quandoquidem aqua quæ ripas supergreditur, per campos diffunditur, & in terram incumbit: vndè nulla eius, dum in mare illabitur, accessio deprehendi potest. Ad hæc, vt antè dictum est, imber hîc prouenire solet, qui agros, vbi Nilus non ascendit, competenter irrigat. Ita hîc vndique Diuinæ prouidentię dispensatio mirabilis elucet.

Totam itaq, noctem per flumen nauigando duximus, res visu dignas annotando: vbi etiam ingens hominum multitudo, die noctuque in scaphis vagabatur. Nam hoc tempore, in publica omnium lætitia, veluti quædam Liberalia, aut Nundinæ apud illos celebrantur, vbi & viliori precio omnia distrahuntur, & victus abundantia per nauiculas circumfertur.

17. Manè tertia ab ortu solis hora, denuò ad Bulhach peruenimus, & scapha egressi, conscensis asinis Ciuitatem ingressi sumus.

18. Summo manè, vna antè diem hora ex hospitio egressi, ad Ciuitatem veterem venimus, quæ à noua, quarta milliaris parte, inter hortos semper eundo, distat. Duabus verò horis post exortum solis, traiecto Nilo, quinta milliaris parte peracta, rectà ad Pyramides peruenimus. de quibus quoniam ab auctoribus multa produntur, ego quæ ipsemet coràm vidi, breuiter hîc annotabo. Constat omnium testimonio, Memphim ciuitatem sacris & prophanis litteris celebratam, hîc olim fuisse: nunc præter exiguas quasdam, versùs meridiem ruinas, eius nulla apparent vestigia. Steriles arenæ omnia cooperiunt. Pyramides tamen decem-septem adhuc integræ conspiciuntur: quarum duæ sunt maiores, & tertia à Rhodope meretrice constructa.

Plinius

1. dii Pyra-
miden
S. 167-172

J. h. 74 Miles
Pyramides
Memphitica.

Memphim
Mentem

id

Plinius lib. 36. Cap. 12. formam & architecturam eius describit. Est in primis elegans, vix tamen sexaginta vel septuaginta cubitorum habet altitudinē. Hæ tres Pyramides sunt planè integræ, & inter miracula mundi cōnume-
rantur. Duæ maiores stupenda & incredibili sunt magnitudine; altera tamē excellit, quæ tam in altitudine quàm in latitudine & longitudine, trecentos habere cubitos dicitur. Intrinsecus habet artificiosos & peramplos gradus; quibus æquè vt extrinsecus, ad ipsam vsq; summitem ascenditur. Habet & concamerationes, quarum duæ maiores, vna super alteram erecta, quæ sepulchra Regum Ægypti continebant. In inferiore exstat etiam hodiè sepulchrum satis magnum, in quo corpus aliquod fuit repositum. Porro à quibus Regibus, quanto sumptu, quouē modo vel artificio, & num à ludæis, in Ægyptiaca seruitute constitutis, (quod omnibus ferè auctoribus placet) Pyramidum hæc moles fuerint excitatæ; vel num ijdem Hebræi aggeres & fossas, quibus Nilus deducitur (apparet enim non natura, sed arte facta esse omnia) perfecerint. Historicis qui plenius hæc pertractant, iudicandum relinquo. Illud mirari magnoperè conuenit, cum dictæ Pyramides, in sublimi monte qui totus è viuo saxo constat, sint erectæ, quantum tamen è lapidum genere colligitur, apparet eas non ex eiusdem rupis lapidibus esse concinnatas: nec facile vestigari potest, vndè aut qua ratione tanta lapidum congeries eò comportari potuerit, quandoquidem etiam Nilo exundante, tribus milliaris partibus, à fabrica remotus procurrit. Sed nec illud penetrari potest, cum quilibet lapidum tres cubitos longus & latus, altus vero plùs quàm vno sit & semisse, quo labore & artificio, in tam altum montem pertrahi, & summitate collocari potuerit. Maxima omnium Pyramis ex lapidibus eiusmodi sectis & quadratis, in formam montis cuiusdam naturalis singulari quodam artificio est fabricata: & licet quadrangularem

Pyrami-
des operis
Iudæorum
excitatæ.

haben
anders.

Gewölbe

111

Gebäude

gulari figura ab ima parte sensim in cacumen confurgat, tamen lapides isti quadrati, ita inæquali ordine compo-
 ti arte mirabili videntur, vt moles tota montis à natura
 formati speciem repræsentet. Ascensus propter lapi-
 dum crassitiem grauis & laboriosus, securus tamen est:
 & licet passu conuenienti vsus fuerim, vix tamen intrà
 vnam & dimidià horam, Pyramidis summitatem ascen-
 di, vbi planities est quadrata, spaciū decem cubitorum
 in qualibet parte complectens. Ab hac maxima Pyrami-
 de ad sequentem procedendo in dextra parte sunt habita-
 tiones in saxo viuo eleganter excisæ, quarum superior
 pars, instar tabulati, quod apud nos trabibus transuersim
 appositis sustentatur, est formata, nisi quod trabes præ-
 dictæ non quadrata, sed semicirculari forma effinguntur.
 Parietes eadem quoq; similitudine exsculpti. Volunt
 nonnulli, Regum hæc conclauia fuisse, aut sacerdotum
 Ægyptiorum: quandoquidem, vt dicitur inferius, Pyra-
 mides istæ, vel familiarum, vel Parochiarum receptacu-
 la fuisse censebantur.

Secunda Pyramis paulò priore minor, ad geminum
 sagittæ iactum, ab illa distat. Ingressus interior in illam
 non patet, quem tamen occultum esse volunt. Exteriùs
 ad medium vsq; potest ad illam conscendi, cum ad eun-
 dem modum vt prior illa, lapides habeat compositos,
 nisi quod paulò planiores & minores sunt. A medio
 verò lapides ita complanati sursum ascendunt, vt vltra
 progredi sit impossibile: quod eo consilio maximè fa-
 ctum apparet.

Indè verò tertia eiusdem Pyramidis pars, vsque ad
 summitatem lapides habet, quasi neglectim & inordina-
 tè collocatos, vt in parte inferiori; ita vt nisi series illa fa-
 xorum planà, quæ ad aliquot denos cubitos eleuatur,
 impediret, conscendi eius summitas, quemadmodum
 prioris, facile posset.

*Rhodopes
Pyramis:*

*(Bellonius
Sphinx ca-
put hoc ap-
pellat. Sit
pro arbitrio
lecto-
ris.)*

*Colossi
Pharaonis*

*Memphis
urbis pri-
or magni-
tudo.*

Tertia Pyramis ad latus secundæ versûs ciuitatem, est Rhodopes illius, cuius iam meminimus, tota ex lapide dolato, vt conscendi non possit, fabricata: à qua ad ternum arcus iactum magis etiam versûs ciuitatem, est caput collo & brachijs prominens, eiusdem meretricis, septem cubitorum altitudine, habitu mirabili, ex vno viuoq; saxo exsculptum. Volunt nonnulli, quod ex illa maiore Pyramide, quam introgressi sumus, per cauernam subterraneam, in rupe excisam, quam lapidibus obrutam vidimus, angustus & occultus in caput hoc patebat aditus: atque ita indè oracula edita, vulgò gentili-um existimante, per ipsum capitis os illa proferri. Circa caput lapides aliquot sunt erecti, in quibus sacrificia quædam apponebantur. Nunc, quid fuerit, discerni non potest.

Audiui à quibusdam in Cayro, qui se vidisse id affirmabant, ego tamen non vidi, quod ad meridiem, vbi extrema pars Urbis Mempheos fuisse perhibetur, sunt duæ statuae, seu colossi viginti cubitorum altitudine; quælibet ex vno ac integro lapide, pulcherrimo artificio sculptæ: quarum vna est cuiusdam Pharaonis, altera Reginae, vxoris fortassis eius. Vtraque collapsa, integra tamen manet. A dictis colossis Pyramides hæ, quinque miliaribus nostris distant: vnde quanta fuerit urbis eius amplitudo, colligi potest, quandoquidem & ipsæ Pyramides, prout ex ruinis apparet, ultra quattuor miliaria protenduntur. Quamobrem si ab hac parte Nili tanta fuit ciuitatis magnitudo, & ipsa Cayrus, vt nunc est, ex alia parte illi fuit coniuncta (cùm à magnis Pyramidibus, quæ propius imminet ciuitati, vsque ad nouam Cayrum magnum vnum & dimidium milliare numeretur) sequitur necessariò, urbem hanc aliquot miliaria in circuitu habuisse, quam medius Nilus interfecabat. Ac veterum quidem

Behauen

*170h
Zusatz*

*[hob
curato]* quidem omnium auctoritate constat, hic omnino Mem-
phim fuisse: sed ut iam dictum est, utramque ciuita-
tem simul iunctam, quod ex ruinis non obscure li-
quet. Postea tamen Soldani Ægypti, demolita Mem-
phi, iuxta Diuinas Prophetarum prædictiones, Ezechie-
lis præsertim, in Cayro iuxta hortos palatia exædificare
ceperunt, & sensim Ciuitatem frequentem reddi-
derunt.

Sultan
Cap. 30.

*[I felix
im
poh. Tur]* [Miror vehementer Hebræum Benjamin, qui antè
quadringentos annos, multas orbis regiones peragruit,
& quæ vidit diligenter annotauit, (quamuis interdum
in ijs, quæ auditione accepit, à veritate aberret) nullam
Pyramidum huiusmodi in suo Itineratio fecisse men-
tionem, cum tamen Cayrum adierit, quam ut antiqui
modernique Iudæi solent, Misraim appellat. Adhæret
is eorum opinioni, qui Ciuitatem Balbech, ab Asmo-
deo nempe Dæmone, constructam affirmant, quod pro-
pter lapidum magnitudinem, tantas ab hominibus sub-
structiones fieri potuisse non credebant. Sed proba-
bilius longè de magica fabricatione fabulam Pyramidi-
bus hisce attribuire potuisset, quæ magnitudine la-
pidum, structuræ difficultate, & sumptuum impensa,
Balbechana ædificia longè superant. Quamuis enim
illa sint admiranda, Pyramides tamen in omnibus ma-
gis admiratione dignæ, quæ non minùs in latitudinem
& longitudinem, quàm in altitudinem etiam æquali
dimensione summo artificio sunt erectæ. Ego qui-
dem existimo, Beniaminum hunc ex industria Pyrami-
dum mentionem prætermisisse, quod, ut antè dictum est,
per Iudæorum in seruitute constitutorum operas, fuisse
suscitatas intellexisset. Hanc itaque suæ gentis igno-
miniam reticere maluit, quàm Pyramidum mentione
iniecta, per quosnam fuerint erectæ, non ponere, quan-
do quidem ab Asmodeo Balbechi fabricatam ciuitatem
affirmauit. Et reuerà in tanta mole suscitanda, apparet

*Beniamin
Hebræus
in suo Iti-
nerario
cur Pyra-
midum men-
tionem nō
facit.*

incredibili seruitute Iudæos fuisse oppressos. Facit hoc Beniaminus frequenter, ut gentis suæ, ubi sese occasio dederit, honorem impensius tueatur. Quam etiam ob causam in hoc suo Itinerario maximè gloriari videtur, quoties in aliqua ciuitate aliquem Iudæorum numerum reperit, quos etiam nominatim recenset.]

Indè ad dextram deflectentes, per quandam villam redijmus Cayrum, tribus antè vesperam horis, & trajicientes ad veterem Ciuitatem, denuò cum Consule Mariano in eius scapha per fluuium nauigabamus. Interea Sendgiacorum scaphæ frequentiores vndiq; confluebant, quòd insequenti die Bassa aggerem aperturus, & aquæ partè per ciuitatis canales emissurus esset. Quamobrem & nos cænam in ciuitate veteri sumpsimus, ibidemque pro nocte mansimus: quamuis nihil ferè quieti datum, quòd tympana, & litui vbiq; perstreperent. Hoc etenim tempore, quilibet sibi Musicos concentus aggregare studet, maximè viginti quattuor Sendgiachi: qui adhuc interdum in suis celocibus hinc indè vagabantur, quas duobus maioribus vexillis adornant, quæ vnusquisq; eorū habere debet. Vnum Otthomanicæ familiæ rubei & albi coloris, alterum ad libitum. Per spondam verò nauiculæ decem & aliquot minora vexilla collocant; & totam tela eleganti acu picta, prout tentoria varijs coloribus distincta Turcæ habere solent, cooperiunt. Ab vtraque parte nauis, pueri decem & aliquot adstant, quos militari suo cultu & armis quisq; eleganter exornat, ipse verò Sendgiacus in medio residet, ense falcato super caput appenso. Nauem plures quàm decem remiges impellunt, quam altera minor, longiori fune adligata sequitur Musicam deferens, duo videlicet tympana, cum tribus vel quattuor lituis, quos Æthyopes serui plerumq; inflant. Primores itidem Turcæ habent suas similiter scaphas, & pueros eleganter vestitos, nonnulli quoq; Musicam. Vexilla tamen exponere nulli licitum, præter Sendgia-

di in Epistola
Beniamini
f. 172 176

A2-N

Sendgia-
corum in
apertione
Nili pom-
pa.

Gewebe

hoh. Text
f. 98

hoh.
Zusatz

Krummes
Blasinstrument,
Zink-
geröhendes
Schiff, Jacht

Sendgiachos, qui omnes tunc præsentes aderant, vnico excepto, qui propter morbum interesse solemnitati non poterat, filium tamen minorem suo loco misit, qui in medio sedens librū in manib⁹ tenebat, quod armis deferendis nondū idoneus haberetur. Eius nauis omniū elegantior habebatur. Sendgiachis & Turcis alijs, ab vtroq; latere assident amici vel propinqui, quos in nauim aduocant. Nam qui maiore suorum turba stipatur, honoratior apparet: adeò vt aliquæ naues, vnâ cum remigibus, centum personas circumuehant.

19. Tertia post ortum Solis hora, ipse Imbraim Bassa, in publicum processit, ex Palatio Insulæ Mulchias elegantiori remi vectus, quàm per gyrum plurima vexilla minora cingebant, duo verò magna, vbi sedebat, ad latus erāt posita, vnum viride Machometis, alterum rubeum dimidia alba luna insignitū familiæ Otthomanicæ. Extremitas hastarum, apud vexilla, loco cuspidum, caudas equi marini habebat appensas. In eadē triremi erant trecenti Ianiczeri sclopetarij quorum qui rubeis vestibus Induti, capitis integumenta cristis pennatis condecorata gestabant, ij propius Bassam stipabant: cæteri remotiores erant albis induti, contis itidem albis insigniti. Czauszij & reliqui primarij Turcæ illi assiscebant, ipse solus sedebat, puero propter æstum flabello illi ventū excitante. In prora sex erant maiora tormenta, quæ aliquoties sunt exonerata. Quoniam secundo flumine triremis vehebatur, obuersa fuit puppis, vt temone cursus celeritas cohiberetur. Circa triremem, erant viginti quattuor Sendgiachorū Dzerma, & alia minora nauigia circiter mille. A palatio Mulchias, agger qui perforatur (est autē is sub turri aquæductus, quā ad arcē inferiorē itur) distat ad tres sagittæ iact⁹, triginta & amplius cubitos longus, latus tamen, canalem habens subiectum valdè profundū, licet non magnoperè latum. Cū eò ad nauigasset, puppi, vt dictū est, obuersa propè ipsum aggerē triremis substitit. vbi ingēs hominū multitudo iam vndiq; confluxerat, adeò vt terra illa tota

[] felle
im poluBasse Im-
braimi in
apertione
Nili maris.
stas.[] felle
im polu

Wurfspeer

Kanon,
FederbuschWedel
Wurf
maschine
Derschod

Spieser

niue cooperta videretur, propter albicantia capitum
 integumenta, quæ latissimam aream, quæ ibi est, den-
 sissimè complebant. Ego, [quamuis antea Romam, Pa-
 risios, & plures populosas ciuitates videram,] nunquam
 tamen in omni vita mea, maiorem hominum multitu-
 dinem, vno in loco congregatam, me vidisse recordor.
 Et quoniam annuatim hæc cæremonia peragi solet, qui
 rem exactiùs iudicabant, ex areæ illius capacitatem, duos
 hominum milliones præsentem isthuc adfuisse asseue-
 rabant. Bassa signum manu dante, statim vniuersa ho-
 minum multitudo, quibus quisque potest instrumentis,
 aggerem perrumpit, vnde sensim aqua in canale influ-
 it, & postea toto impetu aggerem lambit. Bassa verò
 domum reuertitur. Et quoniam aduerso flumine remiga-
 tur, antequàm ad palatium, vnde discesserat, perueniat,
 ad eam partem fluminis, quæ Ciuitatem veterem respi-
 cit, & à scaphis libera est, ex hac ipsa Bassæ triremi, in-
 gens vis confectionum saccaro conditarum, immò &
 laccarum ipsum rotundis ligneis vasculis inclusum
 passim per aquas dispergitur; quas confectiones vulgi
 multitudo, circa triremem natando excipit, inuicemque
 etià pugnis concertando, sibi præripit. Itaq, totum planè
 flumen cooperitur, ex parte quidem insulæ nauibus, ex
 parte verò ciuitatis, natatoribus istis, quorum vltra de-
 cem & aliquot proculdubio fuere millia. Finito specta-
 culo scapha nostra delati sumus versus nouam ciuitatem,
 indè pedibus reliquū itineris ad hospitium confecimus:
 quod quandoquidem ad ipsum maius canale positum
 erat, inspieciebam qualiter sensim aqua accedebat:
 quam, iuxta morem paganis receptum, veluti salutando
 quòd fertilitatis auctor sit, magna hominum copia de-
 ducebat, vnà per profluentem gradiendo, & in lætitiæ
 signum, clamoribus ciuitatem complendo: cui vicissim
 ex ædibus promiscua multitudo gratulabunda occur-
 rebat. Vbi verò ad mensuram hominis aqua excreuit,
 quidam

5 1. f. 111
 imp. fol.

Nili aper-
 tionis an-
 nuam Cay-
 ri specta-
 culum.

hoh-
 Zusatz

Lesken

Zusatz

hoh-

f. 111

imp. fol.

hoh-

quidam egrediuntur indusijs amicti, qui illorum proprius est vestitus, quidam supernatant. Deinde nocte dieq; scaphæ commeant, venalia multa, præsertim verò victui necessaria deferendo. Alij recreationis causa nauigia conscendunt, personati incedentes, & Musicam exercentes. Vulgus pro Musico concentu, complosione manuum plerumq; utitur: alij testam testæ collidentes, ad numeros quosdam sonitus harmonicos edunt,] Passim tamen ubiq; homines natant: quidam etiam è rectis ædium, quæ altissimas habent substructiones, in aquas magno impetu defiliunt, mirum quomodo non collidantur. Habent autem hoc Ægyptij, quòd admiraculum vsq; egregie & longo temporis interuallo natare possunt: cui rei à teneris asuescunt, non solum per canales vrbs, sed per Nilum ipsum natantes. Sæpius videre est, aliquem puero vnus anni brachijs imposito, & manibus collum amplexante, fluuium trannare. Quòd si puer aliquantum succreuit, huic manum supponens, & aliquando subtrahens eum natare docet, ipse altera manu aquas sulcare contentus. In profluentibus ergò istis per urbem, magna semper hominum conspicitur multitudo. Nonnulli ex ædium fenestris, à præternauigantibus necessaria cõemunt, bellaria præsertim, saccarum, & varios arborum fructus, precio per funem demisso, & merce retracta. Ex ædium itidem fenestris, urnis alligatis, aqua sursum fune attrahitur, quæ res vulgò magnam oblectationem præbet, cum aquam inemptam pro domestico vsu habere quisq; potest. Dum itaq; aquæ fluxus per urbem continuatur, quod ad dimidium vsq; Nouembrem durat, nauculis omnia complentur. Cæterum aqua canahum prædictorum, urbem præterlapsa, in Deltam non influit; sed ad partem dextram orientem versus, magnum terræ tractum inundat, in quo præcipuè Cæsaris & Bassæ villæ continentur, quarum aliquot millia esse perhibentur.

Nam

maskere

[] deli
im pohnÆgyptij
natatores
egregij.pflügen,
durchschneiden

Nauiculis

Delta Nili

pohn 20

villarum
in tractu
Cayri mul-
tudo.
Terra Ges-
sen.
Gen. 17.
Ægypti
vberitas.

Nam vltra Deltam, quæ regio viginti millia villarum complectitur, sunt plurimæ in Ægypto infra & supra Cayrum villæ, quarum campos & agros Nilus inundat. Earum ad quadraginta millia esse, affirmant pro certò incolæ. Volunt nonnulli, totum hunc circuitum, esse terram Gessen, quam Pharaos Patriarchæ Iacobo attribuerat. Tanta autem rerum omnium hîc prouenit vberitas, cum annus est fertilis; vt incolæ tributo, quod magnum est, persoluto, & annona pro victu reposita (nulla autem pars orbis, præter Chinam, quæ à frequentia commendatur, Ægypto est magis populosa: quod nemo facile crediderit, nisi qui rem oculis habuerit subiectam) magnam insuper partem extrâ Ægyptum diuendant, tritici, orizæ, saccari, dactylorum, Calsiæ, & reliquarum frugum: quarum precium duobus millionibus æstimatur. Ea nobis ipsimet Christiani negotiatores Europæi retulerunt, qui certam rei notitiam habent, quandoquidem non solum merces diuersas, sed res etiâ ad victum pertinentes, assiduè pertractant.

2 fehel
im polm.

polm. des

Der Klauen-
markt
J. 176 -

Obambulabam perlustrando Ciuitatem, quòd dies 22. Lunæ esset, quâ & die Iouis mercatus publici esse consueuerunt. Plurimæ & diuersæ merces hîc venum exponuntur; animalia quoque omnimoda. Hominum ex omni nationum genere ingens vndiq; concursus. Non vana de ciuitate hac circumferuntur, quòd propter hominû promiscuam multitudinem, difficilis sit per plateas transitus, quas pedites, equites, & iumenta passim complent, meretrices præsertim, cultu elegantiore, facie tamen tecta mulis insidentes. Earû (nam vt ferè vbiq; ab eis vectigal exigitur) numerus ad centum millia pertingit. Mulieres cæteræ, quæ viris sunt nuptæ, in publicum prodire non possunt, ne ad Moschas quidem. Nec fenestra illis in plateam prospectare liberum, nisi per craticulas ligneas. Sunt fora publica, in quibus Æthyopes mercatores & famina, iuuenes, mediocres, & senes prostant venales.

nales. Erant ibi tunc viri septingenti, mulieres sexcentę; omnes nudis corporibus, præterquam quod adultiores, idq; fœminę tantum, vili aliquo panno pudenda cooperiunt. Omnes aures perforatas habent, quidam & nares, à quibus globulus vitreus dependet. Inter fœminas plurimę sunt, quę labium inferius perforatum gerunt, cui circulus inseritur, cum annexo globulo, qui si ponderosior est, os adeò diducit, vt dentes appareant: res visui permolesta. Valdè vili precio mancipia hæc veneunt. Nam decem ducatis aureis, puer vel puella, quęcumque emptori placuerit, comparatur. Christianis tamen, sub pœna capitis, seruos educere prohibitum. Mauri vel Æthyopes, eiusmodi ex Barbaria aduehuntur: & Algieri vel Tripoli Barbariæ primùm venales exponuntur. Inde mari Alexandriam, vel Rossetum, postea per Nilum, Cayrum deferuntur. Vno eodemque tempore in mercatu, ad aliquot centena prostant, illicò tamen distrahuntur. Quamobrem sæpius etiam aduehuntur. Qui mancipium marem fœminamue emerit, liberum est illi, quicquid cum eo adlibuerit agere (hunc, inquiunt Turcæ, ego pecunia mea propria emi) vel seruare vel mactare possunt. Prout multi iracundi & furibundi, multos interficiunt. Puniuntur tamen propter facinus. Omnia quę quis concupiuerit, tam diebus mercatus, quàm extrà venalia, in magna copia reperiet. Incidi tunc temporis in vnum, qui Maslok comedebat, sedens ad propolium, in quo pulvis prædictus, qui est subuiridis, vendebatur: cuius etiam partem, si vti vellemus, nobis propola offerebat. Is qui puluerem hunc hauserat, manibus circa caput aliquid quasi prendere velle videbatur, oculis contortis & homini furioso similibus prospectans, nihil loquebatur. Quærebam quidnam hoc esset. Respondit propola, hominem capitis maximū dolorem habuisse, & sumpto puluere iam conualuisse. Videri quandoque illi, quasi sub arboribus constitutus, fructus decerpit; vndè apparet,

poln. 2000

poln. anders

poln. umg. kehrt

Maslok potus & cibum.

Verkauf statt

(Qui maslocho vitur, in quādam veluti phræne sim incidit, præferat)

Zur böhm. annu. ret,

firmū de-
sup bibant
Cumq; vi-
na sint hic
valde po-
tētia & su-
mosa, etiā
ex racemo
rūesu, Tur-
ca quasi ca-
pite turba-
to in furi-
as agitur.

* Magara
Moschea
Sepulchris.
Ægyptio-
rū clara.

Palme ar-
bor.

Rahn, Zwij
Mistel

Saccarum.

ret, cum illo iam melius agi. Mirum certē. Videbamus omninō, miserum illum furore correptum, iste verō conualescere illum asseuerabat.]

Magnam ciuitatis partem obequitauī; relicta Arce ad leuam, extra portam, ad vnam Moschæam peruenimus, quæ * Magara vocatur: in quam Christianis ingredi licet, dato aliquo honorario, & calceis detractis. Sunt enim hic Veterum Ægyptiorum sepulchra. Tota hæc Moschæa in rupe est excisa, antra & cryptas plurimas, quæ longissimè extenduntur, habens. Indè profecti, conscendimus præaltum mentem è regione Arcis; è quo maior pars Urbis, & suburbia, in quibus tot Moschæas esse diximus, optimè conspiciuntur. Res est oculis periuicunda, præsertim quòd per omnes urbis partes, & extrà, quàm latissimè prospectus patet, ingens arborum dactyliferarum copia, ædificiorum culmina diuidit, noua ciuitate duntaxat excepta, quæ non adeò frequentes eiusmodi habet arbores, quæ proceritate etiam turrium altitudinē superant. Quanta sit palmæ arboris elegantia, nullus ignorat. Attollicur enim rectà in altum, comam in cacumine habet: dactylorum autem fructus, non inter folia, sed suis inter ramos palmitibus ad ipsam arborem, tanquam viscus apud nos, innascitur. In hortos etiam prospectus peramœnus patet, quorum circa ciuitatem ipsam infinitus est numerus: in quibus saccarum seminatur, & crescit vt arundo, nisi quòd canna media, cui succus inest, crassitiem vnius brachij obtinet. Sunt tamen & graciliores.] Horti assiduè boum opera, vt superius dictum est, irrigantur. Saccarum ad maturitatem perducitur sub finem Octobris, vt & Dactyli: quamuis ij maturius etiam in Septembri colliguntur: neque pinguiori terra, vel rigatione, vt saccarum indigent: cum in arenoso solo proueniant, & ardore solis gaudeant, qui radices sabuli calore fouet ac planè decoquit. Quamobrem in Syria & circa Alexandriam Dactyli non adeò præstantes obueniunt, quòd minus Solis habeant.

Hic

23.

h. di

Garten

Kaim

S. 178

181.

(montem)

palme turc.

um. illen

Haar, Land

5 1 fcll

um. fcll

Hic verò Cayri sunt planè maturi. Recentes sunt valdè dulces, habentes modicam nihilominus acredinem adiunctam,] sapor non ingratus. Ex vna arbore tantum fructuum prouenit, quantum implendo vno cereuisiario nostro dolio sufficeret. Quòd verò nonnulli asserunt, palmam non nisi centesimo ab insitione anno Dactylos producere, mera est fabula. Nam vt & ceteræ arbores, in tertio vel quarto anno fructificant, præsertim si sint depressiores. Tria siquidem sunt earum arborum genera. Vnum humile, quod Dactylos communes proferit: alterum productius, vt nostra pyrus, quod Dactylos flauescens & rotundos gignit optimi saporis, sed non ita multum durabiles, cum facillè marcescant. Tertium genus in magnam proceritatem excrescit, oblongos & lapidos habens fructus: quales ad nostras regiones non deferuntur: sed ex primo genere tantum. Arbores proceræ, in centum vsque annos fructificant; postea, sterilescent, vnde apparet centum iam annos compleuisse, quando fructibus carent. In bonitate arborum, & cura adhibenda, vt & in cæteris, permultum est positum. In eodem monte est parua Moschæa, quam Sexain vocant: hic cum prospectu Ciuitatis oblectaremur, misit ad nos Santon, vt illi aliquid contribueremus. Erat tunc ibi mecum Christianus quidam, morum regionis peritus, hic vetuit illi dari aliquid initio, vt nos recrearemus & videremus quàm libenter Turcæ pecuniæ causa faciant omnia. Cum itaque nihil illi dedissemus, misit ad nos, quòd vellet nos ad Bassam deferre tanquam exploratores, qui Ciuitatem ex insolito loco circumspiceremus. Permisimus vt faceret. Consenso igitur asino homuncio senex, in viam se subito dedit. Nos vicissim Ciuitatem versus ad dextram progrediebamur, quæ ad mare rubrum iter est: cumq; aliquantulum promouisset, subsistebat, & respectabat, si fortè illi aliquid mitteremus. Nos per intervalla denarios illi aliquot submittebamus,

51 felle
im poln

scharfer Gerstling
et

1 poln Zuscet

well werden

1 poln Zuscet

Turce pecunia cum
pidi.

qui cum pauci illi viderentur, subinde asinum propellabat, & nos ad portam usque Ciuitatis eum venire permisimus. Tandem aliquot ei grossis numeratis, gratias nobis egit, & contentus, Bassam non conueniens, reuersus est, succussione senex, satis, vt apparebat, fatigatus.

Santones
nudi incedunt.

[Santones eiusmodi, qui nudi incedunt, quos antea quoque Damasci me vidisse scripsi, in Cayro sunt quam plurimi: Sunt & alij diuersi; sed ij ceteris turpiores, qui pudendis planè detectis obambulant. Manè quodam tempore cum extra ciuitatem essemus, incidimus in quendam ex ijs iuuenem, qui deuotionem suam turpiter & mirabili ratione peragebat. Nam quandoque versus Solem stando, eum inspiciebat, expansis brachijs: interdum sese inclinabat, & motus quosdam, vt mente captus, edebat. Vidimus, deinde & alium paulò post, cumq; hominis insaniam (quod isthic non satis tutum) rideremus, quòd circa ventrem & femora turpiter manibus complois luderet, ipse quoque nos intuitus cachinnum sustulit, & nos præterijt.] Hi more pecudum per ciuitatem vbique oberrant, & quicquid illis placuerit, pro victu quotidiano liberè auferunt, vtpotè panem & fructus ubi venduntur. Aquam etiam obuijs crepiunt, si longius absit. A quo verò victualia eiusmodi rapiunt, is factum pro singulari gratia & felicitate reputat, quòd vir Sanctus tale quid ab eo postulauerit. Et quoniam per Cayrum, in lagenis coriaceis, aqua venalis circumfertur, vt & alibi videre mihi contigit, Santonem eiusmodi nudum, à quodam lagena accepta, aquam bibisse. Venditor ille caput inclinabat, manus complicatas attollebat, quòd illi tanta felicitas oblata esset, exultabat. Narrârunt nobis Christiani, qui à multo tempore in partibus illis degunt, id ipsum & Turcæ affirmabant, quòd hic apponere libuit, nempe Santones istos nudiuagos, in propatulo cum mulieribus

2 felles
im polu
Tut

zusammen
Klatzchen
heftig
Leichen

Dier
Abraham
[Im h. mor
steht im
hebrischen
bucstabe
Damaskus
Seite 19/20
Dier
aus/ahel
dier

freier offener
Platz

lieribus coire, adhibitis quibusdam turpissimis superstitionibus, quas ne honestæ aures offendantur, prætermittere satius fuerit.]

S. 181 - 185

g. Vermischene
Scharwarij -
keitenSchritt für
Schritt

25.

Incipiens à suburbio, quod versùs mare rubrum por-
rigitur, totam Ciuitatem in longum pertransiui: &
quamuis asino calcaria superadderem, qui gradarij in
morem passu laxiore ferebatur, vix tamen duabus horis
finem nouæ Ciuitatis attingi; inde per Urbem veterem,
& postremum suburbium, vsque ad Sepulchra Iudæo-
rum, integra hora equitando consumpta. Quater longi-
tudinem vtriusque Ciuitatis, & Suburbiorum emensus
sum trium horarum spacio, idque adproperando: vnde
comperi illam ad tria nostra milliaria extendi, [quando-
quidem non rectâ semper proficisci sed quandoque pro-
pter plateas, circumitione vti oportuit.] In supradicto
suburbio, quod versùs mare rubrum tendit, exstat Thea-
trum, per quod via publica protenditur, sed longè alia
ratione, quàm ea, qua in Europa vidi constructum Nam
in latitudine vix centum habet cubitos: in longitudine,
vt qui mensurârunt fatentur, tria cubitorum millia ob-
tinet: vnde apparet hyppodromum olim fuisse, vbi cur-
sus equorum & curruum instituebatur. Gradus ab v-
troque latere, in quibus spectatores confidebant, pauci,
nec ij sublimes. Moscheæ omnes turrice, quarum ma-
ximus, vt supra dictum est, habetur numerus, in ipso ca-
cumine, tholos erectos habent: vna tantum in tota
Ciuitate, quæ Theatro huic vicina est, tholo caret: cu-
ius rei causam hanc adferunt. Edificium hoc, prout
videre est, antiquissimum, sepulturam Ægyptij cuius-
dam Magi fuisse: qui sub ipso dictæ fabricæ tholo, in-
tus Hieroglyphicis Ægyptiorum litteris, sensum hunc
inseculpi fecit; Caput cerebro carens, nullius est valoris.

Cayrus ad
tria mil-
liaria no-
stra pro-
tenditur.
Theatrum
hyppodro-
micum?eine
Misch
eine
Wegstunde
RittMoschea
absq. tholo

Gebäude

Z 4

Multis

Multis annorum centenis præterlapsis, delubrum hoc integrum permanfit, donec Selymus Primus, Regnum & Ciuitatem hanc occupauit: quo tempore Magus quidã, Moschæam hanc ingressus, & sensu Characterum intellecto, Selymum adiit, sibi que fanum eiusmodi donari petiuit: quod cum ab Imperatore, victoria tanti Regni potito, non difficulter obtinuisset, tholum eiusdem Moschee diruit, sub quo ingentem auri reconditi vim reperit: cuius precio, domos, hortos, & alia id genus, cõemit, potensq; & prædiues euasit. In cuius beneficij monimentum, tholum delubri apertum reliquit, quod in hanc diẽ, eo etiam solum in omni Ciuitate caret. Res consideratione digna, quod cum omnia fana, eandem structuram tholo superimposito obtineant: vnicum hoc eo fit destitutum. Habet fenestram inferiùs versùs plateam, intrus aspectum admittentem. Non adeò magnum quidẽ, sed lucidum est, portam semper clausam habens. An aliquas hĩc Turcæ superstitiones suas peragant, incomperatum est. Nec enim, vbi Sepulturæ sunt, libenter ingrediuntur, sed Santones tantum: vulgus aut rarò aut nunquam.

Natarea;
villa.

Manẽ summo cum Consule Mariani, conscensa scapha, per Canale maius, quod hospitium meum alluebat, secundo flumine ferebamur ad dimidium extra ciuitatẽ milliare. Apud palatium Gaurea conscendimus asinos; indeque non adeò magno milliari confecto, peruenimus ad villam satis frequentem, quæ vocatur Natarea. Hæc autem eadem illa est, in qua Beatissima Virgo mater, cum filio puero Salvatore nostro, cum in Ægypto esset, Matth. 2. per annos septem, vt Theologi sentiunt, habitabat. Est hĩc antiquissima domus, in cuius parte nunc etiam visitur in muro receptaculum quoddam, instar armarij, longum & latum cubitum vnum, in quo Deipara Virgo filium Redemptorem nostrum recondibat. Sub quo est paruum altare, vbi Sacrificium Missæ celebrari

28

Schrank

geh.
anders

celebrari solet. Nam quamvis Turcæ locum etiam hunc plurimum venerantur, habeantque Moschæam in vicinia, nihilominus, singulari quadam ordinatione Diuina, Catholicis Sacerdotibus, ab immemorabili tempore, Sacra hæc peragere licet: & eadem die, quæ fuit Dominica, celebrauit ibidem in nostra præsentia, Franciscus Salsius, Societatis IESV Theologus. Non procul à prædicto loco, est ibidem fons aquæ viuæ, & quidem vnicus hîc in tota Ægypto, aliquot vlnas latus & longus, ac satis profundus, valde frigidus & limpidus. Paulo post, aliquot cubitorum spacio interiecto, rota per tubulos eandem aquam irrigandis hortis ministrat, quorum in hac villa non exiguus est numerus. Quoniam aqua huius loci est optima & clara, eius potu Bassæ & Sengiachi delectantur, ob idque per camelos sibi deferri eam procurant. Ad bonum iactum lapidis ab eadem domo, est ficus agrestis crassa & procera, quam ficum Pharaonis appellant. Hæc arbor, Diuino quodam miraculo, ab ipsis radicibus vsque ad summam fissuram habet tam notabilem, vt si constringi posset, aptissime in vnum coiret & coniungeretur. Nam vbi in vna parte eminent extremitates; in alia, concauitatem proportionatam retinent. Ad radices in ipso arboris trunco, est quasi conclaue quoddam paruum, quod nulla arte humana, in tam vasta arbore præsertim, fabricari potuit. Ad eam cum Beatissima Virgo peruenisset, repente arbor miraculosè dissiliens nouæ hospitæ stupendam mansiunculam præbuit, in qua cum cœlesti puerulo tamdiu lateret & quiesceret, dum pius & sollicitus Ioseph habitationem aliquam in pago inueniret. Intuentibus certè magnam arbor hæc præbet admirationem: intra cuius concauitatem, Turcæ lampadem habent appensam.

Locum

hell
Röhren

Ficus Pharaonis

Zusammen
ziehen

Inhalt
Zusatz

Ritz

Höhlung

Historici
nonnulli
Hortos ei-
usmodi Ma-
tarenses
proprio no-
mine vocāt
vt Augerius
Gislenius
Busbequius
legationis
Turcicae
Epist. 4.)
Balsami
Arbores.

Locum enim in magna habent veneratione; & fatentur, id quod cuius intuenti liquet, miraculose fissuram eam fuisse apertam, in quam, Dei Spiritus (sic enim illi Christum appellant) vnā cum matre diuerteret. Arbor hæc sita est in horto, in quo balsamum proueniebat, cuius etiam exstant plantulae duos circiter cubitos altae, sed exaruerunt omnes. Nam Assan Bassa, prædecessor Imbraimi huius, qui meo tempore prouinciam administrabat, Æthyopem quendam qui curam balsami habebat, quod magnam pecuniæ vim collegerat, præfocari iussit: quod factum est, vt nullo, qui arborum eiusmodi curam gere-
erwürgen
re nosset, reperto, penitus deperirent. In Felici tamen Arabia, Imperatore Solymanno procurante, Balsamum in copia prouenit, ex hoc horto, vt plurimum, transplantatum: quod etiam Mechā per Carauanam aduehitur, cuius mecum bonam quantitatem asportauī.

Palatium
Gaurea.

Redijmus deinde pro prandio ad palatium Gaurea, & ad leuam conspeximus Carauanam cum aliquot centenis camelorum progredientem versus ciuitatem Sues, quæ supra mare rubrum est posita. Palatium hoc ideo Gaurea vocatur, quod à Soltano Gauro, potentissimo Ægypti Rege, magno sumptu, exædificatum fuerat, vnā cum eleganti Moschæa, duobus præaltis tholis conspiciua, in qua etiā sepulturam accepit: quæ post Moschæam Aromele (de qua dicetur inferius) pulchritudinis primas obtinet partes, Palatium hoc cum primis elegantes porticus habet, magnis & pulchris columnis sustentatas. In medio est piscina quinquaginta cubitos lata & longa, sex profunda: quam prædictus Rex, quoties aulae suæ & populo solenne epulum exhibebat, quod sæpius fiebat, aquā saccaro conditā implere consueuerat; vt inde quilibet, quantum volebat, biberet. Quamobrem ex omni parte gradus [marmoreos] habebat, per quos aquā decrescente, ad hauriendum & bibendum descendebat populus: cui sub porticibus cibis apponebatur, ipso Rege
exhibi-

*poln
Zusatz*

*[-1
fehlt in
poln*

ex habitatione superiori prospectante, quam modernus Bassa Imbraimus quandoque inhabitare solet, cum per fossam Nili commodè nauigio huc peruenire possit.

Apud prædictum Palatium, est procera Cassiæ arbor. *Cassia arbor.* qua in tota Ægypto celsior non habetur. Tiliæ magnæ similitudinem habet, proceritate & crassitie ipsius considerata. Sub vesperam aduerso flumine in Ciuitatem reuersi sumus, perlustratis aliquot palatijs & hortis elegantioribus, qui profluenti adiacebant. Diebus deinde cæteris, loca ciuitatis obibamus, quæ aspectui semper aliquid nouum obijciunt. Circumspiciebamus insigniores Moschæas, eas tamen non ingredientibus: quarum sunt hæ primariæ. Vna est, veluti apud nos Cathedralis, Giamalasar nuncupata: vbi Turcicus Patriarcha & Santones habitant. Habet areas octo, quarum duæ ad aliquot cubitorum centena extenduntur. Eam, quod aliquoties circumuiissem, intus per fenestras aciem oculorum diligenter dirigens, magnitudine Ciuitatem Lublinensem excedere, ausim affirmare. Habet enim in circuitu, vnum bonum milliare Italicum. Patriarcham hunc illorum, sæpius per Ciuitatem mulâ furui coloris obequitantem vidi, quam Assan Bassa duobus Cecchinorum millibus emerat. Adeo mulæ hic magno precio venduntur: quandoquidem magnitudine cum Italicis Curseris certant. Septem eius filij illum comitabantur; quattuor, iam canis aspersi, antecedeabant; tres verò eum sequebantur. Omnes autem Santonum dignitate præfulgebant. Ipse statura parua, bene compacta, humeris ultra modum latis. Cydarim gerebat magnitudine incredibili, quæ extra vtrunq; humerum, ad quartam cubiti partem protendebatur. Mirum quomodo tantum pondus in capite sufferre potuerit. Vestem exteriorē oblongam ex panno violaceo deferebat. Vidimus & Vicepatriarcham eiusdem, adeo suæ perfidiæ zelosum, ut in Christianos paterereuntes exspueret, tacite aliquid obmurmurans; &, ut existimabatur, maledicta & execrationes in Christianos iaciens.

Alterâ Moschæa magnitudine notabili, versûs Arcem
 Zuele Mos progrediendo, est ea, quæ Zuele nominatur: cui porta
 guea. adiacet Bab dicta. Sed coniunctis duobus vocabulis Bab-
 zuele porta vocatur: in qua Selimus primus Turcarum
 Sultanus Imperator Sultanum Campsonem, aliâs Tombeium, la-
 Tombeius
 suspensus. queo suspendi fecit Anno Milesimo Quingentesimo De-
 cimo septimo, die Aprilis vndecima: in cuius rei memto-
 riam, etiam nunc fontes, magna ex parte, quod sæpius vi-
 dimus, ibidem suspendio afficiuntur. Et quamvis aliquis
 supplicio eiusmodi affectus, dependeat; subitè nihilo-
 minus per eandem portam pertranseunt homines. Nam
 & latro strangulatus, altiùs alligatur, & portam transitu-
 ris, circuitus remotior, permolestus esset.

Tertia vocatur Saraffia in qua per portam introspi-
 cientibus apparet, in pariete affixa peruetus galea: quæ
 Saraffia
 Mosquea. fuisse traditur Iacobi Regis Cypri, in bello quodam ab
 Aegyptijs prærepta. Antiquitùs, num ratione huius galex,
 Galea Iacobi Regis Cypri. vel aliquo alio iure incertum, Reges Cyprij annuatim
 Soldanis Aegypti duodecim Cecchinorum millia pro tri-
 buto pendebant. Et eo nomine à Venetis Turca pecuniâ
 Cypri quo prætextu hanc exigebat. Tandem lupino iure, ipsum Regnum oc-
 cupavit. Venetis ea prætextu.

Quarta Moschæa Aromele, quæ etiam Czerkassiorû
 Aromele Mosquea. appellatur, est ante ipsam arcem, magnitudine & elegan-
 * (Id Turca pro cer to affirmât sibi, cre- di volunt. tia cæteras omnes exsuperans, quam Assan Sultanus exæ-
 * De modo, quo fuerit cõstructa, Annales Aegy-
 ptiorum hæc habent. Assan Tyrannus, vir callidus, &
 avaritiæ deditus, cogitans qualiter fanum aliquod ædifi-
 cii magnificentiâ conspicuum, nomini suo, absque
 sumptu grauiore, consecrare posset, hoc consilium ad-
 inuenit. Proclamari ubique fecit, se constituisse, Deo
 templum augustissimum construere: quod opus ut
 tantò feliciùs perficatur, velle se publicam eleemosy-
 nam, omnibus vndecunq̃ue venientibus, abundanter
 erogare: cui contribuendæ locum & diem certâ præfixit.
 Est

Est area ingens sub arce ad leuam, quæ muro tantum à dicta Moschæa distinguitur; in qua nunc Carauana Mecham perrectura, colligitur, magnæ hominum multitudinis capax, in qua meo tempore ad duodecim aduenarum millia congregata, iter Mecham versum adornabant. Huc infinitus hominum numerus, ex tota Ægypto, illiq; adiacentibus Regnis & ditionibus, confluxerat. Asanus autem indusiorum, & tunicarum ingentem vim parari curauit. Ab hac igitur tam vasta area, per muri aliquot porticellas, ad aliam in qua nunc est dicta Moschæa, homines eleemosynam accepturos, singillatim transire præcepit: quam ut quisq; ingressus, & ab aliorum conspectu auulsus erat, statim omnibus indumentis suis spoliatus, ea ibidem relinquere, atq; ita indusium & tunicam nouam pro eleemosyna accipere cogebatur. Ad eum modum ex priore illa area, in posteriorem transibatur, ignorantibus interim qui in area remanserant, quid cum illis, qui aliam ingressi erant, ageretur: quos amplam ex liberalitate Regia eleemosynam accipere arbitrabantur. Et licet quilibet, noua tunica restituta, suos veteres pannos libentius retinuisset (cum vsitatum sit isthuc pecuniam indusio assutam vel sub cydari inuolutam, deferre) compellebatur tamen veteribus relictis, noua vestimenta induere, & abire. Quamuis autem vulgus illud, eiulatus, & clamores inconditos in Sultanum ederet, ubi tamen omnes in aliam aream transierant, indumentis suis exspoliati, mox igne iniecto eadem illa concremari iussit: quibus absumptis, tantam auri & argenti vim reperit, quanta ad excitandam illam ædificij molem sufficebat ex cuius fabrica apparet, magnam tunc illum pecuniæ summam per fraudem collegisse, qua quod constituerat, egregie perfecit. Sit fides penes illos, qui hæc ita se habuisse affirmant.

*fehlt in
Hole.*

(Id ea de
caussa Tur
ca faciunt
quod sibi
parum sin
dunt. Te
niores rea
ro, qui cer
tas sedes nō
habent, nec
arcas ubi
sua recon
dant, pe
cuniolam, si
quæ illis est
necessario
secum fer
re cogun
tur.)

*Klägliches
Reulen,*

Quinta est Morascen, ubi est pro infirmis Xenodochium,

tan

Aa 2

*Morascen
Mosquea.*

chium, perampla itidem, rubeo alboque colore exterius depicta.

Igamalisso:

Sexta Igamalisso, vasta satis & conspicua.

Giamachison.

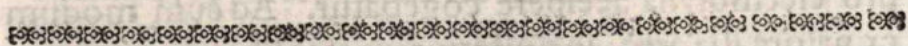
Septima Giamachison, quæ altiore præ cæteris omnibus, turrim habet adiunctam.

[]

fehlt im
hahn
S. 108

Cum omnes hæ Moscheæ, versùs plateam, fenestras habeant apertas, crate tantum ferrea communitas, equo vel asino vectis, quid intus agatur, facile patet prospectus. Sæpius vidimus isthic Santones cum alijs, prandium vel cœnam, humi pro more sedendo, sumere: interdum ferricum, rotæ circumactione, ubi oblongior est Moschæa, diduci: & fimbrias pro ornamentis vestium, & cætera eiusmodi parari, quæ absque maiore aliquo rumore perfici possunt.

Scidenzeny

h, Ein Todesfall

S E P T E M B E R.

ant das
Schloß des
Pachas
J. 188-
192

Rima die Septembris, Ioannes Scholcz Chyrurgus excellens, quem habebam mecum, postquam in morbum, cum Damasco exiremus, incidisset, & podagra aliquamdiu vexatus, cum non eam, quam debebat, valetudinis suæ curam gereret, in dysenteriam prolapsus esset, hora circiter decima septima mortuus est. Vix dum spiritum exhalauerat, subito Iudæus accurrit, ut à mortuo, Cæsari vectigal persolueremus: cumque quid moris esset ignoraremus, à Consule Mariani edocti sumus, solui à defuncto debere. Iudæus volebat, ut tanquam à negotiatore Cechini sex numerarentur. Sed cum constaret eum mercatorem non fuisse, tres tantum Cechinos accepit. Sepultus est extra Ciuitatem, in parua Cophiorum seu Chaldæorum Ecclesia. Nam cum non esset Catholicus, non potuit, ut alij, in Ecclesia Beatæ Mariæ in Veteri Cayro sepeliri: quod templum et si

A defun-
etorum se-
pultura
tributū da-
tur.

hahn
S. 108

etsi quoque Chaldæorum sit, habent nihilominus & Catholici ibidē ad leuam magnam Capellam, vbi sepeliuntur, & Missa celebratur. Mos igitur talis hīc inualuit, quod à quolibet homine vita functo, iuxta conditionem eius, tributum pensatur, à nostris præsertim Europæis. Si Consul mortuus fuerit, quindecim Cecchini soluuntur. A quolibet Iudæo, grossi aliquot à Chaldæis itidē, quorum magnus est ibi numerus, penditur etiā aliquid. Habitat enim hīc illorum Patriarcha, qui idem est & A-
 byssinorum. Mirum autem est, cū in religione dissideant, quod nihilominus vnum Patriarcham agnoscant. Vtraque natio die octaua circumciditur, quinquagesimo verò à natiuitate sua die, vnusquisque eorum baptisatur. Circumcisionem quidem adhibent, quod eam seruare Deus Hæbreis mandauerit, baptismum verò, quod post resurrectionem Dominicam, hac ipsa die, Spiritus Sanctus in Apostolos descenderit. In summa, ab omnibus mortuis, solis Turcis duntaxat exceptis, tributum Cæsari dependitur: quod ingentem pecuniæ summam efficit, vt quidam affirmant, & verisimile videtur, propter tantā hominum ex diuersis nationibus multitudinem.

Patriarcha
Chaldeorū
& Abyssinorū
idem.

4. Fui in Arce, quæ in monte satis alto posita, muro valido ex lapide quadrato vndiq; præcingitur, habetq; turres rotundas per circuitum. In medio eius ad leuam est propugnaculum, in area non ita magna erectum, habens in angulis, turres quattuor rotundas ex lapide secto: fossa murata circumdatur. Paulò vlteriùs est palatium, quod Bassa inhabitat, satis elegans, & habet aream spaciosam. Ad leuam, in Arcis ingressu, propè ipsam portam est longa porticus, quæ ad parietem scamnum habet præaltum cum scabello, ex lapide quadrato. In hoc superiore scamno, sub pœna capitis nemini sedere licitum; eò quod Selymus Primus, Anno Dñi, Millesimo, Quingentesimo, Decimo septimo, die vigesima quinta Ianuarij, occupata

Arx Cayri

Selymus I.
Cayrū occupato.

Cayro, arcem hanc cum triumpho ingressus, equo desiliens, in hoc ipso scamno primum sedit. Ob cuius rei memoriam in veneratione habetur. In scabello tamen semper magna hominum series confidet. In eadem Arce est itidem elegans Moschæa, de foris expolita, intus, ut coniectari licet, aërosa, quam Solimannus quidam Bassa, cum Cayro præesset, construxit: in qua successores eius suas superstitiosas deuotiones peragere solent. Arx hæc cum propugnaculo, quod pro arce itidem reputatur, est magnitudine cum primis notabili: quam Itali Ciuitati Treuisanæ, in foro Iulij, in circuitu parem faciunt. *helm. Zuntz*

Palatium
Ioseph.

Fui iterum in Arce. E regione supradicti propugnaculi ad dexteram est peruetus palatium Ioseph filij Patriarchæ Iacob, ab eodem dum Ægyptum gubernaret constructum. Nunc non inhabitatur, patetq; per illud aditus ad vltiores habitationes. Columnis magnis ex vno lapide integro formatis sustentatur. Structuram habet mirabilem, varia sculptura exornatam, omni ex parte adhuc integram. In omnibus Cayri ædificijs, ea ratio fabricæ seruatur: ut in summa ædium parte, magna rotunda vel quadrangularis fenestra, ad vitandos æstiuos calores, habeatur: infra quam aliæ itidem fenestræ eo ordine disponuntur, ut ventus liberè hinc inde perflare possit. Simili modo & palatium hoc, habet quidem supernè in medio eiusmodi rotundam fenestrâ triginta circiter cubitorum magnitudine, sed in angulis concamerationum, aliæ fenestræ, quibus admittitur ventus, adeò mirabili artificio sunt apertæ, ut etiam si extremi calores incumbant, habitatio tamen illa semper sit frigida. Ab eodem palatio ad sinistram superiùs procedendo, propè habitationem Bassæ, est puteus, quem idem quoque Ioseph fabricarat, adeò stupendo & admirabili opere, ut nunc tale quid à quoquam extrui posse, sit prorsus impossibile. Est forma quadrangulari: cuius latus quodli-

Puteus Ioseph.

quodlibet, viginti cubitos complectitur. Profunditas vero ipsa trecentorū cubitorū est. Centū & quinquaginta cubitis, videlicet ad mediū vsq̃, non solū commodē inferiūs descendere, sed iumento quoq̃, vehi licet. Nam cū puteus totus in rupe sit excisus, curritoria in rupe sunt itidem excisa; quæ puteū ambiunt, & per decliue in profundū, per quadrilatera, deducunt, vt securē & nullo negotio, equo insidendo, ad imū descendī possit. Curritoria eiusmodi sunt quattuor cubitos lata: habentq̃ lumen copiosum, quandoquidē fenestræ sunt excisæ versūs puteum, qui cū sit tanta latitudine, sufficiens lumen, per curritoria descendētib⁹, ministrat. Itaq̃ boues ad medium hoc putei descendūt, qui ab ipso putei fundo, centū quinquaginta cubitis, vrnis ad funes alligatis aquam sursum extrahunt. Puteus autē ipse ex quo aqua educitur nō quadrangularem, vt superior illa, sed rotundā formā obtinet, habetq̃ per diametrum, latitudinis cubitos decem. Porro aqua ex puteo isto interiore extracta, in receptaculū seu castellū, quod instar piscinæ ad latus putei, in eadē rupe magnis impensis excisum, decē & aliquot vlnas in longitudine totidemq̃, in latitudine habet, infunditur: ex piscina verò, centū & quinquaginta cubitis, per superiorem quadrilateram putei partē, à bobus suprā trahentib⁹, educitur, & in lapideos canales exoneratur, per quos deindē, ad Arcem superiorem, vbi Bassa habitat in cubacula, & vbi necessitas exigit, per aquæ ductus opportunos commodissimē deducitur. Ad aquam huiusmodi extrahendam, sunt assiduē quadraginta boum paria destinata, quæ die nocteq̃, huic operi alternis vicibus incumbunt. Viginti paria inferiūs deducūtur: vbi quodlibet par quattuor horis laborat. Viginti alia superiūs, per horas totidē, attrahunt. Non cuius autē passim puteus hic videndus obijcitur, cū superstitione quadam hīc Turcæ ducantur, quod aqua hæc Bassæ & aulæ ipsius vsibus deseruiat.

Cre-

Turca à Christianis fascinari se credunt. Credunt enim, quòd Christianorum oculis ex res fasci-
nentur, quibus illi libenter vtuntur. Vndè & equum, què
in delicijs habet, Turca Christiano videndum, non prius
exhibet, nisi nugas illi quasdam applicuerit, quibus fasci-
nationem depelli posse arbitratur. Ego quòd putei Hu-
ius Magistro honorarium quoddam obtuleram, videre
miraculum hoc permissus sum: descendiq; vsque ad pu-
tei dimidium, vbi boues aquam eductam in piscinā siue
castellum effundunt.

Zauberei

*j, Nilfahit,
Hochzeit-
braut
Mumien
J. 192 - 198*

*Turris de
que ductus.*

*Aqua du-
ctus.*

*Mamymir
pagus.*

*Blasinstrument,
Zinke*

Schapham ingressi, per fossam principalem hospicio 10.
meo adiacentem aduerso flumine ad eum locum delati
sumus, in quo Bassa aggerem perruperat, qui in Veteri
Urbe, vt iam diximus, erat. Ibidem in ripa ad leuam extat
magna turris rotunda ex lapide quadrato, non quidem
alta, sed crassitie notabili tumescens: in qua rotæ ministe-
rio pertubulos, artificiosè, aqua sursum educitur, educta
in aquæ ductus ex quadrato itidem lapide factos, quales
etiam Romæ habentur, infunditur: qui ad medium mil-
liare protracti, aquam ad Arcem inferiorem, prout pu-
teus Ioseph, ad superiorem, in qua Bassa moratur, con-
ducunt. Indè per Nilum prospero vento nauigantes,
confectis quattuor magnis milliaribus, circiter horam
vigesimalam secundam peruenimus ad quendam magnū
& valdè populosum pagum Mamymir dictū. Habebam
mecum tres Ianiceros, & quia pro nocte nobis hīc ma-
nendum erat, conduximus præterea duos notos Arabes,
qui in ripa excubias agerent. Schapha exeuntes, deam-
bulauimus per pagum; postea in eadem Schapha cœna-
uimus, propter securitatem, vt moris est, naucula ad vl-
nas aliquot à ripa deducta, & iactis anchoris, Arabas cu-
stodes in ripa fluminis constituimus. Cū obdormisse-
mus, circa tertiam noctis horam, duo tympana Turcica,
cum duobus lituis perstreperè audiuiamus. Musicam se-
quebantur ferè centum Ægyptij, cum facibus multis, &
telis

telis seu iaculis longioribus, quibus in bellis vti consue-
uerunt, versùs nos progredientes. Ianiczeri quidnam
hoc sibi veller ignorantes, & nos quoq, bombardas lon-
giores arripuimus, quarum nouem, minoribus exceptis,
habuimus: quibus nos armatos, interdiu deambulantes,
quòd iam antea viderant Ægyptij, paratos nos esse con-
siderantes, per nostros illos cultodes, qui in ripa re-
manserant, significari nobis fecerunt, ne bombardas in
illos exploderemus; quandoquidem ad ripam accessis-
sent, vt spectaculo exhibito nos recrearent. Quòd enim
hac nocte quidam ex illis vxorem ducturus esset, agilita-
tem suam demonstraturus, saltationes edere debebat.
Permisimus itaque vt ripæ propius appropinquarent.
Cœpit igitur sponsus ille ad Mulicos numeros saltare,
mirabiliter sese huc illuc contorquens ad tripudij Mo-
schouitici similitudinem, quandoque etiam terræ adla-
bens, vt nostri Haidones solent. Sponsum, propinqui
simili ratione saltantes, imitabantur. Durabat hæc cho-
rea illorum per dimidiam circiter horam. Misimus po-
stea illis decem & aliquot grossos, quibus cum gratia-
rum actione perceptis, ad villam sunt reuersi, in qua to-
tam ferè noctem choreas duxerunt, nec nisi sub dilu-
culum sponsus vxorem traditam accepit. Nam quo in
saltando se magis agilem & expeditum præbuerit, hoc
citius sponsam accipit, iuxta morem vulgi receptum:
qui, ratione fœminarum, mirabilis hîc apud illum obser-
uatur. Nam in decimum vsque ætatis annum, puella
agrestium, in villis incedunt nudæ per totam Ægyptum,
postea indusio bombycino amiciuntur, facie panniculo
simili velata, foraminibus pro oculis excisis. Qui vento
facile commouetur, vt facies non difficulter conspici
possit. Faciunt & hoc fœminæ agrestes, quod etiam in
urbibus nonnullæ è vulgo obseruant; quo tempore
adhuc nudæ incedunt, aqua quadam corrosiua, in cor-

Ægyptio-
rum spon-
sorum cho-
rea.

Dreifus
Handuck

Fœminarum
agrestium
in Ægypto
habitus

52
schld
im pol

Bb

poris

zernagend

poris cute, florum quandam speciem, depingendo effingunt, cui deinde diuerforum colorum varietatem superinducunt, qui adeò corpori adherent, vt nulla deinceps arte ablui & deleri possint. Mirabile est videre, corporis pellem floribus depictis variegatam, & colores perpetuò retinentem.

hi de
Pestibus tati
Priester

bunt
marken

Post saliorum sponsalitorum discessum · cœperunt nobis latrones regionis insidiari: sed cùm aduigilarent custodes, & nos ad sclopetos exonerandos confugissemus, tacitè dilapsi & desperati sunt.

Primo manè, conscensis asinis, quos Cayro præmiseramus, progressi sumus, ad vnum bonum milliare, inter Pyramides ad meridiem positas, penes quas sunt antra plurima subterranea in petra excisa, quæ vel Parochiæ olim fuerunt, vel familiarum diuersarum sepulchra. Nunc omnia sunt arenis oppleta, quibus amotis, per funes in cryptas eiusmodi descenditur. Quamobrem & nos, apud Pyramidem quandam altiore, in foramen decem & amplius vlnas profundum, nos eadem ratione demisimus: vbi in petra reperimus plurima alia antra in longum excisa: in quibus multa hominum cadauera erant sepulta: è quibus Mumia, quam vocant, petitur. Affirmant ea corpora, siuè Balsamo, siuè alijs diuersarum herbarum vnguentis, condita fuisse: quæ qualia esse potuerint, discurrant Medici. Apparet certè aliquid egregium & singulare fuisse: quandoquidem à tribus annorum millibus, absque minimi alicuius membri putrefactione, eiusmodi corpora integra in hanc vsque diem conseruantur. Quotquot igitur hîc cadauera reperiuntur, (quorum magnum numerum inueni, cùm me eò dimissem cum Arabibus, qui ea vendere consueuerunt) omnia intus, quandoquidem exenterari more Anatomico solent, idola quædam reposita, & circumcirca etiam collocata habent.

1 palm.
Zusatz

Mumia
quid, & e-
ius, extra-
hædi ratio.

Idola Mu-
miarum.

Idola

Idola hæc sunt ex argilla, cærulei vel violacei coloris, efficta, ad vnus digiti longitudinem, quædam etiam minor, formam infantuli fasciis circumligati, adiectis multis Ægyptiorum characteribus, exprimentia. Qualia autem sunt idola, tali modò & ipsa corpora linteis sunt inuoluta quæ ob antiquitatem adeò sunt marcida, vt papyrù combustam, quæ nigrescit & facillimè diffluit, imitentur. Singula autem membra, separatim tela obuoluuntur. Tumbæ siue lapideæ, siue lignee, in quibus apparet nobiliorum corpora fuisse reposita (aliorum enim vulgariū sine ordine in terrâ simpliciter proiecta iacent) eadem ratione sunt parata, qua corpora inuoluta, & idola recondita. Sunt ibidem & alia idola maiora, quarum nonnulla vnus cubiti habent magnitudinem, & defunctorum cadauera circūdant, ex lapide vel ligno, diuerso formarum genere efficta. Nam alia hominum, alia auium, alia reptilium, alia demonum, prout apud nos depinguntur, simulachra retinent. Corpora, quæ in tumbis deposita reperimus, habebant in facie personas coloribus vel auro depictas, ex quibus apparebat lineamenta faciei, eorum qui depositi ibidem fuerant, ea ratione ad viuū fortassis expressa fuisse. In tela verò, qua corpora sunt inuoluta, veluti limbi & cinguli, passim ex minutis vitreis diuersorum colorum orbiculis, assuti ubiq; conspiciuntur. Sunt deinde zonæ, ex materia quæ gemmis (non sunt tamen) assimilatur ubique punctatim refertæ: quibus supernè, linteamina illa fimbriata, præcinguntur. Inter masculorum & foeminarum cadauera discrimen nullum: vnde colligere est, mares barbæ pilos non nutriuissè, nisi quòd eorum corpora vastiora sunt, & diuersam à mulieribus, personarum formam, & capitis ornamentum retinent. Tanta autem est in eiusmodi cauernis, horum cadauerum multitudo, vt qui ea perlustrare vult, pronus perrepere necesse habeat: qua de causa, pauci sunt qui fastidium hoc perferre valeant.

Binde

Personate
defunctorum
facies.

Striifer

Ægyptiorum
in ex-
ornatis &
recondendis
defunctorum
corporibus
diligentia

Schulterblatt
 valeant. Ex eiusmodi igitur corporibus, ut antè innui-
 mus, Mumia conficitur: quæ aromatum, & vnguen-
 torum pinguedine adeò condensantur, ut in modum pi-
 cis indurata, resplendeant; cerebrum præsertim, muscoli,
 & scapulæ carnosiores. Nam pectus, manus, & pedes,
 cum modicum carnis habeant, & in modum membranæ
 extendantur, huic rei non deseruiunt. Odor ex eiusmodi
 corporibus proveniens, non est adeò grauis, ut faciliè to-
 lerari non possit: propter aromata tamen acutior est: &
 quantum ex narium iudicio, colligi potest, mirrhæ mul-
 tum vnguentis hisce admisceri debuit. Nam ubique per
 cauernas, illius odor acrius spirabat. Ossa eiusmodi cor-
 porum sunt candidissima: quibus vnguentorum illorum
 compositio candorem mirificè conseruat. Emeram tunc
 temporis ab iisdem Arabibus duo corpora maris & fœ-
 minæ duobus cecchinis, quæ ibidem in tumbis reposita
 inueneramus: de quibus quid actum sit postea, cum Ale-
 xandria nauigaremus, dicitur inferius.

*Mumia nō
fortuito
sed arte cō-
ficitur.*
 Hæc quæ de Mumia, ex ipso visu certissimè didici, hic
 referre libuit: idque ea de causa maximè, quod aliter à
 multis ea narrari audiui. Affirmant enim quod Mumia
 sit ex ijs corporibus, quæ in partibus illis arena obruun-
 tur. Sed meræ sunt fabulæ. Nec enim Mumia fortuito fit,
 sed ex corporibus, ab immemorabili tempore vngueto-
 rum commixtione conditis, ita ut dictum est, coalescit.
 Fabula est itidem, quod arena aliquem obruere, & præ-
 focare debeat: nisi fortè quis ex industria ad eum effectū
 sese composuerit, quod vel in ipsis partibus nostris ubi
 terra est arenosa, euenire posset. Quamuis enim per are-
 nas illas (quas nostrates arenosum mare vocitant) dum
 validior est ventus, iter peragi non possit, & necessariò sit
 subsistendum, quoad ventus conquiescat: nullus tamen
 stantium arenis obruitur, nisi fortè, si quem mori ibidem
 contin-

*Zusatz
hoh. 113
fehlt
hier*

*hoh.
Zusatz*

ersticken

contingeret, non sepeliatur: quod non rarò euenit. Tunc enim corpus eiusmodi, maximo Solis ardore in arena ita decoquitur, vt nigredine carbonem exsuperet: Mumia tamen ex eo non fit, nec vsibus aliquibus prodest. Profecturi igitur per arenas illas, exspectare propter ventum coguntur ijs de causis, quòd vias cumulis arenarum, quæ fluidæ sunt, imperuias reddat, quodque puluerem oculis inimicum excitet: tum quòd signa quædam itineris auferat, quæ profecturi necessario debent obseruare: cum diebus aliquot transeundum sit, vbi ne minima quidem arbor, vel rupes videri potest. Ad hæc cameli quoque pulueris molestiam tolerare non valentes, miserè sese contorquent. Quamobrem dum confidat ventus, vt dictum est, meritò exspectare viatores debent, neminem tamen viuum arena obruit.

Cum in subterraneas cauernas illas, conductoribus Arabibus, nos cum Ioanne Emo Veneto, demitteremus, præmoniti fuimus, vt si non pugiones, saltem cultros nobiscum intrò deferremus. Sæpius enim accidere solere, quòd Christiani ibidem interficiantur: haberemus in omnem euentum, quo nos defendere possemus. Sed vt ne simul quoque omnes descenderemus: vtque aliqui è nostratibus, in superiori pater, cum bombardis pro custodia, remanerent. Contigisse aliquoties, quòd superuenientes Ægyptij, vel Arabes depredatores, eos qui intus descenderant, terra obruebant, rebus eorum quas superius relinquerant, ablatis: quandoquidem indusio tantum, & quodam ex tela simpliciore amictu retento, descendendum intus est, propter puluerem, & aerem inclusum ac suffocatū, qui antris includitur. Cum iam cryptis prædictis appropinquamus, accurrit Arabs quidā eques, quem Ianiczeri & Arabes nostri, exploratorē iudicabant. Sed vbi nos bombardis armatos aspexit, illicò discessit.

Igitur cū me in subterranea demitterē, familiares meos
 sclopetarios cum duobus Ianiczeris, [ad os antri] reliqui.
 Tertius enim apud Scapham, ne nobis eriperetur reman-
 ferat. Postquam ex antro sumus extracti, ad Scapham
 reuertebamur, per ruinas, quarum nonnullæ eo in loco
 exstant, vbi antiquitus Memphis erat cuius tam amplæ,
 vt diximus, Ciuitatis vestigia, præter Pyramides nulla pla-
 nè conspiciuntur. Villas etiam aliquot pertransiuimus,
 per quarum aggeres aperto exitu, Nilus maximo impe-
 tu ferebatur, campos, qui suprā Cayrum sunt, inundans.
 Paulò post meridiem, ad Scapham peruenimus, & asi-
 nis Cayrum remissis, secundo flumine trium horarum
 spacio, ad Veterem Ciuitatem delati sumus: quam, naue
 egressi, obsequitabamur, ruinas eius considerantes, in qui-
 bus egregia quondam constructa fuisse palatia apparet:
 prout etiam nunc plurima, magnifico sumptu suscitata
 conspiciuntur. Fuimus & in duabus, quæ ibidem sunt,
 Christianorum Ecclesijs; vna est Beatissimæ Virginis, in
 qua sunt Moniales Chaldææ, quæ eandem cum Abyssinis
 obseruant religionem: altera S. Georgij itidem Sancti-
 moniales Chaldææ obtinent. Huic est adiuncta peram-
 pla Catholicorum capella, cuius superiùs meminimus.
 Postea ad nouam Cayri ciuitatem, circa occasum Solis,
 redijmus.

Ecclesiæ
 Christiano-
 rum Cayri.

Bassa iudicia.

Tertia vice Arcem sum ingressus: vbi Bassa iudicia
 exercebat. Habebat ad latus Sengiacos viginti, Czauffos
 circiter ducentos. Atrium maximum, omni hominum
 genere fuit refertum. Indutus erat veste talari ex raso fe-
 rico incarnatini coloris contexta, aureis confibulationi-
 bus anteriùs exornata. Puer flabello ventum ei faciebat.
 Iudæorum litigantium magnus erat numerus. In area
 inferiori sexcenti stabant Ianiczeri: vbi etiam vltra de-
 cem & aliquot paria Strutionum cicurum obambula-
 bant: inter quos, duo stupendæ magnitudinis, etiam ipsis
 incolis,

Verklammerung

Strutiones

cicur =
 zahm

K. das
 15. Geische
 des Pascha
 und
 Abfahrt
 von
 Kain
 198-
 202

incolis, quibus eiusmodi animalia videre non est insolitum, erant admirationi.

Moris est antequam Bassa Senatum ingrediatur, vel causas iudicare incipiat, ut prius causa deuotionis Moschæam adeat, prout eadem die hanc in arce adiuit, quam Bassa Solymannus fabricauerat, cuius superius mentionem fecimus. In reditu, ex Moschæa, occurrerunt ei propinqui cuiusdam occisi, conquerentes de cade sui consanguinei. Erant verò circiter viginti, qui potu quodam, etsi non vino, sed quòd tamen caput peteret, inebriati, infonem hominem interfecerant. Respondit Bassa, iuris esse, qui ebrius hominem mactauerit, eum fustigationis pœnam subire debere, quandoquidem non ille, sed potio rationis impos, homicidium perpetrauerit: quoniam autem viginti essent & quidem ebrii homicidij istius nomine accusati, qui vnicam tantum personam interemerunt, neque constaret quisnam eorum plecti deberet, iniquum esse, propter vnum occisum in viginti pœnam extendere. Pronunciauit igitur, frustra propinquos occisi conqueri: cum non aded magnum censeri debeat, vnum à viginti ebrijs interemptum. Adhæc in corpore occisi, non vulnera, sed liuentia tantum signa percussione apparere, vndè liquet, potationem potius, quàm malam illorum voluntatem, causam homicidio præbuisse. Ita causâ decisâ, accusatores discesserunt. [Tres tamen vel quattuor, quibus præ cæteris homicidium hoc imputabatur, malè sunt fustibus à Ianiczeris excepti.] Cum ex arce discederem, in area maiori ad sinistram, Carauana Mecham profectura congregabatur. Nam propter calores nimios, non nisi Mensè Octobri, in viam si dare consuevit. Et iam tunc ultra duodecim hominum millia congregatum iri existimabantur, quandoquidem omnes Cathalogo Bassæ inscribuntur, qui eò proficisci constituerunt.

Manè

*postmodum
Totum gelum
hic Ceruus
supplicium
fustuarum*

*[] fehlt
im pohn
Ebrorum
Turcarum
fustigation*

*Blutfarbig
blau*

*[] fehlt
im pohn*

se

Manè Sacrosancto Missæ Sacrificio audito, & Diuini- 16.
 ssimo Sacramento suscepto, Cayro discessi, circa quin-
 tamdecimam horam Dzermam conscendens, & per Ni-
 lum secundo flumine vectus. Appropinquabat Turca-
 rum solenne ieiunium, quod illi seruare consueuerunt,
 noua Luna Septembris conspecta, & durat quousque no-
 ua vicissim Luna Mensis Octobris conspiciatur. Octi-
 duo antequam discederem, suas iam ceremonias perage-
 bant, quæ ieiunium hoc ipsorum antecedunt. Nam om-
 nēs Moschæarum principalium turres, post occasum So-
 lis lampadibus ad ipsam vsque summitatem, per totam
 noctem accensis, vndique collucebant: quæ in tanta de-
 lubrorum Cayri multitudine, elegantissimum præbebat
 intuentibus spectaculum. Diem hanc & noctem absque
 intermissione nauigationis continuabamus, eandem cau-
 tionem propter Latrocinia adhibentes, quâ, cum Cay-
 rum deucheremur, vsi fuimus.

Die insequenti ventum minùs propitium habuimus: 17.
 Ostendebatur nobis Crocodilus fluuium tranans, sed
 quòd maior erat distantia, rectè considerare non potui-
 mus, quandoque tamen tergum natantis ex aquis pro-
 minebat, ad morem Delphini in mari colludentis. Vide-
 batur is non magnus fuisse, ad mensuram mediocris ho-
 minis vtroque brachio expansi. Minùs frequentes hîc
 habentur, propter villarum multitudinem, & hominum
 frequentiam. Sed supra Cayrum versus Sait, multi & ma-
 gni reperiuntur, ad ternam brachiorum hominis expan-
 sionem. Vidi vnum, non viuum tamen, decem cubito-
 rum magnitudine. Vesperiperuenimus ad Ciuitatem
 Fua, ripæ Nili adiacentem, non adeò magnam illam sed
 elegantem. Turris Moschææ ob prædictam instantis iei-
 unij Turcarum solennitatem, lampadibus accensis erat
 vndique condecorata. Inter fructus cæteros, ciuitas hæc
 malorum granatorum vbertate excellit, quæ nullibi ma-
 iora,

Turcarum
ieiunium Sep-
tembris
Mense.

Crocodili
Niliaci.

1 poln
Zusatz

poln
anders

[] fehlt
im poln

[] fehlt
im poln

1 poln
Zusatz

~~fehlt~~
201 ant 202

Tertia.

201

iora, ut ipsemet vidi, reperiuntur. Eadem nocte tribus milliaribus confectis, sinistrorsus fossam fluminis arte paratam ingressi sumus, quæ Alexandriam usque pertinet. Computatur autem pro octauo Nili brachio.

Fossa Alex-
andriam
Cayro du-
cens.

18

Tota die hac, inter villarum frequentiam, nauigabamus per hoc Canale: quod triginta cubitos plus minus habet in latitudine, profunditatem verò tantam, quanta Dzermis maioribus sufficit: aqua tamen caret, quando Nilus non exundat, totusque planè desiccatur. Vbi verò fluuius intumuit, per eundem aqua Alexandriam perducitur, & omnes Cisternas ciuitatis implet, quæ aliunde dulcem aquam habere non potest, ac ne puteos quidem similis aquæ. Atque hac ipsa de causâ fossa hæc deducta est. Ciuitas enim hæc situm depressiorem habet, nec propter maris vicinitatem bonam aquam potest habere: unde hæc deductitia, in cisternis per totum annum diligenter asservatur, quoadusque non exundat. Cisternarum eiusmodi publicarum, & quæ priuatorum ædibus continentur, ingens est numerus: in quibus, si quando casu aliquo fortuito, aquam deficere contingit, propter eius penuriam, multi incolæ Alexandria excedere coguntur. Cum Imbraimus Bassa, propter Ægypti gubernationem, Alexandriam cum triginta & amplius triremibus peruenisset, aquam adeò consumpsit, ut propter eius inopiam, quamuis diutius manere in ciuitate constituerat, sexto tamen die, Rossetum proficisci, inde verò per Nilum, Cayrum peruenire necesse habuerit. Distat autem Rossetum octo à Cayro milliaribus, ubi extremum Nili brachium versus Barbariam in mare influit: per quod è Cayro benè oneratae naues Rossetum deferuntur: quandoquidem per canale Alexandriam deductum, nauigia maiora commeare non possunt. [Septem nihilominus Nili brachijs, in suis alueis permanentibus, maioribus Dzermis commodè nauigatur; præcipuè tamen duobus, quo-

Alexandria
dulcis a-
que defen-
ditur.

[]

10201

114

nola

Cc

rum

rum vnum Damiatam, alterum Rossetum ducit, etiam maiores & oneratae naues rectè deferuntur, quòd duo hæc ostia latiora sint & profundiora. Rosseto, maritima nauigatione, Alexandriam vsque, circiter decem milliaria numerantur. Quoniam eadem die noua Luna Septembris oriri debebat, Ianiczeri, quorum tres habebam, & nautæ Arabes viginti, integram diem à cibo abstinebant, Nouilunium sub occasum Solis accuratissimè obseruantes: quod cum videre non possent, petiuerunt à nobis, vt Lunam exorientem ipsis indicaremus: quam paulò post, vbi magis tenebræ inualuerant, aspeximus. Nam cum tertia esset ab eius ortu dies, difficulter dignosci poterat. Visam tamen, mox eis denunciauimus: qui, cum nobis gratias hilariter egissent, Luna conspecta, defixis in eam oculis, & manibus expansis, precationum suarum cæremonias inchoârunt. Postea statim carnes, pisces, & quicquid illis apponebatur, comedebant: totamque noctem sedentes cibis infarciebantur dum illucesceret, asserentes interdum comedere peccatum esse, nocte non item: & vt Alexandria vidimus, opulentiores & primarij, vsque ad meridiem somnũ protrahunt: indè Moschæas precum fundendarũ causa, frequentant: quod dum fit, è summitate turris vexillum maius appenditur (Alexandriæ ex serico violaceo prostabat) vix per quartam horæ partẽ; quod finitis precationibus statim demittitur. Sic quilibet redit ad propria, post occasum Solis, cibum sumpturus. Vtq; nobis Christiani nostrates, qui Cayri habitant, retulerunt; cum hora comedendi appropinquat, paulò ante Solis occasũ, quibus id negotij incumbit, cum tympanis per Ciuitatem discurrunt, subindè vociferantes, licitum iam esse comedere, bibere, & quæuis minùs honesta operari. Alexandria tamen, eiusmodi cum tympano proclamationes non audiui.

Quattuor

Ecce Tur-
carum i-
dunia.

[]
verschomm aus-
gebrecht für
das polnische
mnczyc su z bratem glosam

19. Quattuor circiter nostra milliaria progressi, inter ruinas amplissimorum Palatiorum, & palmarum dactyliferarum, vtramque alvei ripam præcingentium, sole iam exoriente, peruenimus ad portam Ciuitatis Alexandrinæ, quæ ante Alexandri Magni tempora, vocabatur Racasta, & abest ab ipsa Ciuitate, quarta milliariis parte, vbi è canali in terram descenditur. Significaui de aduentu meo statim illis, cum quibus iam antè Cayri notitiam contraxeram, qui cum aduenissent, conscensis asinis, versùs Ciuitatem profecti sumus. Non longè à porta Urbis ad sinistram in monte sublimi, est columna Pompeij, elegans & mirabilis. Basis cui insistit, est alta cubitos sexdecim, habens in qualibet quadranguli parte, cubitos nouem. Columna ipsa in rotundum ex ipso lapide formata, habet sexaginta cubitorum altitudinem: latitudinem verò tantam, quantam homines quattuor pansis bracchijs complecti possent. Capitellum cum abaco quadrangulare, decem cubitos altum. Tota itaque columna cum suis membris, ad altitudinem octuaginta sex cubitorum confurgit. Color marmoris est cinereus, qui in ipsa columna ad rubedinem vergit, adeò vt basis, & Capitellum diuersi generis esse videantur. Mirum qua ratione lapides tanti ponderis, in montem adeò altum pertrahi, & pertracti erigi potuerint. Narrant Historici, qualiter à Iulio Cæsare erecta, & cur Pompeij columna sit dicta: ego supersedeo.

In ipso portæ Ciuitatis ingressu, Turcæ perlustrabant si quid mercium haberemus. Sed cum Hebræus interpres, quem Consul Venetus isthic alit, nobiscum esset, dixit res nostras in Scapha esse, quæ asinis impositæ nos sequerentur. Quamobrem idem cum seruatoribus meis ibidem remansit, dum vectigal persolueretur. Nec enim à mercibus tantum, sed à minutissimis quibusque rebus, & à pecunia ipsa, Alexandria teloneū numerare oportet.

[1] fehlt
im poln

Alexandria.

Columna
Pompeijoberer Plath auf
dem Säulenkapitel

Ego interea ad Caruaseriam seu Contubernium Veneto-
rum profectus, ibidem diuerſi. Prandio sumpto iui ad
videndum portum, cum mercatore Veneto mihi noto
Hieronymo Vitali, qui, cum notitiam haberet cum Tur-
cico Capitaneo, qui paulò ante aduentum meum, Rhodo
cum decem Triremibus Alexandriam appulerat, voluit
cum eo colloqui. Petiui itaque ut me pro socio secum
acciperet, quò triremem huius Capitanei, qui primus post
Occhialum habebatur, videre possem, qualiter sit mili-
te, & bellicis tormentis instructa. Nec enim aliter, quàm
sub mercatoris specie eò patebat accessus, Turcis id se-
dulò cauentibus. Conscensa igitur nauicula, deuenimus
ad triremem. Capitaneus tum præsens non adfuit, in ci-
uitatem profectus. Expectabamus dum veniret, plus-
quàm dimidiam horam. Triremis erat elegans, tota de-
aurata, minor tamen quàm quibus Christiani vtuntur.
Turcicæ namque omnes sunt minores. Serui omnes e-
rant Christiani, quini ad remum alligati, vsq; ad mediam
nauis arborem, deindè tantum quaterni. Homines ad
bellum apti vix quadraginta, tormèta bellica satis multa.
Cum redisset Capitaneus, postulauit à mercatore, ut pan-
nos diuersorum colorum de quolibet per quinque fru-
sta, ex Europa illi procuraret. Deindè iussit nobis dari,
vux Rhodiæ racemos, qui tantæ erant magnitudinis, ut
ad tres vlnæ partes extenderentur. Grana verò singula ta-
lia, qualia pruna solent apud nos esse. Facta Capi-
taneo reuerentia, conscensa nauicula redijmus ad lit-
tus, & indè ad Ciuitatem, cum iam Sol in occasum ver-
geret.

Rhodiæ ra-
cemi nota-
bilis mag-
nitudinis.

Area por-
tus Alexan-
drina.

Inter admiranda, quæ in hunc vsque diem habet Ale-
xandria, est amplissima & spaciosissima antè portum
maris area: quam cum arte factam scribant Historici
(Pharus enim Insula olim vocabatur) non est cur plu-
ribus

[] fehlt
im poln.

[] fehlt
im poln.

Stückchen.

Weintraube

Pflanze

ribus agam. Apparet enim humana industria, magno sumptu, & artificio paratam. Quoniam autem in Ciuitate, vt inferius dicitur, aer est minus salubris, in hac area incolæ libentiùs ædificia construunt: quin & Sengiachus ibidem habitat: vnde ciuitas desolata, maioribus etiam ruinis oppletur: quandoquidem suburbia securiùs inhabitantur.

Causa aduentus Triremium fuit, quòd deducebant tres ministros Assan Bassæ, qui antea Cayri cum potestate versabatur, nempe Cancellarium, Notarium, & Secretarium: qui Constantinopoli Rhodum, inde Alexandriam missi, postea per Nilum, deferebantur Cayrum, vt ibidem ex illis supplicium sumeretur, quòd ij auctores exercendæ crudelitatis essent, qua prædictus Bassa prouinciales auarissimè depeculabatur. Id quomodo sit actum, breuiter commemorare, operæ pretium est.

Assanus hic Bassa Eunuchus, cum non paruo tempore Cayri versaretur, valde mercatores expilabat, quod & in hanc vsque diem videre licet: quandoquidem propter eius in-explebilem auaritiam, merces ex Indijs & Mecha, non importabantur. Ne autem loco, suæ cupiditati peropportuno, decedere iuberetur, maxima munera matri & vxori Cæsaris Amurathî clam submittebat. illi verò qui ab ipso opprimebantur, propter loci distantiam, & difficilem ad aures principis aditum, quem Bassa studiosè procurabat, de iniurijs illatis conqueri Cæsari non poterant. Hic idem Bassa cum intellexisset, Æthiopem illum, qui balsami curam gerebat, non contemnendam vim pecuniæ habere, eundem absque aliqua culpa in carcerem coniecit, & vt de pecunia fateretur, questionibus adeò crudeliter in eum defæuit, vt paulò post moreretur: quo mortuo, cum inspector deesset, balsami quoque liquor ibidem deperijt, prout superius meminimus.

Erat & alius Æthyops mercator ditissimus, quem ipse-
met vidi. Hunc, confecto crimine, carceri mancipavit,
& miserrimè afflixit, vt merces, quæ ducentis aureorum
millibus æstimabantur, illi, redimendo vitam, tradere
cogeretur: quæ res licet parùm verisimilis videatur, vnū
hominem tam grauem mulctam deponere potuisse, &
eò magis, homuncione viso, qui cydari tantum & bom-
bycina interula tectus, nudis pedibus obambulare: sed
cum palatium Cayri tam elegans habeat, quod etiam vi-
di, vt sumptu & splendore, cum primario illo, quod me
inspexisse iam antea scripsi, non obscure certare possit;
affirmant constanter omnes, eum tam incredibilem mul-
ctam Bassæ deposuisse. Cum igitur is de tanto suo in-
fortunio passim conquereretur, quidā illi suavit, vt Con-
stantinopolim profectus, de tam insigni iniuria ad Cæsa-
rem referret. Deterrebat mercatorem à suscipiendo iti-
nere, & eius longitudo, & periculi metus; ad extremum
dixisse fertur; Ego quidem non ibo Constantinopolim,
sed libenter reliquorum omnium bonorum meorum
impendium faciā, dummodò Imperator Assanum Bas-
sam capite mulctare velit. Tūc consultor: da mihi, in-
quit, pecuniam: ego quod cupis breui tibi effectum dabo.
Fertur igitur septuaginta Cecchinorum millia Constan-
tinopolim misisse. Pro septuaginta millibus empti sunt
lapides preciosi Cæsari pro honorario tribuendi. Vigin-
ti millia Bassæ Visiro donata: quibus cum iam sibi apud
illum facilem aditum conciliasset, dixit se itidem pro Cæ-
sare munus luculentum habere, & quòd eidem præterea,
rationem conquirendi, non contemnendi thesauri, esset
indicaturus. Eum itaque Cæsar ad se accersiri iussit: qui
ingressus, lapides preciosos eidem obtulit, inter quos fuit
Diamas valoris octodecim millium scutorum, quem
ego Venetijs Anno octuagesimo vidi apud mercatorem,
qui anno sequenti eundem Constantinopolim transmi-
serat,

pohn. anders.

Turban
aus Seide

quinqua

pohn. anders

Wessir

mit einem
Schilde!
Zerhine!7 fehlt
pohn.~~es fehlen 207~~
207 auf 208

Tertia.

207

serat, & emptus pro Cæsare dicebatur. Eodem tempore conquestus est de Assano Bassa, ostendens iam à multo tempore eum ditiores quosq; expilare: vnde ingentē pecuniæ vim comparârit. Vlcisceretur miserorum iniurias, deprædatorem castigaret, pecuniamq; illius omnē fisco suo attribueret. Placuit ea res Cæsari & profectiōnem in Cayrum Imbraimo Bassæ iniunxit, filiam suam in matrimonium eidem daturum pollicitus. Litteras insuper ad Assanum dedit, mandans eidem, quamprimū Cayrum Imbraimus perueniret, vt Assanus caput propriū Imperatori transmitteret. Litteras eiusmodi Cæsar manu propria scribere consuevit, quas serico vel raso nigro inuolutas mittit. Imbraimus Imperatoria mandata delaturus, in viam se statim dedit. Interea mater & vxor Cæsaris, postquā didicerūt qua de causâ Imbraimus Alexandriam proficisceretur, considerantes cum illarum cliente anale actum iri, per cursus publicos magnis itineribus illi significârunt causam aduentus Imbraimi, hortatæque sunt, vt eo non expectato, quamprimū Alexandriam adpelleret, statim Constantinopolim versus, cum thesauris suis proficisceretur. Se interim curaturas, vt iram Cæsaris aliqua ratione mitigare possint. Antequam igitur Imbraimus cum triginta sex triremibus Alexandriam peruenisset, Assan præmonitus, iter cum duobus hominum millibus adornare cœpit: quod cum Cayro, significatum Imbraimo fuisset, Assanumque aduentus sui causam ignorare arbitraretur, scripsit illi vt ne se loco moueret. Habere namque se quædam ardua Cæsaris negotia, quæ sibi cum illo communicanda essent. Sed Assanus sibi præcauens, se cum suis omnibus iam in viam dederat. Nec nisi quarto decimo, ab ipsius abitu, die (non enim citius poterat) Imbraimus Cayrum peruenit. Scripsit tamen Alexandriâ Constantinopolim, Assanum Cayro profugisse.

Mater

holmich 7/12
 Mater verò cum vxore Cæsaris de reconcilianda gratiâ, diligenter laborabant, & res iam eò deducta ferebatur, vt thesauros, qui ad duos millones cum dimidio æstima- bantur, Cæsari traderet, eiusdemque gratiæ & fidei sese totum permetteret. Tandem in Arce carceri mancipatus, ibidem non multò post, fractis clàm laqueo ceruicibus, iustas auaritiæ pœnas dedit. Ministros autem eius prædictos Cayrum deferri præceptum, vt ibi gratum extremi supplicij spectaculum, populo exhiberent.

*hol Obeliscus
porphyre-
us Ale-
xandrie.*
 Vidi obeliscum quadrangularem in ciuitate, qui est ex lapide rubeo porphyrite, characteres Hieroglyphicos insculptos vndique habens. Est cum primis elegans & altus, licet inferior eius pars, terra sit cooperta, quadraginta cubitis tamen aut circiter, adhuc eminet: Latitudo ad terrâ cuiuslibet anguli, sex vel paulo plus vlnas complectitur. Non procul ab eius latere, versùs mare, extant sub terra non parua vestigia elegantis palatii magno sumptu olim exædificati. Nam parietes marmoreis tabulis tecti, similibus columnis sustentantur. Erat & aliud palatium superius, sed totum iam est demolitum. Subterraneum illud, etsi rudibus oppletum, forma tamen eius benè internoscitur. Sub ipso Ciuitatis muro, & eius rotunda quadam turri, extant itidem elegantes marmoreæ habitationes, sub quibus & alia ampla & pulcherri- ma ædificia conspiciuntur, in quibus nonnulli Cleopa- tram habitasse volunt, quæ sibi vltro mortem consciiuit.

*Montes Ci-
uitatis An-
dexadrine.*
 Conscendi duos montes, qui sunt in ipsa ciuitate, fa- 21.
 tis altos. In primo est Turris excubiarum non adeò alta, ex qua tot vexilla minora explicantur, quotquot naues portum ingrediuntur. Alter mons est eminentior Rosetum versùs, ex quo ciuitas ipsa optimè conspicitur, & vsque ad muros Vrbis extenditur. Subtus sunt peramplæ palatiorum elegantiorum ruinæ, in quibus pulcher- rimi marmoris copia reperitur. Hoc ipso die, & postea sæpius,

sæpius, in longa & principali ciuitatis platea, vidi carcerem in quo S. Catharina detinebatur. Est parvus & depressus fornix: à quo non procul distant duæ altæ & crassæ columnæ, ex rubeo & integro marmore excisæ, inter quas dicta Virgo Sancta martyrij coronam percepit.

*S. Catharina
in Carcer
et martyri
ij locus.*

In eadem platea longa & eius medio, quâ Rossetum itur, est lapis quadrangularis, in quo S. Marcus Euangelista Alexandrinus Episcopus, capite fuit plexus. Locum hunc ipsimet Turcæ habent in veneratione: ob idque lapis eiusmodi, alia petra latiore ex industria parata contegitur, ne martyrij huius Sancti viri locus, quem genuinum esse affirmant, pedibus prætereuntium conculcetur.

22. Visitauî Ecclesiam S. Marci, quæ non procul ab Obelisco distat. Est parua, & obscura, quam Cophtæ seu Chaldæi obtinent. Eundo ad altare maius ad dextram, est fornix perangust⁹ sub alio altari: vbi post martyrium, multo tempore corpus S. Marci repositum iacuit, donec à Venetis clam surreptum (cuius rei recordatione, Cophtæ prænominati, magno dolore & pudore afficiuntur) Venetias delatum est: de quo cum extet Historia, ego scribere prætermitto.

25. Sengiachus Alexandrinus, Ciuitatem est ingressus: qui ab Imbraimo Bassa accersitus, à Cayro redierat. Habuit equites viginti, pedites Ianiceros totidem. Reliqui dies perlustrandæ ciuitati sunt impensi, quam pulcherrimis fuisse ornatam ædificijs apparet, quorum vastæ ruinæ supra & subtus terram conspiciuntur. Nunc omnia sunt desolata. Meo quidem iudicio, vix quinta Ciuitatis pars, sparsim tamen, ab hominibus incolitur. Balneum nihilominus est hîc amplum & elegans, à Solymanno Cæsare magnis sumptibus exædificatum, in quo nos quandoque abluebamus. Ex Palatijs subterraneis facile liquet, antiquitùs aliam ciuitatem sub terra constitutam fuisse: in

*Balneum
Solymanni
Alexandriae*

*Alexandriae
Subterranea
Ciuic.*

qua æstatis tempore, vitandi caloris causa incolæ habitabant; hyeme verò ad superiores mansiones commigrabant. Ex multis subterraneis habitationibus, nunc Cisternæ sunt paratæ, in quibus ex Nilo aqua conseruatur, quæ per Canale in Ciuitatem deriuatur. Sunt quædam Cisternæ publicæ; quædam in priuatorum ædibus edificatæ: in quibus aqua per totum annum pro vsu domestico seruatur: quæ si quando deficit, vt antè dictum est, nouem milliaribus, per mare, Rossetto aduehitur.

Alexandria
nus aer in-
salubris
& causa.

Mareotis
palus.

Aër Alexandria à Mense Maio, vsque ad primas Autumnii pluuias (habentur enim hic pluuiæ, & meo tempore parua quædam die vigesima septima Septembris decidit) insalubris, & propemodum pestilens est. Quamobrem primarij ciues, & negotiatores illis diebus ab vrbe discedunt: nonnulli in suburbio ad maris portum commigrant. Qui verò in Ciuitate degunt, sunt semper pallidi, & ægris colore persimiles. Causam mali aëris, quidam ad palatia illa subterranea referunt: quæ desolata & humida varia serpentum & reptilium genera copiose produciunt. Humiditas igitur reptilium foetori & veneno (sunt enim in Ægypto passim reptilia venenosa) permixta, aërem inficit. Nonnulli paludem Mareotidem, seu Aræpoten, quæ vno & dimidio milliari abest à Ciuitate, causam mali existimant: in quam cum Nilus sordes omnes, ex agris & campis, qui sunt ab illa Alexandria parte, collectas exoneret, multaque venenosa animalia comportet, spirantes per totam æstatem Ethesiæ (quem ventum Caurum vel Maestrum vocant Itali) aërem putredine corruptum, in Ciuitatem propellunt, quoad vsque pluuiæ superueniant, quæ vento salubriore aspirante, pestiferas illas exhalationes dissipent & amoueant. Lacus siue paludis huiusmodi meminerunt, qui res Alexandri Magni scriptis consignarunt.

Sed

Sed quæcunque tandem caussa sit, constat pessimum hic aërem esse, noctu præsertim: quamobrem fenestræ tabulis benè claudi & obstrui solent, ne aër in conclaue nocivus penetret, alioquin vita periculo exponitur: id quod & per me aliquoties deprehensum est. Nam statim ut quid, vel ad modicum, domo nocte prodibat, illicò capitis immensum dolorem & debilitatem totius corporis contrahebat. Quamobrem incolæ ipsi, nocturni aeris devitandi caussa, diligenter pannis quibusdam se, caput præsertim, inuoluunt.

Illud quoque hic obiter annotandum, vnde cæcitas paganorum deprehendi possit. Habent Turcæ in Prognosticis (valde enim magiæ, & superstitionis observationibus sunt dediti) Terram Sanctam in potestatem Christianorum redactum iri, die Veneris, scilicet feria sexta, vbi in suas Moschæas ad deuotionem conuenerint. Quamobrem Damasci, vbi Palæstina principium sumit, feria sexta, noctu diligens adhibetur custodia; & ciuitas vna hora, quàm cæteris diebus, maturiùs clauditur. Arcem Hierosolymitanam, de qua superiùs, nullus Christianorum ingredi permittitur: immò eam vel à longè contemplari, non satis tutum. Et quoniam in suis vanis augurijs habent, per Alexandriam Christianos ad occupandam terram Sanctam transituros; veterem portum (qui à nouo, ut dictum est, & Historici attestantur, iniectione terræ ab Antonio separatus est) vel minimæ Christianorum naues ingredi prohibentur: quòd per eundè, quamuis propter cautes & scopulos sit periculosus, Christianos irruptionem facturos persuasum habeant. Adhæc cum feria sexta, quòd circa meridiem fit, Moschæas ingrediuntur; contubernia seu Caruaseras Christianorum (quorum duo habent Veneti, Galli vnum, Genuenses, Ragusæi, cæteræq; Europæ nationes) de foris suis serraturis claudunt. Ad quod munus, deputatos habent mi-

*Alexandria
Turcis imma-
minere pe-
riculū, &
terrā s. à
Christianis
occupatum
iri.*

nistros, qui singulis ferijs sextis, nos per mediam horam, tantum enim illorum superstitiosa deuotio durat, claudabant. Christiani quoque ijsdem diebus & hora, per ciuitatē non obambulant, sed ad sua domicilia antequam claudantur, se maturē conferunt, ne in quā suspicionem deueniant, vnde illis periculū creari possit. Noctu quoq, prædicta contubernia à Turcis obserantur, ne calumniari possint Christianos, conuenticula facere vel aliquid moliri. Studiose namque causas peruestigant, quibus multas emungere possint. In ijs etiam Caruaseris semper est aliqua Turcarum custodia, quæ obseruet, nihil tale Christianos moliri, vnde calumnia strui possit. Mos hic ab antiquo, propter maiorem negotiantium securitatem, Alexandria receptus, diligenter obseruatur.

*Alexandria
negotiorum
vñ frequē
tia.*

Quandoquidem ciuitatem hanc, vt nobilissimum Orientis emporium, non pauci accuratē descripserunt, ego diutius hīc immorari nolo, illud vnum addam; ex omnibus Christianorum nationibus, maximam hominū, diuersorumque nauigiorum hīc frequentiam reperiri. Erant meo tempore quindecim spectandæ magnitudinis Galeones, quorum vnus mille quingenta dolia capiebat. Alterum similem cum centum cecchinorum millibus, duæ Melitensium triremes, in potestatem redegerunt, non procul ab Alexandria. Vnus itidem, prospero vento adiutus, impetum duarum similium triremium euasit, ictu tormentorum bellicorum valde perforatus. Nam quattuor Melitensium triremes, duos Galeones inuaserant.

Bis in æstate similium Galeonum carauana, quæ quandoque vicinas naues comprehendit, Constantinopoli Alexandriam appellere solet. Galeones autem eiusmodi ad Constantinopolitanos mercatores pertinent, qui merces quidem paucas, pecuniæ autem non contemnendam vim aduehunt, pro qua orizam, saccarum, triticum, dactylos,

los, & alias merces, quæ Mecha & ex Arabia felici Cayrū importantur, in magna copia coëmunt. Nam etsi Constantinopolis sit in loco fertili sita, maiore tamen ex parte, quæ ad victum pertinent, ab Ægypto mutuatur. Prima vice Galeones eiusmodi Constantinopoli mense Martio soluunt, in Iunio reuertuntur, altera vice mense Augusto prodeunt, sub finem verò Octobris redeunt. Semper autem, siuè Alexandriam, siue Constantinopolim petant, tempus obseruant, vt vento prospero, Rhodum primò adnauigent; indè habita itidem temporis ratione, quò volunt cursum instituunt, & mira celeritate absolunt. Propter securitatem verò, Turcarum Triremes, quæ in Arcipelago versantur, sex & viginti circiter, eosdè Galeones deducunt. Cùm essem Alexandriæ, Generalis Occhiali, cū eiusmodi Triremibus indies expectabatur. Iam enim Galeones vela facere debebant, nisi quòd tempus expectabant, futuræ tempestatis metu, quam signis quibusdā nauticis præuidebant, & nos nauigando, vt diceretur paulò post, experti sum⁹. Duo igitur Galeones prædicti, quorū vnū Melitenses prehenderant, seorsim ab illis, qui à triremibus deducebātur, nauigabant, quòd Rhodo tardius discesserant, in tormentorum bellicorū copia, spem reponentes. Et certè si ventū propitiū habuissent, non erat cur à Melitenis sibi metuerent. Vbi verò nauis oneraria vento caret, etiam si validissima sit, tribus, vel duobus etiā, triremibus resistere non potest. Illa igitur vna, vento adiuta, periculū euasit. Quattuor ante meū inde discessum diebus, trecentæ Dzermæ cum tritico simul appulerant: è quibus frumentum eiusmodi, in Galeones qui erant in portu, comportabatur.

Nec illud prætermittendum, portum Alexandrinum eo priuilegio gaudere (cuius immunitatem etiam nunc Turcæ, limitatè tamen, conseruant) vt liberum sit quibusuis, etiam inimicis nauibus, illum ingredi & egredi cū adlibuerit. Hispani, tamen huic concessioni non

Constanti-
nopolis ab
Ægypto
victū mu-
tuatur.

[?] periculum

holum

123

Alexandri
ni portus
priuilegiū

fidunt, nec eorum naues huc commeant. Florentinæ naues portum nihilominus frequentabant, in quo tutum receptum habebant; sed cū ad viginti milliaria in altum mare processissent, Turcarum triremes illis occurrerūt, & vnam cœperunt, duæ vel tres reliquæ fuga sunt elapsæ. Eas ideò Turcæ infestabant, quòd triremes S. Stephani Florentinæ, excursiones maritimas facientes, non exigua damna Turcis inferre soleant: quod etiam paulò ante quàm Cyprum appulissim acciderat, vt suo loco dictum est. Excursiones istæ eiusmodi propè sunt, quales nostrates Cosacchi in campos effusi, exercere consueuerunt: quibus si res feliciter successerit, bene est; sin minùs damnum vel interitum non magni æstimant.

Portus Alexandrinus, est valdè capax & apertus, ideoq; hyeme parùm securas habet stationes. Quamobrem, naues Turcicæ, vt & Galeones supradicti, apud Arcem maiorem subsistunt, quæ est ad dextram in ipso portus ingressu; ibi enim rupes in mare procurrunt, quæ venti violentiam cohibent. Est in extremitate vna satis alta, quæ propter diducta in ipso vertice cornua, garyophilus vocatur. Ad hanc naues vento adactæ sæpiùs alliduntur, quandoquidem versùs arcem alteram, quæ in portus ingressu ad leuam est posita, accessus propter rupes minùs tutus est. Sed & in medio quoq; portu non desunt scopuli, qui naues sæpiùs dissipant, & tranquillo ac sereno mari è superioribus locis facilè conspiciuntur. Arx ab arce iusto distat spacio: naues tamen per medium ingredienti, ab vtrâq; missilibus tormentorum globis attingi possunt: quo argumento quanta sit portus in ipso ostio latitudo, facilè deprehendi potest. Arx, quæ est ad dextrâ, magna satis & munita est: altera ad leuam minor est, & quòd scopulis pluribus sit præcincta, artificiosam munitiōem non habet. Circa portum veterem, quem Christianis ingredi nefas est, duo sunt parua propugnacula; vnum

Garyophi-
li rupes A-
lexandria.

hoh. v. 123

eine Art
Nussblatt
eine Art
indisches
Gewürz

unum versùs ciuitatem, versùs mare alterum, non procul ab Arsenali, quod huic eidem portui adiacet Tritemes hîc stationem habent: quorum quattuor tantùm pro custodia portus Alexandrini, meo tempore erant, neque satis benè, vidimus enim sæpiùs, instructæ.

[Erat Cayri Ianiczerus quidam mediocriter canis aspersus, natione Heluetus: qui ante triginta annos in quodam Italiæ littore à Pyratis captus, seruitute adactus, Machometismum susceperat. Is libenter mihi ibidem in Cayro inseruiebat, de pecuniaria mercede non adeò sollicitus, dummodò cibo, quem parcè sumebat, vinum adijceretur, quo se assiduè ingurgitabat. Nam in tanta hominum multitudine, non facilè vitium hoc deprehendebatur: nec tanta, vt alibi, sit in illud animaduersio. Totum namque hoc negotium ab ipso Bassa dependet: qui si sobrius fuerit, in ebrios inquit et ~~que~~ castigat, si verò libenter & ipse vinum bibat, in peccantes pœnam hoc nomine non extendit. Conscientia igitur Ianiczerus ille stimulatus, clàm petiuit, vt in Europam abduceretur, & hac intentione Alexandriam nobiscum venerat. Vndè antequam solueremus, diebus aliquot, cum ijs, qui rerum ibidem vsum habebant, consilia communicabam, qualiter iste miser iuuandus, & educendus foret. Nam palàm simile quid attentare non licet, occultè verò perpetrare, plena res periculi, propter exploratores, qui diligentius obseruant, num eadem illæ res quæ ad portum deferuntur, in nauim inferantur: insuper & nauem è portu iam iâ soluturâ, liberû est illis ingredi, & euoluere: in qua si Turcam educi repertum fuerit, & nauis cum mercib' fisco adiudicatur, & omnes qui in eadē fuerint, absq; omni remedio, in perpetuâ seruitutē abducuntur, ex religionis ipsorum præscripto. Quamobrem nullus suadebat, vt in tantum periculum hominis istius causa, me conijcerē: cui cùm hoc renouiaffemus, flebat miser ille nobis

*eosque
castigat*

*Vini vsus
apud Tur-
cas à Bassa
sis depēdet.*

*Christianos Tur-
cas factos
educēdi ex
Turcia dif-
ficultas.*

[5]

fehlt im pohn

*Heluetus
Ianiczerus.*

Text

*S. 215-
218*

Christiani
ab auctore
redempti
a Turcica
seruitute.

nobis valedicens tenerrimè: & mihi lachrymas excussit, qui libenter ea in re gratificaturus illi eram. Habebam autem ibidem & duos Italos, quorum vnus Ascanius erat, ex territorio Romano, in littore quodam à Pyratibus abreptus, Anno primo Pontificatus Pij eius nominis Quinti: qui cum in seruitute per decemseptem annos apud Sengiacchum quendam versatus fuisset, quorum quindecim in triremibus exegerat, precio se in libertatē vindicare conabatur, ad quod persoluendum, cum illi residuum deesset, petiuit id à me suppleri. Alter fuit Andreas Siculus piscator, per celoces Barbaria excurrentes, ibidem in Sicilia captus; quem centum & aliquot Scutatis aureis redemi, cum decem & aliquot annos in carcere delitescens, iam canitiem contraxisset. Vtque Ascanius ille vir bonus & pius; sic iste pessimus & impius fuit. Nam in *ma. nauigans*, semper blasphemabat; & adeo terribilem ferocemque se ostentabat, vt palam iactare non dubitaret, quamprimum, inquit, in Siciliam rediero (habebat autem uxorem & liberos) si uxorem alteri nuptam inuenero, eandem statim post salutationem, cum liberis & secundo marito interficiam. Cumque eum hoc nomine reprehenderemus, indignissimè ferebat. Duos itidem alios egregios iuvenes Italos redemi, quos Cayri reliqui, vt eos Consul Marianus in Italiam remitteret. Nec enim rationibus meis expedire iudicabant aliqui, si innotesceret, tot me simul redemptos circumducere: vnde verisimiliter conijci potuisset, nos multum pecuniæ habere. Hi, tanquam Christiani, poterant omnes redimi in Cayro, consensu tamen Bassæ accedente, qui emolumentum etiam inde percipit. Nam is qui precium serui redempti percipit, aliquid etiam Bassæ contribuere tenetur, à quo litteræ patentes eliberatis dantur: alioquin è portu Alexandrino non dimitterentur. Cæterum huic, qui Machometismum professus est, discedere non liberum;

rum; nisi clàm, quod cum maximo periculo coniunctum antea diximus.

Pridiè quàm Alexandria discederem, venit ad me Italus quidam Ioannes, cum duobus alijs, qui mercatoribus inferuiebant, loquebatur Hispanicè satis expeditè, provolutus ad pedes orauit, vt eum à seruitute Turcica redimerem. Erat autem is ex vna triremium, quæ semper sunt in portu propter custodiam. Deferebat compedes, vt serui solent, miseriam suam enarrabat: dicebat se esse Chyrurgum, & in rebus ad medicinam spectantibus satis benè versatum, promittebat se fore fidelem, & meū perpetuū seruum, dummodò à Turcarum iugo, triremi præfertim, eliberaretur. Professio medica, qua se imbutum iactitabat, non tanti apud me erat, vt mihi, quod postulabat, persuaderet, maximè, quod iam haberem Chyrurgum bonum Antonium Genuensem Italum, quem in locum demortui assumpserā; nec tutum videbatur, homini ignoto curā valetudinis concedere. Sed calamitas tamē & miseria ipsius me permouit, vt eū redimerē. Et quoniā habebā Leopardos, Capricornos, cæteraq, animalium & auium exoticarū genera, eorū curam eidē in naui demandui. Benè se gessit, coactus, nempè quamdiu fuit in mari. Sed posteaquā Cretam perueni, duas hebdomadas commoratus, vbi res nonnullas furto abstulisset, profugit; quod non nisi quarto die à meis compertum est. Et quoniam minutiora quædā desiderabantur, inter familiares meos, res mihi sensim innotuit. Nam cum quattuor meis in palatio Ducis habitabam; cæteri in monasterio S. Francisci erant. Quamuis non vrgerem, missi sunt, qui eū perquirerent. Mihi quidē satis erat, quòd à Turcis eliberatū, ad Christianos aduexissem. Repert⁹ tandē est, ex illa parte montis Idæ versūs Barbariam: & mirum cur se eò contulerit, vndè exitum nullum habiturus erat: quidnam in animo haberet, non constabat. Comprehensum, vole-

Fuss-Welle

Steinbock

bant extremo supplicio afficere. Sed eum etiam de nouo non solum à morte, sed à triremi liberaui, ad quam omninò condemnandus erat. Duplici namque dolore conflictari me oportebat; tum ob mortem hominis, tum quòd per me centum aureis redemptus, laqueo suspendendus erat. Restituit igitur ea, quæ meis furto abstulerat: pecuniæ modicum quid consumpserat. Denuò mihi volebat inseruire: sed reieci. Consenso deindè Galeono nouo, qui in Italiam expediebatur, abiit: nec quid postea cum illo sit actum, intelligere potui.

*Christiani
redemptitij
à Turcis ra-
tò bonæ
frugis*

Mercator quidam Venerus, qui Cayri multis annis mansit, non dubitanter affirmavit, quòd redemptitij isti, vix ad aliquam bonam frugem perueniunt. Quòd equidem sciret, ad duo millia seruorum eiusmodi fuisse liberata, suo tempore: è tanto numero vix quinquaginta vel sexaginta bonos euasisse; reliqui furabantur, latrocinia, & cædes perpetrabant: vndè & extremo supplicio affecti fuère. Nonnulli ex illis, quod horrendum est, in libertatem vindicati, impio Machometo nomina dedère. Id quod valdè probabile est. Nam non habentes vndè viuerent, neque modum ad suos in Europam redeundi inuenientes, degustata libertate, ne iterum in seruitutem deuenirent, hac ratione sibi prospectum voluerunt. Adducebat etiam idem, morales, at non Catholicas rationes. Quem Deus, inquit, in seruitute & captiuitate versari permiserit, is faciliùs à peccatis abstinabit. Sed rationes eiusmodi subsistere non possunt; quandoquidem de captiuorum liberatione diuersum exstat Christi saluatoris præceptum.]

Animalia multa & varia reperiuntur Alexandriae venalia: quorum & ego aliqua coemeram, & mecum in Europam adduxeram. Leopardos duos, glires Pharaonis duos, quorum similes per ædes priuatorum Alexandriae, & per campos, præsertim in Syria, multos videre sæpiùs contigit. Felcibetum odoriferum producentem, quæ, cum essem Tripoli, curau-

*Bildh'maus,
Liebenschlafer*

curaueram Apameæ pro me emi. Cynocephalos marem & fœminam, pilo subrubeo, à cæteris diuerso: fœmella, quoties puer aliquis paruus aut fœmina occurrebat, statim eosdem morſu petebat: uiris adultioribus parcebat. Simiolos varij generis decem & aliquot, quorum bona potior pars aquis obacta, cùm apud Insulam Carpathos tempeſtate iactaremur. Pſyttacos etiam elegantes habebam. Capricornos tres eduxeram; quorum duo in mari exſpirârunt. Animal hoc incredibili pedum pernicitate plurimùm valet, qua per aſperrimas rupes, licet pedes graciles cumprimis habeat, cum ſpectantium admiratione, dexterrimè utitur.

[Eſt & altilium genus in maxima copia circa Alexandriam, illi non abſimile, quas Pardvas vocamus, quæ volare non poſſunt, ſed adeò velociter currunt ut à canibus prehendi nulla ratione poſſint, niſi in retia præparata incidant. Cibo alio non utuntur, præterquam glareis ex arena depromptis. Eſt auis præpinguis & optimi delicatiquè ſaporis, ſed ad veſcendum valdè periculofa ſi recens ſit. Nam ubi aliquoties ex eo genere aliquis comederit, moritur. Cauſſa rei adfertur, quòd cùm alites eiufmodi lapillis pro cibo utantur, ubi iſdem aliquis intemperanter veſcitur, in hydropiſim incidit, atq; ita mortem ſibi accelerat. Deplumata igitur ſale primùm aſperguntur, & per noctem ita aſperſæ aſſeruantur: poſtea aſſantur, & in acetum imponuntur: quo macerata valdè ſapida & ſalubres redduntur. Idem fit & cum alijs paruis auiculis, ſimilibus noſtris quas Cize dicimus. Volant & ſunt pingues. Harum in Cypro etiam habetur copia: ſed aceto ſimiliter macerari debent. Qui Arabiam felicem peragrârunt, narrant Parduas eiufmodi ibidem reperiri. Nonnulli eaſdem illas eſſe volunt, Iudæis in deſerto cælitùs miſſas, quas ſacra ſcriptura cothurnices appellat.

Circa montem Horeb in territorio Sinai, manna quod

Affehen

Mädchen

ruta

1. poln.

Zusatz

22

gemästet, pett. Spargel

124-
125

Sthnechuhn

Kies

Wassersucht

braten

Zaisig

Wachtel

que veluti in Calabria prouenit, minùs tamen candida, ad rubedinem vergens. Vidi eandem in Cayro, quæ etiam vim purgandi habet. Talem è cœlo Iudæis datam affirmant nonnulli: vtrumque tamen comprobare non possunt.

Strutiones
et con-
rum pen-
tios.

In deserto illo arenoso, versùs mare rubrum, ingens habetur Strutionum multitudo: quos Arabes conspici-
ti, quandoque in modum coronæ à longè cingunt, & in vnum globum coactos, inuadunt, & occidunt. Sed quoniam Arabes carnes non comedunt, nec pennas, quarum ingentem vim mercatores aliàs distrahunt, facile diuendere possunt, rariùs eiusmodi venationes exercent, cum vix indè lucri aliquid, lassitudinem verò equorum notabilem reportent. Nam strutio celerrimè currit, alarum beneficio adiutus: vt apud nos maiores illæ aues, quas Dropy dicimus, facere solent currentes antequàm altiùs euolent.

Dromedarij,
et co-
rum cele-
ritas.

Cùm spectaremus Cayri Turcarum certamen eque-
stre, quod vt superiùs diximus, singulis Hebdomadis die Iouis à prandio, exercitationis causâ instituitur, venit eò
Athyops nudus insidens Dromedario. Cameli genus id cumprimis expeditum, passu gradarij adeò celeriter cur-
rens, vt equus etiam citatiore gressu, illum æquare non possit. Hic per postas, vt vocant, Mecha aduenerat. Cur-
sus autem ratio talis adhibetur, vt quinta decima die Mecha Cayrum perueniatur. Cursor vnus dromedario per continuos quinque dies insidens proficiscitur: rur-
sus alius alium dromedarium conscendit, & quinque alios dies progreditur: tandem tertius, quinto itidem die, tertio iumento vectus, Cayrum defertur. Idem profec-
tionis seu cursus publici mos, Cayro Mecham redeun-
tibus obseruatur. Cursor vicem suam obiturus, tantum comedit, quantum in quinque dies sufficiat, nec cibum alium præterquàm paucos Dactylos, secum defert. Panis
etiam

Schnitt für Schnitt
Post

etiam nullus reperitur in illis locis desertis arenosis, & petrosis: sed nec aqua, nisi quinto demum die. Dromedarius quoque, aquæ potum in sextum usque diem deferre potest: cibus eius pastilli è farina triticea confecti, quos non adeò multos cursor deferre potest, ideoque parçè illum reficit. Aquam nec in suos quidem usus circumfert: quam etsi haberet, Dromedario danda non esset. Nam ut quidam affirmant, ego non ausim, si in vase aliquo deferretur, eam odoratu deprehenderet, sitimque statim contraheret, propter quam, præfixam quinque dierum itineris continuationem prosequi non posset. Quies illi perquam exigua. Nam per viginti quattuor horas, ter tantum subsistit cursor propter opus naturæ. Dromedarius eundo, urinam emittit. Cum descendendum est, baccilo pedes percutit sessor, atque ita dromedarius in terram procumbens, descendendi facultatem illi commodam præbet, qua modicum usus, cœptum iter profequitur.

Incolæ Arabiæ desertæ, nunquam pane aut carnibus, sed dactylis tantum vescuntur. Lacte caprino valde salubri sustentantur. Aqua illis potus est. Atque hac de causa vitam producant, & plerumque centesimum ætatis annum attingunt. Valetudine prospera utuntur, forma sunt corporis egregia. Equis pro pabulo carnes caprinæ offerunt; quas primò in sole desiccant, & deinde in minuta frustula concisas, equis præbent: quæ & magnum nutrimentum vescentibus administrant, & paruo negotio in capsula coriacea, equo alligata, per desertæ loca, circumferuntur: de quibus si tantum sumatur, quantum duo pugilli capere possunt, id per viginti quattuor horas, vni equo pro pabulo affatim sufficit. Carnes insuper eiusmodi, sitim equis non excitant, in illa aquæ periuria, eosque validos & agiles conseruant: quos à teneris ita educant incolæ, ut non nisi, ad no-

Brüderlein

[] fehlt
Nurpohl2. Barillo
FährleinArabia des-
serta Inco-
larum victu.Equi car-
nes com-
dentes.

Kleiner Faust

2. Meinerd
Wasser-
mangel

ad nonum diem, materna sugant vbera, postea lac illis camelorum apponitur, ne materno debiles efficiantur. Ita & formam naturalem cum primis elegantem retinent; & vires cameli, eorum lacte hausto, acquirunt: quod etiam à siti mirificè præseruat, cum in partibus illis aqua, thesauri instar, æstimetur. Cum inhabitantibus Cayrum & Alexandriam narrarem, nos Europæos ubique aquâ abundare; respondebant, nos immortales haberi posse, qui aqua recenti & dulci semper abundaremus. Cum Cayri panem illis obtulissemus, quem illi chops vocant, eo vesci recusabant; sed panno inuolutum asseruantes, dicebant se ad suos perferre velle, ut ostenderent quid nos manducaremus: quod si panem itidem & illi manducarent, eos facile morituros. Vidi & Alexandriæ vnum Dromedarium, cui Arabs Rossæto adueniens infidebat. Boni velocis gradarij passum habet animal hoc, & ad iter accelerandum plurimum valet. Sella namque illi imponi potest; cum vnum tantum gibbum habeat, non duos, ut cæteri cameli, qui onera deferunt. Höcker

Reliquis Septembris diebus, quæ in Ciuitate, extra, & ad portum digna visu occurrebant inspiciebam. Neque enim discedere celerius potuimus, propter Sengiacchum, qui à nostris quattuor nauibus, quæ simul vela facere constituerant, multum pecuniæ exigebat. Conuenerunt ad extremum cum illo mercatores, non exigua summa illi numerata: cumque ventus esset contrarius, non nisi nona die Octobris inde soluere potuimus. J. 125

O C T O B E R.

Ona die Octobris conscendimus Saitiam nostrā 9. nauem, hora circiter decimaquinta: decima verò sexta è portu promouimus. Sub vesperam hora

Desatut us
Alexandria
nach Kreta

9-23
X 1587
J. 222
227

hora vigesima tertia, littus Barbariae conspiciebatur. Die insequenti nihil continentis apparebat, quem non nisi, die decimaseptima Mensis eiusdem, manè tandem conspeximus. Quattuor simul vno eodemq, die naues è portu soluerunt. Vna fuit Gallica nostra maior, quæ primò Siciliam, indè Mafiliam petebat. Hæc parum aberat, quin portum egrediendo ad scopulum seu rupem Garyophili allideretur. Nam vela, citius quàm in hoc portu oportuit, sunt expansa, vento inter Boream & Aquilonem acriter spirante, quem Itali Græco Tramontana vocant. Vix decem cubitorum tractu naus aberat à periculo. Iamque voces periclitantium, miserabiliter clamantiū audiebantur. Naus enim gubernator, rerum peritus, periculose decumbebat, qui verò vices eius gerebant, minùs cautos in præternauigando scopulo periculosissimo, se præstiterant. Altera naus Galeon Peraſto vocabatur, in qua ego nauigare debebam. Sed quoniam eius Patronus, alia naui pro se empta, nautas peritiores in eam transtulerat, ulla verò multum onerata, nullibi diuertere debebat, dissuadebant aliqui ne me eidem committerem. In Galeone hoc quòd mercatores erant prædiuites, Capitaneo honorariū dederūt & effecerūt, vt duæ Turcicæ triremes è portu eodem in altū extraherent, Postea naus hæc tempeſtate Cypriū delata est. Tertia naus erat patroni, qui recta Venetias cursum dirigebat. Hanc itidē vna Triremis Turcica, extra portū deducebat. Quarta naus, earū nostra Saitia Gallica non adeò magna, quā conduxī, vt me Cretæ exponeret, quòd indè Triremibus in Europā deferri poterā, perditiones Venetorū, in quibus etiā subsistere commodū erat, si propter instantē hyemē, nauigatio periculosior incideret maximē, quòd cū prius isthic essem, multorū notitiam mihi conciliauerim. Conuenerā cum nauclero, vt me in portu deserto, qui nunc Callolimioni vocatur, cuius etiam Diuus Lucas meminit, exponeret, propter ipsius

| poln. Zusatz

erat

| poln. Zusatz

Callolimio
ni portus.

Astor. 27.

ipsius commoditatem, & quòd minùs ab Alexandria di-
 fferet: tùm quòd in Arcipelagum ingredi, ad exponendum
 me in aliquo portu non auderet, quòd iam hyems ap-
 propinquaret: neque ex mari Mediterraneo, eò vela di-
 rigere tutum esset. Sed omnia hæc postea fuere inuersa. 15.
 Nam die quindecima Octobris, circa vigesimam secun-
 dam horam, tempestas atrox consurgens, quattuor hæc
 naues, quæ eundem cursum tenere debuerant, per mare
 hinc indè disiecit, nostram præcipuè Saitiam, quæ minor
 cæteris erat, terribilem in modum ventis iactitauit, donec
 circa medium noctis S. Germanus nobis illuxit, quem hac
 eadem nocte sexies vidimus, atque ita tempestas conqui-
 esceret. Die insequenti etiam iam aduerserascente, ven- 16.
 tus validissimus superueniens, nos tota nocte in maximū
 periculum coniecit. Die verò decima septima, paulò antè 17.
 vigesimam secundam horam, adeò procellosus turbo
 nos concutiebat, ut spem euadendi omnem abijceremus.
 Nam duo venti contrarij Africus & Aquilo, (Italicè Gar-
 bino & Græco) inuicem horrendum in modum depræ-
 liantes, validissimo flatu & imbre, nauem adeò in gyrum
 versabant & in ima deprimebant, ut fluctus intumescen-
 tes, superior arboris pars attingeret. Euacuabamus nauē
 quantum licuit, lapides videlicet eijciendo, cū nullæ
 nobis essent merces: sed neque propter turbinis violen-
 tiam ea res adiumento nobis fuit, cū nihilominus flu-
 ctus in nauem tanto impetu insilirent, ut iam iam ab illis
 absorbendi videremur. Cumque nox esset obscurissima,
 & tonitrua ac fulgura subindè terribiliter coruscarent,
 viderunt nautæ Insulam geminis rupibus in altum con-
 surgentem: qua visa existimabant nautæ nos in Arcipela-
 gum delatos ad Insulas duas desertas, quæ non adeò ma-
 gno interuallo à se disiunctæ, passim Diuoniæ appellan-
 tur. Cū igitur in extrema necessitate se constitutos vi-
 derent, quòd Saitia parua esset, depositis velis, in medium
 nauem

Tempestas
 atrox.

Diuoniæ
 Insule.

nauem deducere satagebant, vt in tam atroci tempestate, sibi quacunq̃ue tandem ratione consulere possent, nauī inter duas Insulas constituta, vbi min⁹ à ventis impeteretur. Cumq̃ue iam non procul indè abessemus, singulari quadam diuina ordinatione, nauta, ex summo nauis malo, quòd coruscationes perseuerarent, animaduertit, vnam tantum esse Insulam, quæ propter duas rupes eminentes, duarum illarum, inter quas nauem adducere constitutum erat, similitudinem exprimebat. Quamobrem velis omnibus demissis, vnum tantum appenlum remansit, Trinchietum vocant, vt Insulam præternavigare liceret. Cæterum cū iam Saitia vi tempestatis, prope modum demergeretur, & ventorum violentia concussa ita rimis fatisceret, vt assiduè aquam è sentina^{*} exhaurire fuerit necesse; nauarchus omni præsidio destitutus, palàm enunciauit, nullam spem salutis reliquam superesse, & nos naufragio ibidem perituros. Quo tristi nuncio, quilibet de anima sua sollicitus, Deo sese permittens, extremam horam exspectabat. Interea plùs quàm media nocte transacta, S. Germani sydus conspeximus, statimq̃ue Aquilo impetum aliquantum remisit, vt Africus iam validiùs Saitiam propelleret, quæ hac ratione Insulam præterijt. Septies nobis S. Germanus apparuit, & ad vicem quamlibet, Aquilonis vehementia magis ac magis imminuebatur: atq̃ue ita dies appropinquare cœpit: cumq̃ue illuxisset, deprehendimus, Insulam, ad quam vela direxeramus, fuisse Casso dictam, totam desertam & rupibus arduis horridam: quam si attigissemus, in scopulos & cautes nobis incidendum cum extremo periculo erat, qui noctu videri & vitari propter fluctus consurgentes haud poterant: iuga tantum præcellarum rupium, per coruscationes, aspectui sese offerebant. Die
 18. decima octaua conspeximus Insulam Rhodum: & per integram hanc diem, & noctis partem, maximo vento

zerleihen
zerfallen

S. Germani
sydus.

Insula Casso
fo.

[] fehlt
Rhodus in impol
sula.

*), der unterste Teil
des Schiffes

Ff

iactati

**) entweder Germanus Bischof v. Auxerre 380 - 448 oder

Germanus Bischof von Paris 496 - 576, wahrscheinlich

der erst. heilig gesprochen

hier offenbar das St. Elmsfeuer, sonst dem heil. Erasmus

(St. Elmo) einem der Vierzehn Nothhelfer zugeschrieben

iactati sumus: qui S. Germano apparente statim conquie-
uit, & noctis residuum, tranquillitas occupauit. Sequen-
tem diem totam oberrando consumpsimus inter Rho-
Carpathos dum & Carpathum Insulam (Italis Scarpanto) in qua
Palladem natā & educatam Poëtæ fabulantur. Cumq̃,
naucerus situm loci perspectum non haberet, appropin-
quare, naufragium timens, non audebat: donec vesperi
in quodam promontorio ignes Insulani accenderent
(moris enim est, vbi incolæ nauem erraticam conspexe-
rint, igne suscitato nautis signum dare, quo loco, tuto ac-
cedere possint) quibus visis tota ferè nocte Insulæ oras
legebamus. Circa horam quartam noctis, densissima nu-
be, absq̃ue pluuia, prorepente, S. Germanus comparuit:
statimq̃ue & ventus cessauit, & nox serena esse cœpit.

Sunt nonnulli qui affirmant, cū naturalis sit eius lu-
minis prouenientis causa, illud non apparere, nisi quādo
pluit. Itaq̃ue hic annotandum putauī, etiamsi hoc tem-
pore nulla fuerat pluuia, lumen tamen hoc resplenduisse,
& ventum subitò confedisse.

Mane vigesima Octobris, accedentes ad Insulam, par- 20.
Portus A- uum portum tenuimus, antea dictum Portum Agata, qui
Agata. minores tantū naues admittit. Fixis anchoris, rimas na-
uis obstruere, & pice obducere cœpimus, affirmantibus
nautis, si per duas horas tempestate iactata fuisset, nauem
Saitiam vnā nobiscū fuisse interituram. Descendentes in
littus, victui necessaria à Græcis coëmimus. Nam pulli gal-
linacei quos habebam⁹, fluctibus in naui suffocati fuerūt.
quamuis hæc Insula Turcarū sit, & Capitaneū eiusdē gen-
tis habeat, Græci tamē homines, vt & in cæteris Arcipela-
gi Insulis, arua & vineas excolunt. Turcæ verò, de com-
meatu prouisi, in præsidijs Arcium se continent, nullibq̃;
Turcæ à Græcorū metu prodeūt. Cū verò pendendi tributī tem-
Græcis va- pus aduenerit, aliquot Triremes cum Ianiczeris Insulas
salles sibi eiusmodi accedunt, & ab incolis census exigunt, Oppida
vauent. aliquot exigua in hac Insula, ad latus conspiciebantur,
ad quæ tamē naues non accedunt, cū portu careant.

Ab

poh.
Singular

Ab eo loco, vbi descenderamus, non procul aberat vil-
lula Lare dicta.

21. Die sequenti manè, cùm Aquilo seu Græco potius, in-
surgere cœpisset, cui obstaculum nullum erat oppositū,
extractis anchoris, mare ingressi sumus, credentes nos re-
ctā Cretam delatum iri. Sed vento denuò mutato, hac &
22. insequenti vigesima secunda Octobris die, circa Insulam
Cassio prædictam ventos inaniter captabamus. Tandem
23. vigesima tertia die manè Cretam appulimus, ad Promon-
torium Salomonis, antiquitùs Samnium: de quo in Actis
S. Lucas. In monte, iusto interuallo, est Turricula, in qua
excubiæ propter pyratas aguntur. Quamprimum an-
choras iecimus, relatum nobis fuit, quòd vno die antè,
Saitia illa, quæ nobiscum Alexandria soluerat, indè versùs
Siciliam discesserat; tempestate quoque eò delata, & satis
conquassata, vt rimas quoque obducere nautæ fuerint
coacti. Nauarchus verò, qui æger Alexandria discesserat,
in mari mortem acceleravit, & hic in littore sepultus est.
Hæc eadem Saitia, quòd non procul Venetorū Ciuitas
Sitia abesset, ad littus accedens, indicauit me eò venturū.
Antonius namque Barochi mercator hac de caussa ad
Gubernatorem, quem isthic Rectorem vocant, accesser-
at. Itaque aduentus meus exspectabatur.

Quoniam sæpiùs commemoratum est, Saitias naues
ventorum impetu conquassatas propemodum interiisse,
nemini mirum id videri debet. Certum etenim & com-
probatum est, nauigia, quæ vel vetustate, vel artificum
incuria, debilitatem aliquam incurrerunt, exorto turbi-
ne, fluctibus grauitè contundi solere: eoque tempore in
præsentissimo periculo versari. Nam vbi naus in are-
nam, vel scopulum impegerit, ex littore propinquo, faci-
lius enatandi subsidium ministratur, & tabularū confra-
ctarum natatu, multi euadunt. Sed naue in alto mari dis-
sipata, quæ euadendi ratio? Etiam si quis tabulæ adhæse-
rit, flu-

Kreta

29 8

4 XII 1583

J. 227-

242

Creta sectio
da vice.

Cap. 27.

Rite Spalt

Zusatz des Let

I poln.
Zusatz

rit, fluctibus à turbine agitata, opprimitur; vel ubi à terra remotior est, fame & frigore moritur.

Anton. Veneti
nati nauigatio.

Tur Civitas
ad mare
rubrum

Mare Rubrum
Christianis non
licet nauigare.

Antonius hic, cuius suprà meminimus, multas orbis partes peragrauit. Nam bis in Orientali India fuit, rerum illarum partiū vsum non mediocrē consequutus. Vtrāq; vice Apamæa, ad Euphratem primū peruenit: indè secundo flumine ad mare Persicum, antea Eleatiff dictum, delatus, postea ad Ormus & Goam peruenit. Cayrum tandē per mare rubrum reuertebatur: expositus ad Civitatem Tur, quæ ad littus eiusdem maris eo in loco sita est, ubi Iudæi fugiendo Pharaonē, sicco pede mare trāsierunt. In eius secunda peregrinatione fuit captus à Bassa, qui curam gerebat maris rubri, quod infrà positū est, antequam ad fines, ubi Fœlix Arabia incipit, perueniatur. In eo nauigatio Christianis est interdicta: in quam à Turcis maximè inquitur. Nam non procul à Mecha nauigatur (cū mare cum primis angustum sit, cuius vtrūq; littus maiori ex parte nauigantibus apparet) & quæ naues ex India Orientali adueniunt, eo deflectere solent. Antonius tamen isthic non fuit, quod eius naus rectū cursum propitio vento tenens, locum hunc præternauigauit. Narrauit is quod Bassa prædictus ab eo valorē decem millium ducatorum, in varijs mercibus perceperit; præsertim in lapidibus, qui in certis illarū regionū animalibus reperiuntur, nec hætenus in partibus nostris visebantur: & in vniolib; ac margaritis preciosis. Captū Bassa ille, qui de principalioribus non erat, secū Cayrum perduxit, eumque ad Carceres Imbraimi, tanquā supremi Ægypti Gubernatoris, tradidit: vnde Consul Veneti (quoniā Venetus erat Antonius) fide interposita eliberatus, nostro tempore facultatē in Europam redeundi impetrauit. Nauigatio autem eius, in Hispaniam erat potissimū instituta, quandoquidem Catholici Regis iussu, quod etiam ipse non diffitebatur, peregrinationem hanc obeundam suscep-

rat,

hohen
Zerhinen
Hohen Zusat

eine einzel-
ne grosse
Perle

Längen

rat, vt quænam per mare rubrum nauigandi commoditas, & quod nauigationis emolumentum, edisceret. Vir hic fuit mihi apprimè notus: à quo multa, quæ ad naturam & mores nationum, quas peragrauit, pertinebant, edidici. Sed quandoquidem ea scriptorum industriâ sunt euulgata, non est, quòd in his immoremur. Posteaquam domum rediissem, plures ab eodem litteras, partim ex Hispania, partim ex Italia scriptas accepi: in quarum vltima significauit, se in Syriam, & indè in Indias Orientales iam tertio nauigationem instituere.

Wie kann er
das am
25 X 1583
schreiben?

Factum autem est singulari Diuinæ gratiæ beneficio, quòd dum circa Rhodum & in faucibus Arcipelagi, ober- raremus, in classẽ Turcicam, cui Occhialius præerat, non incidimus. Nam viginti quinque triremes è nigro- ponte Rhodum versùs velificabant, quibus obuias naues diripere non est insolitum. Quoniam tamen Saitia hæc Gallica fuit, cum quibus Turcæ societatem colunt, poterat mitius aliquid ab hostibus expectari: sed vel pecuniæ numeratione vel captiuitate res transacta procul dubiò fuisset: quod itidem paulò antè ipsi Galli sunt experti, prout nauarchus Gallus nobis retulit. Euasimus itaque per Dei gratiam manus impij Occhiali, qui valdè tunc exacerbatus erat, quòd Veneti Melitensium milites illi tradere nolebant, quos cum duabus triremibus non ita pridem in potestatem redactos, Corcyram perduxerant. Eos Occhialius insequabatur: cumque septem Venetæ triremes indè Cretam reuerterentur, vbi custodiam Philippo Pasqualigo præsidente posuerat, Occhialius in portu Nauarino præstolabatur, vt eos adoriri posset: qua de re, cum Zacyntho triremes Venetæ notitiam accepissent, denuò Corcyram sunt reuersæ, cum resistere se non posse viderent Occhialio, qui ex viginti quinque ordinarijs selectu habito, decem octo triremes benè instructas habebat.

[] fehlt
im pch

warten

Sed ubi vidit, consilium sibi præmeditatum non succedere, in furias actus, obuios quosque invadere decreuit, Cæsarem veritus, quod parum cautè egisset. Incidit igitur in aliquot mercatorum Christianorum naues, quas, hominibus in captiuitatem abductis, in potestatem redegit. Euasimus itaque, Deo opitulante, manus ipsius, qui Carpatho, versùs Rhodum cursum tenebat; nos verò à Rhodo itidem vehebamur. Mirabantur omnes Insulani, quod Occhialium obuium non habuimus. *schell in p. 102*

S. Germanus tempestatum sedator.

Si cui mira vel impossibilia videbuntur, quæ hîc de Sancto Germano à me scripta sunt, me vera retulisse quilibet affirmabit, qui nauigando in periculosas tempestates incidit. Nullus enim est, qui hæc non oculis aspiciat, in extremo procellarum irruentium periculo constitutus. Siuè igitur S. Germanus, vt multi credunt, periclitantibus appareat: siuè à naturali causâ, quod plerique autumant, luminis eius ratio proficiscatur, ego temerè affirmare non ausim. Illud certissimum est, lumen hoc nauigantibus apparere: quod non solum ego, sed & omnes, qui mecum erant in naui, toties vidi, quoties me vidisse superiùs annotaui. Apparet autem specie Syderis lucentis, vel accensæ facis, interdum plùs, interdum minùs coruscans. Fit quandoque splendor eius planè lucidus & albicans veluti stella: Confidet sæpè vel in medio arboris, vel alibi, semper tamen æditiore in loco. Si quis attingere velit, sursum mox eleuatur & refugit. Frequentiùs tamen in ipsa arboris summitate, & cruce, quæ ibidè defigi solet, confidet, permanens eodem in loco quantū temporis in recitanda Oratione Dominica consumeretur: quandoque per dimidiam quadrantis horæ partem, quandoque quadrantem integrum lucescit. Sed in magna illa tempestate per dimidiam horam durauit, in modum accensæ candelæ ardens. Vbi apparuerit, certum & indubitatum est, ventum notabiliter subsidere: & quò frequen-

frequentius emicuerit, eò magis ac magis turbinem diminui. Vndè ad ipsius ortum, homines ab interitu tuti, certam spem salutis concipiunt: quod pluribus exemplis confirmari posset. Illud quoque nautæ affirmabant, quòd pluribus nauibus in vna eademque tempestate simul constitutis in quibus sydus eiusmodi conspiciebatur, eæ euaserunt; in quibus non, naufragio perierunt. Narrarunt ijdem quoque, quando duo sydera coniunctim apparent, quod rarò admodum fit, nauem omninò interituram. Cùm autem duo fuerint, dicunt spectra seu Dæmones esse, qui nunquam vniformem sed geminatam speciem in apparendo retinent. [Quæ de Castore & Poluce scriptores Ethnici tradunt, ea non attingo: quæ verò hîc adiunxi, ea ex fida eorum relatione accepi, qui naufragijs eiusmodi præsentibus interfuerunt.

Sed nec illud hîc prætermittendum putauì, quòd nautæ certò se didisse asseuerabant. Quacumq; in naue Mumia fuerit deportata, eam vel in maximum periculũ adduci, vel certissimũ naufragium subire oportere. Quamobrem diligenter admonentur ij, qui res in nauem inferunt, ne Mumiam secum accipiant: cuius rei ea redditur ratio. Quandoquidem Mumia, Ethnicorũ sunt cadauera, in quibus idola, vt dictũ est superius, reconduntur: dubiũ non est, quin in cura & potestate Dæmonum, prout & animæ ipsorum, sunt constituta: qui nunquam ab eis, etiamsi de loco in locum transferantur, recedere solent. Cùm Cayri in antrum, vbi eiusmodi cadauera sunt condita, me demississem, duo integra corpora, vt iam diximus, maris & foeminæ precio empta acceperam; eodem modo, prout ibi asseruabantur, inuoluta: quæ vt commodius deferri possent, quodlibet in tres partes diuulsũ, in capsas maiores ex corticibus arborũ siccatis confectas, imponendũ curauì: ita vt sex eiusmodi capsas Mumia refertas haberem: in septima verò erant idola fictilia [ijsdẽ illis corporib; copulari solita. Cũ igitur de periculo depor-

57
fehll
im polu.

didicisse
Mumia in
nauì depor
tata tem
pestatem
ciet.

thimot
TIT 143
TIT 143
TIT 143
TIT 143

57 fehll
im polu.

deportationis ex nautis intellexissem, consului negotiatores mihi notos quid mihi agendum suaderent, & num vera essent, quæ nautæ dicerent. Multi affirmabant rem ita se habere: multi pro fabulis hæc ducebant, affirmantes, quòd ipsimet in Italiam sæpissimè Mumias per mare deportârunt, neq; tamen in vllum periculum hoc nomine inciderunt. Persuasione igitur illorum adductus decreui corpora hæc mecum asportare, vt in Europa ostenderem, qua ratione condita reperiantur, maximè quòd ad partes nostras, à quodam integra delata fuisse, nunquam antea intellexeram. Quamobrem nihil ea de re cum Naclero communicans, septem capsas illas Mumiarum, cum rebus alijs, in nauem inferri iussi. Sed parùm abfuit, quin statim in magnas difficultates incidissem. Nam cùm Turcæ, res meas inspecturi in Alexandria, nos conuenissent, vt teloneum ab illis persoluere-mus, habebant in comitatu Iudæum, qui eorum interpres & Notarius fuerat. Hic quoniam Christianis vtcunq; fauebat, quòd Christianorū merces assiduè pertractaret, à quibus non parùm emolumentum, & honoraria frequentiora percipiebat, cùm in capsis mumiam repositam animaduertisset, statim easdem capsas claudi, & funiculis ligari præcepit, & Turcis quibus vinum propinabamus retulit, nos in capsis illis nihil aliud habere, præterquam cochlearum testas, & conchas quales in maris littore legi solent: cuius relationi fidem Turcæ adhibuerunt, quòd & eorum minister esset, & quòd è conclauis, in quo vinū hauriebant, pedem efferre minùs festinarent. Causa, cur Mumias Turcæ prohibent efferri, hæc esse perhibetur. Quandoquidem ipsi Magicis superstitionibus valdè sunt addicti, persuasum habent, Christianos eiusmodi Ethnicorum cadaueribus ad Magiam abuti. Verentur itaq; ne per incantationes aliquas damnum ipsis & eorum ditio-nibus, facile non recuperandum, inferant: idq; diligenter præca-

Mumias
tur Turcæ
efferri
prohibent.

Flauio
Iohanne

præcauent. Difficulter igitur integra Mumia extrahitur à mercatoribus: qui clàm & minutatim eiusmodi merces auertere solent. Iudæo itaque illi bonum honorarium dedi: qui si Turcis de Mumia aperuisset, non paruum discrimen nobis imminebat, quod ingenti aliqua pecuniæ summa redimendum erat. Cùm itaque priori tempestate iactaremur, nullus nostrum de Mumia hac meminerat. Erat mecum in eadem nauī Sacerdos Polonus Simon Albimontanus, qui patentes Regis Stephani litteras habebat, & Sepulchrū Dominicū visitauerat. Eum primū Hierosolyma reuertens, Tripoli videram, & de nūc Cypri cū in Ægyptum proficiscer, obuium habui, qui Hierosolymam tendebat. Postremò venit Alexandriam Sabbatho hora vigesima: ego verò sequenti die circiter quindecimam horam nauem conscenderam. Hic igitur cū pecunia destitutus esset in extera regione, nec consilium reperiret quidnam agere deberet, petiuit à me ut illi opem ferrem; quod potui, non inuitus eidem obtuli. Sed cū animaduernerem, illum breui ad necessitatem redactum iri; nec, visitatione S. Sepulchri absoluta, quid in Ægypto faceret, causam esse: instante eo ut eum mecum in partes Christianorum reducerem, acquieui libenter: quod eum bonum virum & pium Sacerdotem viderem, & meum quoque popularem, cui deesse non liceret. Hic de Mumia cadaveribus hisce nullam planè notitiam habuit. Nam antè quàm Alexandriam peruenisset tridū, res meæ in nauem illatæ erant; ipse interim in ciuitate degens, venti & nauigationis commoditatem opperiebar. Cū igitur in priori tempestate versaremur, sacerdos hic preces Horarias recitans, conquerebatur duo sibi spectra magnum impedimentū adferre, & quocunq; tandem loco in nauī cōsisteret, semper eum comitari. Hæc cū primū audiremus, mirabamur: postea verò (ut hominibus inusitatum non

Gg

est,

Spectra de
o Simonē
Presb. ap-
parent.

02
Iphur
Zucht
Gesperst

est, in communi calamitate, ad fortuitos proximi casus, risu potius quàm compassione commoueri) rem in locum vertimus, tempestate sedata, existimantes has imaginationes, è metu prouenisse, vt plerunquè nauigantibus in periculis, obijci solent. Sed cùm in altera tempestate, denuò de spectris eiusmodi vehementer conquereretur, asserens, se virum & mulierem nigram, tali & tali habitu indutos videre: qualem nec mei quidem seruitores, duobus tantùm exceptis, in Mumijs illis viderant, nec de illo Sacerdoti indicare poterant, mirari accuratiùs cœpimus. Certissimum enim erat, neminem seruitorum de cadaueribus istis sciuisse, præter duos illos, qui secretum hoc nemini proculdubio, extraneo præsertim, aperuerant. Sed nec tunc quidem Mumia nobis in mentem venerat. Postremò totus conturbatus, pallidus, & tremens Sacerdos ad me accurrit, exposuitquè quàm horrendum in modum à spectris hisce, inter orandum, exagitetur, immò laceretur. Tandem incidit mihi, fortè illum hæc pati, occasione corporum istorum Mumiatricorum. Misi itaque ad Nauarchum, vt inferiorem Saitiæ naus partem nobis recludi iuberet, causam tamen reticendo. Volebam siquidem capsas illas Mumiarum clàm in mare proijcere. Sed Nauarchus respondit, se id facere non posse, propter ingentes fluctus, qui Saitiam operiebant, vt omnes madereremus. Exspectaremus modicum, statim nos omnes interituros, nec esse cur inferius descendere-mus, mox in ipso gurgite futuri. Et videbamus quidem apertè periculum maximum instare, si naus aperiretur: ex alia parte Presbyter de spectrorum vexatione mirum in modum lamentabatur. Nesciebamus itaque quid nobis agendum esset.

Vbi

Vbi verò S. Germanus apparere, & ventus contrarius subsidere coepit; cum iam illucesceret, nauem aperiri iussi. Et quamuis, vt paulò superius scripsi, apparente eiusmodi sydere, nauis extra periculum esse soleat, spectris nihilominus sacerdoti molestiam inferentibus, septem capfas illas, in mare proijci iussi. Quod vbi factum, Nauarchus statim ad me accurrit, percunctans quidnam abiecissem: nunquid Mumiam? Falsus sum. Expauit illicò vehementer, sed postea se recolligens, erat recreatus; & certò promittebat, nos tempestatem amplius non habituros. Et non frustrà hæc prædixit. Nam licet apud Insulam Carpathos insurrexerat, minus vehemens tamē fuit, & S. Germano semel apparente, statim cessauit. Dixit mihi postea Nauarchus, quo tempore ad eum mittebam vt nauē aperiret, etiamsi illi dictum fuisset, id propter Mumiam fieri, nunquam tamen aperturum fuisse, propter vndarum insurgentium impetum: & quod iam certò nos interituros credebat, momentum tantum demersionis expectās. Quærebat & Sacerdos, quidnam in mare proiectum fuisset. Cumq̃, illi dixissem, maiore etiam timore correptus, tanquam vir Ecclesiasticus arguere me coepit, quòd Ethnicorum corpora circumferre veritus non fuerim, propter quæ tantum vexationis pertulerit; nec aliam spectrorum apparentium causam fuisse. Ego reprehensionem boni Sacerdotis grato animo suscepi: ne tamen sinistri aliquid de me suspicaretur, reddidi causam facti, me Mumiam, cuius in medicinis frequens & necessarius esset usus, propter iuuandos infirmos asportare voluisse; neque ab Ecclesia prohibitum cuiquam esse, ne Mumiam in partes Christianorum deferret. Cretam cum deuenissemus, quærebat Theologorum de Mumia sententiam: qui docuerunt, eius importationem Christianis non vetari. Atque ita demum, me purgatum & excusatum habuit. Apparuit & hinc, nihil illum de corporibus istis cogitasse

gitasse. De quibus, si notitiam aliquam habuisset, non intermisisset profectò, & metu periculi, & officio Sacerdotali adductus, quin me commoneret: maximè quòd iam nos morituros credebamus, & ipsemet, Orationes in periculo recitari solitas, nobis subsequenter, inchoaret.

Neque hæc ideò sunt hîc à me commemorata, quasi pro certo comprobare velim, propter Mumia corpora, quod multi volunt, naufragia eiusmodi prouenire: sed vt doceam, ista nobis in hac nauigatione contigisse. Certè Sacerdos hic valdè pius & vitæ exemplaris fuit. Nam Corcyram vsq; mecum nauigauit. Postea cùm ego me in Italiam conferrem, & Tarenti ex naue descendissem, ipse cum famulo & rebus meis, in triremi Venetias nauigauit, & aduentum meum ibidem expectauit. Postea Compostellam, voti exsoluendi causa, perrexit: vnde Romanam, & deindè in Poloniam redire constituerat. Vbi cunq; mecum loca Christianorum attigit, singulis diebus Missam deuotissimè, cum lachrymarum profusione, celebrauit. Domi verò minima quæque obsequia, pueris consueta, cum tanta alacritate obibat; vt admoneri per nos necessariò debuerit, ne se ad vilissima culinæ ministeria, ollarum cacaborumque ablutionem, vel scoparum purgationem dmitteret. Admirationi fuit omnibus, tanta pij Sacerdotis huius humilitas.

Illud operæ precium fuerit hoc loco inferere, qualem Sacerdos hic, post magnam illam tempestatem, qua apud Insulam Carpathos, cum nobis S. Cermanus semel tantum apparuisset, iactabamur, visionem oblatam habuerit, quam statim mihi, qui proximus illi eram, deindè cæteris omnibus reuelauit. Nam cùm in Oratione positus esset, videbatur sibi videre, Saitiam nostram nauem in partes ruptam, & nos per mare natantes demergi. Interea Beatissima

[?] *fehlt*
impf.
 (Reuersus
 est in Polo
 niam, &
 Cracouia
 in hanc
 usq; diem
 degit, in
 Ecclesia
 S. virginis
 deservit.)

Wie
 konnte der
 Briefschreiber
 das jetzt schon
 wissen?

Kochtopf
 Besen

g

tissima Virgo Maria, pallio suo nos cooperiens, navis partes recollectas in vnum composuit, & dixit, Ecce in quanto periculo fuistis. Atque ita veluti è somno quodam experrectus se proripuit: quod aperte videbamus. Nam subito consistens & hinc inde aspiciens, nauem & nos omnes saluos reperit, quos in visione mari iam obrutos crediderat. Hæc obiter hîc annotanda putavi, quæ coràm ipsemet intuitus, & magna ex parte sum expertus. Certum est, si tempestas in duas horas, vt attigimus antea, protracta fuisset, Saitia vim eius sustinere nulla ratione potuisset: id quod euidenter deinde apparuit, cùm apud Insulam prædictam Carpathos, per continuas viginti quattuor horas, nauem reficere & pice obducere coacti fuimus: quæ adeò vndarum violentia concussa fuit, vt per vices nautæ continuò aquam exhaurire necesse habuerint.

*Simoni
Presbytero
Virgo Bea-
tissima in
nausfragio
apparet.*

Cùm igitur ad prædictum Promontorium delati essemus, quod in ipso diluculo fuit (nam noctu eò appropinquare nauta propter scopulos non audebat) iactis anchoris, & Saitia ad rupem longis funibus alligata (fundum enim hîc non adeò stabile, & vel ad modicum ventum anchoræ mouentur: vnde nisi Nauarchus sit peritus, sæpenumerò naues periclitantur, quæ vt tutiorem habeant stationem, funibus prælongis ad rupem alligari nautarum industria solent) statim famulum Saitiam, quæ tribus inde miliaribus distabat, misi, qui Rectori Constantino Rinero de aduentu nostro significaret. Is quoniam iam antea, vt dictum est, de me certior factus erat, equos, & ultra decem & aliquot equites, qui minores hastas deferre solent, & Stradiottæ vocantur, ad me deducendū expediuit; qui vesperi vnà cū famulo venerunt vnde noctem in Saitia me adhuc ducere oportuit, cumq; conscensis Scaphis me salutassent, & mandata Rectoris

*Stradiotta
equites.*

exposuissent, vbi Nauarchus didicit quis essem, vehementer indoluit, quòd id Alexandria rescire non potuerit. Aliter enim mecum transacturus erat. Quis enim nosse poterat, quæ de nobis facere constituisset? Animaduersum enim fuit (an autem hoc in mente habuerit, Deus nouit) nisi maior nostrum in Saitia (remanferant etenim mecum etiam Stradiottæ aliquot) numerus fuisset, quòd noctu in mare denuò nos abducere cogitabat, vt nos precio redimeremus, vel alias lucri occasiones, prout & alij facere solent, inuestigaturus fuerat. Sed malum præuidentes, tota nocte diligentem adhibuimus custodiam, perpetuò vigilantes.

Manè egressus naui, rebus nauicula, quæ venerat, Sitiã 24. præmissis, & nauarcho iuxta conuentionem, precio persoluto, familiaque ipsius donata, ita vt iam contentus remanserit, equis conscensis, versus Sitiã perrexi. In itinere ad Monasterium Beatissimæ Virginis in quo Græci Monachi habitant, qui locus singulari populorum deuotione frequentatur, descendi, Deoquæ gratias egi, quòd nos hactenus incolumes seruauerit. Circa meridiem Sitiã perueni, Rectore cum multorum nobiliũ frequentia, obuiam mihi prodeunte: qui cùm me ad domum nobilis cuiusdam Veneti, ex familia Corneliorum deduxisset, & hospicij commoditatem ordinasset, in Palatium redijt. Sitiã enim muro cincta non est, ducentas circiter domos tantum habens. Palatium verò gubernatoris angustum, munitionem nullam habet. Nam tempore belli omnes ad loca tutiora se conferunt: nec nisi propter ludicia, cùm tractus sit peramplus, Rector hic manere consuevit.

Manè venit ad me Rector, & me ad Ecclesiam parui 25. Conuentus Sancti Augustini deduxit, vbi Missam audiui. Prandio peracto, visitaui eundem in Palatio, vbi iudicia quædam exercebat. Patebat indè latior in mare prope-

Landstrich,
Gegend?

hahn.
Zusatz

hahn
Zusatz

hahn
Zusatz

hahn
Zusatz

hahn
Cornari

prospectus, vidimusque Saitiam nostram; quæ, ut constituerat, ad aliam Insulæ partem versus Barbariam cursum tenere propter ventum contrarium non potuit. Mare namque cum sit hîc magis amplum, securam præbet nauigationem. Saitia verò prope Arcipelagum tendebat, & de nouo in tempestatem incidit, quæ Corcyram usque delata est.

Hanc ad te tertiam Epistolam hinc scribendam existimaui, quòd verear, ne hîc Crete, propter tempestates diutius mihi sit hærendum, quàm vellem & rationibus meis expediret. Adproperabo tamen Candiam: & quicquid postea fuerit, certior rem te reddere non intermittam. Datum Sitia 25. Octobris Anno 1583.

Epistola Quarta.

RECTOR Sitienfis pluribus nobilibus conuocatis, epulo solenni me excepit in Palatio: quo finito deambulabat hinc inde mecum: cumque paruum quandam Græcorum Ecclesiam præteriremus, incidimus in funebres illius regionis cæremonias, quæ veteribus Ethnicorū non erant absimiles. Maritum defunctū vxor sepeliebat, quæ facie vnguibus conscissa, capillos euellens, vestē in pectore dilacerans, caput muro allidens, non absq̃ sanguinis effusione, orbitatem suam miserabiliter deplorabat. Adhibiti sunt etiam precio conducti lamentatores & lamentatrices, qui funus deducentes, eiulatus, & manibus contortis vociferationes inconditas edebant. Mos abominabilis & Christiana professione indignus. Vesperī valedixi Rectori, qui mihi Stradiottas aliquot, qui me deducerent, attribuit, & nobili-

Funebres
cæremonia
Sitiorum.

[] felle
im pol

nobilibus vicinis significauit, vt quocunq̃ue diuerterem, me honorificè & luculenter tractarent, quod ab ipsis etiam maxima cum humanitatis testificatione, copiose factum est.

Manè Missa audita, & Diuinissima Eucharistia percepta, 27. antequam plenè illuxisset, discessi pransurus in Turlottha, palatio cuiusdam nobilis, indè per conuallem amœnam & fertilem, pro nocte peruenimus Cauusam, vbi nobilis Venetus ex Cupressi arboribus lucum elegantem, pulcherrimo ordine plantauit, & ad competentem perfectionem deduxit.

Perueni Istronam ad locum cuiusdam nobilis peramœnum. 28. Pertransiui Pomeriacum villam benè habitatam. Indè pro nocte, cùm tardior hora esset, diuersti ad Monasteriũ Sancti Antonij de Sumete de Cares, Ordinis Sancti Francisci. Exceptus sum à fratribus perhumaniter, qui, quoniam ex eleemosynis viuunt, fructus varios nobis apposuerunt. Ad dextram propè viam publicam, vidimus Dirapetram, olim Hyrapeam. Ibidem quoque ad dextram, supra littus maris, quod iam non poteramus conspiciere, habuimus insigne Venetorum propugnaculũ, Spina longa cognominatum, in rupe exædificatum, quod mari vndique alluitur.

Prandio sumpto discessi ex Monasterio per noctaturus 29. in Maglia, villula cuiusdam nobilis, & palatio paruo. Huc Dux Candiaë quendam propinquum suum, cum Secretario, & honesto comitatu præmisit, qui me salutarent, vtque rectà in Palatium diuerterem, inuitarent. *John Anders*

Summo manè quattuor ferè antè diem horis discedentes, 30. itinere valdè difficili & saxoso, peruenimus circa meridiem ad Candiaë ciuitatem. Diuersti rectà ad Monasterium Sancti Francisci, Deo humilem gratiarum actionem offerre, ibidemq̃, manere deliberatum habens: quandoquidem antea quoque hospitium hîc habebam. Sed *Candia Civitas.* cùm

cum pransurus cum eo, ad Ducem accessissem, omnibus modis vrgebat, vt in Palatium diuerterem. Quamuis autem certis de causis libentiùs in Monasterio mansissem, ad magnam tamen Ducis instantiam, qui subueiebatur ne inhumanitati ipsius id adscriberetur, si alibi hospitium habuissem, precibus eius locum dedi, & per quinque hebdomadas, antequam Caneam discessissem, hospitij eius beneficio vsus sum.

De situ Ciuitatis Candia, & munitione eiusdem, bellicorumque tormentorum insigni apparatu, quandoquidē alij perscribere, ego supersedeo. Cetera breuiter perstrinxi, cum primum eò aduenissem, in Palæstinam nauigaturus.

N O V E M B E R.

7. **D**IE Septima Nouembris, duodecim Venetæ triremes appulerunt Corcyra: quarum septem erant ad custodiam maris deputatæ, quæ milites Melitenses à Venetis captos deducebant; quinque verò erant nouæ, quas illi Arcillas vocant, & in Arsenali asseruantur, vt necessitate superueniente, vbi opus fuerit, expediri possint. Nullibi etenim, præterquam Venetijs triremes ædificantur: & indè vbi vsus postulat, emittuntur.
4. Toto hoc tempore, diligenter & sæpiùs Ciuitatem perlustraui. Inspexi & Arcem portui imminentem: quæ parua quidem, sed valdè munita est, omniaque nauigia portum ingredientia excipit. Maiora bellica tormenta habet plurima.

Nobiles quoque omnes, in magistratu constituti, suis me conuiuijs semper adhibebant, humanissimè tanquam hospitem inuitantes & tractantes. Debebant

Hh

mihi

*John
1. November*

mihi statim duæ triremes dari, quæ me in Italiam depor-
tarent, qua de re litteras Reip. Venetæ ad loci huius mini-
stros habui & ex parte negotium fuit determinatum. Sed
Capitaneus Triremium, Philippus Pasqualigus exequu-
tionem differebat: cumq; mandatis vrgeretur, loco dua-
rum, vnam mihi triremem assignauit Ioannes Diedo:
qui, cum fratrem haberet Castellatum in Spina longa,
mercimonia olei oliuarum pertractantem, expectando
suum oleum, profectiorem differebat; ita vt tardiùs inde
discedere coactus fuerim, idq; cum alijs triremibus, vt
inferiùs dicitur.

*John
Zuset*

Fui in altissimo monte suprâ Ciuitatem Candiam, vbi 30
est paruum Græcorum Monasterium, ad quod tamen,
cum iâ hora tardior esset, peruenire nō potui. Hic Poëtæ
fabulantur Iouem sepultum: & nonnulli affirmant, epi-
taphij quosdam Græcos characteres ibidem reperiri, qui
vetustate ita exoleuerunt, vt discerni non possint. Geor-
gius Cedrenus scribit, inscriptionem illam, ad eum mo-
dum se habuisse;

HIC SITVS EST PICVS: QVI ET IVPITER MORTVVS.

DECEMBER.

DIE quarta Decembris Missa manè audita, dis- 4.
cessi ex Candia, à Consiliarijs & Nobilibus
multis honoris causa comitatus. Meridie
Telizam, pro nocte Camariotum peruenimus: quæ loca
ad nobiles Candia pertinent.

Retimum
Venetorum

Manè Daphnedades, vesperi Retimum attigimus: 5.
vbi Consiliarij, Nobiles, & Capitaneus cum equiti-
bus circiter quinquaginta, obuiam mihi processere.

Nam

Nam cùm propugnaculum peramplum sit, plures hic milites alunt Veneti. Diuerti rectà in Arcem, in qua Re-
ctoris munere perfungebatur Angelus Barocius : qui me
humanissimè excepit, omnibus tormentis bellicis exone-
ratis. Ciuitas ipsa superioribus bellis, à Turcis exusta.
Arx, in edita rupe in mare procurrente, exstructa, vt à cō-
tinente auulsa videatur. Assimilatur situi Tyri in Syria
Phœnices, nisi quòd locus hic minor est.

6. Manè cum Rectore iui ad salutandum Episcopum,
qui Iulius Carara dicebatur. Postea Missa in Ecclesia
audita redijmus in Arcem vnà cum Episcopo. A pran-
dio itinere permolesto, iam tardè, peruenimus ad locum
Piscopi dictum : vbi est villa & palatium dicti Antistitis,
quo procurante, ibidem per noctem sustentati & tractati
fuimus.

7. Exeundo manè, & relicta suprà montem ad dexteram
prope mare, altera Dirapetra, olim Hiera Pithna, vbi
Nobiles alunt etiam milites aliquos, propter Pyratarum
Turcarum incursiones; peruenimus tribus horis antè
vesperam, ad Monasterium Græcorum S. Ioannis de Pati-
na dictum. Est enim Insula in Arcipelago Pathmus dicta,
in qua S. Ioannes Apocalypsim conscripsit. Multa sunt
eiusdem ordinis in Græcia Monasteria, quæ omnia S.
Ioannis de Patina vocantur. Non procul à dicto Mona-
sterio in monte sublimi, per quem transiimus, visuntur
muri satis adhuc integri ex lapide quadrato constructi,
vbi apparet magnam olim fuisse ciuitatem. Prope mo-
nasterium prædictum, quod vno ferè Polonico milliari à
dictis murorum ruinis abest, habentur cisternæ magno
sumptu in terra effossæ, & muro solido ædificatæ, è qui-
bus aqua ad prædictam ciuitatem deferebatur. Mirum
cur ciuitas illa in monte posita fuerit, vbi nullas habere
potuit aquas, quæ tanto interuallo petebantur, è pluuiis
tantum collectæ : nec enim ibi surgentes habentur. Tota

Monasterium S.
Io. de Patina

wie gross ist
die polnische
Meile?

namq; Insula duo tantum habet flumina, exigua cymba navigabilia. Si alicubi fons emergit, is perquam exiguus, modicas aquas ministrat.

Cydonia

siue Canea

Quattuor horis antelucanis equitando consumptis, 8.

Caneam, antea Cydonia dictam perueni, priusquam ciuitas aperiretur: ubi ad vnam & mediam horam mihi fuit expectandum. Ideo autem maturius veni, ne equitatus mihi cum pompa occurreret. Porta ciuitatis aperta, statim ad monasterium S. Nicolai, ordinis Diui Dominici, diuerſi. Nam militie Praefectus Raphaël Razbo-nius, ut ad illius palatium descenderem, rogabat. Sed quoniam data opera ex Candia disceſſeram, ne diutius in palatio Ducis haererem, & libertate potius gauderem, quam caeremonijs illis distraherer, quas pro sua humanitate magnas mihi nobilitas illa tota exhibebat; ideo libentius in monasterio potius subsistere decreui. Scripseram enim Candia fratribus, ut mihi apud se locum habitationis concederent: quod libenter fecerunt. Habebant enim cubacula, excipiendis hospitibus studioſe praeparata, quando honoratiores aliqua personae eo accederent.

Hospitia

publica in

Græcia nō

habentur.

In Græcia namq; publica diuerſoria non reperiuntur: apud priuatos vel fauore vel pecunia, hospitium conquirendum est. Venit illico ad salutandum me ciuitatis Rector Ioannes Dominicus Ciconia, cum consiliarijs Marco Antonio Contarinno & cæteris ex familia Lauredana. Diebus postea sequentibus, pluries ciuitatem perlustraui. Nam ibi per nouem hebdomadas mansi. Ciuitas est valde munita, cum portu; quem tamen onerariae naues, propter scopulos, ingredi non possunt: sed vno ab hinc milliari nostro, apud paruam Insulam, quae Turlures habet munitionem, tutam habere solent stationem.

Quandoquidem multi scribunt de hac Insula Creta, Plinius praesertim, quod olim centum Vrbes habuerit: ego nihil temere affirmare volo, ut qui eam in transitu tantum viderim, neq; totam studioſe peragrârim. Sed ex frequen-

*[7] p. 114
in p. 114*

frequentib⁹ ruinis apparet, eam plurimas vrbes habuisse :
vt valdè verisimile videatur, quod Plini⁹ scripto tradidit.

[Occurrit hoc tempore casus hîc mirabilis. Conspecta
fuit à longè maior nauis (quales propter angustiam por-
tus & latentes scopulos huc adpellere non solent) pro-
spero vento rectà versùs portū ferri. Animaduersum est,
eam loci inexpertem; atq^{ue}, ob cautelam tormenta iam ex-
plodi debuerant, cū ecce, cum omnium spectantium
trepidatione & admiratione, salua miraculo quodam, in
portum irruit. Erant in ea homines vndecim, qui ignora-
bant quorsū deuenissent. Dicebant se nautas esse Siculo-
los, qui Syraculis lignatum vltra Promontorium quod-
dam profecti, cū nauticam pixidem non haberent, ven-
to validissimo abrepti, tribus hebdomadis per mare ob-
errabant, nescientes planè vbi essent, qui à dieb⁹ iam octo
panem non degustârunt. cumq^{ue}, se iam fame perituros vi-
derent, (quod etiam ex pallida illorum & ferè emortua
facie apparebat) conspecta Insula, versùs illam vela dire-
xisse, quæ etiam si Turcica fuisset, maluisse in seruitutem
abduci, quàm fame contabescere. Nauē hanc emit ab illis
mercator quidā septingentis scutatis; quam vendere co-
acti sunt, cum non haberent vnde se sustentarent, nulliq^{ue}
mortalium in partibus istis noti essent. Mercator magnā
difficultatem expertus est, antequam nauem ē portu pro-
pter cautes & scopulos educere potuisset: illi autē, absq^{ue}
damno aliquo, miraculosè in eum delati sunt. Qui portū
hunc, quam periculosus sit, consideraue-rit, vix illi possi-
bilia ista viderentur. Tres ex ijs nautis, eandem, quam &
ego, triremim postea mecum conscenderant.

26. Appulit Caramusana nauis ex Insula Milo, & cum ea
duo Poloni nobiles, Martinus Lubieniecki, & Petrus
Bronievvski: qui declinantes periculum (nam sub il-
lud idem tempus Iacobus Podlodovvski à Turcis fu-
it interfectus) eò Constantinopoli delati erant, nihil

Hh 3

minùs

Nauis Sien-
lorum ex-
ratica.

um Holz zu
hellen

Podlodov-
vski Iac-
cob. à Tur-
cis occisus

5. 1
schleim
halm
5. 138

Blickstein,
wohl Kompan

minùs cogitantes. *quam* vt me hîc inuenirent. Hi, vt Constantinopoli *facto* negotio discedere possent, acceperunt patentes litteras, quas Amurates Tertius Turcarum Imperator mihi trans mittebat. Cùm etenim Hierosolymam proficiscerer, scripseram ex Candia, sanctæ memoriæ Stephano Poloniæ Regi, petens ab eo, vt mihi eiusmodi patentes litteras à Turcarum Cæsare obtineret, quarum præsidio, terrestri itinere ex Syria rectà Constantinopolim peruenire possem. [Et licet contra genium quodammodò meum profectio hæc mea futura erat, quoniam tamen nauigatio, etsi breuis, valetudini meæ fuit contraria, neque credebam me Ægyptum peragraturum, propter immensos calores, & exercitus, qui, vt antea innuimus, in Persiam mittebantur; decreueram, visendæ etiam Constantinopolitanæ Urbis caussa, illac iter facere.] Itaque quòd me Stephanus Rex diligenter commendaret, eiusmodi patentes litteræ expeditæ, & mihi per dictos Nobiles allatæ fuerunt.

[I
schel
im
palm

SVLTANVS AMVRATES IMPERATOR.

Spectabilibus, & Præfecturæ Cadiatus dignis ac strenuis Hierosolyma Constantinopolim versùs, in itinere vbicunq; residentibus Cadijs, optantes omnium bonorum affluentiam, simulq; mittentes hoc excellens mandatũ nostrum

nostrū, notū esse volumus. Quod
hisce temporibus ex ditione Regis
Poloniæ quidam nomine Petrus
Bronyevvski Polon^{us}, ante celsitu-
dinē Mtātis nostræ veniēs, retulit,
quod Lithuaniae Ducat^{us} Marschal-
cus supremus, nomine Nicolaus
Christophorus Radzivvil, Domi-
n^{us} spectabilis, Hierosolyma sancta
rediēs, cū duodecim personis Con-
stātinopolim venire constituit, ac
proposuit: & vt vbiq; in itinere, in
diuersorijs, locisq; quocūq; cōuer-
sari & subsistere voluerit, ipsi^{us} per-
sona, cū famulis, equis, & omnibus
suis sarcinis, à nemine aliquam dif-
ficultatem & impedimentum pa-
tiatur, ille ipse à nobis hasce sacras
litteras mandatorias exposculauit.
Quamobrē mandavi, vt quampri-
mū ybicunq; locorū præfecturæ
Cadia-

Cadiatus, cum hisce litteris sacris
aduenerit, imprimis personæ suæ
Dominationi, famulis, equis, sarcini-
nis, ac necessarijs omnibus in itine-
re, hospitij, eundo, commorando,
& in omnibus locis conuersan-
do, nihil omnino alicui eorum
ab quopiam molestiæ ac impedi-
menti facere permittatis. Quan-
doque voluerit, suo sumptu res si-
bi necessarias & alias ad victum
pertinentes cõemere (modò iuri-
bus nostris ne sint contrarię) vt à
nemine itidem aliquod impedi-
mentum & fastidium habeant, di-
ligenter prouideatis. Hæc omnia
scientes, quando hæc epistola no-
stra vobis ostendetur, plenam fi-
dem adhibeatis. Datum Constan-
tinopoli vltimis diebus mensis
Roma.

Venerabilis

Romana: nostro Septembrevlti-
mis diebus, Anno 1583.

INSCRIPTIO SIVE TITVLVS.

EX Hierosolyma sancta ubiq; in i-
tinere, ad Cadios, Constantinopo-
lim versus cundo, hæ litteræ per-
tinent.

Quoniam autem acciderat, quod sub idem tempus
Nisouenses Kosaci Tehiniam oppidum Turcarum
commercio clarum, propemodum funditus euerterant; 52 felicit
im pol.
quam ob causam, de bello Poloniæ Regi inferendo, in-
ter Turcas mulsitabatur: quamuis eiusmodi Patentes lit-
teræ datæ fuerant, Secretarius tamen nobilibus illis, pro-
ut mihi narrârunt, hæc Latinè dixit; Eat is quia non cura-
mus vos, sed Principes vestros. Statim igitur itinere Auctori in
fidia a Tur
ca parato.
terrestri, quattuor sunt Czaussij expediti, vnus Aleppum
& Tripolim, alter in Damascum & Hierusalem, tertius
Cayrum, quartus Alexandriam (quod iam vna triremis
cum duobus celocibus aduenerat feria quinta, ego verò
Dñica discesseram) cum eiusmodi mandatis, quod mihi
postea ex iisdem ipsis locis significatum fuit; nempe,
Esse quosdam quibus litteræ passus à Cæsare sunt con-
cessæ: quibus non obstantibus, debere nihilominus per-
sonas illas comprehendi, diligenterq; asseruari, & quam-
primùm de ijs Constantinopolim perscribi. Sub hoc i-
psum tempus paulò antè, quàm ego Cayro discessissem,
Alexandriam accidit casus, qui ad ostendendam circa me
diuinæ prouidentiae singularem misericordiam non me-
diocriter pertinet.

Quinq; Nobiles viri, obtentis litteris patentibus, operâ Breyneri defuncti Cæsaris Legati, à Turcarum Imperatore, Constantinopoli cum Galeone Turcico, Rhodum peruenerunt: vnde soluentes (cum altero Galeone, quem cæperant Melitenfes) sua naue vecti ad nauigârunt Alexandria primùm, deindè Cayrum, vbi sæpiùs cum illis conuersatus sum: quorum nomina sunt hæc; Pancratius Freyndt, Georgius Mecen, Wolfgangus Aurbach, Bernardus Warkoc, qui Regi Stephano inferuuit, & quint⁹ erat Polonus, Ioannes Kobilnicki. Hi antequàm ego Alexandriam discessissem, profecti sunt ad Montem Sinai, & vnâ cum illis Abrahamus Baro à Dona, qui mecum erat in comitatu, & reuersus è Monte Sinai, me postea Alexandria reperit. Cæterùm quinq; illi, Cayro Hierosolymam profecti sunt: cumq; terram Philistinorum pertransirent, inciderunt in Arabas, & quoniâ Carauana triginta tantùm personas habebat, ab illis sunt spoliati. Peruenerunt tamè Hierosolymam: cumq; indè Damascũ peterent, in Samaria ciuitate Zachar, de qua superiùs, habuerunt obuium Czausium illum, qui Cayrum mittebatur. Hic vbi quinq; externos vidit, existimans me cum famulis esse, eisdè iuxta mandata sibi iniuncta, detinuit: cumq; illi patentes Cæsaris litteras Czausio exhiberèt, maiore etiâ illi suspicionem iniecerunt, me illũ ipsum, qui comprehendi iubebar, fuisse. Quamobrem ostendit vicissim illis litteras Cadio destinatas: in quibus continebatur, vt etiam si litteras Passus à Cæsare haberent, nihilominus in custodiã coniceretur; & statim de comprehensis Constantinopolim referretur. Itaq; omnes illi quinq; adeò strictè catenis ferreis ad collum sunt simul colligati, vt vno versùs terrâ inclinante, cæteri quoque incuruarentur. Litteræ verò passus, quas habebant, per eundem illum Czausium, Constantinopolim sunt transmissæ. Priùs tamen Damasci fuerunt exhibitæ; ex quibus cum constaret me non esse, (quod itidè

merca-

(Hec enia
Ioannes
Kobilnicki
in Poloniã
reuersus
mibi refe-
rebat.)

prob.
ant.
Christi

*Ipse
Lusat* mercatoribus quibusdam sibi notis significauerant) missus est Damasco Czausius, qui illos è carcere dimitti iussit, in quo per duas hebdomadas miserè detinebantur. *fol. 5. 120* Agnosco itaque vel hinc gratiam Dei singularem, quòd consilium illud Stephani Regis Grodnæ datum, qui me, vt in Palæstinam per Constantinopolim irem, hortabatur, sequutus non fuerim; idque propter offensam Regi Stephano temerè per Kosakos Nisouenses conflata, cuius rei pœnam Iacobus Podlodouius, absque sua culpa interemptus sustinuit. Collaudauit postea factum hoc meum Rex Stephanus, cum reuersus è peregrinatione, ibidem Grodnæ illum salutassem, quòd diuersum ab illo, quod suadebat, iter instituere malueram, alioquin maximum vitæ discrimen incursum.

28. Itinere terrestri ad vnum & medium, maritimo verò ad dimidium tantum milliare progressus, visitauimus propugnaculum Venetorum in hoc ipso Regno munitissimum, in Suda Insula constructum, quod iam antè à longè ex Monasterio S. Ioannis de Patyna conspexeram, cum isthuc, ante meum Cydoniam ingressum, pernoctarem. Arx hæc quinque habet validissimas frontes seu propugnacula: Tormentis bellicis, & multis militibus egregiè instructa: Portui adiacet amplissimo, qui duo nauium millia commodè capere potest, quæ præterlabentes, bombardæ longioris ictu peti possunt. Fuit mecum vnà Consiliarius Marcus Antonius Contarenus. Castellanus loci erat Ioannes Antonius Buon, qui nos ibidem prandio excepit, & quæ visu ibidem digna videbantur, humanissimè demonstrauit. Sub vesperam redijmus Cydoniam.

ANNVS, M. D. LXXXIV.

IANVARIVS.

Latins v.
sing in Cā
diam à ve
netis mif
fui.

Anè è turri Speculatoria Cydoniensì, quæ^{2.}
est ad littus maris, significatum est, duas tri-
remes visas, quæ versùs Candia ciuitatem
ferebantur. Et quoniam pridem proclama-
tum fuit, Latinum Visinum in Candiam venturum, qui à
Repub. Veneta mitteretur in Insulam, vt antiqua propu-
gnacula restauraret, nouis erigendis loca peropportuna
designaret, cùm vir hic in rebus bellicis apprimè à multo
tempore versatus haberetur, creditum statim est, eum tri-
remibus his aduectum, prout etiā res ipsa comprobauit.
Is enim Ciuitatem Candiam ingressus, statim Caneam tri-
remes aliquas expediuit (quarum septem in Candia ad
custodiam maris deputatas antea diximus) vt non procul
ab ipsa Ciuitate consistenter, in loco Grabusses dicto, cu-
ius D. Lucas meminit, vocans Phœnicem portum Cretæ,
respicentē ad Africum & ad Corum. Est enim satis com-
modus, & qui facilem Turcis accessum præbere posset.
Quamobrē cùm adhuc in Insula versarer, nouū in eo, benè
munitum propugnaculum fuit excitatum. Mēsis hic to-
tus per aduersam valetudinē mihi transactus est. Nam per
septē ferè Hebdomadas malè habui: per quinq, verò fe-
brem quotidianam, cum grauissima tussi, sum expertus.
Dum hiè hærerem Armamentarium seu Arsenale pro vi-
ginti vel circiter triremibus, ædificando perfectum fuit.
Quoniam lateres cocti in partibus istis non habentur, re-
studines substructionū lapidibus quadratis erant conca-
meratæ, quæ cùm calce tantum compacti essent, quæ non-
dū indurauerat, neq; superi^o opere albario, vt aqua com-
modiùs decurreret, obducti fuissent, (neq; enim ibi for-
nices recto aliquo cooperiuntur) superueniente pluuia
vehe-

Armamen-
tarium Cy-
doniē.

later 20
Zugulstein

Ur

82

West
winJohn
m. 1600

vehementiore, lapidum compage resoluta, & quod fundamenta perfunctoriè iacta fuerant, in vna nocte, duæ cō-
camerationses edificiij corruerunt, & duas, quæ præ ceteris
instructiores erant, triremes conquassarunt: quæ res Offi-
cialibus loci plurimū perturbationis attulit: propter Tur-
carū tamen vicinitatē, quorū aliquot Caramusanæ naues
in portu eorum constitisse videbantur, mira celeritate, &
fundamenta roborata, & fornices denuò erecti fuerunt.

25. Appulerunt Sudam duæ triremes illæ, quæ Latinum
Vrsinū aduexerant. Et quoniā Venetias reuertebantur,
cū Ioannes Diedo, cuius mihi triremis oblata fuit, indi-
es moras neceret, misi Petrum Bilinam famulum, ad Lau-
rentium Priulum, qui vni dictarum triremium præerat,
(Veneti Supra comitem vocant) & mihi, propter intrin-
secam familiaritatem, quam cum Francisco eius fratre ha-
bebam, notus erat, petens ab eo, vt in eius triremi Corcy-
ram deferri possem: quod ille libenter concessit. Nam
pro humanitatis officio ducunt Veneti, quoties in trire-
mes suas, aliquē ex nationibus exteris, qui nobilitate pol-
leat, admittunt: & eo nomine à Repub. gratiā reportant.
Accelerauit igitur, & quamprimū ventum propitium
30. nactus est, Caneam venit die trigesima Ianuarij cum socio
suo ex familia Vienerea, qui alteram itidem triremem ha-
buit. Prius tamen ad me idem quoq; Laurentius terrestri
itinere venerat, officiaque sua humanissimè detulit, peti-
uitque vt eius triremem conscenderem.

F E B R V A R I V S.

More antiquitus recepto, obseruatur apud Ve-
netos, vt nulla triremis hinc pelago se com-
mittat, nisi alteram sibi, ad minùs, adiunctam
habeat, idque periculi alicuius consideratione, quod

in legendo tam longo Turcici littoris tractu occurrere posset. Quamobrem cum tertia illa Diedonica, quæ mea esse debebat, duabus illis triremibus adiecta fuisset, neq; compareret, quod Diedo diutius in Candia hæreret, Priulus cum naue socia diutius sibi expectandum non putavit. Itaq; die quarta Februarij, cum Reçtori ciuitatis cæterisq; notis valedixissem, paulò ante vesperâ, Priuli triremem conscendi. Tandem tertia noctis hora, nuntium Suda allatum est, triremem Diedonis appulisse, quæ cum à Canea tribus tantum milliarib⁹ abesset, duæ nostræ iâ iâ soluturæ, expectare illâ debebant.

Manè triremis illa portum est ingressa, statimq; Diedo cum Castellano fratre suo, ad eâ triremem, quâ conscenderam, paruo nauigio peruenientes orabant, vt illorû nauem ingrederer, quæ iam pridem à Regentibus Candia mihi esset attributa. Respondi, si mihi hoc gen⁹ officij & humanitatis detulissent eo tempore, quo illis hoc demandû à superiorib⁹ fuit, nihil me facturû fuisse libentius: sed quandoquidem, propter priuata illorum negotia, integram hyemem in Insula me duxisse oportuit, & nunc iam optimi viri amici mei nauem conscendissem, pro ipsorum hac bona erga me voluntate, gratias me illis agere, me in conscensâ triremi, in Dei nomine nauigaturum. Rogabant illi ne hoc facerem. Dixi illos in culpa esse. Mihi aliter facere non licere. Sic abierunt.

Hac eadem die, cum triremis hæc propter inferendas res victui, vt moris est, necessarias, soluere nō posset, vespere ventus validissimus Boreas, nobis valdè contrarius flare cœpit, vt remigare nulla ratione possemus: qui die quoque insequenti magis etiam auctus est: cuius natura cum nautis explorata sit, quod in quartâ vsq; diē durare soleat, die septima eiusdem Mensis, denuò ad Monasterium prædictum diueri; in quo venti opportunitatem expectans, vsq; ad decimam diem mansi: qua circiter secundam noctis, horam, cœnâ sumptâ, amicisq; salutatis

4. fehlt
im
heln.

5.

6.

10.

salutatis, rursùm triremem conscendi. Hora quinta sumus è portu egressi. Manè conspeximus Insulam Venetorum Cerigo, olim Cytherea dictum: & hora decima octaua, partim remis, partim velis acti, sub Arcem ipsam in altissimo Monte positam peruenimus, quæ non adeò magna, præsidium Venetorum habet. Cytheream à Canea milliaria nostra viginti numerantur. *Cytherea.*
 In medio itineris est parua Insula deserta Cecerigo nominata. Poteramus vltrà progredi, sed quoniam in triremi Diedonis antenna reparatione indigebat, ratione ipsius nocterni ibidem duximus. Castellanus loci, me vt in Arcem diuerterem, inuitauit: sed quòd parùm bellè habebam, remansi in littore, ibidem deambulatione peramcena me recreans. *Wie viel?*

12. Ventus contrarius insurrexit: cumq̃, portus, in quo substiteramus, paruus & minùs esset securus, nauigauimus retrò ad duo milliaria nostra, portumq̃ue securiorem, quamuis desolatum in eadem Insula tenuimus, qui S. Nicolai dicitur, ab eiusdem Diui parua Græcorum Ecclesia suprà quam in excelsò monte, exstant peramplæ ruinae palatii Helenæ, quæ ibi habitasse perhibetur. Sed vnde aquam potuerit habere, incertum. In alia parte Insulæ ad lictus maris, est paruum & satis integrum Veneris templum, vnde eandem Helenam à Paride raptam Poëtæ fabulantur. *Portus S. Nicolai. & Ecclesia S. Helenæ.*

Cùm sub Arce in illo eodem portu essemus, venerunt ad dictum Nobilem suprà Comitem, decem & aliquot homines, orâtes vt eos in triremem acciperet; quandoquidem ipsorum nauis, quæ Negroponte veniebat, ad Insulam allisa, magno cum ipsorum damno interiisset. Admisit eos; ita tamen, vt ne merces secum inferrent, quarum nonnullas in naufragio recollegerant, ne triremis nimium oneraretur, quæ circa trecentos homines habebat. *John. authors Helenæ & pte loci.*

Propter

Propter eundem ventum, hærere in eodem portu 13.
coacti fuimus. Interea prandio peracto, superuenit
nouum, tres triremes, ex Barbaria, circa Insulam vagari,
cùm quibus manus conferere, parati eramus. Sed ex pau-
lò post, vltra promontorium, versùs Peloponnesum vela
direxerunt.

Portus del-
le quaglie
seu Cothur-
nicum.

Discessimus è portu circiter horam decimamsepti- 14.
mam, & post occasum solis, peruenimus ad alium, delle
quaglie dictum, Cerigo duodecim milliaribus distans,
qui propter infinitam Cothurnicum multitudinem, quæ
ab incolis capiuntur, ab eisdem nomen accepit: prout die
insequenti, quandoquidem propter ventum ibidem ma-
nere necesse fuit, multi rusticorum plurimas nobis, & a-
lia ad victum pertinentia, afferebant. Qui cùm maiori
ex parte, inter montes delitescant, & latrocinij affueti,
non semper tributum Turcarum Cæsari pendant, in tra-
ctatione cum illis diligens adhibetur cautio, & tormenta
bellica aduersus eos, in promptu habentur instructa, si
quid attentare velint: atque ita in triremes, vt victui op-
portuna diuendant, admittuntur; & ad eos in littus etiam
descenditur, quod & nos fecimus. Quilibet illorum lo-
rica indutus arcum in manibus gestat. Sub vesperam,
contentione inter ipsos oborta, sagittis inter se acriter de-
certârunt, nobis spectantibus. Portus hic Italicè Braczo de
Mayna appellatur, quòd montibus vndique præcinctus,
brachij curuati similitudinem exhibeat. Paruus ille qui-
dem, vtpotè sex vel septem tantum triremium capax, sed
valdè tutus. Erat hîc antea Venetorum propugnacu-
lum; sed nunc à Turcis derelictum. Nam cùm Vene-
torum triremes huc diuertere soleant, ne à Turcis infe-
stentur, inter pacis fœdera, hæc quoq; appositæ est clausu-
la, vt in Arce nullum præsidium Turcicum collocetur.

Braczo de
Mayna
portus.

[2] Turcarum

Fortum!
hol.
der Türken!

Manè discedentes, constitimus non longè in portu, 16.
quem Veterem appellant, præterijmus tamen Promon-
torium

torium Matapam. Vbi indicatum nobis fuit à custodibus, sex Galeottos recta versùs nos contendere: quos cum è Barbaria pyriticam exercere crederemus, instruximus nos tanquàm cum illis congressuri. Postea animaduersum est, maiores esse piscatorum Christianorum cymbas, qui à S. Mauro in Arcipelagum nauigabant. Fuerunt & aliquot inter eos Turcæ, sed propter fœdus cum Cæsare initum, liberè dimissi sunt.

- 17.¹ Hora decima octaua propter ventum, è prædicto discessimus: postea tamen, alio contrario exorto, retrocedendum quodammodo nobis fuit, ad eum, qui dicitur, *Vituli portus.* Vituli, portus: ad quem tertia demum noctis hora peruenimus, in eoquæ nauem Venetam, non adeò magnam reperimus, quæ Candiam petebat. Præmonuerunt nos nautæ, ne eo in loco subsisteremus, in quo anchoras ieceramus; & propter ventum, si vehementior exurgeret, & propter littoris vicinâté; cum præsertim vesperi visa fuerit hominum multitudo non procul congregari, licet incertum quanam de causâ, sed tamen cautè hîc agendum esse. Portus isti duo, desolati quidem sunt, sed circumcirca plurimas villas habent adiunctas. Si rectâ nauigandum nobis fuisset, proculdubio triginta quinque; miliaria iam confecissemus: sed ad hosce portus diuertendo, parùm tuta nauigatione, vltra quinquaginta miliaria emensi sumus.

- 18.¹ Mare Coronicum non absque difficultate præteruecti, propter ventum nobis contrarium, substitimus longiùs ab Arce Coron, ne tormentorum globis impeteremur. Hora noctis septima vltteriùs progressi sumus, prætereuntes S. Venedici Insulam, ad aliam quæ Sapia^{tia} dicitur, decem miliaribus decursis peruenimus. Portus hîc elegans & tutus, plurium triremium capax: non tamen Venetorum proprius, quandoquidem etiam Turcæ, propter Methonæ vicinâtatem, communem in eo stationem habent. *portus.*

Manè cūm ventus spiraret contrarius, non nisi hora 19.
 decima octaua, nostræ triremes è portu mouerunt: cumq;
 Methonæ Turcarum Ciuitas. leuam petere tutum non esset, quòd Methonæ ciuitas
 præternauiganda erat, vndè ex propugnaculis Turcæ no-
 bis damna inferre potuissent, cursum ad dexteram circa
 Insulam tenuimus. vndè tamen Turcæ tres machinas bel-
 licas in nos exploserunt. Sed longiùs dissiati eramus. Re-
 sponderunt eis & nostræ naues, bombardas itidem in a-
 micitiæ signum exonerantes. Præterimus postea & Na-
 uarinum celebre Turcarum in monte propugnaculum,
 à quo Ciuitas ipsa longiùs distat. Sed Arx ipsa imminet
 portui, in quo Occhialinus cum decemocto benè instru-
 ctis triremibus, septem illas Venetorum, de quibus supe-
 riùs dictum est, præstolabatur.

Sub Vesperam confectis duodecim milliaribus, appu-
 limus ad Insulam desertam Prodona, in qua Aprorum
 syluestrium ingens est multitudo. Media nocte, Sirocco
 seu Euro valido, secundo tamen aspirante, indè disceden-
 tes, per mare Arcadicum hora quartadecima attigimus
 Zacynthum. Statim vt anchoræ sunt iactæ, mercator qui-
 dam Marcus Securi mihi benè notus adueniens, nouum
 attulit, fratrem meum Georgium Radzivilum, creatum
 esse à Gregorio xiii. Pont. Max. S. R. E. Cardinalem.
 Georgius Radzivils auctoris frater Carolus
 secundus creatus. Cumq; nauis egressus ad Ecclesiam pergerem, magnus fie-
 bat adme omnium concursus, qui, vt moris est, me salu-
 rantes, familiæ meæ de nouæ dignitatis huius accessione
 congratulabantur. Vento illo eodem decemseptem mil-
 liaria confeceramus: qui cūm magis ac magis inualesce-
 ret, cūm in anchoris nauis minùs esset tuta (neque enim
 portus hîc, sed Sorsitor, id est, statio tantū nauîū habetur)
 quoniā commeatus importandi causâ, multi in littus de-
 scenderât, in reditu euerfa vna fregata, vix ab interitu ho-
 mines vindicati sunt. Suffocatus tamen in mari fuit ibidē
 famulus meus natione Germanus, quem in Candia susce-
 perâ, iuuenis bonus & singulari pietate præditus, qui sæpi
 affirmabat, statim vt Italiam attingeret, quòd Societatem
 Iesu

erstirker

Iesu ingredi omninò constituerat. Igitur pèriculum declinantes quattuor milliaria minore velo propter ventū validiorem appenso, quod Magistram dicunt naute, eoq; in periculo simili triremes vtuntur, progressi sumus vltra rupem Schiuari vocatam; vbi procelloso vento vehementius insurgente, imbre quoque maximo decidente, in loco paulò quietiore versabamur.

Cùm ad Zacynthum essemus, reperimus nauem ibi ante duas Hebdomadas ruptam: quæ cùm violentiori vento eò appulisset, iecit quinq; anchoras, in consueta illa nauium statione, quæ tamen nauem retinere non valuerunt, sed arena sensim cedente ad extremitatem rupis, quæ est sub monasterio S. Helix, collisa interiit. Fuit hæc nauis Georgij Emo, qui Consul Venetus fuit in Ægypto, nobilis mihi apprimè notus. Æstimabatur damnum quingentis Ducatorum millibus. Præcipuæ namq; & magni ponderis merces, quæ ex Syria proueniunt, in ea nauī deferebantur. Perierunt in hoc naufragio homines triginta septem, vndecim euaserunt. Vidi nauem hanc Tripoli, vnde, me præsentē, Cyprum versùs nauigauit, vt ibi ventī propitij commoditatem exspectaret. Et quoniam Alexandria soluens, Cyprum me delatum iri confidebam, quod ventorum occasione plurimis accidere solet, eo præsertim tempore, quo me velis committebam, constitueram cum prædicto Emo, vt si hanc eius nauem, quæ noua, firma, & benè munita fuit, in Cypro reperirem, eam conscendere, & in Italiam proficisci mihi liceret. Mirum quod ea confracta nihil recuperari potuit. Nam & nocte cōquassata est; & si quid ad littus vnda propulit, id omne ab agrestibus Græcis ablatum est: qui si quem viuū enataste deprehendebant, illicò interficiebāt: adeò vt propter eiusmodi spolia & direptiones, Rector ex arce descendere coactus fuerit. Altera itidem nauis Ruggina, eandem calamitatem exspectabat, cùm anchoris etiam

*Nanfra-
gium nauis
Emi merc-
atoris lat-
Venetijs.*

retineri non posset. Iamque ij qui in ea deferebantur, tormenta versùs latrones rusticos direxerant, vt naui confrecta, quibus fors enatandi facultatem obtulisset, ne in litore ab illis interficerentur. Cæterùm cùm iam iam rupi immineret, Diuino beneficio ventus quieuit, & naui periculo liberata est.

52 feli
im ph

Naupacti
ca uictoria
Christia-
norum sub
Pio V.

Quattuor antè Lucem horis, nauigauimus per mare 21.

Corinthiacum: in quo Christiani fœderis Classis, insigni illo ad Naupactum prælio, Turcicam classem, diuinitus concessa victoria, superauit, Anno reparatæ Salutis, Millesimo Quingesimo Septuagesimo primo, die septima Octobris. Appulimus ad portū Viscardo Insulæ Cephaloniæ, vbi quattuor dies integros propter contrariū ventum, manendū nobis erat. Est portus duodecim triremiū capax, desolatus. Sed apparet ciuitatem fuisse peramplā (quæ olim Petilia, patria Chilonis, vocabatur) ex muro quadrato constructam. Visuntur ibi quædam ædificia depressa, tanquam cellariorum frontispicia, sursum tamen non deorsum tendentia. Quidnam fuerit hoc, incertum. Nam tantum cellulæ protenduntur, quantum homo extensus occupare spatij possit, non tamen assurgere valeat, propter cauernarum humilitatem. E regione ad dimidiū milliare est alia Insula Venetorum, quam Cephaloniam veterem appellant, & habet villas aliquot.

in
52 feli in
Don Juan
ph
Austria

Cephalo-
nia.

Inter hæc duas Insulas, sita est in medio parua quædā alia ex viuo saxo Insula rotunda deserta, ad iactum arcus lata & longa, quam propè nauigando attingebamus. Affirmant nonnulli eam fuisse Gymnasiū seu scholam Græcorum: in qua Philosophi à tumultu vrmano liberi, contemplationi vacabant. Qui historiographos legunt, rectius hæc quomodo sese habuerint, intelligunt. A, Schiuarī ad hunc Viscardi portum, numerantur circiter viginti milliaria.

Gymnasti-
um Philo-
sophorum.

ph. 12

Antelucanis quattuor horis, fulcauimus mare Albani- 25,
cum,

ph. 12

cum, quod Itali, Golfo de Preusa, aliàs S. Mauræ nominant: & relicta ad leuam Insula Venetorum Paxo, quatuor villas habente, circiter vigesimam tertiam horam, viginti duobus propemodum miliaribus confectis, venimus Corcyram. Statim diuerti ad quoddam exile hospitium, in quo noctem duxi. Manè cum vellem in hospitio S. Francisci hospitari, Regentes loci, ad quos litteras Ducis Venetorum habebam, miserunt ad me rogantes, vt ad Palatium nobilis cuiusdam, quod pro me adornatum erat, commigrarem: quod etiam à me factum est. Accesserunt deindè me salutatù Andreas Nauagerius loci Præfectus, quem illi Bailum vocant; Prouisor itidè alius Benedictus Erizzo, cum alijs Consiliarijs. Delatus est etiã gestatoria sella Zacharias Salomone podagricus vsu pedù ferè destitutus, qui maritimæ Classis Prouisoris munus obibat. Omnes magna mihi humanitatis officia exhibebāt.

28. Fui cum vniuerso Magistratu in Ecclesia Archiepiscopali, quæ in Arce veteri sita est, quã postea perlustrauim⁹.

29. Visitaui Arcem nouiter suscitata, quæ quàm famosa & egregiè munita sit, nullus est qui ignoret: vt meritò maris Adriatici clauis appellari possit. Visitaui itidem Magistratù: cumq; hîc subsisterem, occurrit casus, quòd nauis Occhialim, quæ Tripoli Barbariæ, trecentos Mauros & Mauras venales deferebat, tempestate acta in brenia Albanæ impedit, vnde retrocedere nō potuit. Quoniam autē Veneti absq; caussa Turcam non exagitant, & Occhiali rationem habendam ducebant, consultatione habita, decreuit magistratus, triremibus ipsorum nauem extrahendam: missusq; est Zacharias hic ad Bastiam Turcarū Ciuitatem, quæ vno & dimidio à Corcyra distat milliari, qui extractā Caddio repræsentaret & traderet. Et quoniā nauis hæc commeatu erat destituta, diuendebantur singula vtriusq; sexus Maurorū mancipia, viginti Scutatorū precio, è quibus duodecim idē Zacharias cōemit, quæ postea

Corcyra.

Arx noua
Corcyra.

die Untersfen

Maurorū
mancipia
uenalia.

*John
27th*
cum duabus triremibus, quas mihi concesserat, Hidrun-
tum misit; ubi pro quolibet statim centum & plures Du-
cati ab emptoribus offerebantur. Hæc Occhialina navis
in causa fuit, quod non nisi octavo ab aduentu meo Cor-
cyram die, duæ triremes, mihi ad nauigandum fuerint at-
tributæ; vnâ Ioannis Longi quam ipse conscendi; altera
huic adiuncta illius Vineri, qui vnâ nobiscum fuit in
Candia.

M A R T I V S.

Rima Martij profectus sum, vno à Corcyra mil- 1.
liari, ad Monasterium Græcorum S. Mariæ dica-
tum: quod cum primis celebre, antiquum, & e-
leganti structuræ artificio conspicuum est.

S. Suridi
Ecclesia
corpus.

Fui in Ecclesia Græca S. Suridi, ubi integrum adhuc 2.
corpus eiusdem Sancti asseruatur; quod cum magnis cæ-
remonijs Græci venientibus spectandum exhibent. Inte-
reâ quæ digna visu occurrebant perlustrando, famulum
meum cum rebus & animalibus vltra marinis quæ addu-
xeram, cum tribus triremibus, quæ in Italiam nauigabant,
Venetias expediui. Ipse verò die insequenti, tertia Martij, 3.
circa vigesimam horam triremem conscendi: & quo-
niam vento carebamus, remigio navis propellebatur. In
medio itineris, habuimus & præteruecti sumus ad dextrâ

Botarga
piscium oua.

sinus maris (latus vocant) quos Veneti in Epiro obtinēt;
vnde, vt nobis ipsimet retulerunt, ex ouis piscium Ceph-
alorum extractis & cœra obductis, vulgò Botarga vocant, *John
Zus at*
viginti millia Ducatorum annuatim colliguntur. Circa
vigesimam tertiam horam constitimus apud eandem In-
sulam in paruo portu vix trium quattuorū triremium
capace, quem S. Maria de Cassipo vocant, & quattuor 4.
mil-

2 vera
Wark
John 30 an

5. liaribus à Corcyra distat: vbi propter ventum contrariū, diem quartam Martij, quæ fuit Dominica, & quintam transegimus. Est in ipso littore parua Græcorum Ecclesia: sed desolata. Dum hîc hæreremus, parua nauis Balona, quod est Turcarum oppidum, Corcyram versùs ferebatur, cumque, vt moris est, triremium iussu, vela demisisset, indicauit nobis, ante dies aliquot, tres pyratarum Turcicarum celoces, in mare, versùs Apuliam, prodijisse: quæ postea, cum Bari essemus, conspectæ, non paucos homines ex littore abripuerunt.

6. Manè, vento cessante, remis adhibitis, peruenimus ad Insulam Fano, quæ ad Regem Hispaniæ pertinet. Est Fano in Insula Hispanorum. elegans; pulchram conuallem, & vt apparet, fertilem, si coleretur, habens, aqua etiam dulci optima abundans. Sed propter Pyratas, tota est desolata. Ad sinistram reliquimus scopulum petrosum è mari prominentem, dictum Manler. Confeceramus iam duo milliaria à priorē portu, cumque ventus nullus aspiraret, & mare Adriaticum versùs Italiam, vbi nullæ iam sunt Insulæ, nobis transeundum esset, cum subuereremur, ne nox in medio mari triremes deprehenderet, instante præsertim aëris mutatione, decretum fuit, vt in sequentem vsque diem hîc exspectaremus. Sub vesperam ventus vehemens flare cœpit: qui cum magis ac magis increbresceret, & inter Subsolanum & Eurum, paulum ab orientali declinans (Itali Leuante Sirocco vocant) periculum triremibus minitaretur, quod portus nullus isthic esset, retrogredi verò non liceret, defixis anchoris, extremitate Insulæ vtcunque tecti, noctem quæ valde fuit obscura, ibidem ducere constitueramus quousque dies appropinquaret. Sed cum maioretiam ventus insurgeret, quamuis inuiti, hora nona ante diem, mare ingressi sumus: cumque velo maiore Artemo-

Tempestas
atrox.

Artemonem vocant, vti non possemus, Tercerolam (minus id est veli genus) expandimus. Mari itaque vehementer intumescente, in magno periculo fuimus: tum quod nox in medio nos offendisset, tum quod fluctus triremem contegerent, qui triremibus maxime inimici; quæ minores etiam tempestates, quas nauigia minora perferrent, tolerare non facile possunt. Nam cum triremus in longum protensa, lata sit & depressa, facile à ventis validioribus conquassatur & rumpitur. Vna res nos consolabatur, quod triremes novæ & bene compactæ erant: quæ quoniam tanto impetu ferebantur, ut ad arboris extremitatem fluctus diuiderent, coacti sumus propter pondus, sub scamnis inferius sedere, ubi remiges operi incumbere solent. In tantum enim fluctus insurgebant, quod licet triremes sibi essent vicinæ, die tamen appropinquante, vnâ alteram, quod vndis obtegerentur, conspiciere non potuerit. Vnde factum est, ut non solum nos, sed nautæ quoque & remiges, qui à viginti annis & amplius in mari versati sunt, ita iactarentur, & concuterentur, ut vix decem in nostra triremi reperti fuerint, quibus nauseam iactatio non excitaret. Omnes tanquam enecati iacebant, fatebanturque, si diutius tempestas durasset, quod resistere ultra non valuissent: vnde navis in extremum discrimen adducta fuisset. Sed Deo disponente, circa quartamdecimam horam, cum primum illuxisset, terra tandem apparuit: compertumque est, nos ad nauticæ pixidis præscriptum, quo tendere debebamus, rectum cursum tenuisse. Paulò ante horam quintamdecimam ingressi sumus Hydruntinum portum, non quidem valde securum. Nam & ventis expositus est, & in ipso ingressu, scopulos habet frequentes, qui conspici sub aqua non possunt, in quorum vnum, parum aberat, quin impingeremus. Ita ab eo tempore, quo velum explicuimus, usque dum portum ingressi nauem,

ITALIA.

Hydruntinum
portus.

7.

uem, quod per quinque horas durauit, colligaremus (nam iactis anchoris, vndique triremis funibus præcingitur, quod nautæ Ormezar vocant) confecimus nostra decemseptem miliaria. Sumpto ibidem in triremi ientaculo, misi famulos Hidruntum, qui mihi equos procurarent. Quoniam autem per nauigium quod Corcyra præcurrerat, Regis Hispaniarum gubernator Matthias de Lagunna, de aduentu meo certior factus erat, misit rogans vt in Arcem diuerterem. Respondi me adproperare, & visitatâ Ecclesiâ Fratrum S. Francisci de Obseruantia, me rectâ iter continuaturum: cumque ad Monasterium prædictum venissem, ipse quoque veniens me rursus ad arcem inuitauit: sed cum rationes festinationis meæ reddidissem, acquieuit excusationi, & me cum suo comitatu extrâ Ciuitatem deduxit, ductoresque duos mihi attribuit, qui me per suam iurisdictionem comitarentur. Eodem die deflecentes quarta milliaris parte ad Ecclesiâ S. Marię de Carpignano, eleganter & magno sumptu exædificatam, vbi Deus multa ostendit virtutum miracula: gratijs Deo persolutis, quod nobis littus attingere concefferit, sub ipsam vesperam peruenimus ad Villam Calismeriam.

8. Manè peruenimus Lecium, vbi Vicerex habitat. Is erat Franciscus Caraffa, qui vt didicit me ad hospitium diuertisse, venit statim eó cum magno comitatu, & suis stipulatoribus (quæ res mihi plurimum incommodauit; nam eiusmodi cæremonijs diuulgatū fuit quis essem, & proscripti latrones, vt inferius dicetur, nos in itinere spoliârunt) meque in Palatium indè abduxit. Cumque petuissem ab eo, vt ne eiusmodi officia nobis publicè exhiberet, quæ nos in discrimen aliquod adducere possent, vtque nos in hospitio manere sineret, permisit tandem vt abiremus. Prandium tamen ieiunij (erat enim Quadragesima) nobis deferri curauit: quo peracto eidem in palatio valedixi:

Frühstück

S. Maria
de Carpi-
gnano Ecc
lesia.

poh. antio

S. Maria
de Carpi-
gnano Ecc
lesia.Lecium
et
Vice-
rex Carafa
a.

poh.

dixi: qui nobis septem equites Hispanos attribuit, ut nos Barium deducerent. Noctem in Villa Cielino duximus.

Astunum
Ciuitas Re-
ginae Bonae

Ad Ciuitatem Mefsianam pro prandio, pro nocte peruenimus Astunum: quae ciuitas in monte, situ eleganti posita, pertinebat quondam ad Reginam Poloniae Bonae: quae cum eo, ex Polonia reuerfa, descendisset, sub eius insignijs in duabus Portis congratulationes inscriptae fuerunt, quae vetustate una cum coloribus exolefcunt.

In prima Porta, supra insignia.

BONAE SFORTIAE ARAGONIAE REGINAE IOANNIS GALEACII DVCIS INSVBRVM FILIAE OB REGNV M SARMATIAE ET IMPERIV M IN SCYTHAS AD TANAIM ET BORYSTHENEM MVLTIS ANNIS RECTO ORDINE EX REPVB. ET RELIGIONE GESTVM ASTVNEN. PVBLICE.

In altera porta in vrbis ingressu supra insignia.

BONAE SFORTIAE SARMATAR. SCYTARVMQ. CIS TANAIM REGINAE ABVLTIMO SEPTENTRIONE POST ANNOS TRIGINTA OCTO REDVCI OB IVRA ET IVSTITIAM IN VRBEM REVOCATAM ASTVNENSES PVBLICE.

Distichon sub insignibus.

AVREA SATVRNI REDIERVNT SECVL A FIRMA
SCEPTRA TENENTE MANV NOMINE REQ. BONA.

Die decima Martij peruenimus Monopolim.

Barium A-
pulie Ci-
uitas.

S. Nicolai
Episcopi
sepulchrũ
& Manna

Ad Moli villam: postea Barum pro nocte, quae Ciuitas eiusdem olim Reginae fuit: in qua quae digna visu occurrebant vidimus, praecipue sepulchrum Diui Nicolai [Mirreæ Episcopi]: è cuius venerandis reliquijs manna stillat, cuius aliquam partem ad Ecclesiam Nesui-

[] helle
in 6
helle

Nesuisensem mecum detuli. Quamuis autem quis essem illis non proderem, quod tamen Sigismundi Augusti Regis aulicum me fuisse profitebar, ostensum mihi fuit Regine Bonæ corpus, quod in Sacristia Ecclesiæ Cathedra-

Bonæ, Poa
loniæ Rea
ginæ cor-
pus.

lis est repositū, in tumba, nigro serico villosa cooperta. Nondum enim erat sepulturæ demandatum. Est adhuc integrum, nisi quod superior labri pars aliquantum defluxit. Postquam me aduenisse intellexit Archiepiscopus, misit famulos ad hospitium, qui me ad palatium suum inuitarent. Sed cum me cœnantem reperissent, excusavi me, neque fassus sum illum me esse, quem Archiepiscopus arbitraretur. Id ea de causa feci, quod summo manē inde discedere constitueram: quandoquidem iam à Governatore novos conductores acceperam, remissis illis, qui Leccio mecum venerant.

Zottely,
lang leary

12. Venimus Malfettam; indè pro nocte Barlettam, olim Cannas.

Hic iam situs, & loca urbium, quæque in illis notabilia sunt, describere minùs necessarium iudico; quandoquidem Italiam visere multis perfamiliale est, qui illius prouincias accuratè peragrârunt.

13. Manè tribus à Barletta miliaribus confectis, transiimus per pontem, fluuiio superimpositum, quem Cannam vocant: quod ab eodem illo loco proueniat, in quo memorabili clade Hannibal Romanos affecerat. Abfuimus ab eo loco, qui nobis ad leuam erat, duobus tantum miliaribus. Pro nocte Cariginolam peruenimus.

Ad Cannas
Romanos
vbi clades.

14. Venimus ad Ciuitatem Foggiam; vnde à Rege Hispaniarū, Regine Polon. Annæ census annuatim pendebatur.

15. Attigimus oppidum S. Seuerini: pro nocte in Sera, Gonzagorum oppido quieuiamus.

16. Peruenimus ad Teruimos: deindè pernoctauimus in Gualto, vbi Aprutiorum, qui antea Sannites dicebantur, confinia incipiunt.

Johns d
Teruimos

Primò ad Fossam Cœcam, deindè pro nocte Ortoniũ 17.
denenimus, qui locus tunc temporis ad Parmę Ducissam,
Margaritam ab Austria pertinebat.

*Piscaria
Civitas.*

*Hyems
ventosa.*

Venimus Piscariam: vndè conductores, qui Bario nos 18.
comitabantur, à me dimissi redierunt: ea maximè de caus-
sa, quòd cum certò sciremus, nos in globũ aliquem pro-
scriptorum, qui Italicè vulgò Banditi vocantur, incidere
debuisse, si in comitatu nostro, satellites eiusmodi iustitiæ
administratos, quos Barigellos della campagna vocant, de-
prehendissent, nec illos, nec nos viuos abire permisissent,
id quod sæpissimè vsu euenisse comprobatũ fuit. Malui-
mus igitur, in manũ Banditorũ absq; odiosis stipatorib; ,
deuenire, qui in hisce locis sedes quodammodo fixas ha-
bent, quàm nauali itinere in certissimum naufragium sese
conijcere. Nam propter continuos ventorum turbines,
mare attentare, non modò insipiens sed planè exitiosum
consilium videbatur. Utq; facilius intelligi possit, quan-
to perè hyems hæc ventis obnoxia fuerit, hîc addendum
existimaui, multos affirmasse, à quinquaginta circiter an-
nis tempus hybernum, nauigantibus nunquam magis ini-
micum & perniciosum fuisse. In freto siquidem Hercu-
leo sexaginta & ampliùs onerarias Christianorum naues,
tempestas absumpsit. Et intra sexdecim hebdomadas,
quibus in Candia moram duxi, in ipso Archipelago, siue
Marì Ægeo, non minùs Turcicæ quàm Christianorum
Caramusanæ naues vltra viginti sex ventorum iniuria de-
periere. [Cum itaq; spe vltioris nauigationis præcisa,
terra nobis iter faciendum esset,] vesperi conuocatis meis
seriò edixi, vt à Banditis circumuenti, in vnã narrationẽ
ab illis interrogati conueniremus: quæ res nobis cumpri-
mis salutaris fuit. Nam si non vniformes in examine re-
perti fuissetus, vel nobis illicò intereundum erat; vel
quisnam essem non adeò difficulter deprehendi poterat
vndè

vndè in custodia detentus, magna proculdubio pecuniæ summa libertatem redimere necessario debuissim. Hoc enim prædones isti facere solent, si quem adepti fuerint, qui aliquem persoluendi modum habeat. Erat tum etiam mecum Italus quidam qui se Alexandrum, Cæsariini appellabat, & Roma proscriptus, cum Latino Vrsino in Candiam appulerat: vbi cum alio quodam Italo, cum graues inimicitias suscepisset, timens nè deterius aliquid subsequeretur, in Italiam eadem, qua & ego triremi vectus reuertebatur. Petiuitque vt terrestre quoque iter mecum continuaret: quod non grauatim concessi, ita vt vecturam & victum vnà cum meis communem haberet. Eo itaque cum alijs meis accersito, iussi, vt casu quem verebatur, occurrente, omnes dicerent; se esse socios, nullumque inter eos dominum aut superiorem haberi. Venetis in Corcyra militarem operam nauasse: & missione habita Venetias primùm, indè ad suam quemque domum proficisci: quandoquidem diuersarum gentium homines essemus, vtpotè Germani, Poloni, Lithuani. Adeundem modum, vt omnes seorsim interrogati, responderent, conclusum. Quod si de pecunia inquireretur, dicerent eam esse in *Ladula*, quam habebamus. Nam negare impossibile foret: quandoquidem vestigata & reperta, mortem indubitata nobis, ob negationem, acceleratura esset.

19. Manè Piscaria exeundo, præmisi coquum, vt nobis ad tertium milliare prandium præpararet. Progressi ad vnum magnum milliare, habuimus ad leuam, Arcem in monte positam, quæ Monte Syluano cognominatur, & ad Nucera Ducem spectat. Ibidem est fluuiolus equo vadabilis, qui Sala seu Salina dicitur: vltra quem ad vnus sagittæ iactum, est diuersorium è muro constructum, ab eodem fluuiolo denominatum.

Mons Syluanus.

Salina fluuiolus.

Auctor cū
socijs a Bā-
ditis spolia-
tur.

Ad amnem igitur hunc vadofum appropinquantes ab al-
tera eius parte, conspeximus tres Banditos, quos nullo
negotio discernere licet. Nam quilibet eorum bombar-
dam longam gerit, duos sclopetos minores, aut saltem
vnum, ad cingulum appensos, pugionem itidem, & cul-
trum longiorem habet. Per humerum, loco capſæ, pelle
ouilla dependente præcingitur, in qua panem, ſal, & alia
ad victum ſpectantia deſert. Et quoniam coquo præmiſſo,
ſex numero eramus, quinque longas bombardas habentes,
ijs præparatis, quod plures eſſemus, fluuiolum tranſi-
bamus: quem vixdum egreſſi, conſpeximus alios tres,
priorum illorum veſtigia paruo interuallo prementes,
cumque numero pares eſſemus, animo ſatis præſenti era-
mus. Priores illi nobis obuiam facti, conſalutârunt nos,
quibus reddita ſalute, cū vltra fluuiolum retroſpexiſſe-
mus, ecce alij circiter decem comparuerunt, qui inter
fruticeta prope viam deliteſcebant, nec à nobis præter-
euntibus videri poterant. Poſtea tribus alijs obuiam fa-
cti, quod nos non ſunt adorti, quod propinquum hoſpi-
tium eſſet, quod mare ad dextram vicinum, quod ante
nos campus patens immineret; arbitrabāmur, Banditos
hoſce vel occaſionem nos inuadendi non habuiſſe, vel a-
liquod illis impedimentum allatum, quandoquidem Arx
Montis Syluani duobus tantum Italicis milliaribus inde
abeffet. Cū igitur hoſpitium præteriremus, aperto il-
lius oſtio, proruperunt inde vltra quinquaginta Banditi,
cum longis bombardis ad explodendum paratis: quas
vnicuique noſtrum, aliquot ad latus applicuerunt, & vt
ad hoſpitium rediremus coegerunt. Et quoniam præte-
ritis tribus illis poſterioribus Banditis, ſecuriores facti,
bombardas noſtras thecis impoſueramus, manus illis ſta-
tim admouerunt, & clauſâ hoſpitijs portâ, rotas illarum,
ne globos excluderent, relaxarunt: iuſſeruntque vt ab e-
quis deſiliremus, & arma quæ habebamus, ademerunt.

Repe-

Pistoli

Behaltens,
namunt
für Bücher-
rollen

Futteral,
Scheide,
Bücher

Reperimus ibidem ultra viginti & aliquot personas: & cum ijs cocum etiam meum. Nam cum prædones isti aduentum nostrum expectarent, quemcunque Piscaria redeuntem, vel versus Piscariam euntem in itinere offenderunt, eum illicò detinebant, ne progredi vel regredi posset: utque postea comperimus, exploratores suos, qui nos vestigarent, iam habebant, Guasti, Orthona, ad extremum Piscaria: sed & ultra non deerant, qui nos semper obseruarent. Quasiuerunt deinde à nobis, unde & quò veniremus, qui homines, & si quem Dominum inter nos haberemus. Postremò de pecunia percontabantur, seorsim quemlibet abducentes. Cumque in dando illis responso, nobis optimè conueniret, palam proclamantes: Ne celaueritis, inquit, pecuniam: alioquin fiet vobis, quod alijs facere solemus. Cumq; denuò seorsim nos examinarent, quattuor vel quinq; ex illis, cultros longos lateri cuiuslibet nostrum admouebant, vrgentes ut vnusquisq; fateretur, quantum pecuniæ haberet. Primò itaq; sacculum meum arripuerunt, in quo erant Cechini sex, & aliquantulum monetæ. Fecimus autem ex industria, ut quilibet nostrum aliquantum pecuniæ haberet, quò faciliùs intelligeretur, nos esse in itinere socios, & quemlibet separatim sumptus facere. Cumq; illis sacculus meus perplacuisset, eum à cingulo absciderunt. Deinde per latera & ubiq; me attrectabant, sed habebam tamen interulam bombycinā, quàm è triremibus descendens, nondum deposueram. In ea nihil pecuniæ repperunt. Non omnia tamè apud me exactiùs excusserunt, quòd adproperarent: de qua re dicetur inferiùs. Postea Abrahamum Dunium inuaserunt, cui sacculum cum vndecim Cecchinis ademerunt. Et quoniam thoracem ex aluta alcina benè bombyce refertum, indutus erat;

cum

*Di. 7. f. 111
im p. 111*

eum diligētius quilibet banditorū (erant autē circiter octaginta simul congregati, viginti tantū pro custodia relictis) attrectabat, & ita obuersabat, vt globulos fibularum auulserint, ad extremū & indusium quoq; conerpserint. Adorti sunt deindē Georgium Kos, qui quoniam pecuniam meam in sumptus quotidianos erogabat, habebat in sacculo circiter triginta cechinos, qui illis pergrati acciderunt: cumq; eiusdē vestes excussissent, nihil repererunt ampliū. Deuenerunt postea ad Andreā Skorulski, cui cū aliquot cechinos vnā cum loculis ademissent, nec aliquid ampliū offendissent, eundem reliquerunt. Porro qui pecuniam à nobis adimebat, erat administer superioris, quem pro capite suo agnoscebant (is in superioribus cubiculis remanserat, neq; se nobis spectandum exhibuit) tanquam delegatum, homuncio statura paruus. Is cū ad Alexandrum Italum demum accessisset, qui, vt cautior, pecuniam quam habebat omnem, quadraginta videlicet vel quinquaginta Scutatos, in thecam bombardici pulueris coniiciens, eam appensam collo gerebat, eandem ē collo illius, vt eiusmodi stratagematum peritus, abripiens, suo imposuit. Italus damnum permolestē ferens, voce submissiore vsus, omnem, inquit, mihi pecuniam ademisti: cui exactor, vbi nam ea? In theca ista pulueris, inquit. Subintulit exactor; Tace, ait, si vis incolumis vnā cum socijs euadere. Hoc idē vetuit, vt, de pecunia illa reticens, in diuisionem totius pecuniæ nobis ereptæ, cum reliquis banditis veniret; & in signum gratitudinis hoc perfecit, vt ne sarcina huius Alexandri, ab illis attrectaretur. Iusserunt deindē, vt illis ladula recluderetur, in cuius summitate, ducentos cechinos inuenerunt, statimq; numerârunt; & cū vnus defuisse videretur, volebant denuò numerare, sed quoniam properabant, intermiserunt. Acceperunt etiam in moneta ad ducentos Scutos:

& alia

& alia quæ ibidem erant reposita. Habebam enim elegantes cultros Turcicos, auro inclusos, lapides etiam preciosiores ex partibus illis, & nonnulla alia ex auro solido artificiosè & eleganter elaborata. Hæc omnia abstulerunt. Sæpius autem Exactor ille ad superiorem illum suum, Latronum Ducem ascendebat (erat namque in eodem stabulo, scala) & mutuò colloquebantur. Cumque rigidius nobiscum iam agere cepissent, pileos & vestes detrahendo, Alexander Italus ille, per Deum orabat, ut ne illum interficerent. Huic ego clàm insinuaui, ut ne hoc ab illis efflagitaret: caussamque hanc reddidi. Si nos interficere constituerunt, nihil supplicationem profuturam; si non, celerius illum mactabunt, ubi viderint, eum nimio plus mortem timere. Sed cum ille nihilominus iterum iunctis manibus preces ingeminaret, tum ego clara voce; Frustrà inquam, eos his vocibus obtundis. Sunt enim viri boni & Christiani: sed cum necessitatem patiantur, debent, ut eam profligent, alicunde accipere. Neque tamen nos occident, cum nihil tale promeriti simus. Unus igitur eorum, qui mihi adstabat, hæc audiens, me hoc nomine complexus est, & gratias egit, quod rectè de illis sentirem. Nec malè mihi officiosa hæc locutio successit. Nam cum quidam pallium mihi detrahere cœpisset, admonuit ut me sineret, quem bonum virum dicebat. Interea exactor ille pulveream quoque thecam meam attraxit; sed postquam vidit, orificium eius esse perangustum, per quod pecunia intus immitti non posset, eam dimisit. Venit & alius, cui Corona mea ex calculis oratoris connexa, adlibuerat, quam cingulo alligatam gerebam, Eam omninò sibi dari iussit. Et quoniam eam carere dolenter admodum ferebam, quod magnis Indulgentijs à Gregorio XIII. dotata esset, quodque loca sancta mecum ubique attrectasset, obnixè petiui, ut eam mihi relinqueret. Accepit ille nihilominus: & eam diligentius intuitus, erat enim ex canna Indica, ubi cranium

*h. volu.
Zusatz
S. 153*

demortui ex ebore sculptrum, alligatum inuenit, illam
 conspuit, & in terram abiecit, mortis fortassè memoria
 conterritus: atq; ita abiectam sustuli. Cum itaque nobis
 omnem pecuniam ademissent, petiui, vt nobis tamen ali-
 quid pro victu relinqueret. Itaq; mandato sui ducis, Cec-
 chinos decem manui meæ imposuerunt: inter quos erat
 vetus numisma Valentis Imperatoris: quod erat inter
 alios antiquos nummos, in quadam sarcina repositum.
 Vndè apparet, omnia illos simul commiscuisse, quæ no-
 bis rapuerant. Iusserunt deindè vt nobis calcaria adime-
 remus: quæ cum sibi applicuissent, conscensis equis no-
 stris, discesserunt. Reliquerunt tamen duos mulos ma-
 eros, & duos equos claudos, qui res deferebant. Abeuntes
 per iocum dicebant, vt eos exspectaremus, quandoquidè
 pro nocte, ad nos iterum redituri essent. Cum discessis-
 sent, ascendimus superiorem hospitij partem, vbi hospi-
 tem ipsum cum famulo ligatum repperimus. Nam cum
 nocte præcedente hospitium esset clausum, & illi in eo
 delitescere constituissent, nonnulli ex illis finxerunt se
 mendicos, & frigore confectos: vtq; calefierent se intro-
 mitti orabant. Hospes verum id credens, domum ape-
 ruit: vbi statim ab illis raptus & cum seruitore ligatus est,
 crescente magis ac magis eorum numero. Hora vix, plùs
 minùs transacta, posteaquam à nobis discesserunt banditi,
 è locis circumuicinis homines armati congregari cœpe-
 runt: prout moris est, vbi banditos esse compertum fue-
 rit. Venit ibidem & ipse Gubernator Caraffa oppidi S. An-
 geli Ducis Nuceriæ. Erant ià ad mille homines congrega-
 ti, qui nos spoliatos à banditis viderūt, ipsis intrà montiū
 abdita sese recipiētibus. Itaq; Gubernator secū nos inop-
 pidū abduxit, quod vno milliari ab hospitio prædicto di-
 stat: nobisq; cenā & diuersoriū in suo palatio præbuit. In-
 telleximus hic, Banditorū illorū superiorē fuisse, quendā
 Iacobum de Monte Brandon, prædonem famosissimum,
 qui

[7] *fehlt in
poh*

*fehlt
im poh*

*Iacobus de
Monte Brā
don latro
insignis.*

*poh
Zusat.
S. 154*

qui postea cum quattuordecim socijs captus & extremo supplicio affectus fuit. Nam Gregorius Papa XIII. qui me singulari quadam gratia complectebatur, diligenter ad Don Petrum Ossunæ Ducem Neapolitanum Vicerem scripsit, vt malefactores istos perquiri, & in eos animaduerti iuberet. Quamobrem vltra prædictos, & multi alij comprehendebantur, ex indicijs spoliatorum nostrorum agniti. Nam in partes omnes scripta direxerā, è quibus qualiter acta res fuerit, intelligi poterat. Hic ipse Latronum Dux, vnā cum substituto suo, comprehendit timens, vltra mare iam fugā euaserat. Sed tandem in Dalmatia captus est.

Post acerbum hunc casum manē consultabamus quid nobis faciendum esset. Nam & pecunia in sumptum itineris destituebamur; & tutam profectiois rationem non facile reperiēbamus, quod viā à pluribus banditorū globis passim obsiderentur. Misi itaque ad Regis Hispaniarum Ciuitatem, Cento dictam, in qua Vicerex Prouinciæ residebat, ab eo consilium & auxilium petens. Respondit, sibi consilium non suppetere; quandoquidem ante dies octo, centum Banditi, triginta & aliquot iidem homines, Neapolim euntes spoliārent, decemseptem insuper interfectis, qui se defendere conabantur. Conclusum igitur fuit, vt eos nobis conductores adhiberemus, qui vel ipsi banditi fuerunt, vel qui familiares ipsis, aut qui sanguine coniuncti eis essent: vt nos per eorum cuneos deducētes, fidem facerent, nos eos ipsos esse, qui iam antè per banditos omnibus exuti essemus: quæ res passim vbiq̃ue iam erat diuulgata. Itaque duos conduximus: vnum Franciscum nomine, qui octo annos inter banditos conuersatus cum illis amicitiam arctè colebat: alterum, Sacerdotē quendam, qui fratres duos inter banditos habebat. Diem igitur apud Gubernatorem commorati, & acceptis ab eo decem octo Scutatis mutuis,

*wie konnte der
Briefschreiber
das wissen?*

*Petrus de
Ossuna vi
cerex Nea
polis.*

*[?] fehlt
im poln.
J. 155.*

Keil

Anconæ illi restituendis, insequenti die à prandio Adriam
versus iter instituimus. Et quoniam duos tantum mulos 12. 21
habuimus, qui res nostras deferebant, & duos itidem ex-
les equos, neque enim plures conductitios inuenire po-
tuimus, partim pedester eundo, partim alternis vicibus
equitando, Adriam pernoctaturi peruenimus, certatim ad
nos videndos incolis concurrentibus, quod illis, qua ra-
tione à banditis tractati fuerimus, iam innotuerat.

Julia noua

Peruenimus ad oppidum, quod Julia noua dicitur. Hic
intelleximus, quod idem illi banditi, qui nos spoliabant,
in oppidum hoc (sicut, ubi plures numero congregantur,
facere plerumque solent, incolas occidendo, domos spoli-
ando) irruere volebant. Sed quoniam in monte positum
eminebat, ubi animaduersum fuit eos aduentare, portam
ciues clauserunt: banditi verò ad dextram versus mare
deflexerunt. Hic Franciscus ille, qui necum erat, cum
sciret, matrem habitare cuiusdam celebris Banditorum
ductoris, Baronis Neapolitani, accessit ad illam, casum no-
strum illi exposuit (quamuis eum iam omnes notum ha-
bebant) petiuit, ut nobis aliquem è suis adiungeret, qui fi-
lio notus esset, ut si fortè in eum incideremus, propter eius
intercessionem, liberos nos abire permetteret. Fecit hoc
illa non grauatim. Quoniam verò idem Franciscus scie-
bat, nos in alios quoque incursumos, quotquot notos illo-
rum habere poterat, qui in vicinia prædabantur, eos om-
nes conduxit, ita ut prandio peracto, cum quinque eius-
modi banditorum amicis, nos in viam daremus. Equos
etiam ibidem conduximus, ne quis pedester nostrum iret.
Vix vno dimidio milliari à Ciuitate confecto, conspexi-
mus in monte tres banditos. Itaque vnus è comitibus il-
lis, dixit, ne conturbaremur, quod eius amici essent. Sta-
timque ad leuam propè viam ad lapidis iactum ostendit
nobis Ecclesiam parua desolatam, in qua dixit circa
quingenta banditos delitescere: qui alios inimicos
suos,

suos, banditos itidem, ut cum illis armis decertarent, operiebantur. Nam ubi quis cum altero inimicitias contraxerit, vterque proscribitur: atque ita proscripti, banditos quisque sibi aggregare studet: seque mutuo cædibus prosequuntur, donec una factio alteram funditus exterminet. Sub vesperam peruenimus Trontum: ubi ditio Regis Hispaniarum terminatur, & Pontificis ex illa parte fluuij incipit; qui cum sit profundus, habet naualem traiectionem. Hic verò credebamus, quod nos inuasuri essent. Nam in monte excelso supra traiectionem, erant circiter ducenti, prout nobis ductores nostri narrabant, affirmabantque hic esse Baronem illum, cuius mater in Iulia noua habitaret, qui alios banditos, nam cum plurimis habebat inimicitias, expectabat: vel quia sciebat nos iam esse spoliatos (habent enim ubique suos exploratores) ideoque nos inuadere negligebat. Hic, qui à matre eius nobiscum mittebatur, dicebat. Fieri posse, quod nos nihilominus adoriretur: sed ubi cognouerit, nos à matre commendatos, illicò nos liberos abire patietur. Traiecimus interea fluuium: & quoniam ab hinc dimidio miliarium hospitium aberat, in quo noctem ducere debebamus, Franciscus noster, qui in eadem arte benè versatus fuerat, opinionem hanc habuit, quod illi tantisper expectarent, dum ad hospitium diuerteremus, ubi nocte superuenientes, possent nos liberiùs excutere. Adiuuit & hoc fortasse quod à meridie pluuia ingens deciderat, quæ lutum maximum in terrâ pingui excitauit: itaque cum equos non haberent, pedibus incedentes difficilè nos assequi poterant, qui equis calcaria addebamus. Quamobrem licet hospitium illud esset benè clausum (sed nec hospitum quidem fidendum erat, qui etiam cum banditis communione obuios deprædandi habent) ubi nox aduenit, & à banditis è monte conspici non poteram, data licentia abeundi apud traiectionem socio illo qui nos à matre Baronis missus comitabatur, arripuimus iter per tria nostra miliaria

Bannitorum
misera cō-
ditio.

ad Cir-

ad Ciuitatem Grottam, certò nobis persuadentes, quòd pedites nulla nos consequi ratione poterant, & quòd ciuitas illa, diligenter clausa propter banditos custodiretur. Cum itaque eò circiter horam noctis quartam peruenissemus, propè portam Ciuitatis, in hospitio, reliquum noctis transegimus.

Lauretani
E. V. fanu.

Manè confecimus quinque milliaria ad portum For-
manum: vbi, quòd locus iam esset securior, & equi fati-
gati, pro nocte substitimus.

23. *John
fermanum*

Venimus Lauretum manè: & quoniam Sabbatum e-
rat Palmarum, quilibet ad deuotionem se præparabat.
Venit eò hac ipsa quoque die Iulius Gonzaga ex aula Cæ-
saris deuotionis causa, apud quem erat quidam seruator
Polonus: qui cum intellexisset, nos Hierosolyma redire,
percontabatur diligenter de Syekyerzecka Polona, quam
sibi propinquo sanguinis gradu coniunctam affirmabat.
Cumque dictum esset, quid cum illa ageretur, libenter id
audiebat, & gratias agebat, quòd intellexerat, eam, nauem
conscendisse, quæ Venetias contendebat.

57 *fehld
im p h*

Ancona.

Dominica Palmarum percepto Diuinissimo Sacra-
mento, in ædícula Beatissimæ Virginis, in qua illi Angelus
Dominicam incarnationem annunciauit, & prandio
sumpto, peruenimus Anconam: & quoniam pecunia in-
digeamus, nam & illi Gubernatori decem octo Scutatos
remittere, & ijs, qui nos deducebant soluere, & de itineris
sumptu prouidere debebamus, quærebamus notum ali-
quem mercatorem, qui nobis in hac angustia subueniret: 26.
quo non reperto, cum & conductores nostri reditum vr-
gerent; & hospita videns nos laceros, & pecunia destitu-
tos, se ad magistratum ituram, vt in custodiam conijcere-
mur, minitaretur; consilium cœpi (quandoquidem Ciui-
tas Anconitana Pontificis esset, à quo nempè Gregorio
XIII. litteras patentes, quas superius inseruimus, habebā)
Gubernatorem ipsum cum ijs accedere, qui erat nobilis
Bono-

Lamberti-
nus Anco-

Bononiē, è familia Lambertina. Assumptis itaque me- ^{ne Gubernatore}
 cum Abrahamo Dunino, & Georgio Kos familiaribus,
 accessi ad eum, cum Audientiam, quam vocant, publicè
 daret: exposui casum qui nobis acciderat, qui non est ijs
 insolitus, qui terras alienas peragrant. Et quoniam nul-
 lum hîc notum habebam, productis litteris Pontificijs,
 petiui vt mihi in tanta necessitate præstò esset, & si aliam
 rationem me iuandi non haberet, saltem fidem suam a-
 pud aliquem Mercatorem interponeret, vt nobis de du-
 centis Scutis saltem, dum Venetias perueniremus, proui-
 deret, quandoquidem ob præteritas & futuras necessita-
 tes, ea pecuniæ summa hoc tempore vehementer indige-
 bam. Gubernator lectis litteris, quibus me Pontifex di-
 ligenter commendabat, & vestitu nostro lacero inspecto,
 me hunc ipsum esse, qui commendabatur, non credebatur,
 & nos impostores aliquos arbitrabatur. Quod cum ani-
 maduertissem, petiui vt interim vnum ex familiaribus
 meis pro obside acciperet, in quem animaduertere posset
 si se ludificatum depræhenderet. Ille in furias se prori-
 puit, & parum aberat, quin nos è palatio exturbari iube-
 ret. Hæc ego postea Romam perscripsi: cumq; ei hoc
 nomine dies dicta fuisset, excusabat sese, quòd non crede-
 bat me illum ipsum esse, sed putabat Breue Pontificis, nos
 aliqua ratione assequutos (vt per fraudem quandoq; fit)
 cum ad nos minimè pertineret. Responsum illi fuit, quòd
 quandoquidē nobis fidē non adhibebat, litteras Pontifi-
 cis videns, poterat nos honesto aliquo modo detinere, &
 litteras Pontificis Romam mittere. cui rē gratā fecisset, si
 hunc recollegisset, quē sua Sanctitas commendabat: sin ve-
 rò diuersus aliquis ab ieo deprehendebatur, poterat de eo
 capitis suppliciū sumi, qui falsas litteras circumferendo,
 eum se fingeret, qui non erat. Quamobrem reprehensus,
 officio Gubernatoris postmodū hac de causa exutus est.
 Discedentes igitur absq; vlla consolatione à Guber-
 natore, cum, quid agendū nobis esset, nescirem, diligēter
 inqui-

L 7. f. 111
 in p. 111

inquirendo didicimus de quodam, Mercatoris Veneti
 Quintilli, negotiorum curatore. Hunc igitur ego con-
 ueni. Et quoniam banditi licet sinus meos excuterent,
 propter festinationem tamē, nonprehenderunt Agnus
 Dei reliquias, quas circumferebam: ubi quoq; erat par-
 ticula Sanctæ Crucis, auro & lapidibus Diamentinis ex-
 ornata; cuius valor ad minus ducentis scutis poterat æ-
 stimari. Habebam & Crucem Hierosolymitanam, quam
 collo appensam gestabam, quæ & ipsa quadraginta Du-
 catos Vngaricos adæquabat, catenulam quoq; auream,
 qua culter alligabatur. | Andreas quoque Skorulski, ha-
 bebat annulum, quem cum duobus aureis Portugallensi-
 bus, in ocream immiserat, & banditorum rapinæ subdu-
 xerat.] Enarraui itaque huic Factori singula quæ nobis
 acciderant, & offerens illi, quæ nobis erant reliqua, pro
 pignore, petiui ut nobis centum Scutatos daret, licet mul-
 to pluris æstimarentur. Acqueuit non grauatim. Sed
 cum debitis persolutis, conductoribus expeditis, in ho-
 spitio quoque pro victu & equis Laureto conductis, pre-
 cio dato, residuum nobis pro itinere, nullum reliquum
 foret: licet iam Georgius Kos Venetias pro pecunia mit-
 tendus in procinctu esset, quoniam tamen ad minus per
 octiduum reditus illius expectandus erat, & hospita, car-
 cere nos subindē territabat, denuò ad illum ipsum mercā-
 torem cum illo tractaturus accessi, ut nobis centū adhuc
 alios Scutos mutuos daret. Ille quamuis videret, pauca,
 quæ habuimus, iam pignore sibi obligata, nosque viros
 bonos iudicaret, non valde tamen, quod postea ipsemet
 fatebatur, nobis fidebat. Exhibui itaque illi Pontificis,
 Regis Stephani, & Ducis Venetorum litteras, è quibus
 cum iam didicisset, quis essem, de cuius cognomine & fa-
 milia etiam antea inaudierat, paulatim dictis fidem adhi-
 bere cœpit. Ostendi illi præterea litteras, præcipuorum
 quorundam negotiatorum Venetorum manu & Sigillis con-
 firmari.

John
 Quirini

John
 Laszky

57 John
 in John

John
 150 Gulden

John
 30 rote
 Gulden

Stiepel

consignatas, quibus per Syriam, Ægyptum, Cyprum ministris suis iniungebant, ut mihi pecuniam suppeditarent, quæ ad aliquot cecchinorum millia ascendebat. Atq; ita demum magis etiâ nobis credere cœpit. Nam, ut postea ipse dicebat, litteræ Principum patentes, cum priuatorû Schedis, quibus pecunia mihi numeranda continebatur, in nomine & cognomine meo, optimè conueniebant. Dedit itaq; mihi & alios centû Scutos. Sic conductoribus nostris cum eorum satisfactione expeditis, debitis, & quæ in hospitio dare tenebamur, persolutis, currum cum quattuor equis nobis conduximus.

27. Manè discedens, pro prandio veni Senogalliam, indè Fanum transeundo, quod via esset propter pluuiam lutulenta, & equi fatigati, ut plûs itineris pedibus confici fuerit necesse, tertia noctis hora, Pisaurum peruenimus, & clausa ciuitate, in hospitio suburbij pernoctauimus.

Senogallia.

Pisaurum.

28. Manè Catholicam, vesperi Ariminum venimus.

29. Quoniam dies erat Cœnæ Domini, Sanctissîmo Sacramento suscepto, apud Fratres S. Francisci de obseruantia, inter quos vnum quoq; reperimus qui multo tempore Hierosolymis ad S. Sepulchrum commorabatur, iter nostrum Cæsænagam prosequuti sumus; pro nocte verò Rauennam venimus. Quoniam verò pro festo Paschatis Venetijs esse constitueram, per equos dispositos, postas vocant, Chiozzam versûs cursum institui: vnaque posta confecta duos Germanos nobiles, qui Chiozza veniebant obuios habui, qui dixerunt, in Ferrariensibus &

Ariminum

Rauenna.

30. Venetorum confinijs, in hospitio triginta & aliquot banditos hære, quemnam expectarent, nesciri. Itali quoque profectionem hanc dissuadebant, affirmando, quod sæpiùs isthic homines spoliantur. Quamobrem ad læuam iter aliud arripui, versûs Argentam Ducis Ferrariæ Ciuitatem, quam tertia equorum per postas mutatione, hora vigesima secunda, ingressus sum: cumque duæ tantum

Argent.

Ferraria.

N

postæ

postæ Ferrariam superessent, manè eò perueni: & quia 31.
Sabbathum Sanctum erat, mansi ibidem, & per Sacrum
Paschæ diem, quæ in primam Aprilis inciderat.

~~~~~

APRILIS.

Anè, deuotione, quantum peccatoris humilitas 2.
dabat, peracta, curru conscenso, perueni Fran-
colinum: deindè nauigio per Padum ad oppi-
dum Loreo post horam vigesimam quartam, vbi dor-
mire constitueram. Sed quoniam in hospitio, famulus
quem præmiseram, nonnullos vagabundos repperit, qui
eum eiicere volebant, & qui oppidum non erat clausum, 1a
nolumus hîc quiescere cum & nautæ dehortarentur. Ita- 52
que conducta nauicula, hora noctis quinta Chiozzam 82
perueni. in Joh

Mamalo-
chi Vene-
tiarū por-
tum.

Feria tertia Paschæ, cum fuisssem in Ecclesia B. Mariæ, 3.
vbi Deus multa miracula operatur, prandio sumpto, ver-
sus Venetias nauigau. Et præteruectus portum Mama-
locho, in quo nauem conscenderam Hierosolymam pro-
fecturus, ad Monasterium Sanctæ Mariæ della gratia ap-
plicui: in qua hoc die quo mihi in terram Sanctam disce-
dendum erat, Sacrosanctam Eucharistiam manè sumpse-
ram; & prandio peracta, Venetijs iam nauem conscen- 10
surus, proficiscens, denuò indignas orationes meas Deo
obtuleram. Hîc itaque descendens, indignus Deo gratias
egi, quòd per immensam misericordiam suam, nos in hac
peregrinatione nostra custodire, & incolumes huc redu-
cere dignatus fuerit. Inueni hîc loci huius superiorem
Patrem Pompeium, qui meus erat Confessarius, pius & lion
innocentis vitæ senex, qui mihi profecturo, coronam
suam Oratoriam dederat, vt ea loca sacra attingerem:
quam cum illi restituissem, maximam indè lætitiām
habuit. Petiui vt die insequenti ibidem in Monasterio
Sacram

Sacram Eucharistiam ex eius manibus percipere mihi liceret; quod etiam fecit. Deindè cum Vrbi appropinquassemus, vbi is accessit, qui testimonia scripta excipit, ne quis ex loco infecto veniat, cum nobis potestatem è naui exeundi fecisset, conducta cymba, quam Gundulam vocant, profectus sum ad Ecclesiam Sancti Sepulchri, vbi Deo gratijs pro felici reditu persolutis, ad hospitium postea me contuli. Reperi hîc Michaëlem Konarski, quē Tripoli cum rebus prēmiseram. Petrus Bylina, quem Corcyra cum triremibus expediueram, nonnisi decimo post aduentum meum die, Zara peruenit. [Konarski de Polona Syekierzecka narrauit, quòd cum naus propter tempestatem ad Calliopolim in Apulia in littore constitisset, licet à me habuerit mandata, vt eius diligentem curam haberet, de necessarijsque omnibus illi prouideret, tamen illa cum alijs in littus egressa, clàm ita se abscondit, vt reperiri nulla ratione potuerit, atque ita naus, cum eam diutiùs exspectare non posset, è littore soluit. Sed antequam Venetias appulissem, certam notitiam habui, eam in Italia fuisse, & peregrinationi insistere, quodque in patriam nunquam redire constituerat. Quamobrem postquam illam in Christianorum oras delatam cognoui, ab ea peruestiganda vltèrius mihi temperandum existi-
maui.]

Sancti Sepulchri Ecclesia Venetijs.

[ ]
Schell in
pohu

Quamdiu hoc tempore Venetijs mansi, quòd valetudine debili ex itineris molestijs fuerim impeditus, nullibi ferè prodij, medicis & recuperandæ Sanitati deditus. Antequam tamen indè discessissem, fui in Palatio, cumque Dux decumberet, Senatoribus valedixi: quibus etiam binas litteras reddidi, quas mihi ad Zacynthi & Cephalonię superiores tradiderant. Nam cum in reditu Zacynthum peruenissem, & Rector infirmaretur, ego verò cum triremibus inde soluere adproperarem, reddere litteras non potui. In Cephalonia verò non fuimus ibi, vbi Rector

moratur: quandoquidem portus Viscardo vbi quadriduum egimus, ex altera parte Insulae positus est. Missae mihi sunt deinde per Secretarium in hospitium litterae, quibus Dux Serenissimo Regi respondebat, ad commendationem pro me factam, cum me iam itineri committerem.

M A I V S.

Innsbruck **D**ie tertia discessi Venetijs in patriam per Tridentum, Oenopontem, Halam, vnde per Danubium, Viennam. *Hall.*

Perueni ad confinia Poloniae. *29.*

I V N I V S.

Perueni Grodnam: vbi Salutato Rege, illique gratijs actis pro cura & sollicitudine, quam plane paternam in rebus meis adhibuit, decem diebus transactis, perueni per Dei gratiam. *22.*

I V L I V S.

poln. 2. Jul. **D**ie septima mensis Iulij Nesuesium Anno Dñi *16 X 1582*
M. D. LXXXIV. Cum inde ad obeundam hanc peregrinationem, die sextadecima Septembris discessissem Anno Dñi M. D. LXXXII. *hio*
27 VII 1584

Vnde sit nomen Domini benedictum in secula Amen.

Schluss des poln. Textes Hanc quartam, ad te iam, ex ipsa domo, scribo epistolam: quod me Diuina bonitas die septima Iulij perduxit incolumem. Post litteras vltimas ex Siria ad te datas, quod reditum in patriam accelerabam, nihil ad te scribere potui. Significaueram tamen, cum adhuc ibi essem, ex
Palatio

Palatio Rectoris, nauem illam meam Saitiam, quæ me Cretam aduexerat, visam procul fuisse. Corcyram cum venissem, ipsam quoq; magnis tempestatibus iactatam, eò appulisse. Peregrinationem hanc meam, ita scripto comprehendì, quantum itineris difficillimi occupationes permittebant; neque, quod denuò tibi insinuandum existimo, Historicorum more eam pertractaui, cum quibus in certamen non descendo: neque res eorum nonnullas refuto, quæ cum scriptis illorum, prout coràm inspexi, minimè concordant. Perfunctoriè etiam hæc, & velut per transennam perlustraui: & quod, vt vetus Proverbium habet, in oculos ipsos incurrebat, id tantum obiter annotaui. Quæ verò ab alijs auditione accepi, ea quoq;, sed parcè tamen addidi. Neque enim relationes aliorum disseminare mihi propositum. Cæterùm qui oculis hæc suis ipse vidit, quæ à me sunt commemorata, proculdubio fatebitur, me plurima diligenter, & accuratè, verè autem omnia complexum esse. Nam qui ex aliorum relatione historias suas consarcinarunt, manifestè deprehendi, eos à vero plurimis in rebus aberrasse. Illud quoque addo, Diuina quadam ordinatione & prouidentia factum, quòd, sicut antea tibi significaueram, licet in contrarium persuasiones non deerant, propositum tamen meum constanter retinueram, per Constantinopolim iter non faciendi. Quamuis enim à Rege Stephano per amplas commendationes habebam, nouo tamen illo casu, vt intellexisti, emergente, in castes proculdubio incidissem. Deo immortalì sit honor & gloria, qui me indignum, per laboriosas huius peregrinationis vias duxit; & ad propria incolumem reduxit. Datum Niesuezi 10. Iulij Anno Domini 1584.

His adiunctum ad te mitto Ordinem Processionis, à peregrinis in Ecclesia Sancti Sepulchri obseruari solitum, vnà cum planta dictæ Basilicæ delineata; non tamen ad debitas Architecturæ mensuras, quod temporis breuitas

1/ & deuotionis occupatio non patiebatur reducta; vt facilius intelligere possit, quæ quolibet loco salutis nostræ mysteria sint peracta: in quibus piæ commemorationes Diuinorum beneficiorum, ob oculos ponuntur. Mitto & descriptionem Cæremoniarum, quæ in Creatione Militum S. Sepulchri obseruantur. Hæc tu omnia boni consule, quæ vt à me colligi potuerunt, hîc in vnum coadunata mittuntur: illud semper, (toties iam à me repetitum) memineris, me non Historici, sed amici potius more, descriptam peregrinationis meæ seriem, ad te dirigere. Vale.

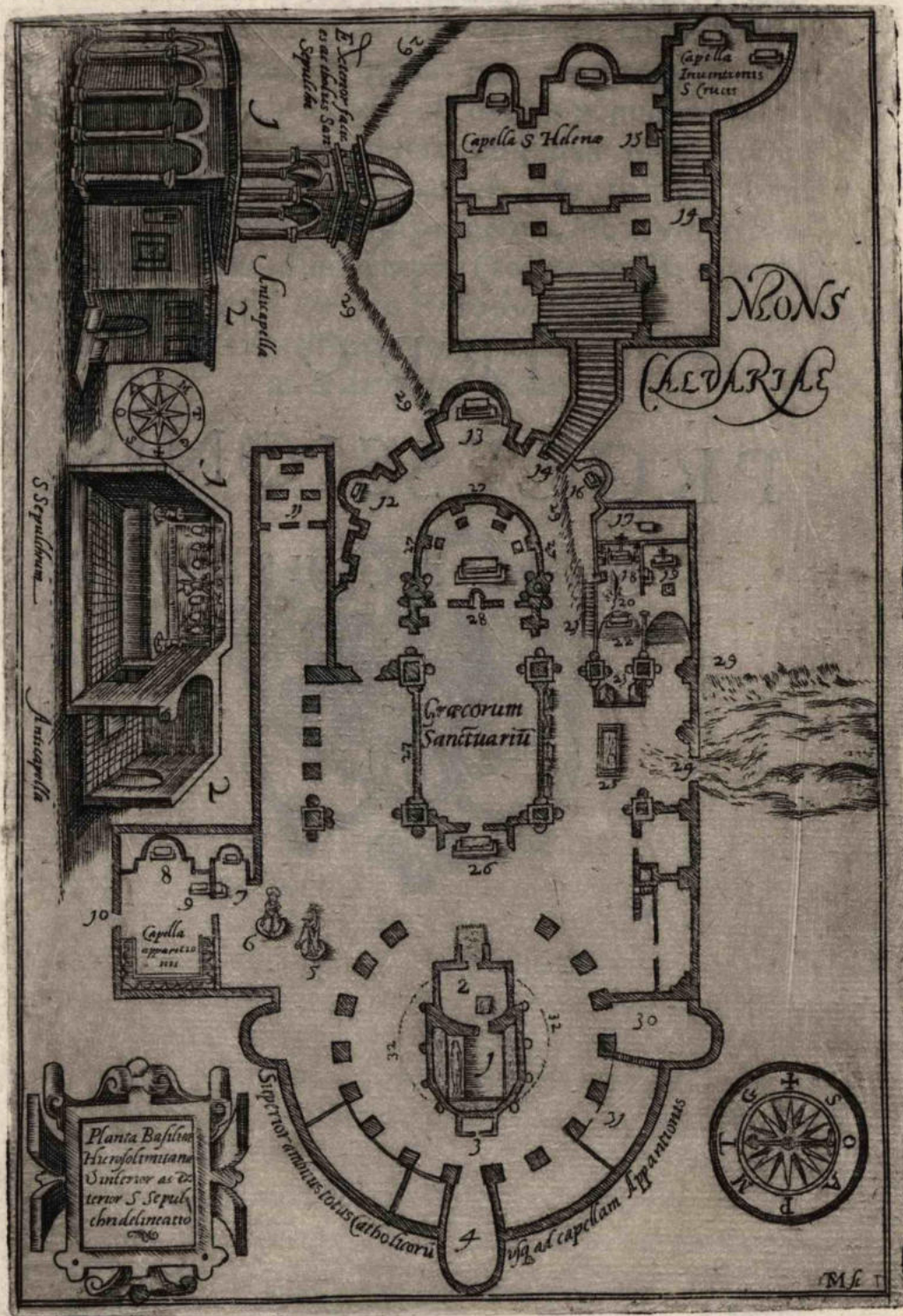
ORDO
PROCESSIONIS
S. SEPVLCHRI.

Oo

ORDO

Planta Ecclesiæ

1. Sepulchrum Domini.
2. Atrium S. Sepulchri à S. Helena exstructum.
3. Cophorum, vel Chaldeorū capella.
4. Syriarum capella ubi sepulchra familiae Ioseph.
5. Locus ubi Christus stetit cum in forma hortulani Maria Magdalena apparuit.
6. Hic Maria Magdalena stabat.
7. Altare Mariae Magdalene.
8. Altare maius.
9. Altare minus ubi columna flagellationis.
10. Hæc porta ex capella ad partem monasterii quæ concessa est nostris religiosis, ibi thesauri cameras aliquot, culinam & arcam parvam habent, ingressus nullus alius illis est nisi per Ecclesiam.
11. Ad radices montis Calvarie est carcer, domuncula hortulani antea erat, ibi Christus dominus detentus fuit dum necessaria ad crucifigendum parabantur.
12. Altare Iusiny nullius nationis.
13. Altare diuisionis vestimentorum.
14. Scala in templo per quam descenditur ad capellam S. Helenæ & tandem ad capellam inuentionis S. Crucis, tota lapidea continet circiter 40. gradus.
15. Soliū S. Helenæ ex marmore rubeo.
16. Altare columnæ improprie Abissinorum.
17. Paries ultra cruce, in quo fenestra una tantum est in templum, capella ibi Abissinorū in qua lapis est ex marmore asperso, ad latitudinē & longitudinē vlnæ vnius in quo Isaac debebat immolari.
18. Vbi cruce erant, locus est Georgianorum ubi optime videri etiam potest Saluatorem nostrū facie versus occasum pependisse.
19. Duo altaria Catholicorum in eo loco ubi Christus cruci affigebatur sita.
20. Hic petra scissura inter cruce Christi & latronis, qui ad leuam pendebat in inuentionis S. Crucis & in ea ubi sepulchra Regum Gallie sunt capella, cernitur.
21. Scala lignea in montem Caluariæ circiter 15. gradus habens.
22. Hæc capella ubi sepulchra regum Gallie sub illo planē loco ubi Saluator fuit crucifixus sita est, ibi etiam conspicitur illa petra rupta inter cruce Christi & leui latronis.
23. Sepulchra Regum Gallie.
24. Porta magna templi.
25. Lapis inuentionis.
26. Altare Græcorum extra murum quo sunt circumdati.
27. Murus humilis Græcorum circumdans sanctuarium.
28. Porta Græcorum speciosa, vel ut illi vocant aurea.
29. Per has lineas designatur mons Caluariæ, cuius medietas minor inclusa est in templum, altera verò maior videlicet est extra templū.
30. Oratorium Abissinorum inferius situm, quod asseribus vel tabulis ligneis ab Ecclesia disiungitur, supra quod Armeni habent suum sanctuarium.
31. Supra hoc, est Georgianorum vel ut alij vocant, Georgianorum oratorium qui ut & Armeni habent ad ista sua sanctuaria, scalas ligneas de templo.
32. Hic circulus denotat fenestram quæ est in toto basilicæ.

ORDO PROCESSIONIS

quæ fit per Ecclesiam S. Sepulchri
Dñi nostri IESV CHRISTI.

Incipiendo ab altari Columnæ flagellationis.

H Y M N V S.

Ia fratres charissimi.
Christi mortis myſteria
Canamus, & veſtigia
Sequamur, corde flebili.

Q ui pœnam primi criminis
Delet vigore ſanguinis:
Hunc ad columnam acriter
Cædit Pilatus peſſimè.

C ur ſic, ô crudeliſſime,
Flagellis eum percutis?
A quo vitam acceperas
Vitam conaris rapere?

C ur tu columna ſolvere
Tunc noluiſti Dominum
Cum te crudeles milites
Rigaſſent eius ſanguine?

C ur non fregiſti illicò
Tunc te columna impia
Dolore Chriſti nimio
Flagellis tantis languidi?

I am orans fudit ſanguinem
Qui potuit ſufficere.
Nam gutta huius ſanguinis
Crimina vincit omnium.

N os ergò qui diligimus
Hunc flagellatum Dominum
Rogamus, vt criminibus,
Suis ignoſcat meritis.

G loria tibi Domine
Pro tanto fuſo ſanguine
Pro tanta amoris copia
Quo trahis ad te omnia. Amen.

Antiphona.

A pprehendit IESVM Pilatus, & ad hanc columnam li-
gatum fortiter flagellavit. *Ps.* Verè languores no-
ſtros ipſe tulit. *R.* Et dolores noſtros ipſe portavit.

O R A T I O.

A Deſto nobis CHRISTE Saluator, per tuam pœnalem
flagellationem & per tuum ſtillantem & aſperſum ſan-
guinem pretioſum, vt omnia peccata noſtra deleas, nobiſque
tuam

tuam gratiam tribuas, & ab omni periculo & aduersitate protegas, & ad vitæ æternæ gaudia perducas. Qui viuus & regnas in sæcula sæculorum, Amen.

EVNDO AD CARCEREM.

QVI lucem dedit Patribus,
Quos ab inferni tenebris
Eduxit, & cælestibus
Ornavit donis gratiæ,
Ipse Saluator sæculi
Qui vincla soluit criminum
Duris ligatus funibus
Obscuro datur carceri;
O nimis dura vincula
Quæ vinctum DEI filium
Tenetis velut pessimum
Vt mortem dedit corpori.
Sæuitiam dimittite
Agnumq; mitem soluite
Qui culpæ & mortis compedes
Soluit amore morteq;

Iam sufficit afflictio,
Mæror, sudorq; sanguinis
Proditoris venditio
Acturpis pretij vilitas
At si pietas deficit
In homine, quem redimis,
Tu bonitate propria
IESV succurre innoxio.
O bpeccatores talia
Gratis tulisti, Domine,
Vt corde, ore, & opere
Tuam lucentur gratiam
Ignosce ergo miseris
Qui peccatorum pondere
Grauantur, vt per sæcula
Sit tibi laus & gloria.

Antiphona.

EGO te eduxi de captiuitate Ægypti, demerso Pharaone in mari rubro; & tu me tradidisti Carceri obscuro.

V. Dirupisti Domine vincula mea

R. Tibi sacrificabo hostiam laudis.

O R A T I O.

Domine IESV Christe, Angelorum decor, gaudium, & libertas animarum: qui pro redemptione mundi, capi, ligari, carcerari, alapis cædi, flagellari & conspuui voluisti: fac nos, quæsumus, indignos famulos tuos, pœnas & contumelias pro tui nominis gloria lætanter suscipere, vt ad tuæ pietatis consortium mereamur feliciter peruenire. Qui viuus & regnas &c.

EVENDO AD LOCVM DIVISIONIS vestimentorum Christi.

Modo narramus qualiter
Noster Saluator pertulit

Iniurias, quàm maximas
Et passus est ab impijs

A Patre qui est genitus
A quo semperq; gignitur
Et idem in essentia
Cum Patre ac sancto Spiritu.

Qui à Cœlorum sedibus
Descendit huc obediens
In habituq; hominis
Mundum replet virtutibus.

Qui cœlos implet lumine
Ornat atq; syderibus
Hominibus & angelis
Hunc veste priuant milites.

Qui Sanctos vestit gloria,
Vitam dedit & mortuis,
Ac reis donat veniam,
Repletur ignominijs.

Qui campi vestit lilia
Fructusq; dat arboribus
Suis priuatus tunicis
Pauper nudus relinquitur.

Qui vestit volatilia
Pennis atq; coloribus,
Ornatq; prata floribus;
Ipse priuatur vestibus.

Ad locum sanctum pergitur
Vbi redemptor omnium
Cum pœna & ignomina
Vestem permittit diuidi.

Ogens iniqua & pessima
Quali maderis crimine
Dum tunica inconsutilis
A te sorte diuiditur.

Heu Christus nudus vestibus
Solo cruore induitur,
Et super eas milites
Sortes miserunt impij.

Hic locus est Sanctissimus
Vbi Dauid oraculum
Compleverunt in fortibus
De Christi raptis vestibus.

Precamur ergò cernui
Te creatorem sæculi
Vt hic priuatus vestibus
Nos induas virtutibus. Amen.

Antiphona.

Milites postquam crucifixerunt IESVM acceperunt vestimenta sua dantes unicuiq; militi partem.

Ps. Hic diuiserunt sibi vestimenta mea.

R. Et super vestem meam hic miserunt sortem.

ORATIO.

Benigne IESV Christe, qui pro nostra redemptione ab indignis peccatorum manibus non solum in cruce nudus suspendi & mori voluisti: sed & tua sacratissima vestimenta
partiri

partiri & donari permisti; concede, vt spoliati vitijs & virtutibus adornati, tibi Deo viuo & vero in cœlesti gloria præsentari mereamur. Qui viuus & regnas, &c.

AD LOCVM INVENTIONIS S. Cruciseundo.

AD Crucis locum pergere
Debemus. & hanc quætere
Velut gresserunt Martyres
Qua meruerunt gloriam.
○ Crux miranda gloriæ
Scala, quæ ad cœlum eleuas
Ascendit per te Dominus
Ad patrem fuso sanguine.
○ Crux arbor dignissima,
Qua mediante animæ
Ascendunt ad cœlestia
Et ad Sanctorum præmia
○ Crux cunctis excelsior
Thronis, sceptris, honoribus,
Ad te fac nos ab infimis
Humilitate scandere.

○ Crux tam admirabilis
Ornata Christi sanguine
Quæ cum Sanctorum agmine
Mundum illustras lumine.
○ Crux arbor dulcissima,
Quæ mortis das mysterium
Christi, & nobis precium
Donasti atq. gaudium.
○ Crux aue spes vnica
Inuenta hic ab Helena
Nunc per te nobis gratia
Detur ac tandem gloria.

AMEN.

Antiphona.

○ Rabat Iudas dicens, Deus Deus meus ostende mihi lignū
Sanctæ Crucis: cumque ascendisset de lacu, perrexit ad
hunc locum, vbi iacebat Sancta Crux.

℣. Hoc Signum Crucis erit in cœlo,

℞. Cùm Dominus ad iudicandum venerit.

ORATIO.

DEVS qui hîc in præclara Salutiferæ Crucis inuentione,
passionis tuæ miracula suscitasti, concede vt vitalis li-
gni precio, æternæ vitæ suffragia consequamur; qui viuus
& regnas, &c.

O o 3

EVN-

EVNDO AD CAPELLAM

S. Helenæ.

NUNC Helenæ suffragia
Quæramus primùm laudibus

Vt cum beatis meritis
Acquirat nobis veniam.

Leuota Christi Helena
Crucem quæsiuit feruida
Quam reperit cum titulo
Corona, clauis, lancea.

Quam crucem vt acquireret
Minat timorem omnibus
Sub pœna mortis illicò
Amore ardens cœlico.

Inuenta Cruce Domini
Canamus illi canticum
Per quam Saluator omnium
Donauit nobis præmium.

O Helena Sanctissima
Quæ crucem tantæ gloriæ
Amasti totis viribus,
Nos tuis iuua precibus.

Exaudi Sancta Trinitas
Preces nostrorum omnium
Et per Sanctorum merita
Dones & nobis gloriam. Amen.

Antiphona.

Helena Constantini mater Hierosolymam petijt,

℣. Ora pro nobis Beata Helena;

℞. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

O R A T I O.

DEVS qui inter cætera potentia tuæ miracula, etiam in
sexu fragili, virtutem rectæ intentionis corroboras; præsta
quæsumus, vt Sanctæ Helenæ Regina exemplo, cuius studio
desideratum Regis nostri lignum Sanctæ Crucis detegere di-
gnatus es, ea quæ Christi sunt iugiter indagare, & te fauente
consequi mereamur. Per eundem.

EVNDO AD COLUMNAM

improperiorum.

CH R I S T I magna impropéria
Rumpamus, & ludibria
Quando indutus purpura,
Sputa tulit & alapas.

Iam flagellato corpore
I E S V cuius effunditur
Purus sanguis ab impijs
Aue Rex conclamantibus

Perfun-

Perfundunt vultum sanguine
Dum ij coronam spineam
Afflicto suo capiti
Dura premunt arundine.

Heu qui semper gloriae
Honorisque meruerat
Coronam, cur sic vepribus
Circumdat & aculeis?

Rigamus nosmet lachrymis
Pro improperto Domino
Vultum cuius sic impij
Tinxerunt sputis, sordibus.

O tu IESU humillime
Concede nobis meritum
Tui sacrati sanguinis,
Quem effudisti, capitis, Amen.

Antiphona.

Ego dedi tibi sceptrum Regale, & tu capiti meo imposuisti
spineam coronam.

V. Posuisti Domine super caput eius.

R. Coronam de lapide pretioso.

ORATIO.

Domine IESU Christe, qui humano generi condolens,
coronam spineam in tuo sacratissimo capite humiliter
suscepisti, & sanguinem tuum pro salute omnium fudisti:
respice ad indignas preces nostras, vt à te clementer exaudi-
ti, humilitate & patientia te sequi mereamur. Qui viuus &c.

QUANDO ASCENDITVR AD Montem Caluariæ.

Ad montem nunc Caluariæ
Properemus cum lachrymis
Vt Christus sua gratia
Ignoscat nobis omnibus.

Ad montem Sanctum ibimus
Deuoti totis viribus
Iesumque contemplabimur
In cruce nudum pendere.

Ad montem hunc moestissimi
Eamus, vbi sanguinis
Christus iam sacrificium
In cruce pendens obtulit.

Ad locum nunc peruenimus,
In quo Saluator sæculi,
Se obtulit pro omnibus,
Ipseque emisit spiritum.

Ecce locus sanctissimus
Sacratu Christi sanguine:
Qui hic salutem animæ
Inuenit Crucis opere.

Manus pedesque, viscera,
Dum hic foderunt impij
Cum magna oblata est gratia
Iam pro redemptis hostia.

Ofacer sanguis victimæ
Salusque nostræ animæ
In hoc fusus Caluario
Ex Christi IESU corpore.

Gloria tibi Domine
Pro nostro passo scelere
Infunde nobis veniam
Quam acquisisti sanguine. Amen.

Antiphona.

Antiphona.

ECce locus vbi Saluator mundi pependit: ex cuius latere sanguis & aqua in nostram redemptionem, ac nostrorum criminum abluionem exiuit, Venite adoremus.

V. Adoramus te Christe & benedicimus tibi.

R. Quia per Sanctam Crucem tuam hinc redemisti mundum.

O R A T I O.

DEVS Pater æternæ pietatis & infinitæ charitatis, qui furorem iræ tuæ, quem nos pro peccatis nostris merebamur hoc in loco, super filium tuum vnigenitum totius humani generis Redemptorem, erupisti: cum ipsum in Cruce suspendi, aceto & felle potari, clavis & lancea vulnerari permisisti; concede nobis indignis seruis, tuæ Sanctissimæ maiestatis, eiusdem filij tui doloribus compatientibus, vt fructu tantæ passionis & mortis, in æternæ felicitatis gloria perfrui mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

Vbi Crucifixus fuit CHRISTVS.

ODulcis amor cordium
Nostræ salutis pretium

Qui pedes manus impijs

Hic extendisti, crucique

Decreti tunc chyrographum.

Christus, extingui cupiens

Hic crucifigi manibus

Permisit atque pedibus.

O quanti fuit pretij

Gutta illius sanguinis

Quæ infiniti meriti

Fructum dedit fidelibus.

Nec tantis in doloribus

Oblitus erat Virginis

Tensis in Cruce brachijs

Ipsam reliquit Virgini.

Et hunc illi sanctissimæ

Matri donauit iuuenem

Quem diligebat feruide

Ex charitate nimia.

Gloria tibi Domine

Pro effusione sanguinis

Qui toto stillans corpore

Lauauit nostra crimina. Amen.

Antiphona.

EGo quasi agnus innocens ductus sum ad immolandum: & postquam carnem meam totam verberibus repleuissent, ita vt dinumerare valerent omnia ossa mea, & pupugissent caput

caput meum spinis & vepribus, foderunt hîc manus meas, & pedes meas, ferreis clauis configentes cruci.

℣. Ipse vulneratus est hîc propter iniquitates nostras.

℞. Cuius liuore sanati sumus.

O R A T I O.

Domine IESV CHRISTE fili DEI viui, qui hunc sacratissimū locum pro salute humani generis, tuo precioso sanguine consecrasti, ad quem hora tertia baiulans crucem duci voluisti, ac demum hora sexta cruci affixus pro peccatoribus exorasti, matremq; dolorosam Virginem Virgini commendasti, concede quæsumus vt nos omnes, qui hîc tuo precioso sanguine redempti sumus, & tuæ passionis memoriam celebramus, eiusdem passionis beneficium consequi valeamus. Qui viuis & regnas, &c.

Descendendo à monte Caluario,
ad locum vnctionis IESV
CHRISTI.

AD Christum modo vngere,
Deuotionis oleo
Pergamus omnes feruidè
Vt nos inungat gratia.
Qui pietate nimia
Nomen effusum oleum
Habens atque dulcissimum
Suis rigauit lachrymis.
Otu excelsa pietas
O Iesu ardens charitas
Qui mortem morte destruis
Sic vitam donas mortuis.
De cruce iam depositus
In matris suæ brachijs

Repositus (vt creditur)
In loco isto vngitur.
Contempla matrem lachrymis
Plenam atque mœstissimam
Dolore mortis filij
Cuius amore moritur.
Hic & Ioannes adfuit
Qui Matrem vice filij
Accipit Virgo Virginem
Pro pietate mortui.
Venite ergò comites,
Huc cum Ioseph & socio
Vngere IESV M oleo
Mixture mirrhæ cordium.

Pp

Vos

Beata vestra brachia
Quæ meruere cingere
Corpus IESV sanctissimum
Et id vnguentis vngere.

Gloria tibi Domine
Decus tibi perpetue
Honor tibi sanctissime
Iuncto suavi nomine. Amen.

Antiphona.

Vnguentum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ
dilexerunt te.

V. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem.

R. Propterea vnxit te Deus, DEVS tuus.

O R A T I O.

Dulcissime IESV Christe, qui in tuo Sanctissimo corpore
tuorum condescendens deuotioni fidelium, vt te verum
Regem & Sacerdotem ostenderes inungi ab ijsdem voluisti:
concede, vt corda nostra vnctione Spiritus Sancti valeant ab
omni infectione peccati continuè præseruari. Qui cum Pa-
tre, &c.

Ad gloriosum CHRISTI Sepulchrum.

Iam ad locum sanctissimum
In quo corpus Dominicum
Conditum fuit, pergimus,
Ipsam quæramus laudibus.
Ad locum tam amabilem
Cunctis Christi fidelibus
Pergentes nos cum iubilis
Feruore moti spiritus.
Ecce Ioseph Decurio
Arimathæ nomine

Qui Christi corpus vnixerat
Cuius erat discipulus.
Et Nicodemus pariter
Cum Sanctis quoq; alijs
Tulerunt hoc in proprio
Sepulchro pleni lachrymis.
In hoc exciso lapide
In quo nunquam quis fuerat
Perunctum ponunt mortuum
Corpus Christi sanctissimum.

Iam

Iam anima Sanctissima
Ad inferos descenderat
Vt lumen daret mortuis
Eosq; ad cœlos duceret.

Contrivit portas æreas
Ligauitq; Luciferum
In pœnis ijs perpetuis
Sua virtute propria.

Sic ergo tulit animas
Atque Sanctorum corpora;
Quæ, resurgentes pariter
Conduxit ad cœlestia.

Vnitur posthæc anima
Sacramento Christi corpori
Cum in utroque fuerit
Excelsa illa diuinitas.

Resurgit tunc in gloria
Passurus nunquam amplius

Sed vita beatissima
Vfurus, & perpetua.

Huc currunt duo pariter.
Ad gloriosum tumulum
Sed præcurrit citius
Ioannes Petro iunior.

Ioannes tamen ingredi
Non vult præreuerentia
Pastoris iam Ecclesiæ,
Intus tamen prospiciens.

Tunc vidit linteamina
Quibus cum aromatibus
Corpus IESV ligauerat,
Sacratumq; sudarium.

IESVM tamen non viderant
Qui iam liber à mortuis
Tertia die fuerat
Vt ipse iam prædixerat.

Quando verò circumdatur Sanctissimum Sepulchrum,
vna vice tantum, dicatur hic Gloria tibi Domine, vt habe-
tur in fine.

Resumpsit CHRISTVS omnia
Quæ patiens amiserat.

Et sanguinem & alia
Ad vnionem corporis.

Reuoluit tunc ab ostio
Sepulchri huius lapidem,
Vt legitur, hic Angelus
Ad resurgentis gloriam.

Fit terræ motus maximus
Quo assistentes milites
Tremunt, nunc perterriti
In terram velut mortui.

Odiuina potentia
O summa Sapientia
En post tormenta talia
Hic surgit tanta gloria.

Surgunt autem diluculo
Mulieres, cum tenebræ
Essent adhuc, sollicitæ
Cuius erant discipulæ.

Pergunt in prima Sabbathi
Aromatum huc copiam
Portantes, his vt vngerent
Corpus IESV Sanctissimum.

Tunc IESVM non inueniunt
Sed vident secum Angelos
Sedentes hic in Albis
Qui dicunt ipsum viuere.

Ex his ergo prodigijs
Pergunt huc omnes populi
Illumque adorant, prædicant,
Qui morte mortem perdidit.

Ex Mundi plagis omnibus
Ex omni sexu & genere
Omnes deuorè properant
Amore Christi anxij.

Ex Orientis partibus
Et Aquilonis Montibus
Meridiei plagisq;
Et ab occasu pariter.

Festinant Parthi Medi;
Sic Elamitæ cursitant
Atque Mesopotamij
Simul & Cappadocij.

Ex Pontique Prouincia
A Regione Lybiæ
A Phrygiaque populi
Omnes amore accelerant.

Gentes huc ex Pamphilia
Et ex Ægypti partibus
Atque totius Asiæ
Ad locum hunc perueniunt,
Pergunt Romani aduenæ
Omnes feruore calidi
Ob Christi reuerentiam
Ac Matris suæ Virginis.

Precemur Patrem supplices
Ex corde cum his omnibus
Vt ob Christi victoriam
Donet nobis & veniam.
Gloria tibi Domine
Qui surrexisti à mortuis,
Cum Patre & Sancto Spiritu
In sempiterna secula Amen.

Quando autem circumdatur tribus vicibus, addantur
Versiculi applicati ad locum S. M. Magdalene, post quos
dicatur Antiphona pro S. Sepulchro.

Antiphona.

QUEM totus mundus capere nequiuert, hic vno saxo
clausus fuit; atque morte iam perempta inferni claustra
penetrauit.

V. Surrexit Dominus de hoc Sepulchro, Alleluia.

R. Qui pro nobis pependit in ligno, Alleluia.

O R A T I O.

Domine IESV Christe, qui die tertia, ex hoc Sanctissi-
mo Sepulchro, deposita mortalitate, vt primitiæ dor-
mientium surrexisti; & immortalis pro nobis apparere volui-
sti, concede nobis famulis tuis, qui ad tui laudem hic congre-
ti sumus, vt eiusdem resurrectionis gloriæ cum Sanctis & ele-
ctis tuis participes esse valeamus. Qui viuis & regnas.

Vbi Christus apparuit Mariæ Magda-
lenæ in forma hortulani: quando
fit ibi Processio.

A Magdalena feruida
Quæramus nunc quid viderat.
Dicentes, o discipula
Christi, quid tibi apparuit?

sepulchrum cum Iudario
Et testibus angelicis
In albisque sedentibus
Meis conspexi oculis.

Amen

Meum quærebam Dominum
Tota conspersa lachrymis
Hinc inde currens rediens,
Et mori secum cupiens.

Euntibus discipulis
Ego iam ibam illicò
Sed igne amoris anxia
Ardebam desiderio.

Ovitæ nostræ gloria
O nostræ amor animæ
Clamabam vt inspiens
Amore eius languida,

Ipse post hæc apparuit
Sua Diuina gratia
Licet tunc non cognouerim
In hortulani habitu.

Sed qui donauit mortuis
Vitam & hos ab inferis
Reduxerat ad gaudia,
Me consolari voluit.

Noli deuota plangere
Maria, sed à lachrymis
Iam cessa & corde iubilo
Exalta plena gaudijs.

Ad ipsum citò adij,
O tu mi dulcis Rabboni
Dixi, & pedes protinus
Tunc osculari volui.

Sed ille quia omnia
Nondum sciebam optimè
Nec ad Patrem ascenderat,
Noli, inquit, me tangere.

Gloria tibi Domine, Et nobis hic ignoscere
Digneris, qui discipulæ, Dilectæ tuæ credim⁹, Amen.

Antiphona.

Surgens IESVS manè prima Sabbathi, apparuit hîc Ma-
riæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia.

V. Maria noli me tangere.

R. Nondum enim ascendi ad Patrem meum.

O R A T I O.

Benignissime Domine IESV CHRISTE Alpha &
Omega: qui manè prima Sabbathi Magdalenæ lachry-
mabiliter te quærenti, in hoc loco apparere voluisti, & ei
te affabilem iucundis confabulationibus & vultu desidera-
bili præbuidisti; concede nobis indignis famulis tuis, vt sacra-
tissimam faciem tuam, gratiarum plenam, in cœlesti gloria
meritis tuæ resurrectionis videre valeamus. Qui viuus & re-
gnas in sæcula &c.

Hinc ad Capellam Virginis Mariæ,
vbi fertur Christum IESVM post Re-
surrectionem apparuisse ipsi
Beatissimæ Matri suæ.

Regina Mundi Cœlique
Lætare super sydera

Quem meruisti parere
Vidisti ipsum viuere.

Surgens liber ab inferis
Christus primo diluculo
Venit ad te cum iubilo
Fexens cœleste gaudium.

Quem crucifixum corpore

Die vidisti tertia

Surrexit iam in gloria

Et corporis & animæ.

Ex his ergo mysterijs

Sit Trinitati gloria

Ac tibi Matri Virgini

Nobisque æterna gaudia, Amen.

Tempore Paschali dicantur ista quæ sequuntur, scilicet
Versus & Oratio.

V. Gaude & lætare Virgo Maria, alleluia.

R. Quia surrexit Dominus verè, alleluia.

O R A T I O.

Deus qui per Resurrectionem filij tui Domini Nostri I E-
S V Christi familiam tuam lætificare dignatus es: præsta
quæsumus, vt per eius genitricem Mariam perpetuæ capiamus
gaudia vitæ. Per eundem Dñm nostrū Iesum Christum &c.

V. Dominus vobiscum. **R.** Et cum Spiritu tuo. **V.** Be-
nedicamus Domino. **R.** Deo gratias. **V.** Diuinum auxi-
lium &c.

Alio verò tempore dicantur scripta.

V. Ora pro nobis Sancta DE I Genitrix.

R. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

O R A T I O.

Concede nos famulos tuos, quæsumus, Dñe Deus. &c.

PRO

S. Sepulchri.

PRO SACRO PRÆSEPIO.

299

Nunc ad Præsepe Domini Sacratū
Pergamus omnes, offerentes Deo
Ex corde preces, propter IESV nomē
Dulce per omne.

Omnes amore moti contemplemur
Puerum Sanctum, Deitate plenum
Vt sic ad patrem sua nos perducatur
Morte crudeli.

Ad nos peruenit Sanctus pietate
Carne indutus, qui à Patre Deo
Genitus fuit antè mundi lucem
Gignitur tamen.

Hoc nato cantat Angelorum cœtus
Gloria Deo ac æterno Patri
Sit illi semper, atque pax in terra
Omne per æuum.

Pulchrior cœlo, vultu, mente, corde
Iacet cum brutis humilis ac plorans
Crimina nostra cupiens rigare
Lachrymis suis.

Dum hic de matre nascitur, in cœlo
Oritur stella, mundumque illustrat
Qua mediante currunt citò Magi
Christi amore.

Munera portant Aurū, Thus & Myrrhā
Deferunt nato puero iacenti
Ad pectus Sacrum Virginis Beatæ
Isto in loco.

O Amor tantæ pietatis tuæ
Quem ostendisti nascens hic de sacra
Matre, quæ Virgo extitit intacta,
Gratia tua.

Gloria tibi Genitori Patri.
Qui hūc misisti Redemptorē sanctū
Vt nos ab hoste liberaret omnes
Sanguine suo.

A M E N.

℣. Hīc notum fecit Dominus Alleluia.

℟. Salutare suum Alleluia.

O R A T I O.

DEVS perpetuæ & immensæ bonitatis, qui coæternum & consubstantialē filium tuum, sancti Spiritus operatione, nostra mortali carne vestiri voluisti, & de sacra & intacta Virgine in hoc loco nasci, & à Magis atque pastoribus adorari fecisti: concede nobis, vt eundem filium tuum, quem tota mente & totis viribus nos diligere debemus, eadem Sacra & beatissima Matre eius intercedente, apud tuam clementissimam bonitatem mediatorem habere mereamur. Qui tecum &c.

IN NOMINE DOMINI AMEN. Incipit modus perficiendi siue Ordinandi Militem Sanctissimi Sepulchri D. N. IESV CHRISTI. Ante omnia igitur ordinandus Miles præparet se ad deuotionem, vt valeat percipere gratiam officij Sacræ militiæ; ac præmissa Confessione auditaq; Missa; & præcepta Dominica Communionē, intromittitur in atriū S. Sepulchri. Et tunc incipiat iuxta modum, qui sequitur. &c.
In primis

In primis congregatis omnib⁹ intra Sanctiss. Sepulchrum, Cantatur Hymnus, Veni Creator Spiritus. *℣.* Emitte Spiritum tuum & creabuntur. *℟.* Et renouabis. *℣.* Domine exaudi. *℟.* Et clamor. *℣.* Dominus vobiscum. *℟.* Et cum Spiritu tuo. Oremus. **D**EVS qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Deinde interrogari debet à P. Guardiano. Quid quæris?

℟. flexis genib. Quæro effici miles Sanctiss. Sepulchri D. N. IESV Christi.

Interrogatio. Cuius conditionis es?

Resp. Nobilis genere ex parentibus generosis.

Interrogatio. Habetne vndè honestè manu tenere possis statum & militarem dignitatem absque mercantijs, & arte Mechanica?

Resp. Habeo cum gratia D E I mei, bonorum sufficientem copiam.

Interrogatio. Esne paratus corde & ore iuuare, & pro posse militaria Sacramenta seruare, quæ sunt ista, quæ sequuntur.

1. Miles Sanctissimi Sepulchri omni die, habita opportunitate, Missam audire debet.
2. Miles Sanctissimi Sepulchri debet, cum necesse fuerit, bona temporalia & vitam exponere, scilicet quando est bellum vniuersale contra infideles, & venire in propria persona vel mittere idoneum.
3. Miles Sanctissimi Sepulchri, est obligatus Sanctam D E I Ecclesiam, & eius fideles ministros, ab eorū persecutoribus defendere, & pro posse liberare.
4. Debet iniusta bella, turpia stipendia & lucra, hastiludia, duellum & huiusmodi, nisi caussa militaris exercitij, omninò vitare.
5. Debet pacem & concordiam inter Christi fideles procurare, Rempub. zelare & augmentare. Viduas & orpha-

orphanos defendere, iuramenta execrabilia, periuria; blasphemias, rapinas, vsuras, sacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca suspecta, & personas infames, atq; vitia carnis vitare, & tanquam pestem cauere, & se apud Deum & apud homines irreprehensibilē exhibere, ac etiam verbo & facto, se dignū tanto honore demonstrare, Ecclesias frequentando, & cultū Diuinum augmentando.

Quærat ergo si est paratus corde & ore hæc omnia protestari, iurare & facere. R. Sic

Forma Professionis.

E Go **N.** profiteor & promitto Deo IESV CHRISTO, & Beatæ Virgini Mariæ, hæc omnia pro posse, vt bonus & fidelis Christi miles obseruare.

His peractis benedicatur Ensis à Guardiano, secundum formam inferius positam, si non est benedictus: sed si est benedictus, vel post benedictionem, vocato vno ordinando & genu flexo, antè Sanctissimum Sepulchrum, Guardianus ponat manus super caput eius, & dicat;

E T tu **N.** esto fidelis, strenuus, robustus, & bonus miles Domini nostri IESV Christi, & Sanctissimi eiusdē Sepulchri, qui te finito mundi termino, cum electis suis, in gloria sua collocare dignetur. Amen.

Hoc finito Guardianus dat in manu sua calcarea deaurata, quæ ponat in pedibus suis in terra existens; postea dat ensē nudum ipso militi dicens;

A Ccipe **N.** Sanctum gladium, in nomine Pa **✠** tris, & Filij, & Spiritus **✠** Sancti: & vtaris eo ad defensionē tuam, ac Sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad confusionem inimicorum Crucis Christi, ac fidei Christianæ: & quantum humana fragilitas permiserit, cum eo neminem iniuste lædas. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto regnat Deus, per omnia cula seculorum. **R.** Amen.

Deinde Ensis in vaginam reponitur, & Guardianus prædicto Ense cingit eum dicendo;

Qq

Accia-

Accingere N. gladio tuo super femur tuum potentissime, in nomine Domini Nostri IESV Christi, & attende quòd Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Ense accincto miles surgit, & genibus flexis, inclinato capite supra S. Sepulchrum, à Guardiano Ordinatur, percutiendo ter cum Ense prædicto sup scapulas, & dicendo ter;

Ego constituo & ordino te N. militem Sanctiss. Sepulchri D. N. IESV Christi, in nomine Pa tris, & Fi lii, & Spiritus Sancti:

Deinde osculetur eundem in faciem, ponens secundum antiquam consuetudinem torquem auream cum Cruce pendente in collo eius & ordinatus deosculetur Sanctum Sepulchrum, postea descendat & restituat omnia: & vocato alio, ordinatus in atreo remanet, quousq; omnes ordinandi erunt ordinati: post quorum vel cuius ordinationem cantando à fratribus, Te Deum laudamus; itur ad Capellam nostram vel ibidem statim, secundum dispositionem Guardiani. Deinde dicitur Antiphona hæc in singulari si est vnus, si autem plures in plurali. In singulari dicitur.

Speciose forma præ filiis hominũ, accingere N. gladio tuo super femur tuum potentissime. *In plurali.* Speciosi forma præ filiis hominum. Accingimini gladijs vestris super femora vestra potentissime. *V.* Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor. *V.* Dominus vobiscum. *R.* Et cum &c.

O REMVS. Da Ecclesiæ tuæ, misericors Deus, vt Sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur.

Omnipotens sempiterne Deus, super hunc *vel* hos, famulum tuum *vel* famulos tuos, qui eminenti mucrone circumcingitur *vel* circumcinguntur, gratiam tuæ benedictionis infunde: & eum *vel* eos, dexteræ tuæ virtute munitum *vel* munitos, fac contra cuncta aduersantia cælestibz armari præsidijs, quibus nullis in hoc seculo tempestatibus bellorum turbetur *vel* turbentur, Per Dominum nostrum, &c.

Vltimo amplectantur à Guardiano & ab alijs, si quis vult eos amplecti. Et sic est finis.

SEQVITVR BENEDICTIO enlis militis vel Equitis S. Sepul.

IS qui benedicit, teneat ensem nudum ante se, & dicat. *Ps.* Ad-
iutorium nostrum. *R.* Qui fecit &c. Oremus. Exaudi quæ-
sumus Domine preces nostras, & hunc Ensem, quo hic famu-
lus tuus circumcingi desiderat, maiestatis tuæ dextera dignare
benedicere: quatenus possit esse defensor Ecclesiarum, vidu-
arum, orphanorum, omniumq; Deo seruientium, contra sæ-
uitiam paganorum; alijsq; sibi insidiantibus sit terror & for-
mido, præstans ei æque persecutionis & iustæ defensionis
effectum. Per Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

Oremus. Benedic *✠* Domine sancte Pater Omnipotens
æterne Deus, per inuocationem Sancti tui nominis, & per ad-
uentum Christi filij tui Domini nostri, & per donum Spiritus
Sancti hunc ensem: vt hic famulus tuus, qui hodierna die, tua
concedente pietate, præcingitur, visibiles & inuisibiles inimi-
cos sub pedib; cõculcet, victoriaq; per omnia potitus semper
maneant illæsus. Per Christ. Benedictus Dominus Deus meus
qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellũ.
Misericordia mea & refugium meum, susceptor meus & li-
berator meus. Protector meus & in ipso speraui, qui subdit
populum meum sub me. Gloria Patri. Sicut erat. &c.

Ps. Saluum fac seruum tuum Domine. *R.* Deus meus
sperantem in te. *Ps.* Esto ei Domine turris fortitudinis
R. A facie inimici. *Ps.* Domine exaudi. *R.* Et clamor
Ps. Dominus vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Domine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus: qui cun-
cta solus ordinas & rectè disponis, qui ad coërcendam mali-
tiam reproborum, & tuendam iustitiam, vsum gladij in terris,
hominibus tua salubri dispositione permisisti, & militarem

Ordinem ad populi protectionem institui voluisti: quique, per beatum Ioannem militibus ad se venientibus, ut neminem concuterent, sed proprijs essent contenti stipendijs diei, fecisti; clementiam tuam, Domine, suppliciter exoramus, ut sicut Dauid puero tuo Goliath superandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium, nomen tuum non inuocantium, triumphare fecisti, ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla supposuit, pietate cœlesti vires & audaciam, ad fidei & iustitiæ defensionem, tribuas & præstes, Fidei Spei, & Charitatis augmentum; & da timorem ei pariter & humilitatem, perseuerantiam, obedientiam, & patientiam bonam, & cuncta in eo rectè disponas: ut neminem cum gladio isto, vel alio iniuste lædat, & omnia cum eo iusta & honesta & recta defendat; & sicut ipse de minori gradu ad nouum militiæ prouehitur honorem, ita veterem hominem deponens, cum actibus suis, nouum induat hominem, ut te timeat, & rectè colat, perfidorum consortia vitet, & suam in proximum charitatem extendat, præposito suo in omnibus rectè obediat, & suum in cunctis iuste officium exequatur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

RE:

RERVM MEMORABILIVM

INDEX.

A		Anania domus.	35
A Bacuc Propheta domus.	90	Anates virides.	148
Abel sepultura.	31	Anachoritas S. Sabæ mille, interficit	
Aborys Arabs famosus prædator.	39	Sangiachus.	101
Absalomi Sepulchrum.	52	Anania Pontificis domus.	35
Abyssynorum deuotio.	52	Anconitana Ciuitas.	278
Abuzyr Aegypti Ciuitas.	153	Andrichomy opinio de domo Saltus	
Aceldemach ager intra 24. horas ca-		Libani.	29
dauer absunit.	64	Animalia diuersa Alexandria vena-	
Adam apud Damascum creatus.	32	lia.	218
Aegyptus.	148	Anna Pontificis domus.	59
Aegyptiorum Schiletæ in Symposiu.	142	Antonius Panormitanus Presbyter Si-	
Aegypti vbertas.	176	culus, sic Turca.	134
Aegypti calores.	150	Antony Veneti nauigatio.	228
Aegyptij natatores egregij.	175	Antrum Latibuli B Virg.	94
Aegyptij vrinatores nauigantes de-		Apparitionis Capella.	50
pradantur.	151	Aqua Nilotica Salubris.	169
Aegyptiorum Sponsorum chorea.	193	Aqua ductus Cayri.	192
Aegyptiorum in exornandis & con-		Aqua venalis Cayri ratio.	159
diendis defunctorum corporibus di-		Arabes Christiani in Syria.	31
ligentia.	195	Arabia deserta.	104
Aëris mutatio notabilis intra breue lo-		Arabia deserta incolarum victus.	221
corum spacium.	20	Arabum in Cayrum incursiones.	158
Aethiopes facie lapidibus exornant.	35	Arabum inter se dissidentium octo ve-	
Agata portus.	226	xilla	29
Alexandria.	203	Arabes viarum depredatores, cur à Tur-	
Alexandria dulci aqua caret.	201	cus non possunt exterminari.	38
Alexandria subterranea Ciuitas.	209	Arabes Turcus fortiores.	40
Alexand. aer insalubris, & causa.	210	Arabes iuraturi panem cum sale come-	
Alexandria Turcus periculum immi-		dunt.	100
nere, & terram Sanctam à Christia-		Area portus Alexandrini.	204
nis recuperatum iri.	211	Arenarum Arabia incommoda	196
Alexand. negotiatorum frequentia.	212	Argenta Ciuitas.	281
Alexandrini portus area.	204	Ariminum Ciuitas.	281
Alexandrini portus priuilegium.	213	Armamentarium Cydoniense Venet.	252
Alphonfus Aragonum Rex libros vo-		Aromele Cayri Mosquea vel Cyrcassio-	
cabat mortuos magistros.	2.	rum.	186
		Arx Cayri.	189
		Asphalticum mare seu lacus.	102

INDEX.

<i>Aſani Baſa auidicia & ſuppliciu.</i>	205	<i>Bethlehem & S. Preſapj Baſilica.</i>	90. 91
<i>Aſani Baſa miniſtri ſupplicio affecti.</i>		<i>Bethſaida S. Petri patria.</i>	44
	<i>Ibidem</i>	<i>Bona temporalia umbra aſſimulata.</i>	4
<i>Aſtunum Regina Bona Ciuitas.</i>	266	<i>Bona Polonia Regina corpus.</i>	267
<i>Auctor Hiſtorici partes nō aſſumit.</i>	2	<i>Botharga piſcium oua.</i>	262
<i>Auctoris ad Deum conuerſio.</i>	4	<i>Brazzo de Mayna portus.</i>	256
<i>Auctoris votum viſendi S. Sepul.</i>	5	<i>Bulbach Ciuitas Cayro adiacens & eius magnitudo.</i>	154
<i>Auctor Miles S. Sepulchri cum familiaribus creatur.</i>	65		
<i>Auctoris donaria S. Sepul. attributa.</i>	72		
<i>Auctor fabrica S. Sepulchri reſtauranda Procurator à Religioſis F. designatur.</i>	77		
<i>Auctori inſidia à Turcar. Caſ. parata.</i>	249. 250		
<i>Auctoris nauigatio in Aegyptum.</i>	142		
<i>Auct. famulus in mari ſuffocatus.</i>	258		
<i>Auctor cum Sociis à Bannitis ſpoliatur.</i>	270. & ſequit.		

C.

B.		<i>ad Cannas Romanorum clades.</i>	267
B <i>Albech Ciuitas & Palatium Salomonis in Monte Libano.</i>	29	<i>Canopicum Nili ostium.</i>	162
<i>Baldouini & Godefredi Regum Hier. Sepulchra.</i>	56	<i>Candia siue Creta.</i>	20.227
<i>Balneum Solymanni Alexandria.</i>	209	<i>Ibidem Iouis Sepultura.</i>	242
<i>Balsami arbores.</i>	184	<i>Candia Ciuitas.</i>	240
<i>Balona Turcarum Ciuitas.</i>	18	<i>Carauana Mecham euntes.</i>	40
<i>Bannitorum misera conditio.</i>	277	<i>Carcer Christi.</i>	51.59
<i>Baptismi Christi locus.</i>	104	<i>Carmelus Mons.</i>	26
<i>Barium Apulia Ciuitas.</i>	266	<i>Carpathos Insula Palladis patria.</i>	226
<i>Bassa Aegypti Imbraimus.</i>	158	<i>Casso Insula.</i>	225
<i>Bassa Imbraimi in apertione Nili manifestas.</i>	173	<i>Cassia arbor.</i>	185
<i>Bassa Cayri iudicia.</i>	198	<i>Castrum Pisanum.</i>	88
<i>Benedictio maris in Ianuario apud Venetos.</i>	10	<i>S. Catharina Virginis carcer & Martyrij locus.</i>	209
<i>Beniamin Hebraeus in suo itinerario cur Pyramidum non meminit.</i>	171	<i>Caypha domus.</i>	59
<i>Bersabea piscina.</i>	89	<i>Cayrus olim Babylon maxima Aegypti Ciuitas.</i>	154.155
<i>Berytum.</i>	26	<i>Cayri arx.</i>	189
<i>Bethagil loco Castrorum Senacherib</i>	95	<i>Cayri custodia militaris propter Arabes.</i>	158
<i>Bethania vicus.</i>	81	<i>Cayri victus abundantia.</i>	260
		<i>Cayrus ad tria miliaria nostra protenditur.</i>	181
		<i>Cayri</i>	

I N D E X.

<i>Cayri adium & Moschearum numerus.</i>	156	<i>Crucifixi Lucensis imago.</i>	129
<i>Cayri publicarum culinarum numerus.</i>	160	<i>Crucis Christi inuenta Locus.</i>	51
<i>Cayri Ecclesia Christianorum.</i>	198	<i>S. Crucis Monasterium.</i>	98
<i>Cedri Montis Libani.</i>	29	<i>Cyprus Insula.</i>	22
<i>Cedron torrens.</i>	62	<i>In Cypro vinorum conditorum ratio.</i>	14
<i>Ibidem vestigia cadentis Christi.</i>	63	<i>Cyprus quo prætexit Venetus erepta.</i>	186
<i>Cephalonia.</i>	19, 260	<i>Cyprus lini gossipini ferax.</i>	146
<i>Christianorum Schismaticorum Hiero-</i>		<i>Cytherea Venetorum Insula.</i>	255
<i>solymis deuotio.</i>	114	D.	
<i>Christianos Turcas factos educendi dif-</i>		D <i>Amascus amplissima Syria Ciui-</i>	
<i>ficultas.</i>	215	<i>tas.</i>	32
<i>Christiani è Seruitute Turcica ab aucto-</i>		<i>Damascena Mausæ.</i>	36
<i>re redempti.</i>	216	<i>Damata vel Pelusium.</i>	149
<i>Chrizoroa mons.</i>	32	<i>Damiata propugnaculum.</i>	148
<i>Christiani redempti, raro bonæ frugis</i>		<i>Dauidis cisterna</i>	90
	218	<i>Dauidis monumentum.</i>	110
<i>Ciceronis Sepulchrum.</i>	19	<i>Defunctorum suffragia</i>	55
<i>Ciconia Nili.</i>	148	<i>Defunctorum sepeliendorum apud Tur-</i>	
<i>Cidonia siue Canea.</i>	244	<i>cas tributum.</i>	188
<i>Circassy Christianorum reliquæ.</i>	159	<i>Delta Nili.</i>	175
<i>Circumcisionis domini locus</i>	92	<i>DEI prouidentia circa Prouinciarum</i>	
<i>Circumcisi in quibusdam Terræ S. locus,</i>		<i>fertilitatem.</i>	166
<i>ultra triduum viuere non possunt.</i>	96	<i>Desertum S. Io. Baptiste.</i>	96
<i>Circumcisionem Turcæ in Macello per-</i>		<i>Deus diuersis modis hominē saluat.</i>	3
<i>agunt.</i>	151	<i>Diuonia Insula.</i>	224
<i>Cisterna Dauid.</i>	90	<i>Domus saltus Libani.</i>	31
<i>Clibani pullos gallinaceos producentes.</i>	150	<i>Domus mali consilij.</i>	89
<i>Coenaculum Domini.</i>	59, 109	<i>Dromedary & eorum celeritas.</i>	220
<i>Coenaculum Sacrum Turcæ venerantur.</i>	110	<i>Drusiani Christianorum Gallorum re-</i>	
<i>Columna Improperij.</i>	52	<i>liquæ.</i>	153, 26
<i>Constantinopolis victum ab Aegypto</i>		<i>Drusianorum eleemosina.</i>	141
<i>mutuatur.</i>	213	<i>Drusianorum religi.</i>	141
<i>Conuersio auctoris ad Deum.</i>	4	<i>Dzaffer Basa Tripolitanus.</i>	134
<i>Corcyra.</i>	19, 261	<i>Dzerna nauis commoditas.</i>	147
<i>Corcyra arx noua clauis maris Adria-</i>		E.	
<i>tici.</i>	261	E <i>cce homo locus.</i>	85
<i>Corozarym.</i>	42	<i>Ecclesiæ Christianorum Cayri.</i>	198
<i>Cortynæ Ciuitatis ruina.</i>	21	<i>Eleemosina Turcarum.</i>	141
<i>Creta seu Candia.</i>	287, 20, 227, 240.	<i>Emaus Castellum.</i>	127
<i>Crocodili Niliaci.</i>	200	<i>Emyr Machomet Syria Phœnicis regu-</i>	
		<i>lus.</i>	138
		<i>Emyri cum Dzaffer Basa congressus.</i>	139
		<i>Engaddi Mons.</i>	95
		<i>Epulonis</i>	

I N D E X.

<i>Epulonū diuitiū Euangelici domus.</i>	87	<i>Gien mons. & Palatium Salomonis.</i>	98. 113
<i>Equi marini.</i>	149	<i>Glives Pharaonis Tripoli.</i>	137
<i>Equi carnes comedentes.</i>	221	<i>Gortina Ciuitatis ruina.</i>	21
<i>S. Euseby Sepulchrum.</i>	93	<i>Gracia hospitii publica non habet.</i>	244
F.		<i>Gregorius PP. XIII. votum auctoris</i>	
F <i>Anum Insula Hispanorum in mari mediterraneo.</i>	263	<i>Hieros. probat.</i>	5
<i>Ferraria.</i>	281	<i>Facultatem eundi Hierosolymam</i>	
<i>Ficus Pharaonis.</i>	210	<i>concedit.</i>	12
<i>Fœminarum agrestium in Aegypto habitus.</i>	93	<i>Gregory Calendary annus.</i>	9
<i>Flagellati Christi columna.</i>	50	<i>Gymnasium Philosophorum.</i>	260
<i>Fons B. Virginis.</i>	47. 64	H.	
<i>Fons S. Philippi.</i>	96	H <i>Æretici non sunt Christiani iudicio Orientalium. quia non habent</i>	
<i>Forchin in Aegypto Ciuitas.</i>	150	<i>Sacerdotem nec sacrificium.</i>	117
<i>Fornaces seu clibanus Aegypti, in quibus pulli gallinacei artificiose excluduntur.</i>	150	<i>Hæretici Iudæi deteriores & quare.</i>	1bid.
<i>Fossa Alexandriam Cayro ducens.</i>	201	<i>Hebron oppidum.</i>	95
<i>Fua Ciuitas malus granatus abundans.</i>	200	<i>Helena S. trecentarum Ecclesiarum in Palestina fundatrix.</i>	51
<i>Funebres caremonia Sittorum.</i>	239	<i>Eiusdem turres.</i>	52
G.		<i>Helena rapta locus.</i>	255
G <i>Abaa Saulus.</i>	48	<i>Helie statua petra impressa.</i>	90
<i>Galea Iacobi Regis Cypri.</i>	186	<i>Helisei fons.</i>	106
<i>Galgala.</i>	105	<i>Heluetus Ianitæxerus.</i>	215
<i>Gallinacei pulli in clibanis Aegypti exclusi.</i>	150	<i>Herodus palatium.</i>	112
<i>Galilea confinia & fertilitas.</i>	43	<i>Hieremie Ecclesia & Monasteriū</i>	128
<i>Garyophili rupes Alexandrina.</i>	214	<i>Hiercho Ciuitas.</i>	105
<i>Gaurea Palatium Cayri.</i>	184	<i>Hierichuntina rose partum faciunt.</i>	106
<i>Gedanense bellum Rege Stephano.</i>	5	<i>Hieronymi Conclauē Bethlehemiticū.</i>	93
<i>Genexareth lacus.</i>	42	<i>Hierosolymitana peregrinatio absque facultate Rom. Pontificis. ritè suscipi quare non potest.</i>	11
<i>Gessen terra Iacobo attributa.</i>	176	<i>Hierosolymitanarum antiquitatū conseruandarū Turcæ valdè studiosi.</i>	63
<i>S. Germani fœdus.</i>	225. 230	<i>Hierosolymitana Vrbs prisca maiestas</i>	
<i>Tempestates in mari sedat.</i>	230		112
<i>Georgius Radzivil auctoris frater Cardinalis creatus.</i>	258	<i>Hierosolymis loca sacra visitantium consolatō.</i>	116
<i>Gethsemani villa.</i>	61	<i>Hierosolymit. Basilica descriptio.</i>	120
<i>Giamalasar Mosquea Cayri.</i>	185		Homi-
<i>Giamachison Mosquea.</i>	188		

INDEX.

*Homines utriusq; sexus Cayri vendi-
les.* 176

*Hora diei & noctis num Hierosoly-
mis aequales.* 123

*Hortorum fructus bis in anno proue-
niunt in Aegypto.* 165

Hortus agoniae Christi. 61

Hyems ventosa. 268

Hydruntinus portus. 264

I.

Iacob Patriarchae pons. 42

Iacob lucra. Ibid.

Iacobi Maioris decollationis locus. 58

Iacobi ieiunantis antrum. 62

*Iacobus de monte Brandon latro famo-
Idola Mumiarum.* 174 (Sus. 274

Ieiunium Turcarum solenne. 232. 235

Igamalison Mosquea Cayri. 188

Improperij columna. 52

*Infirmities corporis cur De⁹ permit-
Innocentij puerorum Sepultura* 93 (tat 4

Ioachimi domus. 60

Ioannis Baptista desertum. 96

Eiusdem locusta & mel Sylvestra. 104

Eiusdem Ecclesia. 105

Iobi fons & domus 60

Ioppen. 131

Indulgentia ibid peregrinus concessa. 122

Iordanus fluvius. 103

Iordanus bifariam diuisus. 42

ad Iordanem profectio periculosa. 99

In Iordane Christi baptisati locus. 104

Iordanus aqua asseruata incorruptibilis

Iosaphat vallis. 61. (12. 104

Ioseph cisterna. 43

Ioseph palatium. 190

Eiusdem putei admirandi operis. 219 (56

Iosephi ab Arimathia familia sepulchra

Iouis seu pici Sepultura Creta. 242

Isaac immolati locus. 53

Isaia Martyrium. 64

Isiria. 16

Iudaea Regum Sepulchra. 111

Iudaea. 46

Iudaea fertilitas. 47

Iudaea montana. 47

Iudaea Iscariotis suspensi locus. 81

Iudeorum Cayri multitudo. 159

Iulia noua. 276

L.

Labyrinthus Thesei in Creta. 20

Lambertinus Ancona Gubernator.

Lampades in S. Sepulchro. 118. (278

Lapis Dominici Sepulchri. 59

Lapis Dialogi Christi cum Magdalena. 85

Latinus Vrsinus. 252

Latronis boni castrum. 129

Lauretanum Beatis. Virg. sanum. 278

Lazarus resuscitati monumentum. 85

Leetum & eius gubernator Caraffa. 266

Lemissum. 145

Libanus Mons. in quo Patriarcha Rom.

Pont. obedientiam agnoscit. 28

Libri mortui Magistr. 2

Lithuanorum in Liuania expeditio. 5

Locusta & mel Sylvestra S. Ioannis 104

Longinus lat⁹ Christi lancea perforas. 51

Loth uxoris statua. 103

Lucensis Christi crucifixi imago. 143

M.

Machabaeorum Sepultura. 129

Macheronta castrum decollati S.

Ioan. Baptista. 44

Machometus propinqui colore viridi

distinguuntur a ceteris. 36

Machometus Sepulchrum non pensile. 41

Mamaluci qui & eorum habitus. 32

Mamalochi Venetiarum portus. 330

Magara Mosquea Sepulchris Aegypti-

orum clara. 187

Magdalena & Martha domus. 81

Mamymir Aegypti pagus. 192

Mamalochi Venetiarum portus. 192

Manna montis Synai. 220

Marci Evangelista festum apud Vene-

tos celeberrimum. 18

Marci Evangelista Martyrij locus. 243

Mare Asphalticum. 102

Mare rubrum Christianis sulcare pro-

hibitum. 228

Marcus palus. 210

Rr

Maria

INDEX.

<i>Rachelis monumentum.</i>	90	<i>Sendgiacorum in apertione Nili Pom-</i>	
<i>Rahab meretricis Hierychuntinae do-</i>		<i>pa.</i>	172
<i>mus.</i>	105	<i>Senogallia.</i>	281
<i>Rama.</i>	129	<i>Sephet Ciuitas Hester patria.</i>	44
<i>Ravenna.</i>	281	<i>Sepulchri Dominici affiguratio.</i>	54
<i>Regum Iuda Sepulchra.</i>	111	<i>Templi eiusdem descriptio.</i>	120
<i>Regius Mons.</i>	113	<i>Eiusdem Ecclesia Veneris.</i>	283
<i>Retimur Venetorum.</i>	242	<i>Sichar.</i>	46
<i>Rhody racemi notabilis magnitudinis.</i>	204	<i>Siloe natatoria à Turcu frequētata.</i>	46
<i>Rhodus Insula.</i>	225	<i>Simeonis Euangelici corpus incorru-</i>	
<i>Rhodopes meretricis caput oracula red-</i>		<i>ptum.</i>	18
<i>dens.</i>	170	<i>Simeonis Euangelici domus.</i>	89
<i>Rosa Hierychuntina parium facilitat.</i>	106	<i>Simon Cyrenens.</i>	87
<i>Rubri maris nauigatio Christianis in-</i>		<i>Simonis leprosi domus.</i>	81
<i>terdicta.</i>	228	<i>Simon Albimontanus Præsbyter Polo-</i>	
S.		<i>nus.</i>	277. 145
S. <i>Saba Monasterium Anachori-</i>		<i>A spectru in navi exagitur.</i>	233
<i>tarum.</i>	108	<i>Enlem B. Virgo in naufragio appa-</i>	
<i>Saccarum.</i>	178	<i>Sion Mons .112.</i>	(ret. 237
<i>Sacerdotes inclusi in Ecclesia S. Sepul-</i>		<i>Spalati arbor.</i>	106
<i>chri.</i>	120	<i>Spasmus B. Mariae.</i>	86
<i>Sal in modum glaciis congelatum.</i>	24	<i>Spectra duo Simoni Præsbytero in nau-</i>	
<i>Salus statua uxoris Loth.</i>	103	<i>fragio apparent.</i>	233
<i>Salomonis palatium in Monte Libano.</i>	29	<i>Stephani Poloniae Regis de auctoris pe-</i>	
<i>Salomonis templum.</i>	83	<i>reginatione datum consilium. 2. 9</i>	
<i>Hoc ingredi Christianus nefas.</i>	124	<i>Non bene successurum.</i>	249. 250
<i>Salomonis monumentum.</i>	110	<i>Eiusdem bellum Gedanense.</i>	5
<i>Salina fluuiolus.</i>	269	<i>In Moschouiam expeditio.</i>	7
<i>Samaritana Euangelica puteus.</i>	49	<i>Stradiotta equites.</i>	237
<i>Samuelis Sepulchrum.</i>	127	<i>Strophades Insula.</i>	20
<i>Samarita.</i>	45	<i>Struthiones.</i>	198. 220
<i>Sangiachi seu Præsfecti Militaris ha-</i>		<i>Struthionum Venatio.</i>	220
<i>bitus.</i>	45	<i>Sultanus Tombeius suspensus.</i>	186
<i>Sangiachorū in apertione Nili Pompa.</i>	172.	<i>S. Sauridi Ecclesia & corpus.</i>	262.
<i>Santones Turcici nudi.</i>	35. 180	<i>Syekierzeczka peregrina Polona.</i>	85
<i>Sapientia portus.</i>	257	<i>Sydon & Tyrus.</i>	133
<i>Saraffia Mosquica.</i>	186	<i>Syluani montis arx.</i>	269
<i>Schileta Aegyptiorū in Symposiis.</i>	142	<i>Syria Caua vel Calchyrta.</i>	29
<i>Selimus I. Cayrum occupat.</i>	189	T.	
		T <i>Alcha pradonum Oppidum.</i>	152
		<i>Tartarorum Asiaticorum Regina</i>	
		<i>Mecham peregrinatur.</i>	34
		<i>Taurus Rex, Europa raptor.</i>	21
		<i>Tempestas</i>	

INDEX.

<i>Tempeſtas atrox.</i>	224.264	<i>Turres S. Helena in promontorijs.</i>	52
<i>Temperalia bona umbra aſſimulata ſol.</i>	4	<i>Turris aqua duſtus Cayri</i>	192
<i>Terebinthus Beatiſſima Virginis.</i>	89	<i>Turris gregis.</i>	94
<i>Terebinthi vallis.</i>	127	<i>Tyrus & Sydon.</i>	26
<i>Terra motus.</i>	19		
<i>Thabor Mons.</i>	44		
<i>Thſaurus Tripoli effoſſus.</i>	27		
<i>Thſaurus Baſilica S. Sepulchri.</i>	66		
<i>In eo Selymo Caſari Turcarum non</i>			
<i>reuelado. F. Minorū conſtantia. Ibid.</i>			
<i>Theatrum hyppodromicum Cayri.</i>	181		
<i>S. Titi caput.</i>	22		
<i>Tombeius Sultanus ſuſpenſus.</i>	186		
<i>Torrens Cedron.</i>	62		
<i>Tripolis Syria Ciuitas.</i>	27. 134		
<i>Tripolitana nundina.</i>	141		
<i>Tur Ciuitas ad mare rubrum.</i>	228		
<i>Turcarum militum licentia.</i>	31		
<i>Turca purgatorium credunt: auriculis</i>			
<i>pro animabus deſunctorū liberantes.</i>	31		
<i>Turcarum in Perſia clades.</i>	33		
<i>Turca vino ſe ingurgitant.</i>	45		
<i>Turca antiquitatum Hieroſ. conſeruan-</i>			
<i>darum ſtudioſi.</i>	63		
<i>Turca Chriſti memorias venerantur.</i>	83		
<i>Turca Chriſtum crucifixum quare non</i>			
<i>credunt.</i>	87		
<i>Turciſmū amplectentis Chriſtiani Rom-</i>			
<i>pa.</i>	135		
<i>Turca peſtilentiam non fugiunt.</i>	161		
<i>Turca pecunia cupidi.</i>	179		
<i>Turoæ à Chriſtiano fascinari ſe cre-</i>			
<i>dunt.</i>	192		
<i>Turcarum ebriorum ſuſtigatio.</i>	199		
<i>Turcarū ieiuniū in ſeptembre.</i>	200. 202		
<i>Turca à Græci vaſallus ſibi cauent.</i>	226		
<i>Turca in macello circumciduntur.</i>	136		

F I N I S.

ERRATA.

Fol. 4. versu. 1. *Ibiciat.* corrige, *Abiciat.* 10. vers. 21. *Fossam.*
Fol 17. vers. 6. lingua Polonica. Fol 29. vers. 9. *S. D. N.* Fol.
51. vers. ult. auditur Fol 3. 4. in margine. *Asiaticorum Regina*
Mecham Fol 56. vers. 24. *Apparent Græcæ gentis hominum*
ea fuisse Dele: & scribe; Ea ad Græcos pertinent. Fol 58. in
Margine maioris. Fol 116. vers. 19. *Sacrofancto.* Fol 117. vers.
29. *Omnipotentiam.* Ibidem vers. penultimo *Cophti.* Fol.
122. 16. *Cophti.* Fol. 140. vers. 4. *Vestigal.* Fol. 142. vers. 4.
Mitridaticum. Fol. 151. 13. quantum. Fol. 159. 21. *Milliones.*
Fol. 187. vers. ultimo. *Morastan.* Fol 197. Vers. penultimo.
Appropinquaremus Fol 219. 6. *Obruta* Fol 252. 9. *Vrsinum.*
Fol. 253. 10. *Vrsinum.* Fol. 267. vers. penultimo *Samnites.*
Fol. 269. 6. *Vrsino.*

noch viel mehr Druckfehler

FINIS

Nr inw. 7

SD 7

